ПДАУ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут економіки,
управління, права та інформаційних технологій
Кафедра публічного управління та адміністрування

МАТЕРІАЛИ

II Міжнародної науково-практичної конференції

«Місцеве самоврядування: в Україні та світі: теорія і практика»

07 грудня 2022 року

м. Полтава, Україна

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ,
КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСНА АСОЦІАЦІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР З НАДАННЯ БЕЗОПЛАТНОЇ ВТОРИННОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ У ПОЛТАВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД (м. КИЇВ)

АКАДЕМІЯ ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНИХ ВІДНОСИН ТА ТУРИЗМУ (м. КИЇВ)

ПОЛТАВСЬКИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ЦЕНТР ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

ОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (м. ОПОЛЄ, ПОЛЬЩА)

ЩЕЦІНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ, ІНСТИТУТУ ПОЛІТОЛОГІЇ ТА ДОСЛІДЖЕНЬ У ГАЛУЗІ БЕЗПЕКИ (м. ЩЕЦІН, ПОЛЬЩА)

УНИВЕРСИТЕТ МИКОЛАСА РОМЕРИСА (MRU) (м. ВІЛЬНЮС, ЛИТВА)

УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ БЕЗПЕКИ В КОШИЦЯХ (м. КОШИЦЕ, СЛОВАЧЧИНА)

АЗЕРБАЙДЖАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (М. ГЯНДЖА, АЗЕРБАЙДЖАН)

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКО,

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА, НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ «ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ»

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ О.М.БЕКЕТОВА, КАФЕДРА МЕНЕДЖМЕНТУ І ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА», КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ, АДМІНІСТРУВАННЯ ТА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

II МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

«МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ:

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА»

7 грудня 2022 року

м. Полтава, Україна

УДК 35.07/08 (1-21) (477)
М65

Редакційна колегія:
Лозинська Т.М. – завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету, д. н. держ. упр., професор *(відповідальний редактор)*;
Дорофєєв О.В. – професор кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету, д. е. н., професор *(заступник відповідального редактора);*
Панасенко Н.Л. – доцент кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету, к. е. н., доцент *(заступник відповідального редактора).*

М65 *Місцеве самоврядування в Україні: теорія та практика* : матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції, м. Полтава, 07 грудня 2022 року / за заг. ред. Т.М. Лозинської, О.В. Дорофєєва, Н.Л. Панасенко. Полтава : ПДАУ, 2022. 248 с.

У матеріалах конференції висвітлені результати наукових досліджень з актуальних проблем місцевого самоврядування і пошуку шляхів їх розв’язання за тематичними напрямами: «Розвиток нормативно-правової бази місцевого самоврядування», «Управління розвитком територіальних громад», «Соціальна складова місцевого самоврядування», «Місцева економіка та місцеві бюджети», «Політичні аспекти функціонування самоврядної влади», «Аграрна політика і місцеве самоврядування», «Місцеве самоврядування в умовах воєнного стану», «Фрістайл».

Для наукових, науково-педагогічних працівників, аспірантів, теоретиків і практиків публічного управління та адміністрування, представників органів влади, громадських діячів України, а також усіх, хто досліджує питання трансформації управління місцевим розвитком в умовах децентралізації влади.

Матеріали конференції друкуються в авторській редакції. За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори. Позиція редакції не завжди може збігатися з точкою зору автора.

© Полтавський державний аграрний університет, 2022

Організаційний комітет конференції:

Голова організаційного комітету:
Лозинська Тамара Миколаївна – доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету

Заступники голови організаційного комітету:
Микійчук Володимир Пилипович – Голова Полтавської обласної Асоціації органів місцевого самоврядування;
Галич Олександр Анатолійович – кандидат економічних наук, професор, перший проректор Полтавського державного аграрного університету

Члени організаційного комітету:
Ворона Петро Васильович – доктор наук з державного управління, професор, начальник управління грантового забезпечення Національного фонду досліджень України;
Калініченко Антоніна Володимирівна – доктор технічних наук, професор, професор Інституту інженерії середовища та біотехнології Опольського державного університету (м. Ополє, Польща);
Тошек Бартломей Г. – доктор економічних наук, професор, професор Інституту політології та досліджень у галузі безпеки Щецинського університету (м. Щецин, Польща);
Патапас Александрас – доктор економічних наук, професор, професор Інституту державного управління Університету Миколаса Ромериса (м. Вільнюс, Литва);
Брітченко Ігор Геннадійович – доктор економічних наук, професор, професор кафедрі економічної безпеки Університету менеджменту безпеки в Кошицях (м. Кошице, Словаччина);
Іваніна Олександр Васильович – експерт-консультант Національного Демократичного Інституту (USA) з питань гендерно-орієнтованого бюджетування;
Черчатий Олександр Іванович – кандидат наук з державного управління, доцент, директор Регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Полтавській області;
Лахижа Микола Іванович – доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління та публічної служби Академії праці, соціальних відносин та туризму;
Новікова Марина Миколаївна – доктор економічних наук, професор, завідувачка кафедри менеджменту і публічного адміністрування Харківського національного університету міського господарства ім. О.М. Бекетова;
Дорофєєв Олександр Вікторович – доктор економічних наук, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету;
Мирна Ольга Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету;

Сердюк Ольга Іванівна – кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету;
Панасенко Наталія Леонідівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету;
Шупта Ірина Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету;
Щетініна Тетяна Олексіївна – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету;
Мац Тетяна Павлівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету;
Сокольська Тетяна Вікторівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри публічного управління, адміністрування та міжнародної економіки Білоцерківського національного аграрного університету;
Сергієнко Лариса Василівна – кандидат наук з державного управління, доцент кафедри економічної безпеки, публічного управління та адміністрування Державного університету «Житомирська політехніка»;
Славкова Олена Павлівна – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Сумського національного аграрного університету.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. РОЗВИТОК НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Іценко Андрій Ігорович
Заходи заохочення за сумлінне виконання трудових обов'язків у сфері публічного адміністрування 12
Качан Яна Віталіївна
Правові основи служби в органах місцевого самоврядування в Україні … 14
Мазничко Катерина Вікторівна
Положення про центральні органи виконавчої влади: загальна характеристика та особливості …… 18
Оробей Віктор Вікторович
Метод правового регулювання розвитку соціальної інфраструктури сільських територій в Україні …….. 20
Федченко Ольга Олександрівна
Відображення функцій та завдань виконавчих органів місцевого самоврядування у їх організаційній структурі ……... 23
Чайка Світлана Вікторівна
Відображення функцій та завдань центральних органів виконавчої влади у їх організаційній структурі …… 25
Юр'єва Ангеліна Олександрівна
Методи забезпечення трудової дисципліни державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування ……... 27

СЕКЦІЯ 2. УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Безхлібна Анастасія Павлівна
Концепція Smart-City в забезпеченні конкурентоспроможності приморських регіонів ……... 29
Березній Юлія Володимирівна, Ісаєнко Марина Володимирівна
Аналітичні міркування з приводу фінансового забезпечення розвитку громад в умовах децентралізації ……. 33
Бобровська Олена Юріївна
Вплив державно-приватного і публічно-приватного партнерства на розвиток територій …… 37
Гавкалова Наталія Леонідівна, Харнам Михайло Володимирович
Трансформаційні зміни територіальних громад в умовах децентралізації …. 41
Гудзь Петро Васильович, Клим Юлія Василівна
Досвід адміністрування місцевого економічного розвитку міста Турин … 44
Гуторова Олена Олександрівна
Економічні та соціально-екологічні аспекти децентралізованого управління розвитком сільських територій …… 47

Дорофєєв Олександр Вікторович, Дубинка Олег Миколайович
Застосування agile-філософії при здійсненні громадського моніторингу діяльності органів влади ……... 50
Зимарев Кирило Дмитрович, Рогоза Антон Віталійович
Дослідження європейського досвіду диджиталізації публічної влади …… 53
Канівець Дмитро Андрійович
Можливості інструментів електронної демократії на різних етапах реалізації місцевої політики ……. 56
Колотій Сергій Васильович
Сучасні тенденції впровадження інструментів електронної демократії в Україні ……... 59
Кравченко Петро Михайлович
Управління ризиками у процесі розвитку системи місцевого самоврядування ……. 62
Лещенко Юлія Іванівна
Використання платформи Е-демократія в комунікаційній діяльності органів місцевого самоврядування та громадськості …… 65
Лозинська Тамара Миколаївна, Стойка Андрій Михайлович
Трансформація державного контролю (нагляду) за дотриманням законності в місцевому самоврядуванні ……. 67
Мажулін Євген Олександрович
Сучасні технології для забезпечення розвитку територіального управління 70
Мац Тетяна Павлівна, Зінченко Олександр Сергійович
Комунальна власність територіальних громад: поняття, економічний зміст 73
Мац Тетяна Павлівна, Шевченко Дмитро Сергійович
Сутність та зміст поняття ефективності управління місцевими бюджетами 76
Мирна Ольга Володимирівна, Першін Юрій Едуардович, Дорошенко Євгенія Миколаївна
Публічність в діяльності закладів охорони здоров'я …… 79
Панасенко Наталія Леонідівна
Міжнародне співробітництво в процесі впровадження цифрової трансформації …… 82
Панасенко Наталія Леонідівна, Дахно Анна Володимирівна
Особливості організаційної структури органів управління в територіальних громадах ……. 84
Поліщук Світлана Петрівна
Особливості інноваційного розвитку у сфері публічного управління …… 86
Семенюк Олександр Миколайович
Діджиталізація як інструменти підвищення ефективності місцевого самоврядування ……. 89
Сердюк Ольга Іванівна, Корнійчук Артур Сергійович
Пріоритети HR-стратегій в органах державної влади та місцевого самоврядування ……. 91
Тимошенко Катерина Юріївна
Перспективи розвитку територіальних громад в світлі реформи децентралізації в Україні ……. 95

Toszek Bartłomiej H.
West pomeranian regional assembly in the system of public administration in Poland ……. 97
Шульга Дмитро Миколайович
Видача дозволу на застосування праці іноземців та осіб без громадянства в регіональних центрах зайнятості …….. 99
Щетініна Тетяна Олексіївна, Якубенко Олексій Павлович
Громадські ради при органах місцевого самоврядування …… 103

СЕКЦІЯ 3. СОЦІАЛЬНА СКЛАДОВА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Браславець Тетяна Миколаївна
Організація діяльності закладів освіти в умовах воєнного стану …… 107
Гришин Володимир Вадимович, Коваленко Альона Русланівна
Взаємодія волонтерських організацій з органами місцевого самоврядування в Україні …… 110
Іванов Андрій Вікторович
Роль центрів розвитку підприємництва в організації роботи базових центрів зайнятості із територіальними громадами ……. 113
Камінський Олександр Ігорович
Фінансовий виклик для місцевих бюджетів у створенні сучасної безпечної школи …… 115
Кочур Владислава Сергіївна
Самоврядна освітня політика в республіці Польща: досвід для України ... 118
Красівський Денис Орестович
Комунікативна природа соціального партнерства у відносинах держави та громадян …… 121
Кулаков Дмитро Павлович, Малиш Аня Павлівна
Взаємодія органів правопорядку та громад у правоохоронній сфері ……. 123
Марченко Віктор Петрович
Приймаюча громада як суб'єкт інтеграції внутрішньо переміщених осіб 125
Нікіфорова Маргарита Павлівна
Задоволення потреб внутрішньо переміщених осіб на рівні місцевої влади під час війни …….. 128
Нос Владислав Олександрович
Перспективи впровадження електронного документообігу в публічному управлінні …….. 131
Панасюк Вікторія Іллівна, Баліцька Наталія Ігорівна
Соціальна стійкість у досягненні цілей сталого розвитку …… 133
Пелешенко Марія Леонідівна
Цифровізація соціальної сфери України в умовах воєнного стану ……. 136
Поступна Олена Вікторівна, Степанко Олексій Вікторович
Чинники, що впливають на процес формування та розвитку системи освіти на місцевому рівні …… 139

Роменська Таїсія Валеріївна
Роль органів місцевого самоврядування щодо соціального захисту людей з інвалідністю …… 143
Собченко Сергій Олександрович
Розвиток повноважень органів місцевого самоврядування у сфері охорони громадського здоров'я …….. 145
Яковлєва Оксана Сергіївна
Управлінські технологій електронного урядування в роботі органів місцевого самоврядування ……... 149

СЕКЦІЯ 4. МІСЦЕВА ЕКОНОМІКА ТА МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ

Гловацький Роман Миколайович
Досвід використання комунальних земель тростянецькою територіальною громадою Сумської області …… 152
Дурман Микола Олександрович, Грицак Ростислав Любомирович
Особливості сплати місцевих податків під час дії правового режиму воєнного стану …… 154
Іванова Любов Степанівна
Роль і місце громади в забезпеченні ефективного контролю за використанням коштів через систему державних закупівель …….. 158
Козир Олександр В'ячеславович, Дурман Олена Леонідівна
Особливості обрання або переходу на спрощену систему оподаткування у період дії воєнного стану …….. 161
Кравченко Олександр Сергійович
Забезпечення взаємодії влади та бізнесу в умовах євроінтеграції ……... 166
Мандич Олександра Валеріївна
Алгоритмізація в антикризовому управлінні та фінансова архітектоніка для взаємодії влади та бізнесу ……. 168
Римар Вікторія Вікторівна
Економічна підтримка репродуктивної медицини з міського бюджету: міф чи реальність? …… 170
Сень Олександр Васильович
Бюджети територіальних громад і виклики воєнного часу …….. 173
Сліченко Вікторія Володимирівна
Урядові програми підтримки підприємств малого бізнесу в умовах воєнного стану …….. 176

СЕКЦІЯ 5. ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ САМОВРЯДНОЇ ВЛАДИ

Мілославська Олена Матвіївна
Держава та самоврядна влада: політичний компроміс як алгоритм взаємодії 180

Микійчук Володимир Пилипович
Роль Полтавської обласної асоціації органів місцевого самоврядування у розвитку суспільної згуртованості …….. 183
Пасемко Галина Павлівна, Таран Оксана Миколаївна
Професіоналізація публічної служби як основа розвитку персоналу в сучасних умовах …… 186

СЕКЦІЯ 6. АГРАРНА ПОЛІТИКА І МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Арбузова Тетяна Василівна
Державна та міжнародна підтримка агробізнесу як умова соціально-економічного розвитку територіальних громад …… 191
Василишин Степан Володимирович
Вплив органів місцевого самоврядування на розвиток аграрного бізнесу 194
Гуторов Олександр Іванович
Пріоритетні напрями соціально-екологічної політики сталого розвитку сільських територій …….. 197
Пашко Віталій Віталійович
Роль державної підтримки у забезпеченні ефективного функціонування аграрних підприємств ……... 201
Сокольська Тетяна Вікторівна, Осипенко Богдан Романович
Продовольча безпека та сталий розвиток сільських територій в умовах війни: проблеми забезпечення ……. 204

СЕКЦІЯ 7. МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Білик Ольга Володимирівна
Особливості та проблеми публічного управління під час воєнного часу … 209
Войтенко Андрій Валентинович
Посилення кібербезпеки в органах місцевого самоврядування ……... 212
Лахижа Микола Іванович, Черчатий Олександр Іванович
Специфіка роботи системи безоплатної правової допомоги з органами місцевого самоврядування та громадськістю в умовах воєнного стану …. 215
Лопушинський Іван Петрович, Беган Микита Павлович
Роль органів місцевого самоврядування в забезпеченні національної безпеки України в умовах дії воєнного стану: законодавче підґрунтя ….. 219
Сухомлин Віктор Борисович
Формування та реалізація державної політики у сфері зайнятості населення в умовах воєнного стану …… 222
Томенко Дмитро Володимирович
Діяльність молодіжних рад, як складової молодіжної участі, під час дії воєнного стану ……... 226
Шерстюк Любов Миколаївна
Особливості реалізації повноважень територіальними громадами в умовах військового часу: робота з внутрішньо переміщеними особами … 229

СЕКЦІЯ 8. ФРІСТАЙЛ

Гладкина Анастасія Ігорівна
Інформаційні технології у фінансовій сфері ……... 234
Додіван Марія Олександрівна
Сучасні тенденції розвитку фінансових ринків в умовах цифровізації ….. 237
Корсун Катерина Олександрівна
Інформаційні системи як складова бізнес процесів ……...… 240
Ткаченко Єгор Сергійович
Використання інтернет-технологій у страховому бізнесі ……..… 242
Чеботарьова Аліна Павлівна
Інформаційні системи і технології у фінансовій діяльності компаній …… 245

СЕКЦІЯ 1. РОЗВИТОК НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Андрій Ігорович Іценко,
здобувач вищої освіти СВО Бакалавр
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

ЗАХОДИ ЗАОХОЧЕННЯ ЗА СУМЛІННЕ ВИКОНАННЯ ТРУДОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Значне поширення в трудовому праві набули наступні способи правового регулювання трудових відносин, як дозвіл, рекомендація, заборона, заохочення. Зазначені методи взаємопов'язані та можуть замінюватися один одним, але разом з тим зберігають самостійність.

Дозвіл – це надання особам права на власні активні дії. Дозволи надають змогу встановлювати додаткові, порівняно із законодавством, суб'єктивні права й обов'язки. За допомогою рекомендації суб'єктам трудового права забезпечуються ширші можливості порівняно з дозволом. Заборона стосується покладення на осіб обов'язку утримуватися від учинення певних дій і має на меті витіснення того чи іншого небажаного суспільного відношення. Метод заохочення передбачає різноманітні матеріальні стимулювання для зацікавлення працівника у результатах праці.

Щоб заохочувати робітників потрібно робити певні заходи за якісне виконання праці. Такі заходи бувають моральними, зокрема оголошення подяки та нагородження грамотою, та матеріальними, до яких належить нагородження цінним подарунком, або видача грошової премії. Заохочення за успіхи в роботі є одним із важливих елементів трудової дисципліни і полягає у позитивному стимулюванні найманих працівників за сумлінну працю та успішне виконання ними своїх трудових обов'язків.

Успішне поєднання заходів матеріального та морального стимулювання працівників є сприятливими для формування мотивів сталої і тривалої дії, що надають можливість отримувати задоволення від самої роботи, від усвідомлення її важливості та захоплюватися нею. Це має надзвичайно важливе значення для ефективного управління персоналом, оскільки забезпечує найповніші прояви трудової активності працівників. Застосування заохочення керівником є його правом, а не обов'язком. Керівник вирішує доцільно застосовувати певне заохочення до працівників. Взагалі керівник повинен пам'ятати, що саме за допомогою засобів морального та матеріального заохочення підвищується продуктивність праці конкретного працівника та покращується результат діяльності установи або організації в цілому [1].

Заохочення являється публічним проявом пошани до працівника у формах, що визначаються чи дозволяються нормами права, за зразкове виконання трудових обов'язків, підвищення продуктивності праці, поліпшення якості продукції, новаторство у праці та інші досягнення у роботі [2, с. 102].

Заходи заохочення працівників виконують дві важливі функції: по-перше, вони є фактором підвищення професійної діяльності працівників, а по-друге, являються важливим чинником зміцнення трудової дисципліни.

Як зазначається у статті 143 КЗпП, що до працівників установ чи організацій можуть застосовуватись будь-які форми заохочення, що входять до правил внутрішнього трудового розпорядку та затверджених трудовими колективами, тобто навіть не має приблизного переліку заохочень за успіхи в роботі. Заохочення можуть застосовуватися до працівників за зразкове виконання трудових обов'язків, підвищення продуктивності праці, або новаторство. До цієї групи належать заходи заохочення морального та матеріального характеру, такі як оголошення подяки, нагородження цінним подарунком, видача премій. Після чого визначальним фактором у застосуванні будь-яких заохочень для працівників є політика заохочень в окремій установі чи організації в рамках загальних діючих форм.

Працівникам, які сумлінно виконують свої трудові обов'язки, надаються пільги в галузі соціально-культурного та житлово-побутового обслуговування (путівки до будинків відпочинку, поліпшення житлових умов). Для формування ефективної дисципліни праці застосовуються такі види заохочення, як покращення організаційно-технічних умов праці працівників, це ремонт приміщень, в яких здійснюється праця та обладнання службових приміщень сучасною оргтехнікою. Такі працівники отримують переваги при просуванні по роботі. За особливі трудові заслуги працівники представляються у вищі органи до заохочення, до нагородження орденами, медалями, почесними грамотами, нагрудними значками і до присвоєння почесних звань і звання кращого працівника за даною професією.

Отже, для забезпечення внутрішнього трудового розпорядку при виробленні системи заохочень необхідно:

– передбачати заохочення за конкретні показники, які більш повно характеризують участь кожного працівника у розв'язанні поставлених задач;

– встановлювати засоби заохочення за успіхи у праці таким чином, щоб за більш високі досягнення застосовувалися вагоміші засоби заохочення;

– забезпечити впевненість у тому, що за умови виконання своїх зобов'язань працівники будуть заохочені відповідно до досягнутих результатів;

– посилювати зацікавленість кожного працівника у постійному покращенні його вироблених показників;

– бути простою та зрозумілою для працівників;

– забезпечувати своєчасне та гласне застосування заохочень.

Список використаних джерел:

1. Заохочення за успіхи в роботі. 2019. URL: https://pishchanska.otg.dp.gov.ua/novini-ta-podiyi/novini/zaohochennya-za-uspihi-v-roboti (дата звернення: 01.12.2022).

2. Льовіна В. Заохочення та порядок їхнього застосування. *Юридичний журнал*. 2009. № 1. С. 102-104.

Яна Віталіївна Качан,
кандидат наук з державного управління,
завідувач кафедри публічного управління та публічної служби
Академії праці, соціальних відносин і туризму,
м. Київ, Україна

ПРАВОВІ ОСНОВИ СЛУЖБИ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

В умовах проведення політичних, економічних та адміністративних реформ в Україні щодо посилення вертикалі влади, розвитку ініціативи на місцях зростає потреба у підвищенні ефективності управлінської діяльності апарату публічної влади на всіх організаційно-правових рівнях. Функціонування апарату знаходить свій прояв у повсякденній професійній діяльності широкого кола осіб в органах державної влади та органах місцевого самоврядування – державній службі та службі в органах місцевого самоврядування. Найбільш наближеною до населення і з точки зору формування, і з позиції повсякденного впливу, виступає служба в органах місцевого самоврядування, яка спрямована на підвищення життєвого рівня та умов проживання людей, а також на успішний розвиток підприємств і організацій, які здійснюють діяльність на відповідній території.

Питання організації служби в органах місцевого самоврядування значною мірою потребують ґрунтовних наукових досліджень та відповідного адміністративно-правового оформлення. Сучасний стан наукових розробок та правового регулювання у цій сфері обумовлюють необхідність спеціального наукового дослідження організаційно-правових основ служби в органах місцевого самоврядування в Україні. Служба в органах місцевого самоврядування посідає особливе місце серед видів публічної служби. Посадові особи місцевого самоврядування реалізують основні функції, що спрямовані на забезпечення прав територіальної громади та окремі повноваження органів виконавчої влади. Таким чином, служба в органах місцевого самоврядування скеровує свою діяльність на розв’язання місцевих проблем управління, що знайшло відповідне відображення в її правовому регулюванні.

Правовий статус посадових осіб місцевого самоврядування, з одного боку, знаходить прояв у правах та посадових обов’язках посадової особи, а з іншого — становить основу для виконання службових завдань та функцій. Посадові обов’язки визначають обсяг службових прав, які створюють умови для їх виконання. Тому, з метою удосконалення механізму реалізації посадовими особами місцевого самоврядування службових завдань, у процесі правової регламентації, слід проводити чітке розмежування посадових обов’язків і прав, що дозволить виявити межі правомірної службової поведінки.

Варто також зазначити, що для наявності у певної особи загального статусу громадянина необхідною є лише наявність між особою та державою політико-правового зв’язку громадянства, то для набуття правового статусу посадової особи місцевого самоврядування необхідною є наявність складного (комплексного) юридичного факту, тобто одразу декількох умов, при цьому

юридичний склад цих умов є різним для різних категорій посадових осіб. Крім того, набуття правового статусу посадової особи місцевого самоврядування означає прийняття (вступ) громадянина України на службу в органи місцевого самоврядування, яка для цих посадових осіб виступає як найбільш загальна організаційно-правова форма їх діяльності та реалізації свого посадового статусу, а також наявність у такого громадянина додаткових прав і обов'язків, обмежень, пільг, можливість застосування до нього додаткових заходів відповідальності тощо.

Інститут служби в органах місцевого самоврядування включає в себе норми, які встановлюють умови та порядок формування, зміни та припинення службових відносин, правовий статус службовців. Цьому інституту відповідає певна структура джерел – законодавчих та підзаконних нормативних актів, які встановлюють його окремі правові елементи (підінститути).

Розглядаються різні класифікації адміністративно-правових норм, якими регулюється служба в органах місцевого самоврядування. Відзначаючи, що норми, які регулюють організацію служби в органах місцевого самоврядування, містяться в низці нормативно-правових актів, які виступають джерелами цього інституту, зазначається, що, на жаль, комплексний кодифікований адміністративно-правовий акт, присвячений цим питанням, в Україні відсутній.

Це ускладнює завдання впорядкування відносин у цій сфері. Характеризуються окремі підінститути служби в органах місцевого самоврядування.

Нормативне забезпечення вдосконалення організації служби в органах місцевого самоврядування має здійснюватися шляхом підготовки і прийняття відповідних законодавчих та інших нормативно-правових актів. Особливу увагу необхідно приділити таким напрямкам нормативного забезпечення: поступова кодифікація базових адміністративно-правових норм, які стосуються загальних питань організації державної служби та служби в органах місцевого самоврядування; перегляд існуючих та прийняття нових підзаконних актів, які необхідні для виконання завдань реформування служби, на загальнодержавному рівні; поступова активізація місцевої нормотворчої діяльності в галузі організації служби в органах місцевого самоврядування в межах чинного законодавства шляхом включення відповідних положень до статутів територіальних громад.

Служба в органах місцевого самоврядування як вид публічної служби має багато спільного з державною службою. Але існують і певні відмінності. Реалізація завдань адміністративної реформи потребує комплексного розвитку адміністративно-правового забезпечення організації цих двох видів публічної служби. Головною метою реформування системи публічної служби є становлення професійної, ефективної, стабільної та авторитетної служби.

Реформування організації служби в органах місцевого самоврядування у складі публічної служби має відбуватися з урахуванням історичного досвіду організації служби в нашій державі, відповідного досвіду провідних зарубіжних країн, зокрема в нормативному регулюванні та практиці організаційно-службових відносин. Необхідною умовою ефективності реформування є його ґрунтовне наукове забезпечення.

Аналіз чинного законодавства дозволяє запропонувати класифікацію посад службовців органів місцевого самоврядування у залежності від ступеню та рівня нормативно-правового регулювання: посади, існування та коло повноважень яких передбачені безпосередньо законодавством; посади, існування та механізм встановлення (заснування) яких передбачені законодавством, а коло повноважень законодавчо не визначено; посади, щодо яких законодавством певним чином передбачено механізм їх встановлення (заснування), але не передбачено механізм визначення посадових повноважень.

Зазначені відмінності обумовлюють особливості вирішення окремих питань організації служби на відповідних посадах. На підставі дослідження способів заміщення вакантних посад в органах місцевого самоврядування запропоновано класифікацію цих способів: вибори; обрання; затвердження; призначення на невизначений термін за конкурсом; призначення на невизначений термін без конкурсу; призначення на визначений термін [2, с. 203].

Ознаками кожного із способів виступають: коло осіб, з яких обираються кандидатури; суб'єкти, які пропонують кандидатури; засоби попередньої оцінки ділових, професійних та особистих якостей; суб'єкти та засоби вибору кандидата; процедура прийняття та оформлення рішення про заміщення посади. На підставі аналізу чинного законодавства виділено та охарактеризовано елементи проходження служби в органах місцевого самоврядування: вступ на службу; випробування службовців; присвоєння рангів; стажування, перепідготовка та підвищення кваліфікації службовців; створення та функціонування кадрового резерву служби; атестація службовців; припинення служби. Правила проходження служби, які визначаються при організації служби, знаходять своє практичне втілення при її здійсненні.

Гарантоване державою право на місцеве самоврядування – це право вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і Законів України чи безпосередньо, чи під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Вочевидь, що такі наші права мають реалізовуватись професійно, тобто службовцями, які знають, уміють і несуть відповідальність за свої дії [1, с. 3].

Тобто якщо організація роботи посадовця та ієрархічна система управління службою недолуга, якщо посадовець не має матеріального (і не тільки матеріального) стимулювання до роботи, якщо він залежний від свого начальника і не має достатнього захисту від його свавілля, певно, і якість роботи є неналежною. А ще болюча тема – неефективна антикорупційна політика. І найголовніше, професійність служби: дуже часто відсутня інституційна пам'ять через плин кадрів після кожних місцевих виборів, добір на службу не завжди прозорий, система оплати праці взагалі робить посадовця залежним від волі керівника. Та й рівень освіти у сфері публічної служби є низьким.

Для досягнення такої амбітної мети проектом пропонується, по-перше, удосконалення системи управління персоналом: вводиться поняття «керівник служби», модифікується служба управління персоналом. По-друге, вимоги до службовця місцевого самоврядування стають чіткішими, як і вимоги до конкурсного добору на службу. А розміщення інформації про конкурс та його результати відбуватиметься на ЄП вакансій публічної служби [3, с. 369].

З’являється поняття відкладеного права другого за результатом конкурсу кандидата на зайняття посади. Удосконалюються положення про кадровий резерв з осіб, які отримали відкладене право на службу.

Встановлюється чіткий перелік строкових призначень та випробувальний термін. Акцентується на принципі політичної нейтральності на службі. Серед іншого встановлюється дисциплінарна та матеріальна відповідальності службовців місцевого самоврядування [1, с. 5].

Комплексний розгляд організації служби в органах місцевого самоврядування в Україні дозволив визначити її сутність та зміст. Сутністю організації служби є створення на підставі відповідного нормативного регулювання умов для ефективної реалізації на посадах в органах місцевого самоврядування повноважень відповідних органів. До змісту організації служби включаються: встановлення посад та визначення посадових повноважень; визначення способів та порядку заміщення посад, правил проходження служби, підстав та порядку звільнення зі служби в органах місцевого самоврядування; встановлення правового статусу службовців органів місцевого самоврядування. Ці формально відокремлені елементи в комплексі забезпечують подальше практичне здійснення служби [4, с. 245].

Резюмуючи, варто зазначити, що в умовах воєнного стану посадовці місцевого самоврядування опинились на «передовій» розв’язання складних завдань життєдіяльності територіальних громад, подекуди і після масштабних руйнувань критичної інфраструктури, житлового сектору. Особливо тяжкими стали виклики на постокупаційних територіях, не менш складними є задачі місцевого самоврядування, де є тимчасові переселенці. Це нові, на жаль, реалії для нашої країни, коли перед службовцями виникають складні задачі, і вони мають бути у першу чергу ризик-менеджерами. Тому оновлення і осучаснення правового регулювання служби в органах місцевого самоврядування є актуальним не лише для гармонізації законодавства про публічну службу, а і як аспект національної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Типових професійно-кваліфікаційних характеристик посадових осіб місцевого самоврядування : Наказ Національного агентства України з питань державної служби 07.11.2019 р. № 203-19. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v203-859-19#Text (дата звернення: 05.11.2022).

2. Качан Я.В. Удосконалення правового забезпечення професійного розвитку публічної служби. *Українські реалії ринку праці в умовах глобалізації*: колективна монографія / за наук. ред. Р.В. Войтович. Київ, 2021. 238 с.

3. Войтович Р.В., Ворона П.В. *Публічне управління України в умовах інституційних змін* : колективна монографія / за наук. ред. Р. В. Войтович, П.В. Ворони. Київ, 2019. 482 с.

4. Качан Я.В. *Національні традиції та зарубіжний досвід професійного розвитку кадрового потенціалу публічної служби* : монографія. Київ : ІПК ДСЗУ, 2019. 350 с.

Катерина Вікторівна Мазничко,
здобувач вищої освіти СВО Бакалавр
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

ПОЛОЖЕННЯ ПРО ЦЕНТРАЛЬНІ ОРГАНИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ

В Концепції адміністративної реформи зазначався шлях проведення реформування системи центральних органів виконавчої влади «формування ефективної організації виконавчої влади як на центральному, так і на місцевому рівнях управління» [1]. Дана концепція пропонувала заходи спрямовані на реформування системи центральних органів виконавчої влади, зокрема, на уточнення та зміну функцій центральних органів виконавчої влади, щоб не дублювалися та не перевищували надані їм повноваження, розроблення рекомендацій і пропозицій стосовно приведення їх системи та структури у відповідність до цих функцій.

Як зазначається у ч. 1 ст. 6 Конституції України, що державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову [2]. Відповідно до цього положення розкривається сутність та особливості центральних органів виконавчої влади як об'єкта адміністративно-правового регулювання. Особливість виконавчої влади полягає в тому, що саме вона забезпечує практичне виконання законів та інших нормативно-правових актів державних органів [3, с. 52].

В Україні на центральні органи виконавчої влади та їх територіальні органи на місцях полягає основне навантаження щодо публічного забезпечення прав, свобод, і законних інтересів фізичних і юридичних осіб, надання їм адміністративних послуг, забезпечення інтересу держави та суспільства загалом. Діяльність центральних органів виконавчої влади ґрунтується на принципах верховенства права, законності, безперервності, забезпечення єдності державної політики та відкритості.

Основними завданнями центральних органів виконавчої влади є:

1. Надання адміністративних послуг.
2. Управління об'єктами державної власності.
3. Здійснення державного нагляду.
4. Внесення пропозицій щодо забезпечення формування державної політики на розгляд міністрів, які спрямовують та координують їх діяльність.
5. Виконання інших завдань, зазначених законами України та покладених на них Президентом України.

Центральні органи виконавчої влади із зазначеного переліку можуть здійснювати одне чи кілька завдань. Якщо більшість функцій центрального органу виконавчої влади складаються із функції щодо надання адміністративних послуг фізичним і юридичним особам, центральний орган виконавчої влади утворюється як служба.

Якщо центральний орган виконавчої влади виконує більшість функцій пов'язаних з управлінням об'єктами державної власності, що належать до сфери його управління, то центральний орган виконавчої влади утворюється як агентство.

Якщо більша частина функцій центрального органу виконавчої влади належить до контрольно-наглядових функцій за дотриманням державними органами, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, юридичними та фізичними особами актів законодавства, тоді зазначений орган утворюється як інспекція [4].

Також до основних ознак центральних органів виконавчої влади належать:

– являється складовою апарату державного управління;

– мають власну організаційно-штатну структуру;

– реалізують виконавчо-розпорядчу діяльність в юридично-владній формі;

– є носіями владних повноважень, компетенція яких поширюється на всю територію держави;

– діють на основі норм чинного законодавства від імені держави;

– відповідальні перед Президентом України та підзвітні Верховній Раді України.

Органами виконавчої влади України місцевого або територіального рівня є, по-перше, органи виконавчої влади загальної компетенції, місцеві державні адміністрації в областях і районах, які підзвітні і підконтрольні органам виконавчої влади вищого рівня. По-друге, до цього рівня належать також органи спеціальної (галузевої та функціональної) компетенції, які безпосередньо підпорядковані як центральним органам виконавчої влади, так і відповідним місцевим органам виконавчої влади.

Таким чином, виконавча влада є відносно самостійною формою єдиної державної влади України, вона має притаманні лише їй функції, які здійснюються системою органів виконавчої влади на підставі визначеного правового механізму реалізації законів та інших нормативно-правових актів за допомогою державного управління а метою реалізації прав і свобод людини і громадянина.

Список використаних джерел:

1. Концепція адміністративної реформи в Україні: Указ Президента України від 11.06.1999. *Офіційний вісник України*. 1999. № 21. Ст. 32

2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141

3. Адміністративне право України. Академічний курс: підруч.: У 2 т. / За заг. ред. В.Б. Авер'янова. К.: Юридична думка. 2004. 137 с.

4. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 берез. 2011 р. № 3166-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 38. Ст.385.

Віктор Вікторович Оробей,
аспірант кафедри соціальної і гуманітарної політики,
Навчально-науковий інститут «Інститут державного управління»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
м. Харків, Україна

МЕТОД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ

Підтримка розвитку певної сфери діяльності з боку держави забезпечується створенням дієвої нормативно-правової бази. В системі державного управління вагоме місце посідає метод правового регулювання, «за допомогою якого держава через свої органи впливає на суспільні відносини, дозволяючи їх учасникам чинити дії правового характеру, надаючи їм відповідні права і накладаючи на них певні обов'язки, а також дає можливості вибору варіантів поведінки у межах, встановлених нормами» [1, с. 113]. Як зазначено в юридичній енциклопедії, методи правового регулювання притаманні лише державі в особі її органів; стосуються лише юридичних норм; їх дієвість забезпечується державним примусом [2, с. 617]. Тож, метод правового регулювання є способом владного впливу на суспільні відносини за допомогою встановлених юридичних норм.

Зауважимо, що соціально-економічна політика України спрямована на підвищення суспільного добробуту. Покращення рівня і якості життя сільського населення значною мірою залежить від наявної соціальної інфраструктури, яка має здійснювати позитивний вплив на соціально-економічний розвиток села. В той же час, можливості соціальної інфраструктури залежать від рівня соціально-економічного розвитку території. В цілому слід зазначити, що соціально-економічна політика держави впливає на підвищення потенціалу соціальної інфраструктури, гарантує реалізацію соціально-економічних прав, соціальну підтримку й допомогу населенню. Отже, спробуємо визначити, яким чином здійснювалось правове регулювання Українською державою розвитку соціальної інфраструктури сільських територій.

В 1990 р. на державному рівні було визначено пріоритетність соціального розвитку села, в тому числі значущість і незамінність вироблюваної продукції сільського господарства для людини і суспільства, потреба відродження селянства як господаря землі, носія моралі та національної культури. Ця пріоритетність забезпечується державою шляхом «створення необхідної ресурсної бази для всебічного задоволення виробничих потреб і розвитку соціальної інфраструктури» [5]. Таким чином, на державному рівні вперше заговорили про необхідність формування належної соціальної інфраструктури. Зазначалось, що цей процес має здійснюватись відповідно до державних програм, причому будівництво об'єктів соціальної інфраструктури (заклади освіти, охорони здоров'я, культури і спорту, служби побуту, водопроводи, каналізаційні системи та споруди, мережі газо- і водопостачання, благоустрій територій тощо) має здійснюватись не тільки за рахунок державного, а й місцевого бюджету.

В документі «Про Основні засади розвитку соціальної сфери» (указ Президента України № 1356/2000 від 20.12.2000 р.) було зроблено акцент на занепаді села, що відбувся внаслідок дискримінаційних заходів щодо селянства в попередні десятиліття, економічної кризи 90-х років. Занепад села характеризувався значним перевищенням смертності над народжуваністю, скороченням чисельності сільського населення, руйнацією соціальної інфраструктури села, зростанням безробіття, відтоком найбільш активної частини селян у місто тощо. Одним із завдань забезпечення соціального розвитку села, належного життєвого рівня сільського населення визначалось забезпечення стабільного функціонування, розвитку і підвищення якості соціальної інфраструктури. Зазначалось, що її фінансування має забезпечуватись спільними зусиллями держави, суб'єктів господарювання та населення (через податкову систему, позабюджетні фонди, прямі вклади та ін.). Участь населення у розвитку сільської соціальної інфраструктури стимулюється шляхом надання кредитів для будівництва власного житла, утворення кооперативів з будівництва та утримання вуличних інженерних комунікацій, культурно-освітніх закладів, благоустрою будинків, садиб, вулиць тощо. Координувати діяльність усіх суб'єктів мають місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування.

В 2002 р., підводячи підсумки соціально-економічних перетворень першого десятиліття незалежності країни, в доповіді Президента України «Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002-2011 роки» (Послання Президента України до Верховної Ради України № n0001100-02 від 30.04.2002 р.) було відмічено, що на селі відбулися кардинальні зміни: селяни безоплатно одержали у власність сільськогосподарські угіддя; частину земель передано в приватну власність селянам для ведення фермерських, особистих підсобних і присадибних господарств; практично вся аграрна продукція виробляється на державній основі; сформовано основний каркас ринкової інфраструктури, а також основні важелі й інструменти державного макроекономічного регулювання тощо. Однак, запроваджена модель ринкової трансформації на селі, що полягала в зміні системи економічних відносин, не мала необхідної соціальної спрямованості, реформи здійснювались ціною соціальних утрат. Отже, не було забезпечено становлення принципово нової, адаптованої до ринкової економіки соціальної інфраструктури. Внаслідок відбулося глибоке матеріальне розшарування селян, збіднілість населення, що супроводжувалось соціальною і політичною нестабільністю.

На вирішення зазначених проблем урядом було схвалено «Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2002-2006 роки» (постанова Кабінету Міністрів України № 1586 від 25.10.2002 р.). Серед основних напрямів інвестиційної діяльності держави визначалось будівництво об'єктів соціального призначення, комунальної та виробничої інфраструктури, газо- та водопроводів; фінансування проектів енергозбереження, запобігання екологічним катастрофам, підтримка інноваційних проектів у пріоритетних напрямах розвитку технологій. З метою врегулювання проблемних питань у сфері взаємного доступу до світових

ринків забезпечувалась інтеграція національних інфраструктур (транспортної, інформаційно-телекомунікаційної, енергетичної) у європейські. Звичайно, що ця постанова лише слугувала поштовхом для розробки й прийняття низки документів, спрямованих на забезпечення розвитку соціальної інфраструктури та створення належних умов для можливості здійснення ефективного управління цим процесом з боку органів місцевого самоврядування. Однак, наступні десятиріччя показали, що недостатній рівень соціально-економічного розвитку спричиняє появу нових проблем та веде до неможливості усунення тих, на вирішення яких були спрямовані попередні нормативно-правові акти. Тож, виникла необхідність визначення нових орієнтирів, стратегічних цілей і завдань, пошуку нових, більш дієвих механізмів, заходів, рішень, які б створили додаткові можливості для зміни ситуації, що виникла.

Так, у 2021 р. урядом було затверджено Національну економічну стратегію на період до 2030 року (постанова Кабінету Міністрів України № 179 від 03.03.2021 р.), в якій визначено стратегічні цілі, орієнтири, принципи і цінності, в тому числі спрямовані на покращення соціальної інфраструктури. Зокрема, були визначені такі завдання: підвищення ефективності управління суб'єктами господарювання, що залишилися в державній та комунальній власності (у тому числі соціально важливих); забезпечення раціонального та соціально орієнтованого розподілу надходжень від користування природними ресурсами та доходів державних підприємств серед населення за економічним паспортом українця; стимулювання програм корпоративної соціальної відповідальності на базах закладів вищої освіти через пільгові режими; подолання цифрового розвитку між містом і селом шляхом підключення об'єктів соціальної інфраструктури до фінансового швидкісного Інтернету тощо. Щодо останнього, то заплановано до 2030 р. 99 % закладів соціальної інфраструктури та органів місцевого самоврядування підключити до фіксованого широкомасштабного доступу зі швидкістю не менше, як 1 Гбіт/с [4]. Це повністю відповідає основам розвитку і становлення в Україні інформаційного суспільства.

Зупинимось ще на одному документі – Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки (постанова Кабінету Міністрів України № 695 від 05.08.2020 р.), що визначає генеральний вектор сталого розвитку регіонів. В документі зазначається, що новим підходом до формування державної регіональної політики є перехід до територіально спрямованої політики розвитку на основі стимулювання використання власного потенціалу територій. Також відмічено, що інфраструктура України включає 170 тис. км автомобільних доріг, 22 тис. км залізничних шляхів, 13 морських і 16 річкових портів, що забезпечує дуже добру логістику для перевезення вантажу й пасажирів. За деякими показниками у світових рейтингах Україна покращила свої позиції, зокрема, за критеріями: рівень товарів – 57 місце, ринок праці – 69, інституціональний розвиток – 104, освіта – 44, за інфраструктурою – 57 серед 141 досліджуваної держави [3]. В той же час, в Стратегії зазначено, що інфраструктура не відповідає сучасним потребам людини та економіки, не досконала система національної стійкості та захисту об'єктів критичної інфраструктури. Як з'ясувалось на практиці, внаслідок російської агресії саме об'єкти критичної інфраструктури виявились найбільш незахищеними.

Регіони та територіальні громади практично вперше, починаючи з 2020 р., отримали доступ до потужних державних інвестицій, які спрямовуються на соціально-економічний розвиток територій, розбудову інфраструктури територіальних громад та ін. Це вимагає від посадових осіб органів місцевого самоврядування нових знань, умінь і навичок в ефективному залученні ресурсів у сфері довгострокового планування й проектування розвитку територій.

Реалії сьогодення, ведення активних бойових дій проти країни-агресора, свідчать про необхідність передачі ще більших повноважень місцевим органам влади, які вимушені в першу чергу підтримувати роботу критичної інфраструктури, від функціонування якої залежить життя населення й функціональна стабільність усього регіону (громади).

Список використаних джерел:

1. Державне управління: словник-довідник / уклад.: В. Д. Бакуменко (кер. творчого кол.) та ін.; за заг. ред. В. М. Князєва, В. Д. Бакуменка. Київ : Вид-во УАДУ, 2002. 228 с.

2. Метод правового регулювання. Юридична енциклопедія : в 6 т. / редкол. Ю. С. Шемшученко (голова ред.) та ін. Київ : «Укр. енцикл.», 1998. Т. 3. 792 с.

3. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 рр. : Постанова Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 р. № 695. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-п#n11 (дата звернення 17.11.2022).

4. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 03 березня 2021 р. № 179. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-п#Text (дата звернення 16.11.2022).

5. Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві : Закон України від 17 жовтня 1990 р. № 400-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/400-12#Text (дата звернення 17.11.2022).

Ольга Олександрівна Федченко,
здобувач вищої освіти СВО Бакалавр
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

ВІДОБРАЖЕННЯ ФУНКЦІЙ ТА ЗАВДАНЬ ВИКОНАВЧИХ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ЇХ ОРГАНІЗАЦІЙНІЙ СТРУКТУРІ

Місцеві державні адміністрації покликані забезпечувати системну діяльність усієї виконавчої влади в Україні, оскільки рішення центральних органів виконавчої влади, державні програми розвитку впроваджуються в регіонах і за успішне їх реалізацію в основному несуть відповідальність саме місцеві державні адміністрації. В Законі України «Про місцеві державні

адміністрації» у статті 31, в якій зазначаються регулятори взаємодії МДА з іншими органами виконавчої влади «Місцеві державні адміністрації при здійсненні своїх повноважень у сфері управління взаємодіють з відповідними міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади. Структурні підрозділи місцевих державних адміністрацій підзвітні та підконтрольні відповідним міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади. Голови місцевих державних адміністрацій координують діяльність територіальних органів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади та сприяють їм у виконанні покладених на ці органи завдань…» [1]. Відповідно до цієї статті прослідковується збалансовані відносини між МДА як окремим територіальним органом виконавчої влади загальної юрисдикції, в структурі якого є підрозділи, що мають як би подвійне підпорядкування – відповідні ЦОВВ, та територіальними органами ЦОВВ, які не входять до структури МДА.

Керівник ЦОВВ може показати голові місцевої державної адміністрації на недоліки у роботі структурного підрозділу, що знаходиться в підпорядкуванні даного органу для прийняття відповідних кроків, так і голова МДА може вказати на аналогічні недоліки керівникові ЦОВВ щодо територіального органу, який не входить у структуру МДА. Така організаційна будова мала б посилити координуючу роль голови МДА щодо територіальних підрозділів ЦОВВ, але, на практиці, на районному рівні така норма не діє через слабкість РДА та відсутність у більшості районів територіальних органів ЦОВВ, так як відбулася їх укрупнення і створення міжрайонних територіальних органів.

На обласному рівні голови ОДА мають більше можливостей впливати на координацію діяльності територіальних органів, при цьому використовують можливості формальні та неформальні. Наприклад, проводять засідання колегії ОДА, де приймають участь керівники територіальних органів, створюються різні робочі комісії з підготовки до розгляду ОДА та облради певних програмних документів, із відвідуванням таких органів.

Зазначено в статті 11 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» визначила, що виконавчими органами сільських, селищних, міських, районних у містах рад є їх виконавчі комітети, відділи, управління та інші створювані радами виконавчі органи [2]. Виконавчі органи підконтрольні і підзвітні відповідним радам, а з питань здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади також підконтрольні відповідним органам виконавчої влади. Оскільки, виконавчі комітети рад є колегіальними органами загальної компетенції, вони є юридичними особами, мають встановлену радою структуру, матеріальну та фінансову основу для забезпечення виконання своїх повноважень.

В Конституції (ч. 2 ст. 141) визначається статус сільського, селищного, міського голови, тобто він є головною посадовою особою територіальної громади; обирається територіальною громадою і підзвітний їй; очолює виконавчий орган ради та головує на її засіданнях тощо [3].

Правовим статусом посадової особи органів місцевого самоврядування (сільських, селищним, міських голів) є муніципально-службові відносини, урегульовані правовими нормами за займаною посадою, що реалізуються через

визначені повноваження, права, обов'язки, гарантії і відповідальність. Місцевий голова та депутат обирається виборцями. Конституційно-правовий статус місцевого голови та депутата місцевої ради – це цілісний внутрішньо узгоджений комплекс взаємопов'язаних та взаємообумовлених елементів, що поєднує нормативно регламентовані характеристики інституту місцевого голови та інституту депутата місцевої ради як представника територіальної громади, громадського діяча та члена представницького органу місцевого самоврядування, який здійснює функції та повноваження на підставі Конституції та законів України. Організація влади на місцях являється тим, що місцеві органи виконавчої влади створюються і діють не з метою здійснення контрольно-наглядових функцій щодо законності діяльності місцевого самоврядування, а виконують основний обсяг повноважень щодо управління відповідними територіями. Фактично діють призначені з центру державні адміністрації і обрані громадами місцеві органи влади. Це призводить до труднощів у розмежуванні повноважень між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Вирішення вказаної проблеми може бути здійснене шляхом реформування системи місцевої публічної влади.

Список використаних джерел:

1. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 № 586-XIV. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 20. Ст. 190. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text (дата звернення: 01.12.2022).

2. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text (дата звернення: 01.12.2022).

3. Конституція України : Верховна Рада України; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Голос України*. 1996. № 128. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 01.12.2022).

Світлана Вікторівна Чайка,
здобувач вищої освіти ступеня Бакалавр
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

ВІДОБРАЖЕННЯ ФУНКЦІЙ ТА ЗАВДАНЬ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ У ЇХ ОРГАНІЗАЦІЙНІЙ СТРУКТУРІ

Виконавча влада являється однією із гілок державної влади. Виконавча влада представлена в механізмі поділу влад органами виконавчої влади і реалізується не тільки у формі публічного управління, а й у різноманітних формах державної діяльності. Центральними органами виконавчої влади запроваджує державну політику у відповідні галузі по всій території України,

здійснює керівництво сферою управління яку було доручено, несе відповідальність за стан її розвитку і підвідомчий Кабінету Міністрів України.

Як зазначається в указі Президента України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» до центральних органів виконавчої влади належать: міністерства; центральні органи виконавчої влади (державна служба, державна інспекція, державне агентство); ЦОВВ зі спеціальним статусом та ЦОВВ, діяльність яких спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через відповідних членів Кабінету Міністрів України. Система центральних органів виконавчої влади є складовою системи органів виконавчої влади, вищим органом якої є Кабінет Міністрів України [1].

Діяльність міністерств та інших центральних органів виконавчої влади базується на принципах верховенства права, забезпечення дотримання прав і свобод людини та громадянина, законності, відкритості та прозорості, безперервності, забезпечення єдності державної політики, відповідальності. Міністерства діють за принципом єдиноначальності. Інші центральні органи виконавчої влади діють за принципом єдиноначальності, якщо інше не передбачено, законом. Підприємства, установи й організації, що належать до сфери управління міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, не можуть здійснювати владні повноваження, крім випадків, визначених законом.

Міністерства є головними органами в системі центральних органів виконавчої влади у формуванні та забезпеченні реалізації державної політики в одній чи декількох сферах. Галузеві міністерства здійснюють управлінську діяльність в окремих галузях, функціональні міністерства здійснюють функціональну (міжгалузеву) управлінську діяльність у певних сферах.

Основними завданнями міністерства як органу, що забезпечує формування та реалізує державну політику в одній чи декількох сферах, є:

– забезпечення нормативно-правового регулювання;

– визначення пріоритетних напрямів розвитку;

– інформування та надання роз’яснень щодо здійснення державної політики;

– узагальнення практики застосування законодавства, розроблення пропозицій щодо його вдосконалення та внесення в установленому порядку проектів законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України на розгляд Президентові України та Кабінету Міністрів України;

– забезпечення здійснення соціального діалогу на галузевому рівні;

– здійснення інших завдань, зазначених законами України.

У своїй діяльності ЦОВВ керуються Конституцією та законами України, Постановами Верховної Ради, указами і розпорядженнями Президента України та постановами Кабінету Міністрів України.

Керівництво міністерством здійснює міністр. Міністр як член Кабінету Міністрів України здійснює повноваження, визначені Законом України «Про Кабінет Міністрів України», в тому числі щодо спрямування та координації діяльності центральних органів виконавчої влади [2]. Він забезпечує управління

в цій сфері. Міністр має першого заступника та заступників, один з яких є заступником з питань боротьби з корупцією.

Апарат міністерства – організаційно поєднана сукупність структурних підрозділів і посад, що забезпечують діяльність міністра, а також виконання покладених на міністерство завдань. Керівником апарату міністерства є заступник міністра. Структуру апарату міністерства затверджує міністр. Державна служба, державна інспекція та державне агентство здійснюють координаційно-функціональну управлінську діяльність здебільшого міжгалузевого та спеціалізованого характеру.

Основними завданнями центральних органів виконавчої влади є: надання адміністративних послуг; здійснення державного нагляду; управління об'єктами державної власності. Центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом створюються для реалізації визначених Конституцією та законодавством України особливих завдань і повноважень, виконання ними управлінських функцій спеціального характеру. Правовий статус таких органів визначається Конституцією України й окремими законами, Постановами Кабінету Міністрів України про їх утворення та затвердження положень про них.

Структура державних служб, інспекцій та агентств подібна до структури міністерств. Вони мають свій центральний апарат, а також відповідні територіальні підрозділи.

Список використаних джерел:

1. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України; Схема від 10.09.2014 № 442. *Офіційний вісник України*. 2014. № 74. Ст. 2106. С. 57. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/442-2014-п (дата звернення: 01.12.2022).

2. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 № 794-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 13. С. 828. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text (дата звернення: 01.12.2022).

Ангеліна Олександрівна Юр'єва,
здобувач вищої освіти ступеня Бакалавр
спеціальності 281 Публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРУДОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Трудова дисципліна – це сукупність правових норм, що регулюють внутрішній трудовий розпорядок і встановлюють трудові права та обов'язки сторін трудового договору, а також заохочення за успіхи в роботі та відповідальність за умисне порушення трудових обов'язків. Згідно КЗпП (ст.

140) трудова дисципліна на підприємствах, установах, організаціях гарантується створенням необхідних організаційно-економічних засобів, умов для високопродуктивної нормальної праці, сумлінним ставленням до праці, методами переконання, а також заохоченням за сумлінну працю. Основним змістом трудової дисципліни насамперед включає дотримання правових норм, правил і положень у сфері праці, а в контексті характеристики державної служби свідоме та творче ставлення до виконуваної роботи, забезпечення високої якості праці, раціональне використання робочого часу, прагнення до співпраці та взаємоповаги. Узагальненим стандартом етичної поведінки державного службовця, якими повинні керуватися під час виконання своїх посадових обов'язків, таких як використання інформації, обмін інформацією, використання службового становища, використання ресурсів держави та територіальної громади. Так, посадові особи місцевого самоврядування повинні дбати про авторитет служби в органах місцевого самоврядування, про позитивну репутацію, щодо дотримання правил етики, зовнішнього вигляду, виконання якісно своїх повноважень встановлених внутрішнім службовим розпорядком.

До правових методів забезпечення трудової дисципліни належать такі правові методи, як заохочення, метою яких є прояв поваги до працівників; визнання заслуг працівника; виявляти суспільну повагу до зразкового і творчого виконання працівником трудових обов'язків. Згідно із КЗпП визначено три методи забезпечення трудової дисципліни:

- переконання і виховання;
- заохочення;
- покарання.

Усі вони спрямовані на виховання загального ставлення до праці, на виконання своїх службових обов'язків. Метод переконання спрямований на забезпечення свідомого ставлення до праці, оскільки він є найпоширенішим і поширюється на всіх без винятку людей праці. Метод заохочення є публічне визнання заслуг та професіоналізму, нагородження членів суспільства, які виявили зразкову поведінку при виконанні свого службового обов'язку.

Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII [1] встановлює особливості дисциплінарної відповідальності державних службовців, органів виконавчої влади та їх апаратів. Його суть полягає в тому, щодо державного службовця застосовуються дисциплінарні стягнення за невиконання або неналежне виконання службових функцій, перевищення повноважень, порушення обмежень, пов'язаних із проходженням державної служби, а також за проступок, який порочить його як державного службовця або дискредитує державний орган, у якому він працює.

У статті 65 Закону України «Про державну службу», зазначений повний перелік підстав для притягнення державного службовця до дисциплінарної відповідальності, зокрема порушення Присяги державного службовця, недотримання правил внутрішнього службового розпорядку, прогул, поява на службі в нетверезому стані, та прийняття державним службовцем необґрунтованого рішення. Також статтею 66 передбачені види дисциплінарних стягнень, таких як зауваження, догану, попередження про неповну службову

відповідність та звільнення з посади державної служби. На міру дисциплінарного стягнення впливає ступінь тяжкості вчиненого дисциплінарного проступку та ступеню вини державного службовця. Отже, звільнення з посади державної служби передбачено у двох випадках. По-перше, у разі порушення присяги; зловживання владою, якщо це не є кримінальним або адміністративним правопорушенням; подання недостовірної інформації про обставини, що перешкоджають реалізації права на державну службу в період вступу на державну службу; необґрунтоване рішення посадової особи, що призвело до порушення цілісності державного чи комунального майна. По-друге, систематичні, які повторюються продовж року, неявку чи відсутність на роботі понад 3 години без поважних причин. Згідно ч. 5 ст. 74 Закону України «Про державну службу», стягнення застосовуються не пізніше шести місяців з дня виявлення дисциплінарного проступку, без урахування часу тимчасової непрацездатності або перебування у відпустці, що є цілком спів ставним із строками, передбаченими Кодексом законів про працю України [2].

Отже, службово-трудова дисципліна – це встановлений правовий стан в органі державної влади неухильного дотримання Присяги державного службовця та належного виконання покладених на нього обов’язків. Основними ознаками службово-трудової дисципліни є наступні: спрямування на забезпечення правого статусу державного службовця; сукупність норм, правил і положень, що випливають із норм Конституції, КЗпП України, Закону України «Про державну службу», актів законодавства про державну службу та правил внутрішнього трудового розпорядку; забезпечення специфічними способами впливу на поведінку державних службовців і низкою спеціальних обов’язків держаного службовця та керівника державної служби.

Список використаних джерел:

1. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2016. № 4. ст.43.

2. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII *Відомості Верховної Ради (ВВР).* 1971. додаток до № 50. ст. 375.

СЕКЦІЯ 2. УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Анастасія Павлівна Безхлібна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри туристичного, готельного та ресторанного бізнесу
Національного університету «Запорізька політехніка»,
м. Запоріжжя, Україна

КОНЦЕПЦІЯ SMART-CITY В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРИМОРСЬКИХ РЕГІОНІВ

Вироблення та впровадження державної політики, заснованої на розвитку цифрових технологій в приморських регіонах вимагає зусиль органів місцевого самоврядування, бізнесу, суспільства «на основі впровадження нормативного регулювання технічних параметрів мережевої інфраструктури як правової основи для регулювання внутрішнього ринку та створення сприятливих умов для розвитку зовнішньої торгівлі територіальних громад» [1].

Цифровізація в регіоні охоплює не лише сторони, пов'язані з пропозиціями послуг, в тому числі екосистемних, а й – попит. Для формування запиту екосистемних послуг зі сторони споживача актуально використання в регіоні системи накопичення даних Big Date, що дозволяє використовувати різні цифрові інструменти для систематизації та пошуку серед великих баз даних про приморський регіон як цілісну та конкурентоспроможну екосистему

Якщо звернутися до аналітики, то у вересні 2020 р. агентство ResearchAndMarkets опублікувало звіт про глобальний ринок аналітики Big Date. Згідно з опублікованою інформацією, світовий ринок аналітики великих даних оцінюється в $41,85 млрд за підсумками 2019 року. За прогнозами аналітиків, він зросте до $115,13 млрд, за середньої динаміки в 11,9% протягом прогнозованого періоду з 2020 по 2028 рік. Як зазначається у звіті, аналітика великих даних може бути названа серцем цифрового світу на підставі аналізу та перетворення даних на інформацію, яка надає цінні ідеї для бізнесу. Хмарні платформи є основними додатків аналізу Big Date. При цьому для аналізу таких даних великі організації переважно використовують гібридну хмарну платформу, тоді як публічні хмари переважають серед малих і середніх організацій. За даними експертів IDC, у 2021 році обсяг світового ринку Big Date та бізнес-аналітики становив $215,7 млрд, збільшившись на 10,1% щодо 2020-го [2].

Накопичення, обробка та систематизація великих об'ємів інформації про приморський регіон (що починається з інформації про регіон, «підтягує» дані щодо прогнозу погоди та температури води, вітру, приливів та відливів, розклад заходів в певних місцях,) вимагає функціонування значної інфраструктури – аналітичних цифрових центрів, щільного інтернет-покриття на всій території регіону в незалежності від типу місцевості, рельєфу, розміру територіальної одиниці тощо, та в найкращому випадку – засобів до ступу до цієї інформації не лише з портативних смарт фонів та ноутбуків (тобто забезпечення цифрового

розвитку громади за рахунок встановлення Data-центрів для громадського використання на території регіону, обласного центру, в місцях відпочинку та закладах культури, готелях, туристичних інформаційних центрах, державних органах влади, цифрових екранах-біг-бордах містом тощо). Забезпечення функціонування даної інфраструктури Big Date буде створювати певний імідж цифрового сучасного міста, що засновано не лише на засадах Smart-спеціалізації, а й використанні сучасних технологій обробки даних, яка на сьогодні впроваджена більшою мірою лише в банківському секторі, секторі виробництва та телекомунікаційних послуг.

Використання масиву даних, що постійно оновлюється, поповнюється, структурується дає передпосилки для аналізу Big Date з метою виявлення більш конкурентних напрямів забезпечення життєдіяльності регіону на екосистемній основі, напрямів підвищеного або зниженого попиту, складання «портрету» як споживача екосистемних послуг, так і «профілю» самої екосистемної послуги за рахунок системного аналізу запитів споживачів, прогнозування та виявлення тенденцій тощо. Тобто, функціонування системи та інфраструктури Big Date відкриває широке коло можливостей щодо ґрунтовного аналізу як попиту, так і пропозиції екосистемних послуг приморського регіону. Даний інструмент стає потужним двигуном підвищення конкурентоспроможності приморського регіону на екосистемній основі в цифровому просторі.

Дана аналітика вимагає забезпечення інформаційного центру значними потужностями в плані цифрової інфраструктури та «мозкового центру», який би складався з провідних фахівців з регіонального просторового планування, екосистемного розвитку, бізнес-сегменту та місцевого управління. Такий симбіоз вчених, програмістів-аналітиків, суб’єктів економічної діяльності та представників місцевих органів влади може ефективно функціонувати, маючи в якості «платформи» для вирішення регіональних проблем розвитку в площі цифрових послуг та цифрової аналітики – базис, який формується на основі знань, навичок та компетенцій в цифровому полі.

На теоретичному рівні щодо подальших перспектив цифровізації необхідно згадати [3, с. 36], який зазначає про необхідність створення та продукування внутрішніх ресурсів громади (знань, навичок та компетенцій громади, що формують соціальний капітал об’єднаної громади). Ключовим внутрішнім ресурсом є спроможність членів громади – гуртом та індивідуально – за рахунок своїх знань, навичок та взаємодії щодня робити якісний і кількісний внесок у сталий розвиток громади [3, с. 38].

Таким чином, на основі аналізу шляхів інформаційного та цифрового забезпечення реалізації стратегії конкурентоспроможності приморського регіону на екосистемній основі сформовано рекомендації щодо доцільності використання концепції Smart-City, збільшенні об’єму інформаційних послуг на цифрових майданчиках, використання архітектури Big Date. За результати дослідження світового досвіду управління приморськими регіонами на основі використання концепції Smart-City, найбільш популярними є використання цифрових технологій в сфері транспорту, логістики та освітлення з метою економії енергоресурсів. Smart-City дозволяє за допомогою інтелектуальних

систем втілювати в життя приморського регіону принципи зеленої економіки. Встановлено, що найбільш результативно розвиток інфраструктури Smart Cities та цифрових послуг відбувається на території Запорізької та Одеської областей. Запропоновано удосконалювати та збільшувати асортимент сервісів SC відповідно до розуміння елементів конкурентоспроможності приморських регіонів.

Необхідно зазначити, за даними проведеного аналізу, найбільша кількість додатків та охоплених ними сфер застосування, чат-ботів та цифрових майданчиків для спілкування створено та функціонує на базі Одеського регіону, який є передовим щодо обраного курсу цифровізації в регіоні.

Концепція Smart City широко просунута та продовжує свій розвиток в приморських регіонах в світі на засадах принципів зеленої економіки, проте аналіз стану розвитку концепції Smart City в приморських регіонах України дозволяє зробити висновки про актуальність запровадження заходів з розвитку цифрової інфраструктури та інформаційного забезпечення у відповідності з елементами конкурентоспроможності. Цифрова інфраструктура та інформаційне забезпечення, інтерес органів влади, існуючі стандарти роботи системи, IT-спеціалісти, громадська думка у сукупності складають функціональний механізм Smart City приморського регіону.

Використання системи та цифрових інструментів Big Date з метою обрання споживачем послуг та запитів щодо власних вподобань вимагає функціонування значної інфраструктури – аналітичних цифрових центрів, щільного інтернет-покриття на всій території регіону в незалежності від типу місцевості, рельєфу, розміру територіальної одиниці тощо. Забезпечення функціонування даної інфраструктури Big Date буде створювати імідж цифрового сучасного міста, що засновано на використанні сучасних технологій обробки даних. При цьому, функціонування системи та інфраструктури Big Date відкриває широке коло можливостей щодо ґрунтовного аналізу як попиту, так і пропозиції екосистемних послуг приморського регіону, що є рушієм підвищення конкурентоспроможності приморського регіону на екосистемній основі в цифровому просторі.

Таким чином, встановлено, що цифрові технології відіграють важливу роль в формуванні конкурентоспроможності приморського регіону. Цифрові послуги та інфраструктура підвищують імідж регіону, створюють певний «цифровий майданчик» регіону, де передові технології управління регіоном зустрічаються з освіченими користувачами, які мають високі цифрові навички та компетенції.

Список використаних джерел:

1. Технічне регулювання у сфері стандартизації «розумних громад» та «розумних міст»: європейський досвід, С. 2-3. URL: http://www.niss.gov.ua/articles/2338/ (дата звернення 04.09.2022).

2. Big_Data. URL: http://surl.li/duztm (дата звернення 04.09.2022).

3. Ткачук А. Місцеве самоврядування та децентралізація. Практичний посібник. Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні. DESPRO». Київ : ТОВ «Софія». 2012. 120 с.

Юлія Володимирівна Березній, Марина Володимирівна Ісаєнко,
здобувачі вищої освіти ступеня Магістр
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

АНАЛІТИЧНІ МІРКУВАННЯ З ПРИВОДУ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ГРОМАД В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Важливе місце в забезпеченні громади бюджетними ресурсами відіграють фінанси місцевих бюджетів. Так, Л. В. Лисяк, Б. Д. Биков та А. І. Кушнір зазначають, що розширення кола повноважень місцевих органів влади призводить до збільшення видаткової частини місцевих бюджетів, що для врівноваження фінансового балансу потребує зростання фінансових доходів. Зміцнення фінансового потенціалу насамперед досягається збільшенням дохідної частини до достатнього для виконання органами місцевого самоврядування обов'язків рівня. Збільшення ролі місцевих бюджетів дає змогу реалізовувати принцип наближення податків до їх платників, тобто податки витрачаються в громаді, де вони сплачуються [1].

Основним джерелом наповнення місцевих бюджетів є податки, які сплачують місцеві платники податків (організації, підприємства та установи), що функціонують у межах Полтавської області. Успішна комунікація з представниками бізнесу полягає у визначенні адекватної потребам місцевих бюджетів і податкоспроможності підприємств величини оподаткування, унормування таких ставок і баз оподаткування, які б забезпечували і збільшення надходжень до місцевих бюджетів, і ефективне функціонування бізнесу на території громади. Не завжди обрання максимального рівня податкових ставок гарантує максимізацію доходів місцевих бюджетів. Є приклади взаємовигідної з точки зору оподаткування співпраці бізнесу й місцевих органів влади. Йде мова не лише про випадки скорочення рівня оподаткування, а й про його підвищення для отримання оптимального результату. Тоді доречним є проведення громадських слухань за участі представників громадськості, бізнесу, народних депутатів та інших зацікавлених осіб з метою формування спільного підходу до системи оподаткування в розрізі місцевих податків. За вихідні дані було взято величини доходів загального фонду місцевих бюджетів Полтавської області (без трансфертів з Державного бюджету) та офіційних трансфертів від органів державного управління до місцевих бюджетів Полтавської області у 2017-2021 рр. [2].

При здійсненні заходів з управління підприємств та організацій використовуються різні форми і методи. В ряді випадків використовується метод моделювання, зокрема, аналіз рядів динаміки.

Усі економічні явища та процеси перебувають у постійному розвитку і русі. В процесі аналітичної обробки економічної інформації часто використовується один із найпростіших способів - аналіз рядів динаміки.

Проведемо аналіз та прогнозування динамічних рядів доходів загального

фонду (без трансфертів із Державного бюджету) Полтавської області за 2017-2021 рр. та на 2022 р. Для проведення дослідження, аналізу та прогнозування цього показника користуємося електронними таблицями Microsoft Excel, вбудованими математичними та статистичними функціями, надбудовою Аналіз даних табличного процесора.

Аналізуючи інтервальний динамічний ряд, слід відмітити зростання доходів загального фонду за період з 2017-2021 рр. Далі проводимо розрахунки статистичних показників для подальшого аналізу та прогнозування доходів загального фонду.

Розглянемо аналітичні характеристики рівня доходів загального фонду більш детально. Середній рівень інтервального ряду доходів загального фонду за останні п’ять років складав 11667,88 млн грн. Середній рівень моментного ряду доходів загального фонду складає 11629,76 млн грн. Відносний показник, що характеризує інтенсивність динаміки економічного розвитку, носить назву темпи росту. Його виражають як правило у відносних величинах. Інколи інтенсивність динаміки задають у вигляді коефіцієнтів росту. Останній показує, у скільки разів досягнутий рівень результативного показника вищий за базисний, якщо коефіцієнт росту більший одиниці. Коли ж він менший одиниці, то коефіцієнт росту показує, яку частину становить рівень, що аналізується, від базисного. В залежності від способу розрахунку коефіцієнти бувають базисні і ланцюгові. Середній абсолютний базисний приріст доходів загального фонду за останні п’ять років становить 4431,23 млн грн. Середній абсолютний ланцюговий приріст складає 12554,13 млн грн. А середній базисний темп росту та середній ланцюговий темп росту доходів загального фонду за досліджуваний період становив 152,97% та 117,57% відповідно. Середній базисний темп приросту доходів загального фонду показує, що цей показник щорічно був в середньому на 52,97% більшим ніж в 2017 р., а середній ланцюговий темп приросту в середньому збільшився на 17,57% у порівняні з 2017 р. Границі коливання (варіювання) вказують на максимальний і мінімальний рівні доходів загального фонду: y_{max}= 15517,80 млн грн та y_{min}= 8122,90 млн грн. Розмах (амплітуда) коливання (R) $R=y_{max}-y_{min}$ доходів загального фонду за досліджуваний період 7394,90 млн. грн. Коефіцієнт вирівняності (kv) = 0,52, показує, що мінімальне значення доходів загального фонду становить 52,35% від його максимального рівня. Середнє лінійне відхилення дорівнює 1901,34, тобто в середньому досліджуваний показник за рік змінювався на 1901,34 млн грн. Середнє квадратичне відхилення доходів загального фонду 2419,14. Коефіцієнт варіації (V) – відносна величина, що служить для характеристики коливання (мінливості) ознаки, тобто доходів загального фонду і за досліджуваний період складає 0,21. За допомогою коефіцієнта варіації можна порівнювати навіть коливання ознак, виражених у різних одиницях вимірювання. Інколи ступінь варіації виражають в процентах і може змінюватися від 0 до 100 %. До 10 % варіація вважається низькою, від 10 до 30 – середньою, більше 30 % високою. В нашому випадку коефіцієнт варіації у відсотковому відношенні складає 20,73 %, тобто середнє коливання доходів загального фонду за 2017-2021 рр. складає 20,73 % і варіація середня. Коефіцієнт стабільності досліджуваного показника за

2017-2021 рр. становить 0,79. Коефіцієнти лінійної кореляції та детермінації є досить високими і становлять -0,96 та 0,93 відповідно, що свідчить про якість досліджуваної моделі.

В результаті обчислень одержано коефіцієнти рівняння a_1=1649,55 та a_0=6719,23. Лінійна функція доходів загального фонду має вигляд *y=6719,23+1649,55x*. Кореляційне відношення дорівнює 0,96, тобто ще раз підтверджує якість виробничої моделі. Середній коефіцієнт еластичності дорівнює 0,42. Коефіцієнт еластичності показує, що зі збільшенням факторної ознаки на 1 %, величина доходів загального фонду збільшиться на 0,42 %.

Далі проводимо дослідження та аналіз доходів загального фонду (без трансфертів із Державного бюджету) із використанням вбудованих функції Microsoft Excel та надбудови Аналіз даних. Слід відмітити, що порівнюючи статистичні коефіцієнти розраховані вручну та за допомогою функцій Microsoft Excel і надбудови Аналіз даних, можна зробити висновок, що на практиці доцільно використовувати саме ці засоби для дослідження бюджетних процесів.

Аналітичне вирівнювання дає можливість визначити значення доходів загального фонду (без трансфертів із Державного бюджету) Полтавської області на 2022 р. Так, значення досліджуваного показника на 2022 р. становить 16616,53 млн грн, що в деякій мірі вище попереднього періоду.

Станом на 01 вересня 2022 р. з державного бюджету відбулося перерахування міжбюджетних трансфертів місцевим бюджетам в обсязі 92,7 млрд грн (83,0 % від планових асигнувань): базова дотація – 10,9 млрд грн (100,0 % згідно розпису асигнувань); освітня субвенція – 67,3 млрд грн (100,0 % згідно розпису асигнувань). У розпорядженні органів місцевого самоврядування в умовах воєнного часу щомісячно залишається 899 млн грн реверсної дотації. У всіх регіонах України залишки коштів на рахунках бюджетних установ та місцевих бюджетів за спеціальним і загальним фондами за 8 місяців 2022 р. збільшились на 76,4 млрд грн і склали 132,8 млрд грн [3].

Очевидно, що недостатній рівень фінансів для виконання власних та делегованих повноважень органами місцевого самоврядування компенсується наданням трансфертів із державного бюджету місцевим бюджетам.

Нами було проведено аналіз величини офіційних трансфертів від органів державного управління Полтавської області та подальший прогноз цього показника з використанням трендових моделей. Обробку даних, аналіз отриманих результатів та прогнозування величини офіційних трансфертів до місцевих бюджетів Полтавської області з державного бюджету проводимо за допомогою електронних таблиць Microsoft Excel, використовуючи чотири моделі тренду: лінійну, логарифмічну, степеневу та експоненціальну.

При дослідженні величини офіційних трансфертів за допомогою лінійної моделі отримано рівняння прямої *Y=-1 132,46x+15 954,68* та R^2= 0,95.

Рівняння логарифмічної лінії тренду має вигляд: $Y = a_1 LN(X) + a_0$. Результатом дослідження величини офіційних трансфертів за допомогою логарифмічної моделі є виробнича функція *Y=-2327,03LN(X)+14785,43* та R^2=0,91.

Рівняння експоненціальної лінії тренду величини офіційних трансфертів має такий вигляд: $Y=16424,42EXP^{-0,10X}$ та коефіцієнт детермінації $R^2=0,82$.

Найкращою моделлю для економічного аналізу та подальшого прогнозу є та лінія тренду, де коефіцієнт детермінації R^2 найближче до одиниці і характеризує достовірність значень лінії тренда до фактичних даних.

Порівнюючи отримані результати, можна зробити висновок, що для дослідження та прогнозування величини офіційних трансфертів за допомогою моделей тренду доцільно використовувати лінійну модель тренду, так як ця модель більш точно показує та порівнює фактичні і теоретичні значення величини офіційних трансфертів та має коефіцієнт детермінації $R^2=0,95$, що у порівнянні з іншими моделями найближче до 1 та свідчить про якість вибраної моделі. Хоча слід відмітити, що при дослідженні величини офіційних трансфертів і інші виробничі функції мають високі коефіцієнти детермінації.

Наступний етап дослідження – прогнозування величини офіційних трансфертів на 2022 р. Для цього використовуємо лінійну модель тренду. В результаті отримано прогноз величини офіційних трансфертів за допомогою лінійної моделі тренду на 2022 р. 10858,61 млн. грн, тобто відбувається незначне зростання величини офіційних трансфертів у порівнянні з 2021 р., що може бути позитивною тенденцією, на що може вплинути ряд факторів ендо- і екзогенного характеру.

Нами також проведено дослідження та прогнозування величини офіційних трансфертів за допомогою вбудованих статистичних та математичних функцій за 2017-2021 рр. та на 2022 р. Для цього скористалися електронними таблицями Microsoft Excel, вбудованою статистичною функцією ТЕНДЕНЦИЯ, нелінійною вбудованою статистичною функцією РОСТ, математичними функціями EXP та LN та динамічним рядом результативного показника – величини офіційних трансфертів за останні п’ять років.

В результаті обчислень різними методами отримано теоретичне та прогнозне значення величини офіційних трансфертів.

Наприкінці дослідження та прогнозування величини офіційних трансфертів проведено ранжування цього показника по виробничим моделям з використанням вбудованої функції РАНГ.

Якщо провести порівняння прогнозних значень величини офіційних трансфертів, то прогнозування на 2022 р. з використанням лінійної (прогнозна величина трансфертів до місцевих бюджетів Полтавської області з державного бюджету склав 10858,61 млн грн), логарифмічної (10615,95 млн грн) та степеневої (10441,53 млн грн відповідно) моделей тренду, лідируюча 1, 2 та 3 позиція, є найбільш достовірними, реалістичними та вдалими.

За результатами аналізу спостерігаємо зменшення величини трансфертів у 2020-2021 рр., що пов’язано зі зменшенням доходів бюджетів загалом. Основною причиною даної тенденції стали соціально-економічні наслідки світової пандемії SARS COVID-2019.

Отже, проведений статистичний аналіз та прогнозування з використанням різних методів лінійного та нелінійного обчислення величини офіційних трансфертів, дозволяє зробити висновок, що в державному управлінні можна

вибрати найбільш доцільний і ефективний метод дослідження посилаючись на зовнішні та внутрішні фактори впливу.

Список використаних джерел:

1. Лисяк Л.В., Биков В.Д., Кушнір А.І. Зміцнення фінансового потенціалу об'єднаних територіальних громад в умовах бюджетної децентралізації. *Науковий погляд: економіка та управління*, 2020. № 4 (70). С. 84-89.

2. Бюджет України 2018-2021. Статистичні збірники. *Міністерство фінансів України* : офіційний сайт. URL: https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik (дата звернення 27.11.2022).

3. Мінфін: У серпні 2022 року місцеві бюджети отримали 6,2 млрд грн трансфертів із загального фонду державного бюджету. *Урядовий портал* : веб-сайт. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-u-serpni-2022-roku-mistsevi-biudzhety-otrymaly-62-mlrd-hrn-transfertiv-iz-zahalnoho-fondu-derzhavnoho-biudzhetu (дата звернення 27.11.2022).

Олена Юріївна Бобровська,
доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри економіки та соціально трудових відносин
Університету митної справи та фінансів,
м. Дніпро, Україна

ВПЛИВ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО І ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА НА РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЙ

Низька наукоємність виробництва, знос основного капіталу, проблема технологічної інноватизації, відсутність структурної модернізації матеріально-технічної бази та інші проблеми потребують зосередження уваги влади на використанні нових форм організації і механізмів управління промисловістю, які будуть спроможні підвищити й утримувати належний рівень її розвитку для забезпечення інтересів суспільства, влади і бізнесу. Одним із таких механізмів, ефективність якого доведена світовим досвідом є державно-приватне партнерство (далі – ДПП) і публічно-приватне партнерство (далі – ППП). В країні вже існує достатньо широка теоретико-методична база, методичні і практичні рекомендації для формування інституту ДПП. Водночас в усіх сферах господарського життя воно не знайшло належного застосування.

Законодавча підтримка ДПП почалася з прийняття Закону України «Про державно-приватне партнерство» [1]. Воно було визначено як співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів, що здійснюють управління об'єктами державної власності, органами місцевого самоврядування, Національною академією наук України, національних галузевих академій наук (державних партнерів) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, установ, організацій (приватних партнерів), що здійснюється на

основі договору в порядку, встановленому цим законом та іншими законодавчими актами, та відповідає ознакам ДПП. До ознак ДПП віднесено забезпечення вищих техніко-економічних показників ефективності діяльності у разі здійснення такої діяльності без залучення приватного партнера. Застосування ДПП запропоновано здійснювати у низці сфер господарювання. У складі об'єктів ДПП запропоновані існуючі й відтворювальні об'єкти, їх модернізація і технічне переоснащення. Згодом була прийнята низка законодавчих актів, які створили нормативно-правові основи розвитку цього виду співпраці і партнерства органів влади з приватним сектором. Був суттєво розширений і спектр дій щодо застосування партнерства. Завдяки науково-аналітичним та інституційним дослідженням цього феномену стали розглядатись більш широко його зміст, призначення, можливості, умови створення і результати застосування. Було надане і його розширене розуміння. ДПП запропоновано використовувати як організаційно-економічний, інноваційний механізм співпраці, який дає змогу, з одного боку, скоротити й оптимізувати районні, обласні та державні бюджети, а з іншого – підвищити якість управління об'єктами структури, якість послуг і продукції, що виробляються за їх участі.

Близьким до поняття ДПП стали розглядатись поняття «міжсекторне партнерство», «соціальне партнерство», «публічно-приватне партнерство» та інші, які залежно від цілей партнерства можуть започатковуватись у повному наборі функціонально важливих видів діяльності. Основа побудови партнерських відносин в економічних видах діяльності спирається на нормативно-правові, ресурсні, фінансово-економічні процедури та інші засади, сукупна взаємодія яких сприяє економічному зростанню. При цьому агентами співпраці розглядаються: публічна влада, яка створює політико-правові умови, приватний сектор, який генерує робочі місця, виробничі процеси, організацію їх продуктивного застосування, та громадянське суспільство, яке посилює політичну і соціальну взаємодію. Завдяки їх співпраці забезпечується розвиток процесів життєдіяльності, орієнтованої на задоволення суспільних потреб [2]. Але ДПП в Україні впроваджується недостатньо. В активізації його розвитку певну роль відіграє вивчення практичного досвіду зарубіжних країн, які сьогодні ілюструють різні типи ДПП, їх механізми і моделі реалізації. Цей досвід свідчить про успішну реалізацію проєктів ДПП у таких секторах економіки, як: енергетика, транспорт, телекомунікації, водопостачання та водовідведення. Так, Великобританія, Німеччина, Франція, США, Індія та інші країни успішно застосовують ДПП для розвитку і функціонування всіх видів транспорту, інформаційних технологій, у житловому будівництві, інфраструктурі, енергетичній галузі, охороні здоров'я, в освіті, телекомунікаціях, утриманні національних парків, паркових зон, охороні довкілля та в інших сферах.

Найбільш використовувані моделі ДПП сформовані за низкою груп: контракти на управління і експлуатацію; контракти на виконання робіт (надання послуг); контракти на управління; концесія; договори про спільну діяльність; концесійні моделі (будівництво – експлуатація / управління – передача; будівництво, оренда, експлуатація, передання; будівництво – володіння – експлуатація / управління; проєктування – будівництво – фінансування –

експлуатація / управління; придбання, будівництво, експлуатація та ін.); угоди про реалізацію проєктів; відновлення / експлуатація (управління – передача); проєкти «зеленого поля»; лізингові (орендні) угоди; спільна діяльність; спільне підприємництво; передача активів та ін. [5]. Зазначені особливі види ДПП реалізуються за допомогою юридично оформлених організаційно-економічних механізмів, які виокремлюють права і відповідальність партнерів і основні умови об'єднання капіталів, зусиль і ресурсів для отримання вищих результатів та їх подальшого використання.

Втім в Україні з моменту набуття незалежності і до 2019 р. не реалізовано жоден проєкт про співпрацю, спрямовану на розвиток інфраструктурних об'єктів, в які приватний партнер вклав власні кошти. Не відрізнялись ефективністю і підприємства інших форми організації співпраці. Тому державна влада вжила низку заходів з активізації і поглиблення партнерських відносин із приватними партнерами. Були прийняті закони України щодо централізації і розмежування функцій і повноважень між державними і місцевими рівнями управління в частині прав ОМС на здійснення ДПП; концесійної діяльності; створені Агенція з питань підтримки державно-приватного партнерства (в 2019 р.), Український центр сприяння розвитку публічно-приватного партнерства (в 2010 р.), Проєктний офіс з розвитку державно-приватного партнерства; визначені функціональні обов'язки Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (Мінекономрозвитку України) в інституційному забезпеченні ДПП. Але результатів від зазначених заходів не спостерігається.

Не знижуючи значущість розвитку соціального партнерства чи партнерства в інфраструктурних галузях, слід зазначити, що без стабільного і достатнього економічного базису і добробуту людей розвиток суспільства стає проблематичним. Тобто існує гостра проблема побудови науково і практично обґрунтованого налагодження продуктивних відносин влади і приватного сектору, усунення вузької обмеженості і спрямованості нових форм організації діяльності, спрямованих на підйом ключових галузей економіки. Адже саме матеріальне виробництво забезпечує економічний добробут людей і розвиток різних напрямів діяльності. Саме це і було передбачено в Законі України «Про державно-приватне партнерство» [1]. До того ж стан галузей матеріального виробництва, за даними держкомстату України, і сьогодні перебуває на досить низькому рівні.

Нові можливості розвитку ДПП в Україні на рівні ОМС з'явилися після адміністративно-територіальних реформ і набуття органами публічної влади нових повноважень в частині прав ОМС на здійснення ДПП. Однак специфіка і особливості моделей ППП і їх практика реалізації на регіональному і місцевому рівнях поки залишаються розмитими, незважаючи на досвід їх застосування, широкий розгляд у літературних джерелах, достатньо повну нормативно-законодавчу базу і методологічну основу їх побудови на державному рівні.

З усіх форм ДПП за оцінками дослідників і практиків найбільш ефективною є організація спільних підприємств на умовах договору концесії. Закон України «Про Концесію» [3] покликаний забезпечити регулювання

здійснення концесійної діяльності з імплементацією основних принципів здійснення концесій та ДПП відповідно до права ЄС. Проєктний офіс з розвитку ДПП [4], створений для забезпечення швидкого та ефективного розвитку механізму ДПП в Україні при Міністерстві інфраструктури для запуску механізму цього виду партнерства, пропонував не тільки удосконалити вітчизняне законодавство, а й підготував три пілотних проєкти концесій залізничо-паромного комплексу ДП «Морський торговельний порт "Чорноморськ"», ДП Стивідорна компанія «Ольвія», ДП «Херсонський морський торговельний порт». Дані державної статистики України в останні роки засвідчували їх ефективну діяльність. Хоча слід зазначити, що і до існування договорів про концесії вони не були збитковими.

Аналізуючи можливості розвитку ДПП, виділимо таку обставину: органи державної влади та інституції, створені для підтримки ДПП, функціонують в Києві і використання їх консультативних послуг є не простим завданням, оскільки на регіональному рівні органи влади не мають спеціальних структур, які б професійно займались організацією різних видів ДПП. А очікувати, що з цією ініціативою вийдуть підприємницькі структури – марно, оскільки для цього в них немає достатньої інформації і кваліфікації. Тому на регіональному рівні існує потреба у формуванні нових вимірів ДПП за рахунок переходу на ППП і розширення кола видів партнерських відносин, не обмежуючись тільки економічними. Доцільним є доповнення партнерства із забезпечення і організації процесів усіх видів діяльності, у тому числі управлінської. А саме партнерство стосовно розробки стратегій, планів і програм розвитку і контролю за їх виконання, науково-прикладне і експертно-консультативне партнерство та інші види партнерств і співпраці, із залученням творчих партнерів і великих роботодавців, створення форм їх співпраці, застосовуючи для побудови не тільки референтні моделі, а й власні моделі з чіткою конфігурацією відносин. Для вирішення цих питань необхідно аналізувати інтереси партнерів, надаючи їм якісно опрацьовані і прийнятні для них пропозиції, сформоване надійне нормативно-правове та інституційне забезпечення. Консолідація ДПП і ППП буде сприяти більш швидкій капіталізації регіональних ресурсів і створювати в регіонах атмосферу соціальної співдружності. На регіональному рівні повинні бути створені відповідні структури, які були б здатні підняти цю діяльність на належний практичний рівень. Для розбудови ППП як складника інституційного забезпечення регіональної, а в сукупності і всієї економіки держави, необхідно внести корективи до складу працівників органів виконавчої влади обласних і районних рад, ввести відповідних фахівців в структурні підрозділи для організаційної та інституційної розбудови партнерських відносин і співпраці муніципальних і галузевих секторів економічної діяльності, а також виокремити спеціально уповноважений орган, який буде тісно взаємодіяти з приватним сектором і суспільними інститутами. Головною метою таких фахівців чи спеціального підрозділу повинно стати створення нових і укріплення діючих ППП на керованих територіях, що базуються на стійких економічних відносинах із значними довготривалими перспективами розвитку економічних процесів. При цьому повинні забезпечуватись координація, кооперація, спеціалізація,

концентрація і комбінування організації діяльності суб'єктів ППП на засадах функціональної і організаційно-управлінської цілісності суб'єктів господарювання, об'єднання знань, досвіду, практичних вмінь і навичок та інноватизації форм організації виробництва. Окремим ключовим чинником розбудови ППП окремих територій і регіонів у сфері промислового виробництва повинен стати перехід від локальних організаційних дій, адміністрування та контролю діяльності до прямої участі самих органів публічного управління в розбудові процесів співпраці і взаємодії організації різних форм власності.

Список використаних джерел:

1. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 1 липн. 2010 р. № 2404-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text (дата звернення 28.11.2022).

2. Єгоричева С. Б., Лахижа М. І. *Публічно-приватне партнерство в посткомуністичних країнах* : монографія. Київ : ІПК ДСЗУ, 2020. 304 с.

3. Про Концесію: Закон України від 3 жовт. 2019 р. № 155-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-20#Text (дата звернення 28.11.2022).

4. Офіційний сайт Міністерства інфраструктури України. URL: https://mtu.gov.ua/timeline/Spilno.html (дата звернення 28.11.2022).

5. Тараш Л.І., Петрова І.П. Удосконалення практики використання форм державно-приватного партнерства. *Вісник економічної науки України*. 2015. № 2. С. 97-103.

Наталія Леонідівна Гавкалова,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри державного управління,
публічного адміністрування та економічної політики
Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця,
м. Харків, Україна
Михайло Володимирович Харнам,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця,
м. Харків, Україна,

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗМІНИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Надзвичайної актуальності та стратегічної значущості в державній політиці набувають процеси децентралізації як одного із пріоритетних принципів організації та функціонування публічної влади. Визначивши політичний курс на децентралізацію, Україна практично обрала «партнерську» модель місцевого самоврядування, за якої держава усвідомлює підвищене значення територіальної

громади як носія прямої демократії та повноцінного життєвого середовища для громадян.

Тому реформа адміністративно-територіального устрою своїм стратегічним спрямуванням має на меті зробити адміністративно-територіальні одиниці такими, які б сприяли концентрації ресурсів на території та не були надто обтяжливими для отримання населенням публічних послуг, що надаються органами влади відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Відповідно до конституційних норм територіальний устрій України має ґрунтуватися на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості і соціально-економічного розвитку регіонів [1]. Разом з тим, централізована система органів місцевого самоврядування, що була успадкована від радянських часів та діяла в Україні, виявилася фрагментарною, розбалансованою, неефективною, відірваною від потреб суспільства, окремих територій та не відповідала європейським принципам районування. Сучасні суспільні практики засвідчують, що саме децентралізація влади є одним із ефективних інструментів модернізації системи державного управління, успішне здійснення якої створює необхідні передумови для подальшого розвитку демократизації владних відносин.

Так, в Україні процес децентралізації розпочато у 2014 р. з прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, законів України «Про співробітництво територіальних громад», «Про добровільне об’єднання територіальних громад» та змін до Бюджетного і Податкового кодексів.

Відповідно до положень Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні до цілей реформування адміністративно-територіального устрою держави в контексті децентралізації, як слушно зазначають окремі дослідники, слід віднести: 1) формування нової системи адміністративно-територіального устрою держави; 2) розмежування повноважень (оптимальний розподіл) між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади на різних рівнях адміністративно-територіального устрою; 3) формування критеріїв для адміністративно-територіальних одиниць різного рівня адміністративно-територіального устрою держави [2].

Завдяки запровадженню нової для України європейської практики міжмуніципального співробітництва громади отримали можливість консолідувати зусилля та реалізовувати спільні проекти. Партнерство між сусідніми громадами шляхом укладання договорів про співробітництво у поєднанні з утворенням об’єднаних територіальних громад створює мережу вертикальних і горизонтальних зв’язків між державою та територіальними громадами в Україні, оминаючи регіональний рівень.

Реформа адміністративно-територіального устрою була докорінною й стосувалася також субрегіонального рівня. Багато створених ще за радянських часів районів були занадто малими, відповідно у 44% громад представництво їхніх інтересів районними адміністраціями було взагалі неефективним.

Прийняті у 2020 р. урядові та парламентські рішення дали змогу масштабувати процеси децентралізації на усій території країни, завершити процес

створення спроможних громад та здійснити нове адміністративне районування країни. Саме цей фундамент реформи, до створення якого Україна йшла більше шести років, складає базис побудови якісно нової системи органів місцевого самоврядування.

При цьому роль районів змінюється. Голова райдержадміністрації має стати представником центральної влади з наглядовими функціями. Райони потрібні, насамперед, для організації територіальних підрозділів органів державної влади. Ці кроки мали важливе значення для згуртованості держави, адже кожна нова територіальна громада ставала новою ланкою у ланцюжку «центр-регіони».

Однак, трансформаційні зміни в системі місцевого самоврядування, які супроводжувалися процесами об'єднання громад задля підвищення їхньої економічної та соціальної спроможності, відбуваються на фоні низки викликів у процесі децентралізації влади та управління. Найбільші ризики означених реформ в Україні пов'язані з існуванням і накопиченням інституційних, ресурсних та соціально-демографічних бар'єрів, що необхідно враховувати під час розробки та упровадження конкретних механізмів розвитку громад [3]. Зокрема, невирішеними є питання розподілу повноважень та бюджетних коштів в умовах нового районування. Необхідним є здійснення комплексу заходів для мінімізації ризиків процесу змін адміністративно-територіального устрою субрегіонального рівня у забезпеченні надання послуг, що надавалися на районних рівнях. Потребують нормативних змін та моніторингу взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування, синхронізації розвитку територіальних рівнів економіки в умовах децентралізації. Адже виконавчу владу на обласному і районному рівнях здійснюють місцеві держадміністрації, що обмежує незалежність рад та змішує функції держави і місцевого самоврядування.

Зумовлюється потреба у посиленні заходів регіональної політики, покликаних збалансувати, досягти конвергенції розвитку регіонів. Адже юридично створена об'єднана територіальна громада – це лише початок формування згуртованої спільноти її мешканців. Простої сукупності жителів відповідної адміністративно-територіальної одиниці для об'єднання та згуртованості не достатньо. Відповідно більшість існуючих об'єднаних територіальних громад є швидше об'єднанням територій, ніж об'єднанням людей. Саме тому у деяких європейських країнах процеси згуртування відбуваються за допомогою здійснюваної державою регіональної політики. Важливо, щоб місцеві суб'єкти, громади максимально використали свої територіальні особливості, навіть якщо ці особливості є несприятливими [4].

Отже, ключовими поняттями, які лежать в основі реформи децентралізації, є участь громади, співпраця, справедливий розподіл ресурсів, прийняття рішень на місцевому рівні. Процес децентралізаційних перетворень наразі продовжує тривати, демонструючи значні досягнення, є структурованим та має перманентний перебіг подій із відповідною спрямованістю на вирішення нагальних проблем зміни адміністративно-територіального устрою та бюджетних відносин. Відповідно децентралізація є ефективним інструментом поліпшення якості управління державою і фінансовими потоками, важливим кроком на шляху до запровадження належного урядування.

Водночас суспільні перетворення, розпочаті в Україні, потребують подальших законодавчих та організаційних змін, спрямованих на забезпечення модернізації державної політики розвитку територіальних громад, активізації політики регіонального розвитку, активізації населення на вирішення власних потреб та інтересів.

При цьому подальші дослідження мають бути спрямовані вивчення питань щодо впливу усіх секторних політик на зменшення територіальних диспропорцій розвитку, координації цього процесу засобами регіональної політики.

Список використаних джерел:

1. *Соціальна інфраструктура на шляхах реформування місцевого самоврядування* : колективна монографія / В. М. Новіков та ін. ; за наук. ред. д.е.н., проф. В. М. Новікова; д.е.н. (хабілітованого), проф. Здіслава Сіройча. Київ-Варшава, 2018. 431 с.

2. Цабека А. Реформування адміністративно-територіального устрою держави в умовах децентралізації органів виконавчої влади в Україні. *Юридичний вісник.* 2020. № 2. С. 226-233.

3. Цабека А. Реформування адміністративно-територіального устрою держави в умовах децентралізації органів виконавчої влади в Україні. *Юридичний вісник.* 2020. № 2. С. 226-233.

4. Mikuš O., Kukoč M., Jež Rogelj M. The coherence of common policies of the EU in territorial cohesion: A neverending discourse? A review. *Agricultural Economics.* 2019. № 65. P. 143-149.

Петро Васильович Гудзь,
професор, доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту Національного університету «Запорізька політехніка», м. Запоріжжя, Україна
Юлія Василівна Клим,
студент ОП Регіональне управління Національного університету «Запорізька політехніка», м. Запоріжжя, Україна

ДОСВІД АДМІНІСТРУВАННЯ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МІСТА ТУРИН

Вступ. Влада кожного міста та інституція економічного розвитку розробляє стратегію розвитку, що відповідає баченню майбутнього та місії міста. Питання місцевого економічного розвитку набувають все більшого значення для громад, адже забезпечити для мешканців належні послуги, робочі місця, соціальну допомогу, порядок та хороші дороги зможуть економічно розвинені, спроможні громади.

Мета роботи: дослідити найкращі практики місцевого економічного розвитку міста Турин та зрозуміти, що з цього Україна може використати для

подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Місцевий економічний розвиток це – процес, у рамках якого партнери з державних та муніципальних, ділових і неурядових кіл працюють разом для створення кращих умов для економічного зростання, створення нових робочих місць та соціального розвитку території. Місцевий економічний розвиток, таким чином, відбувається в громадах, які постійно поліпшують свій інвестиційний клімат і середовище сприяння бізнесу з метою підвищення своєї конкурентоспроможності, збереження робочих місць і збільшення доходів [1, с. 2]. Місцевий економічний розвиток (МЕР) є центральною частиною розвитку місцевого самоврядування. Це процес, який об'єднує різних партнерів у місцевості для спільної роботи над використанням ресурсів для сталого економічного зростання. Місцевий економічний розвиток все більше розглядається як ключова функція місцевої влади та засіб забезпечення того, щоб місцева та регіональна влада могла задовольняти першочергові потреби місцевих громадян стабільним способом [3].

Найважливіша роль в розвитку Італіїї, нині належить Мілану, Турину, Генуї, Венеції й Трієсту. Три міста з яких виокремлюють в так званий «промисловий трикутник»: Мілан – Ґенуя – Турин, який включає практично всі галузі італійської промисловості й належить до найбільших у світі. В його структурі є металургія, металообробка, загальне та електромашинобудування, автомобіле- і суднобудування, хімічна і текстильна промисловість. Щодо одного з цих міст, а саме міста Турин, то вони поставили під сумнів власну ідентичність і обрали шлях змін.

Сприяння та координація економічного та соціального розвитку є однією з основних функцій столичного міста Турин. У цьому контексті Організація працює у співпраці з місцевими адміністраціями та соціально- економічними суб'єктами, щоб створити сприятливий контекст для розвитку економічної діяльності, зміцнити місцеву екосистему досліджень та інновацій, зробити територію міста більш привабливою для бізнесу та талантів. Щоб розвивати та знаходити нові таланти серед молоді, адміністрація проводить різні освітні й розважальні заходи. Яскравим прикладом є Національний музей кіно та Solares Fondazione delle Arti, які представлять першу велику виставку, присвячену майстру кіно: режисеру, сценаристу та продюсеру Даріо Ардженто. Музей також пропонує відкрити для себе кінематограф, його історію та джерела в незвичайному музеї, який можна дослідити за допомогою тематичних маршрутів, анімаційних відвідувань, майстер-класів на знімальному майданчику в Аулі Пайдея.

Основним інструментом політики та планування для економічного та соціального розвитку, а також для виконання функцій муніципалітетів та об'єднань муніципалітетів є Стратегічний план міста (PSM) PSM 2021-2023.

«Розширений мегаполіс Турина» став результатом інтенсивного процесу спільного планування, що передбачало консультації та участь установ, економічних та соціальних сил, громадянського суспільства, проміжних органів, світу культури та досліджень та, у більш загальному плані, усіх зацікавлених

громадян. План поділено на 6 осей, які відповідають 6 програмним пунктам, передбаченим програмою «Наступне покоління Європи», та 6 місіям Національного плану відновлення та стійкості. Осі поділяються на 24 стратегії та 111 конкретних та своєчасних дій [6]. План визначає загальні, галузеві та наскрізні цілі розвитку столичної території, визначає пріоритети втручання, ресурси, необхідні для їх досягнення, терміни та спосіб реалізації, відповідно до принципів захисту навколишнього середовища. Також є важливим зробити територію все більш «дружньою для бізнесу» є однією з основних цілей, яку переслідує у своїй діяльності столичне місто Турин.

Попри те, що столична територія вже має консолідовані характеристики – з точки зору людського капіталу та знань, а також наявної інфраструктури та послуг – що робить її особливо цікавою для компаній, все ж необхідно посилити ініціативи, спрямовані на залучення інвестицій, як від великих транснаціональними компаніями, як малими, так і середніми підприємствами. Ініціативи, спрямовані на те, щоб зробити місцеву територію більш привабливою та заохотити пасивну інтернаціоналізацію, спрямовані, по-перше, на усунення перешкод, які перешкоджають створенню та вкоріненню нових виробничих реалій у локальній території, і, по-друге, на забезпечення того, щоб місцева територія могла представляти себе зовнішнім інвесторам як злагоджену та цілісну систему, яка залучає всіх відповідних гравців. Столичне місто Турин дотримується ініціатив європейського рівня. Станом на 2022 рік в ньому діють 24 європейські проєкт та є приблизно 277 закордонних партнерів, що доводить ефективність їхнього розвитку. Одним з прикладів таких проєктів є WeGovNow, який спрямовано на розробку та використання технологічних платформ для залучення громадян до процесів прийняття рішень щодо покращення, реконструкції та регенерації територій, у яких вони проживають.

Проєкт має на меті ефективне залучення активних громадян до спільного планування та використання послуг, розширення можливостей громадян співпрацювати з державним сектором через політики, за допомогою яких державна адміністрація інформує, допомагає та заохочує приватні дії та синергію з громадянами (парадигма перехід від e-Government – громадянські користувачі – до We-Government – громадянські партнери). Європейські партнери: Empirica Gesellschaft fur Kommunikations-und Technologieforshung MBH, Mapping for Change London, University College London, London Borough of Southwark, University of Turin, Turin Polytechnic, Brodolini Foundation, City of San Donà del Piave, Infalia Pc, FlexiGuided GmbH, Universität Heidelberg, Funka Nu Ab [1].

Висновок. Отже, місцевий економічний розвиток – це постійна синергія дій бізнес-спільноти, влади, громадянського суспільства та наукових кіл, метою якої є покращення якості життя та економічного потенціалу конкретної громади. Консолідація адміністраційних зусиль влади, відображена у стратегічному плані, спрямована на розвиток бізнесу, зокрема туризму, допомогу виробничим компаніям чи сприяння розвитку трудових ресурсів, чим приваблює закордонних інвесторів. Ефективність адміністрування органів і посадових осіб місцевого самоврядування, згуртованість громад, які демонструє Турин, можуть

стати для вітчизняних самоврядних громад, зокрема в промислових регіонах, шляхом для інвестиційного зростання та інноваційного відновлення в повоєнний час.

Список використаних джерел:

1. Progetti europei della Città di Torino. URL: https://www.torinoeuprojects.it/it/ (дата звернення 20.11.2022).
2. Torino metropoli. Amministrazione trasparente. Città metropolitana di Torino. URL: https://trasparenza-cittametropolitana-torino-it.translate.goog/?_x_tr_sl=it&_x_tr_tl=ru&_x_tr_hl=ru&_x_tr_pto=sc (дата звернення 17.11.2022).
3. Commonwealth Local Government Forum. Local economic development. Knowledge hub. URL: https://www.clgf.org.uk/resource-centre/knowledge-hub/ (дата звернення 25.11.2022).
4. Commonwealth Local Government Forum. URL: https://www.clgf.org.uk/ (дата звернення 25.11.2022).
5. Yoyok Hendarso, Zulfikri Suleman, Supriyanto Supriyanto, Maulana Ali. Effect of the Moderation of Economic Institution on Local Economic Development. *Atlantis Press.* DOI: https://doi.org/10.2991/sores-18.2019.80 (дата звернення 26.11.2022).

Олена Олександрівна Гуторова,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, бізнесу та адміністрування
Державного біотехнологічного університету,
м. Харків, Україна

ЕКОНОМІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Вирішальним фактором сталого розвитку будь-якої країни світу є забезпечення соціально-економічного зростання з одночасним подоланням катастрофічних наслідків порушення природної рівноваги під впливом людської діяльності. Це одне із найважливіших завдань економіки природокористування та охорони навколишнього природного середовища. Визначити оптимальні варіанти розв’язання вказаної проблеми можна шляхом глибокого дослідження процесів сталого розвитку сільських територій в умовах децентралізації влади та побудови відповідної концептуальної моделі; удосконалення структури організаційно-економічного механізму забезпечення сталості сільських територій та методичного підходу до їх типології; розроблення та запровадження у практику адекватного реальним процесам підходу до виокремлення стратегічних пріоритетів сталого розвитку; формування обґрунтованих

принципів та методики комплексного аналізу сільської території як соціально-екологічної системи [1]. Від способів вирішення окреслених завдань залежать як напрям і характер переходу держави та її регіонів до сталого розвитку, так і рівень економічної безпеки, екологічності, добробуту сільського населення.

Розуміння змісту сучасної політики щодо сталого розвитку сільських територій неможливе без аналізу ситуації, що наразі сформувалася в Україні. Вона характеризується наявністю низки реальних загроз і ризиків для сталого розвитку та безпеки країни в цілому: високим рівнем безробіття і трудової міграції, суттєвим руйнуванням соціальної інфраструктури, поглибленням демографічної кризи [2]. Погіршення якості людського капіталу супроводжується зниженням інноваційного потенціалу та погіршенням стану довкілля. Їм слід відвести одне з визначальних місць у національній стратегії соціально-економічного розвитку, оскільки сільські території відіграють ключову роль у процесі децентралізації влади, а їх спроможність є основним чинником розвитку держави. В умовах децентралізації влади в Україні актуальним завданням є формування ресурсної бази розвитку самодостатніх територіальних громад та раціонального використання природних ресурсів, що дасть змогу реалізувати заходи щодо охорони довкілля, відновити порушені взаємозв'язки в екосистемах, запобігти загостренню екологічної ситуації [3].

Соціо-еколого-економічну парадигму сталого розвитку слід розглядати як взаємопов'язаний розвиток екосистем і суспільства, що забезпечить задоволення потреб соціуму шляхом використання природних ресурсів; збереження і поліпшення їх якості в інтересах майбутніх поколінь; забезпечення рівноваги між індустріальним розвитком і умовами стійкості біосфери. Вона являє собою систему селективних поглядів, компромісів та дій суспільства, яке обирає оптимальну для себе модель відносної сталості за допомогою доступних для цього господарських, інституційних, інвестиційних та інших механізмів й інструментів гармонізації відносин між населенням, урядом та бізнесом. Використання запропонованого триєдиного підходу до реалізації досягнення поставлених цілей є гарантією безпеки життєдіяльності людини, природних основ життєзабезпечення поколінь, безпеки території, що спрямовано на досягнення раціонального природокористування, збалансованого розвитку екосистем у процесі виробництва та діяльності населення. При цьому зазначена парадигма передбачає територіальну диференціацію – перехід до моделі, яка враховує економічну і природну специфіку певних сільських територій [4].

Сільськими територіями слід вважати не сукупність окремих складових (населення, традиції, агроформування, дороги, агроландшафт, місцеві органи влади тощо), а результат їх безперервної взаємодії під впливом зовнішніх факторів. Сільські території являють собою особливий тип комплексної соціо-еколого-економічної системи, що має відносно ізольований простір, економічно та соціально неоднорідний, значною мірою залежний від природних ресурсів, який обмінюється ресурсами й інформацією з іншими територіями, системами та інституціями, постійно продукує нові структури і порядок.

Еволюція та інтенсивність змін усередині системи (сільської території) залежать від її початкового стану, умов функціонування й сукупності зовнішніх факторів, тобто загальної ситуації і траєкторії попереднього розвитку. Динамічні зміни станів системи, по суті, є її єдиним тривалим станом рівноваги. При цьому постійно відбуваються зміни й адаптація до них, що є невід'ємною ознакою складних систем. Еволюція та інтенсивність змін у системі залежать від її початкового стану, умов функціонування та сукупності зовнішніх чинників. Стан сільських територій покращується (або залишається сталим), якщо сукупний позитивний ефект від взаємодії між окремими елементами стає значним і зберігає ознаки сталості, а також повторюється та посилюється (механізм позитивних зворотних зв'язків). Отже, збурення призводять до еволюції системи, яка полягає в поетапному проходженні різних станів динамічної рівноваги подібно до процесів природної еволюції. Розвиток сільських територій – це закономірний та цілеспрямований процес зміни екологічних, соціальних й економічних складових сільського утворення на основі поєднання наявних ресурсів (людських, природних, інфраструктурних), ефективної державної політики та ініціативності місцевого населення.

Розвиток сільських територій являє собою замкнений цикл та відбувається в кілька етапів: утворення капіталу (підвищення спроможності громади), організація громади (її мобілізація та визначення формальних і неформальних лідерів), формування бачення перспектив розвитку, визначення активів, планування розвитку громади, реалізація й оцінювання виконання програм, проєктів, заходів щодо розвитку. Важливими індикаторами потенціалу сталого розвитку є кількість станів стабільності системи, складність трансформаційних зрушень, траєкторія руху та її віддаленість від порогових значень, можливість взаємодії елементів тощо.

Ґрунтуючись на цих засадах поняття сталий розвиток сільської території можна визначити як розвиток сільської складової суспільства, що забезпечує виконання економічних функцій, а також продукування благ за умови підтримки екологічної рівноваги в певних територіальних межах. Мета такого розвитку – створення умов для досягнення благополуччя населення, формування територіальної соціо-еколого-економічної системи, спроможної до саморозвитку [1].

Реформи, які впроваджуються сьогодні в Україні, дещо зміщують акценти сталого розвитку сільських територій. Зокрема, процеси децентралізації, певним чином деформують уявлення про нього, орієнтуючись на рівень територіальних громад. На нашу думку, сталий розвиток сільських територій можливий на базі об'єднаних (сільських) територіальних громад. Розвиток громади – це одночасно процес підвищення здатності діяти колективно і результат колективних дій, виражений у покращенні умов існування громади (економічних, соціальних, політичних, фізичних, культурних, екологічних та ін.), тобто і процес, і кінцевий результат [5].

Для більшості утворених об'єднаних територіальних громад характерний дефіцит кадрового забезпечення для виконання нових функцій, що призводить

до неефективного використання ресурсів та унеможливлює програмування їх подальшого розвитку, погіршення доступності соціальних послуг для сільських жителів та необґрунтоване скорочення об'єктів соціальної інфраструктури. Реформа децентралізації влади в Україні, безумовно, сприятиме розв'язанню основних проблем розвитку сільських територій та поступовому наближенню практик управління ними до вимог Спільної аграрної політики ЄС.

Список використаних джерел:

1. Шпильова Ю. Б. *Сталий розвиток сільських територій України в умовах децентралізації влади* : монографія. Київ : ПрофКнига, 2019. 306 с.

2. Теорія, політика та практика сільського розвитку: монографія / за ред. О. М. Бородіної, І. В. Прокопи. Київ : НАН України; Ін-т екон. та прогнозув, 2010. 376 с.

3. Гуторов О. І., Бурляй А. П. Науково-практичні підходи та напрями формування організаційно-економічного забезпечення екологізації сільського господарства України в умовах сталого розвитку. *Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки».* Харків : ХНАУ, 2021. № 1. С. 55-69.

4. Стратегічні напрями сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року / за ред. Ю. О. Лупенка та О. Г. Булавки. Київ : ННЦ ІАЕ, 2013. 74 с.

5. Гуторова О. О., Гуторов О. І. Особливості, проблеми та напрями удосконалення управління сільськими територіями. *Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки».* Харків : ХНАУ, 2017. № 3. С. 27-37.

Олександр Вікторович Дорофєєв,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна
Олег Миколайович Дубинка,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

ЗАСТОСУВАННЯ AGILE-ФІЛОСОФІЇ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ГРОМАДСЬКОГО МОНІТОРИНГУ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВЛАДИ

Взаємодія органів державної влади з інститутами громадянського суспільства має ґрунтуватись на партнерстві, конвергентності зв'язків держави й суспільства щодо соціально-економічного розвитку, реалізації прав і свобод громадян, їхнього духовного прогресу. За допомогою поглиблення такої взаємодії обидві сторони отримають необхідну інформацію й відповідний feedback про важливі, як для суспільства в цілому, так і для кожного окремого члена громади, процеси, що відбуваються. Значну роль в отриманні інформації

про діяльність органів публічної влади в обраній сфері, на основі якої виробляються рекомендації щодо існуючих практик і політик у відповідності з обраними критеріями, відіграє моніторинг.

Так, Арабаджиєв Д. визначає громадський моніторинг влади як забезпечення своєчасного та публічного реагування органів влади на пропозиції громадськості, врахування громадської думки щодо важливих державних рішень, налагодження дієвого механізму громадського контролю та оцінювання їх роботи тощо [1, с. 81]. На думку Купрія В. і Паливоди Л., це моніторинг роботи органів державної виконавчої влади, що фокусується на системному та комплексному дослідженні їх діяльності у сфері підготовки та прийняття рішень, контролю за їх виконанням [2, с. 56]. У свою чергу, Николаєва В. представляє громадський моніторинг влади як особливий вид діяльності, суб'єктом якої є інститути громадянського суспільства (громадські організації, окремі громадяни, представники іноземних держав – у визначених законом випадках), а об'єктом – ті процеси (та їхні учасники) і явища суспільно-політичної сфери, які є значущі для суб'єкта здійснення моніторингу [3, с. 114].

У Проєкті Закону України «Про правові та організаційні засади громадського контролю та громадського діалогу в Україні» дається наступне визначення: «громадський моніторинг – це загальна, постійна процедура громадського контролю щодо безперервного регламентованого нагляду суб'єктами громадського контролю за відповідністю діяльності об'єктів громадського контролю суспільним інтересам, що має свій прояв у відстеженні ходу робіт об'єктів контролю» [4]. Сурмін Ю., натомість, вказує, що це постійна, цілеспрямована та системна робота інститутів громадянського суспільства щодо забезпечення: організованого збирання та аналізу інформації про діяльність влади в конкретних галузях чи з виконання конкретних завдань; аналізу такої інформації та оприлюднення публічної громадської оцінки щодо цих проблем [5, с. 363].

Суб'єктом громадського моніторингу влади є, насамперед, інститути громадянського суспільства, окремі громадяни, представники інших держав, наділені відповідними повноваженнями [1, с. 82; 3, с. 114]. Тож, на нашу думку, здійснення громадського моніторингу діяльності органів публічної влади вказаними суб'єктами може відбуватися на засадах agile-філософії.

Agile є більш відомим як підхід до управління проєктами, який вирішує проблеми традиційного проєктного менеджменту. Тому він потрібен тим, кому важливо успішно робити інноваційні проєкти. Однак, у той самий час, agile – це певна філософія та культура, в тому числі відносин у команді та з клієнтами, певний спосіб розподілення влади в середині організації. З цієї точки зору він підходить тому, хто вірить у самоорганізацію, очікує від членів команди творчості та відповідальності й тому готовий надавати їм більше влади [6].

Застосування даної філософії передбачає, серед іншого, постійне інформування зацікавлених сторін про результати моніторингу, а також внесення узгоджених із замовниками коректив. Наявність своєчасної, повної, доречної інформації сприяє формуванню та зміцненню довіри мешканців до представників органів влади, мотивує їх бути більш відвертими й

конструктивними при обговоренні основних недоліків та можливих шляхів їхнього усунення. З іншого боку, необхідно роз'яснювати мешканцям функції, повноваження й обмеження окремих органів публічної влади. Як вказує в одній із своїх робіт Маматова Т., «… наприклад, у Вознесенську активна інформаційна підтримка проєкту «Громадський контроль» і відгуки громадян, які вже відчули помітне підвищення якості послуг, сприяли значному зростанню рівня довіри до керівництва міста, а висвітлення на місцевому телебаченні та в соціальних мережах етапів проєкту «Таємний клієнт» у Львові разом із проведенням публічних презентацій, рекомендацій за результатами дослідження – збільшенню рівня підзвітності влади» [7].

Таким чином, застосування agile-філософії при здійсненні громадського моніторингу сприятиме підвищенню результативності взаємодії органів державної влади з інститутами громадянського суспільства на основі партнерства та довіри.

Список використаних джерел:

1. Арабаджиєв Д. Громадський моніторинг: структура, функції, завдання. *Політичний менеджмент*. 2012. №4-5. С. 80-88. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/arabadzhyev_gromadskyi.pdf (дата звернення 28.11.2022).
2. Купрій В., Паливода Л. Громадська експертиза та громадський моніторинг діяльності органів влади : навчальний посібник. Київ : Макрос, 2011. 200 с. URL: http://ccc-tck.org.ua/storage/books/book_all.pdf (дата звернення 29.11.2022).
3. Николаєва В. І. Громадський моніторинг як ефективний інструмент мінімізації ризиків у державному управлінні системою соціальної роботи. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2020. № 2 (25). С. 111-115. URL: http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2020/2/22.pdf (дата звернення 29.11.2022).
4. Про правові та організаційні засади громадського контролю та громадського діалогу в Україні : Проєкт Закону України від 30.04.2021 р. № 5458. URL: https://ips.ligazakon.net/document/JI05053A?an=3 (дата звернення 28.11.2022).
5. Взаємодія органів державної влади та громадянського суспільства : навчальний посібник / за наук. ред. д-ра соц. наук, проф. Ю. П. Сурміна, д-ра іст. наук, проф. А. М. Михненка ; авт. кол. : Ю. П. Сурмін та ін. Київ : НАДУ, 2011. 388 с.
6. Сердюк А. Agile-лікнеп: що таке agile та кому він підходить. *KMBS* : веб-сайт. URL: https://kmbs.ua/ua/article/agile-liknep (дата звернення 28.11.2022).
7. Маматова Т. В. Формування механізмів громадського моніторингу надання адміністративних послуг в Україні. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2014. № 1. URL: https://www.academia.edu/10745303/ФОРМУВАННЯ_МЕХАНІЗМІВ_ГРОМАДСЬКОГО_МОНІТОРИНГУ_НАДАННЯ_АДМІНІСТРАТИВНИХ_ПОСЛУГ_В_УКРАЇНІ_УДК_351_9_338_465?auto=download (дата звернення 29.11.2022).

Кирило Дмитрович Зимарев,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна
Антон Віталійович Рогоза,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ДИДЖИТАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

У світі практично не залишилося жодної країни, яка б не використовувала компоненти електронного урядування в публічному управлінні та адмініструванні. Однак практика їх використання відрізняється, про що свідчить розподіл елементів їх реалізації та ступінь їх інтегрованості в адміністративні структури та функції.

У світі існують дві базові моделі впровадження електронного урядування: східна та західна. Зокрема, процес реформування публічного управління в країнах Заходу пов'язаний з реорганізацією державних органів та створенням «відкритої держави» за принципами «нового публічного управління» [1, с. 48]. Водночас проєкти впровадження електронного уряду у східних країнах здійснюються на основі принципів традиціоналізму та «раціональної бюрократії».

У західній моделі шлях, який обрали європейські країни, має бути відділений від американського. У 2000 році глави держав і урядів Європейського Союзу прийняли Лісабонську стратегію, щоб зробити ЄС найбільш динамічною та конкурентоспроможною економікою в світі, яка заснована на знаннях. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) слугували ключовим компонентом у досягненні цих цілей. Для реалізації цілей Лісабонської стратегії у сфері ІКТ розроблено спеціальну програму «Електронна Європа» («eEurope») [2]. Ця програма стала продовженням широкого спектру ініціатив у цій сфері, які проводилися Європейською Комісією з 1984 року.

Програма eEurope 2000-2002 мала три основні цілі: дешевший, швидший і безпечніший Інтернет, інвестиції в навички людей і збільшення використання Інтернету. Пізніше представлені цілі щодо впровадження електронного урядування були змінені в наступних програмах ЄС на надання публічних онлайн-послуг, розвиток динамічного середовища електронної комерції, запровадження повсюдного широкосмугового доступу та безпечної інформаційної інфраструктури [3].

На рівні Європейського Союзу було узгоджено законодавчу базу для розвитку системи електронного урядування, виражену у формі директив Європейської Комісії, які всі країни-учасниці зобов'язані імплементувати в національне законодавство. Відповідно, європейські країни прийняли закони в таких сферах: електронний цифровий підпис, електронна комерція, захист даних,

державні замовлення. Закони про доступ до інформації також прийняті в усіх країнах ЄС.

Вимоги Європейського Союзу до законодавства, що регулює системи електронного урядування, включають як технічні аспекти (цифровий підпис, електронна комерція), спрямовані на спрощення створення систем електронного урядування, так і етичні та політичні питання (розподіл державних контрактів, доступ до інформації), які визначають нові обов'язки державних установ щодо захисту прав громадян та організацій у новому контексті надання електронних публічних послуг.

Європейський Союз запровадив систему постійного моніторингу характеристик наступних електронних послуг для громадян і бізнесу [4]:

1) *послуги громадянам*: надання публічної інформації та відповідей на запити; допомога у заповненні податкових декларацій; пошук роботи через агентство з працевлаштування; призначення соціальної допомоги, виплата допомоги по безробіттю, допомоги на дітей, відшкодування витрат на медичне обслуговування, оплата навчання; видача особистих документів (паспорт, водійські права, реєстрація транспортного засобу; подання заявок на будівництво; повідомлення поліції (крадіжки тощо); надання доступу до публічних бібліотек (доступ до каталогів, пошукових засобів); видача свідоцтв про народження та шлюб; прийом заяв до закладів вищої освіти; повідомлення про зміну місця проживання, медичні послуги (інтерактивні консультації, звернення на лікування в конкретному місці, наявність послуг у стаціонарі) тощо;

2) *послуги бізнесу* надаються в таких сферах, як соціальні відрахування із заробітної плати працівників; корпоративні податки та декларації; ПДВ; реєстрація нової юридичної особи; передача статистичних даних; митна декларація; отримання дозволів, що стосуються охорони навколишнього середовища; державні закупівлі тощо.

У рамках стратегії «*Європа 2020*» було прийнято одну із семи її флагманських ініціатив – «*Цифровий порядок денний для Європи*» – план дій, спрямований на досягнення подвійної мети: забезпечення глобальної конкурентоспроможності Європейського Союзу шляхом розвитку та впровадження ІКТ та поширення цифрових технологій у всіх сферах і верствах європейського суспільства [5].

У березні 2021 року Колегія Європейської комісії переглянула та прийняла «*Бачення цифрового розвитку ЄС до 2030 року*», яке визначає цілі цифрової трансформації та шляхи їх досягнення до 2030 року. Як зазначено в документі, Цифровий компас відображатиме цифрові наміри ЄС щодо 2030 року в чотирьох дуже конкретних напрямках. Четвертий напрямок називається «*Цифровий розвиток державного сектору*». До 2030 року всі важливі державні послуги мають бути доступні онлайн. Усі громадяни ЄС повинні мати доступ до власних електронних медичних записів, і принаймні 80 відсотків європейців повинні використовувати eID (засоби цифрової ідентифікації) [6].

На сучасному етапі ефективні цифрові державні послуги, або електронний уряд, можуть надати широкий спектр переваг. До них належать підвищення

ефективності та економія коштів для урядів і організацій, збільшення прозорості та розширення можливостей участі громадян у політичному житті. Так, у Данії виставлення електронних рахунків економить платникам податків €150 млн на рік, а організаціям – €50 млн на рік. Якщо це запровадити в ЄС, річна економія може перевищити €50 млрд. Тим часом в Італії застосування системи електронних закупівель скоротило витрати на понад €3 млрд [7].

У рамках розробленої стратегії Європейська комісія вживає конкретних заходів для розвитку транскордонних цифрових державних послуг. Вони включають користуватися державними послугами за межами країни проживання під час професійних або приватних переїздів, створення європейських сумісних платформ, таких як загальна структура для управління електронною ідентифікацією громадян, а також сприяння інноваціям через фінансування широкомасштабних пілотних проєктів [там же].

Використовуючи досвід впровадження електронного урядування в країнах Європейського Союзу, необхідно акцентувати увагу не лише на відомих тенденціях, законах, принципах, підходах, методах створення та впровадження електронного урядування, а й зрозуміти українську специфіку, її пріоритети, особливості розвитку, ресурсні можливості тощо.

Список використаних джерел:

1. Коновал В. О. Світовий досвід впровадження електронного урядування. Wschodnioeuropejskie Czasopismo Naukowe (East European Scientific Journal). 2016. Volume 3. Issue 13. P. 48-53.

2. *e*Europe – An information society for all. *EUR-lex* : веб-сайт. URL: https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/eeurope-an-information-society-for-all.html (дата звернення 30.11.2022).

3. *e*Europe 2005: An information society for all. URL: https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2002:0263:FIN:EN:PDF (дата звернення 30.11.2022).

4. Davies R. *e*Government: Using technology to improve public services and democratic participation. European Parliamentary Research Service, 2015. URL: https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/eprs_ida2015565890_en.pdf (дата звернення 30.11.2022).

5. Digital Agenda for Europe. *European Commission* : веб-сайт. URL: http://ec.europa.eu/digital-agenda/digital-agendaeurope (дата звернення 30.11.2022).

6. Europe’s Digital Decade: Commission sets the course towards a digitally empowered Europe by 2030. *European Commission* : веб-сайт. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_983 (дата звернення 01.12.2022).

7. *e*Government and digital public services. *European Commission* : веб-сайт. URL: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/egovernment (дата звернення 01.12.2022).

Дмитро Андрійович Канівець,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

МОЖЛИВОСТІ ІНСТРУМЕНТІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ РЕАЛІЗАЦІЇ МІСЦЕВОЇ ПОЛІТИКИ

Цифрові інструменти повинні забезпечувати принаймні три виміри демократії: прозорість, підзвітність та участь. В Україні існує достатній банк е-сервісів для поширення в органах місцевого самоврядування технологій електронної демократії: офіційні державні / урядові портали, єдині платформи колективного користування, власні е-ресурси. Для органів місцевого самоврядування корисніше надати простіший перелік інструментів для забезпечення електронної демократії. Зокрема, це 1) оптимізовані під мобільні пристрої інтерактивні вебсайти з актуальною інформацією; 2) відкриті дані, включаючи відкриті бюджети; 3) онлайн-трансляції; 4) сервіси е-петицій; 5) е-консультації; 6) електронні громадські слухання 7) е-голосування; 8) бюджет участі або громадський бюджет онлайн [1, с. 9].

Звичайно, завжди виникає питання вибору дешевшого чи безкоштовного, але менш популярного сервісу чи дорожчого, але кращого ІТ-рішення. Очевидно, що вибір залежить від наявних джерел фінансування. З практичної точки зору, для кожного конкретного завдання доцільно вибирати відповідні інструменти з наявних враховуючи саме цілі їх реалізації на різних етапах державної політики / політики місцевого розвитку.

Значне розмаїття інструментів е-демократії спонукає при вивченні серверного забезпечення розвитку е-демократії в чотирьох найбільших територіальних громадах Полтавської області (міських Полтавській, Кременчуцькій, Лубенській, Миргородській) розглядати їх використання на п’яти етапах циклу творення політики місцевого розвитку, визначених згідно циклу творення державної політики Й. Томкова та Д. Хуткого [2, с. 2] (табл. 1).

Потрібно відмітити, що найкраща ситуація в 2021-2022 рр. склалася в Кременчуцькій міській територіальної громаді де нараховується більше 20 різноманітних е-сервісів. На етапі формування порядку денного місцевої політики це – «Звернення та петиції» та «Панель міста». На етапі формулювання політики – «Громадські обговорення, опитування», «Електронний кабінет депутата». На етапі затвердження політики – «Бюджет участі», он-лайн трансляція сесій, виконкомів. Чимало інструментів е-демократії сайт Кременчуцької міської ради пропонував використати на етапі втілення політики: «Відкритий бюджет – візуалізації», «Єдиний державний портал відкритих даних», «Відкриті дані міста», «ЦНАП», «Реєстрація в заклади дошкільної освіти», «Онлайн запис до лікаря», «Транспорт онлайн», «Управлінська геоінформаційна система міста Кременчука», «Позашкільні заклади», «Об’єкти комунальної власності». Моніторинг і контроль реалізації місцевої політики в м. Кременчуці полегшувався завдяки е-сервісам Портал

«Відкрите місто», «ОКС. Аналітик», «Звернення та петиції», «Служба допомоги мера Кременчужанам», «Сертифікати з позашкільної освіти», «Декларацiйний реєстр об'єктів торгівлі», «Карта доступності», «Карта ремонтів».

Таблиця 1

Класифікація інструментів е-демократії відповідно до етапів реалізації місцевої політики в громадах України

Етапи	Рекомендовані інструменти
1. Формування порядку денного політики	Різні дискусійні онлайн-форуми, е-петиції, аналітика відкритих даних, онлайн кампанії лобіювання та підвищення обізнаності громадськості
2. Формулювання політики	Е-опитування, е-консультації, е-обговорення
3. Затвердження політики	Е-голосування (зокрема, на виборах громадських рад), механізми відкритої онлайн трансляції, бюджет участі або громадський бюджет
4. Втілення політики	Опитування задоволеності громадян, громадські рішення, краудсорсинг, краудфандинг, платформи відкритих даних
5. Моніторинг і контроль	Мапи проблем, панелі моніторингу підзвітності, ефективності, державних витрат (наприклад, Є-data, ProZorro), е-звернення

Джерело: розроблено автором

Полтавська міська територіальна громада в 2021-2022 рр. пропонувала незначний набір е-сервісів, що є зовсім критично для м. Полтави як для обласного центру. Це – «Система електронних петицій», е-сервіс «Бюджет участі» Платформи електронної демократії, Портал «Відкритих даних», «Відкритий бюджет», «Геопортал містобудівного кадастру Полтавської міської ради», «Зворотний зв'язок», «Онлайн запис до департаменту». Проте варто відмітити існування практики подання онлайн запитів на інформацію, що зустрічається лише в двох з 60-ти територіальних громад Полтавської області.

В Миргородській міській територіальній громаді на етапі формування порядку денного місцевої політики задіяна лише платформа спільного користування «Єдина система місцевих петицій». На етапі формулювання політики використовується такий компонент офіційного веб-сайту як публічні консультації (сервіс «Консультації з громадськістю» Платформи електронної демократі) та власний е-опитувальник (зокрема, опитування підприємців щодо зрозуміння поточних потреб та проблем приватних підприємців у громаді, визначення перспектив співпраці). На етапі затвердження політики практикується он-лайн трансляція сесій та виконкомів, бюджет участі.

На етапі втілення політики сайт Миргородської міської ради використовує такі платформи спільного користування як Система візуалізацій «Відкритий бюджет», «Відкритий бюджет для громадян» (open budget), послуги ЦНАПу, «Моя школа» (перевірка успішності дитини), «Записати дитину в дитячий садок», «Онлайн-запис до лікаря», «Як відкрити бізнес» (інформація для бізнесу та інвестування), «Транспорт онлайн», «Віртуальний тур», «Публічна кадастрова карта», «Відкриті дані», «Відкрите місто», онлайн камери. Всього

використовується 18 е-сервісів. Планується цифровізація житлово-комунальної сфери (зокрема, сплати комунальних послуг), подання інформації про роботу профільних служб та туристичні маршрути.

На етапі моніторингу і контролю реалізації місцевої політики м. Миргорода задіяно Портал «Відкрите місто», «Єдиний веб-портал використання публічних коштів», сервіси «Онлайн звернення» та «Карта ремонтів», що означає безпосереднє впровадження електронної демократії. Майже всі е-напрацювання, які є на сьогодні в місті у різних напрямах та галузях зібрано на платформі Smart City, яка працює і оновлюється на офіційному сайті Миргородської міської ради.

Сервісне забезпечення е-демократії в Лубенській територіальній громаді є недостатнім, оскільки сайт Лубенської міської ради може запропонувати лише електронний опитувальник (про роботу громадського транспорту в м. Лубни), користування Порталами «Відкритих даних» та «Відкрите місто», зворотній зв'язок для надсилання повідомлень, онлайн камери.

В підсумку зауважимо, шо лише дві з чотирьох найбільших територіальних громад Полтавської області (Миргородська та Кременчуцька) мають рівень сервісного забезпечення розвитку е-демократії вище середнього по громадах Полтавської області. А отже, потреби густонаселених громад в онлайн-версіях інструментів е-демократії (які, безумовно, є вищими) повністю не враховуються. У всіх чотирьох територіальних громадах наявний лише сервіс «Відкриті дані», у трьох з чотирьох згаданих – такі сервіси: «Електронні петиції / звернення», «Електронні обговорення, опитування», «Бюджет участі», «Відкритий бюджет», «Геопортал містобудівного кадастру / кадастрова карта / геоінформаційна система», Портал «Відкрите місто» та «Електронні петиції / звернення» та зворотний зв'язок.

Дієвим інструментом прямої демократії, за допомогою якого його жителі беруть участь у прийнятті рішень щодо розподілу частини коштів міського бюджету є громадський бюджет. Він застосовується в кожній з чотирьох найбільших територіальних громад. Проте, лише два міста, Полтава та Кременчук, використовують е-сервіси в практиці його реалізації. Кременчук використовує в процесі громадського бюджетування Платформу «Громадський проект», Полтава спирається на е-сервіс «Громадський бюджет» Платформи електронної демократії.

З запозиченням практики інших територіальних громад Полтавської області спектр інструментів е-демократії чотирьох найбільших територіальних громад Полтавської області доцільно розширити такими інструментами як «АІС з енергоефективності», Портал «Розумне місто», «Кабінет посадової особи», «Публічні закупівлі», «Електронна приймальня», «Слідкуй за витратами». Для трьох з чотирьох найбільших територіальних громад базовою вимогою є запровадження онлайн звернення та електронного запиту на інформацію.

Список використаних джерел:

1. Інструменти е-демократії у містах України. Інформаційно-аналітичний довідник / А. Ємельянова та ін. Київ, 2017. 58 с.

2. Томкова Й., Хуткий Д. Аналітичні записки з ефективного е-урядування. *Випуск № 2: Втілення е-демократії: Спектр інструментів та варіанти вибору.* Київ, 2017. 9 с. URL: https://www.researchgate.net/publication/340117174_Analiticni_zapiski_z_efektivnogo_e-uraduvanna_Vipusk_No2_Vtilenna_e-demokratii_Spektr_instrumentiv_ta_varianti_viboru (дата доступу 01.12.2022)

Сергій Васильович Колотій,
магістрант Полтавського центру дистанційного навчання
Міжрегіональної академії управління персоналом,
м. Полтава, Україна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі в рамках процесу децентралізації державна політика спрямовується на потреби жителів територіальних громад і передбачає передачу значної частини повноважень, ресурсів та відповідальності від органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування.

Права і свободи людини можуть бути гарантовані і захищені тільки за наявності вільного доступу до інформації, забезпечення суспільної думки, адекватної подіям, які відбуваються, ефективного впливу громадян на місцеву владу і здійснення владою необхідних функцій управління.

Сприятливі умови для успішної взаємодії цифрового та демократичного сценаріїв розвитку суспільства склалися на початку XXI ст. До цього демократія була тільки гучним словом, коли реальна участь громади була обмежена. Зараз ці перепони можливо усунути завдяки інформаційним технологіям. Демократія буде розвиватися тоді, коли участь в ній стане зрозумілою та доступною. В цілому йдеться про е-демократію не як про оцифрування адміністративних послуг, а як про процес, що трансформує політичну систему, як про можливість створення взаємодії, довіри між владою та громадянами.

Існує необхідність забезпечення участі різних суспільних груп в демократичних процесах в режимі онлайн. Щоб налагодити зв'язок з посадовими особами, вони мають отримати допомогу та підтримку. Немає сенсу впроваджувати сучасні технології взаємодії для того, щоб почути думку категорій громадян, які і так беруть участь у процесі консультацій.

На законодавчому рівні сферу електронної демократії в Україні регулюють Закони України «Про інформацію», «Про Національну програму інформатизації», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронні довірчі послуги», «Про доступ до публічної інформації», «Про захист персональних даних», «Про звернення громадян», Стратегія сталого розвитку «Україна-2020», Концепція розвитку електронного урядування в Україні, розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації» тощо.

Впровадження інструментів електронної демократії – одна з найважливіших складових реформи державного управління, яка триває в Україні. Саме е-демократія здатна вивести взаємодію державних органів і населення на новий рівень та мінімізувати корупцію. Прозорість, доступність, мінімальний контакт пересічної людини з чиновниками – основні переваги електронних послуг та сервісів.

За формування та реалізацію державної політики у сфері цифровізації, відкритих даних, національних електронних інформаційних ресурсів, інтероперабельності, впровадження електронних послуг та розвиток цифрової грамотності громадян відповідає Міністерство цифрової трансформації України, яке було засноване у вересні 2019 року.

Розглянемо найпоширеніші інструменти е-демократії у містах України. Це електронні петиції та громадський бюджет.

У [2] регламентовано порядок звернень громадян засобами електронних петицій. Визначено, що в електронній петиції має бути викладено суть звернення, зазначено прізвище, ім'я, по батькові автора (ініціатора) електронної петиції, адресу електронної пошти. На веб-сайті органу місцевого самоврядування, що здійснює збір підписів, обов'язково зазначаються дата початку збору підписів та інформація щодо загальної кількості та переліку осіб, які підписали електронну петицію.

Порядок розгляду електронної петиції, адресованої органу місцевого самоврядування, визначається місцевою радою.

Громадський бюджет (партисипативний бюджет, бюджет участі) – є однією з форм прямої демократії, у межах якої, громадяни беруть участь у державних та місцевих справах, прийнятті рішень щодо розподілу коштів. Громадський бюджет – це ініціатива, завдяки якій члени територіальної громади певної адміністративно-територіальної одиниці мають право витратити частину виділених коштів бюджету на реалізацію власних проектів, що спрямовані на покращення життя міста, селища чи села та вирішення першочергових, на думку громади, завдань [1, с. 15].

Для визначення ефективності впровадження інструментів таких інструментів електронної демократії як електронні петиції та «Громадський бюджет» проведено моніторинг сайтів Президента України, Кабінету Міністрів України та Верховної Ради України, а також сайтів 104 об'єднаних територіальних громад Тернопільської та Кіровоградської областей.

Таким чином, за даними сайту Президента України динаміка електронних петицій з відповіддю така: 2015 рік – 36, 2016 рік – 2, 2017 рік – 1, 2018 рік – 5, 2019 рік – 13, 2020 рік – 29, 2021 рік – 18, 2022 рік (станом на кінець листопада) – 56.

Розглянувши динаміку звернень громадян, можна зробити висновки з приводу зацікавленості сервісу в рік його впровадження і значний спад у наступні 3 роки. Проте із зростанням захворюваності на Covid-19 громадяни України почали частіше звертатися до Президента з приводу вирішення дотичних до проблеми питань, адже теми звернень у 2020-2021 році переважно стосувалися проблемних питань, пов'язаних із пандемією коронавірусу. Разом з

тим, різке зростання петицій у 2022 році спричинене збройною агресією Російської Федерації в Україні. І теми звернень переважно стосуються війни.

Проаналізувавши електронні петиції, які надходили до Кабінету Міністрів України та Верховної Ради України, що набрали необхідну для розгляду кількість голосів, бачимо:

Кабінет Міністрів України: 2015 рік – 0, 2016 рік – 0, 2017 рік – 0, 2018 рік – 4, 2019 рік – 3, 2020 рік – 1, 2021 рік – 0, 2022 рік (станом на кінець листопада) – 2.

Верховна Рада України: 2015 рік – 0, 2016 рік – 1, 2017 рік – 2, 2018 рік – 4, 2019 рік – 5, 2020 рік – 3, 2021 рік – 1, 2022 рік (станом на кінець листопада) – 1.

Розглянувши кількість петицій, поданих до Кабінету Міністрів України та Верховної Ради України, можна зробити висновок, що петиції до цих органів влади не користуються популярністю. Кількість всіх поданих петицій в рази нища, ніж до Президента.

Провівши моніторинг сайтів 104 місцевих рад Тернопільської та Кіровоградської областей робимо висновок, що 79% сайтів містять сервіс електронних петицій.

Якщо ж розглянути дані по кожній з областей окремо, бачимо зовсім іншу динаміку. По Тернопільській області цей показник складає 89%, а по Кіровоградській лише 67%. Таким чином, бачимо, що третина сайтів територіальних громад Кіровоградської області не містять сервісу електронних петицій взагалі. Отже, порушують Закон України «Про звернення громадян».

Розглянувши динаміку поширення сервісу «Громадський бюджет» на веб-сайтах територіальних громад Тернопільської та Кіровоградської областей бачимо, що 86% органів місцевого самоврядування не містять сервісу.

Картина є абсолютно протилежною до наявності сервісу електронних петицій. Отже, можемо зробити висновок, що законодавче закріплення обов'язковості електронних петицій сприяло поширенню сервісу на сайтах.

Таким чином, в першу чергу, готовність органів місцевого самоврядування до демократичних змін мають стати локомотивом залучення громадян до участі в процесах життєдіяльності міст та сіл. Адже, від законодавчого закріплення обов'язковості сервісу електронних петицій минуло майже 7 років, а значна частина сайтів досі його не містять.

Список використаних джерел:

1. Інструменти е-демократії у містах України. Інформаційно-аналітичний довідник / А. Ємельянова та ін.; за ред. С. Лобойка, М. Находа, Д. Хуткого. Київ. 2017. 58 с. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/50/2017--.pdf (дата звернення 25.11.2022).

2. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47. Ст. 256 URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр (дата звернення 25.11.2022).

Петро Михайлович Кравченко,
здобувач вищої освіти ступеня Магістр
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Академії праці, соціальних відносин і туризму;
Компанія ZELH Regional Development Direktor/Project Manager,
м. Київ, Україна

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Місцеве самоврядування є інституційним функціональним утворенням, покликаним забезпечувати ефективне управління на місцях. Зважаючи на процеси децентралізації, нині актуальним постає питання застосування нових технологій і наукових методів розвитку місцевого самоврядування через ефективність ухвалення управлінських рішень з урахуванням ризиків. Розмаїття ризиків і неминучість їх наслідків для місцевого самоврядування свідчить про важливість і потребу спеціальних інструментів управління ризиками, розроблення системи заходів щодо їх виявлення, оцінки та профілактики.

В умовах глобальних змін та активізації процесів децентралізації органи місцевого самоврядування в Україні у своїй діяльності стикаються з новими викликами.

Для запобігання небажаних подій та їх наслідків із метою досягнення цілей та раціонального використання ресурсів активно використовуються інструменти управління ризиками [1]. Саме в сучасних умовах управління ризиками існує можливість прогнозування й попередження негативних явищ, а отже, досягнення цілей довгострокових програм розвитку інституту місцевого самоврядування.

У ризик-менеджменті, виокремлюють систему засад та правил на підставі яких слід приймати рішення:

– недоцільно ризикувати більше, ніж це дозволяє власний капітал;
– завжди необхідно обдумати можливі наслідки ризику;
– недоцільно ризикувати більшим заради меншого;
– рішення про реалізацію проекту приймаються лише за відсутності сумніву;
– за наявності сумніву проект відхиляється;
– помилковою є думка про те, що існує лише одне рішення,
– можливо, що є і інші варіанти.

Аналіз реального процесу функціонування системи місцевого самоврядування можливо здійснити через специфічну теорію ризику, що поєднує в собі і суб’єктивний, і об’єктивний підходи.

З позиції функціонування системи місцевого самоврядування можна виокремити чотири основоположні групи ризиків: група мегаризиків (формується завдяки чинникам, що наявні в масштабах світової системи муніципальної влади); група макроризиків (формується завдяки чинникам, що наявні в системі місцевого самоврядування України); група мезоризиків (формується завдяки чинникам, що наявні в локальному масштабі місцевого

самоврядування); група мікроризиків (формується завдяки чинникам, що наявні в масштабі інституційної одиниці та/або суб'єктів місцевого самоврядування).

Управління ризиками в процесі розвитку місцевого самоврядування становить собою неперервний процес, що охоплює діяльність на всіх рівнях, використовується під час розроблення і формування інноваційних програм розвитку системи місцевого самоврядування, націлене на визначення подій, що можуть впливати на інститути місцевого самоврядування та управління ризиками [3, с. 7].

Результати такої діяльності дають адекватну гарантію досягнення цілей державної політики щодо розвитку місцевого самоврядування і запобігають ризикам втрати репутації місцевого самоврядування. Водночас система управління ризиками (з урахуванням їх прогнозу) дає змогу оцінити можливі ризикові події та оперативно вжити локалізацію й усунення причин виникнення ризиків. Слід також звернути увагу, що у світовій практиці нині активно розвиваються процеси стандартизації в галузі управління ризиками (ризик-менеджменту) на національному та міжнародному рівнях, а також на рівні місцевого самоврядування. Стандартами в галузі ризик-менеджменту передбачається уніфікація термінології, що використовується в цій галузі; складників процесу управління ризиками; підходів до побудови організаційної структури ризик-менеджменту [2].

Слід зазначити, що використання індикаторів ризику вимагає структурованого підходу. У разі операційних ризиків це може бути збільшення кількості негативних подій (наприклад, неефективність державного управління, відсутність державно-приватного партнерства, відмови, прогалини в наданні адміністративних послуг, затримки, рекламації, негативні наслідки реалізації державної політики за виокремлений або звітний період), що характеризує підвищення рівня організаційних і операційних ризиків процесів формування та реалізації державної політики щодо розвитку місцевого самоврядування.

Далі з контексту випливає політика місцевого розвитку, а з неї – операційні цілі. Реалізовуючи операційні цілі, ми досягаємо стратегічних цілей функціонування системи місцевого самоврядування. При цьому нам потрібні моніторинг, аналіз, поліпшення та інтеграція процесу ризик-менеджменту.

Виконуючи такі пункти, можна коригувати як індикатори, так і цілі, і стратегію, що загалом приводить до досягнення стратегічних показників розвитку місцевого самоврядування. Слід зазначити, що вимоги стабільності, зростання ефективності, обґрунтованості державних рішень, мінімізації суб'єктивного чинника в місцевому самоврядуванні затребувані і можуть бути задоволені впровадженням системи управління ризиками під час розроблення державної політики щодо розвитку місцевого самоврядування. При цьому очікуваними результатами впровадження регулярного ризик-менеджменту є: зниження суб'єктивності, підвищення прозорості та обґрунтованості рішень; розрахунок багатьох варіантів і прогнозування наслідків ухвалення рішень; оптимізація ризиків та їх впливу; готовність до негативних наслідків; зниження деструкцій; підвищення швидкості реагування для ліквідації наслідків тощо.

Таким чином, управління ризиками передбачає впровадження до процесу ухвалення рішень у процесі розвитку й функціонування системи місцевого самоврядування додаткових логічних і семантичних операцій: виявлення та опис чинників ризику; оцінку ймовірності ризику; оцінку можливих негативних наслідків і шкоди; вибір стратегії управління ризиками; розроблення контрольних показників для моніторингу реалізації політики щодо розвитку місцевого самоврядування; розроблення заходів реагування та ухвалення оперативних рішень; регламентацію повноважень і процесу формування вироблення політичних рішень з урахуванням процедур управління ризиками в процесі формування і реалізації державної політики щодо розвитку місцевого самоврядування. При цьому системне застосування управління ризиками на всіх етапах дозволить істотно підвищити ступінь раціональності і оптимальності стратегії розвитку місцевого самоврядування, загальну ефективність ухвалених рішень, а також системи місцевого самоврядування загалом.

Серед принципів, що повинні лягти в основу методології управління ризиками розвитку системи місцевого самоврядування, нами вбачаються: опора на актуальні міжнародні стандарти в галузі управління ризиками під час формулювання загальних принципів ризик-менеджменту для цілей формування і реалізації державної політики щодо розвитку місцевого самоврядування органами влади, насамперед на державному рівні; потреба враховувати специфічні аспекти впровадження методології управління ризиками у процесі розвитку місцевого самоврядування на різних інституційних рівнях; регулярність і обов’язковість застосування ризик-менеджменту на всіх етапах ухвалення стратегічних і тактичних рішень; пріоритет соціально-політичної значущості під час ухвалення рішень; моделювання управління ризиками в політичному процесі на різних рівнях: стратегічному, тактичному, а також у межах окремо взятої програми і напряму державної політики щодо розвитку місцевого самоврядування; опора на інформаційно-комунікаційні технології, мережеві технології; регулярна взаємодія і консультування із зацікавленими сторонами з позиції управління ризиками.

Сталий розвиток територій неможливий без розвитку спроможності та вдосконалення суб’єктів місцевого самоврядування. В сучасний період глобальних змін та активізації процесів децентралізації органи місцевого самоврядування в Україні стикаються з новими викликами у своїй діяльності. Прийняття управлінських рішень відбувається в умовах невизначеності, обмеженості ресурсів та необхідністю забезпечувати задоволеність зацікавлених сторін.

Для запобігання небажаним подіям та їх наслідкам, з метою досягнення цілей та раціонального використання ресурсів у міжнародному середовищі як приватного, так і публічного сектору, активно використовуються інструменти управління ризиками, які увійшли до вимог міжнародних стандартів ISO на системи управління. Міжнародні стандарти, уособлюючи найкращі світові практики, інструменти та методи, які прийняті на основі консенсусу, є основою для інновацій, що допомагають організаціям вносити внесок у досягнення Цілей сталого розвитку ООН [3, с. 6].

Досвід управління ризиками активно поширюється завдяки впровадженню міжнародних стандартів управління якістю та інших систем управління, які встановлюють вимоги та рекомендації щодо його застосування.

Стратегія управління ризиками передбачає зіставлення та звітування містом усіх визначених ініціатив щодо управління ризиками для забезпечення прийняття скоординованого підходу, який ефективно зменшить ділові, фінансові та фізичні ризики для активів та діяльності міста.

Список використаних джерел:

1. Старостіна А.О. Ризик-менеджмент: теорія та практика : навчальний посібник. Київ : ІВЦ Видавництво «Політехніка», 2018. 200 с.

2. Лопушинський І. П., Філіппова В. Д. Управління ризиками у процесі розвитку і функціонування системи місцевого самоврядування. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2021. № 3 (30). С. 79-86.

3. Бортнік О.В. Управління ризиками в органах місцевого самоврядування на основі міжнародних стандартів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 1. С. 141-148. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.1.141.

Юлія Іванівна Лещенко,
здобувач вищої освіти СВО Магістр
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ Е-ДЕМОКРАТІЯ В КОМУНІКАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ

Для забезпечення ефективної моделі комунікації органів місцевого самоврядування (ОМС) з громадськістю варто забезпечити інформаційну відкритість з боку органів влади та налагодити зворотний зв’язок.

Звертаючи увагу на відкритість в організації комунікативного процесу між ОМС і громадськістю слід відзначити, що відкритість визначається трьома основними аспектами. По-перше, якість чинного нормативно-правового забезпечення, що визначають основні засади функціонування органів управління. По-друге, наявність дієвих та конкретних механізмів і процедур реалізації прав доступу громадян до інформації про діяльність державної й місцевої влади. По-третє, рівень політичної культури, що існує у суспільстві [1].

В сучасних умовах розвитку ОМС все частіше здійснюють комунікативний процес шляхом використання електронної комунікації. Цей процес сучасні науковці визначають як процес передачі інформації в усному або письмовому вигляді, який здійснюється за допомогою комп’ютерних мереж, телекомунікації, мережі інтернет та засобів мультімедіа.

Сучасний розвиток інформаційних технологій зачіпає сферу публічного управління і в частині взаємодії ОМС та громадськості в реальному часі.

В межах Проекту Ради Європи «Зміцнення громадської участі у демократичному процесі прийняття рішень в Україні» проводилось дослідження «Вплив воєнного стану на громадську участь в Україні». В результаті чого було виявлено, що 62 % громадян в цей період зіткнулися з проблемами з інформацією та комунікацією, 34 % з опитаних засвідчили про проблеми використання інструментів громадської участі, 28 % повідомили про проблеми взаємодії з ОМС.

Головними проблемами громадяни визначають:

– інформаційно-комунікаційні – «відсутність відповідей на запити, ігнорування вимог», «доступ до електронних баз даних з публічною інформацією», «нічого не працює. ігнорування», «відмова у суттєвій відповіді на запит»;

– використання інструментів громадської участі – «не можливість зібрання», «доступ до електронних баз даних з публічною інформацією», «не всі електронні інструменти працюють», «закриті дані про закупівлі, призначення на посади без конкурсів», «звернення до районного депутата, звернення до правоохоронних органів: запити на публічну інформацію та заяви про злочин не приймаються та не реєструються», «не надання інформації», «неможливість подати петицію», «вони перестали працювати взагалі», «відсутність електронних черг»;

– взаємодії з ОМС – «діяльність волонтерських організацій обмежується місцевою владою», «відсутність відповідей влади та адекватних реакцій на проблеми», «відсутність ефективної взаємодії з органами місцевого самоврядування, відстороненість місцевої влади від потреб громади», «голова не йде на контакт з людьми» [2].

Описана ситуація доводить необхідність впровадження електронних комунікації. Для забезпечення проведення онлайн комунікаційних заходів органам влади необхідно мати якісне технічне обладнання. По-друге, необхідно провести відповідне навчання посадових осіб. По-третє, сформувати необхідні акаунти посадових осіб органів влади для зв’язків з громадськістю.

Одним із напрямів електронної комунікації ОМС і громадськості є сучасна платформа Е-демократія (далі – E-Dem). На сьогодні вже близько 331 громада в Україні використовують даний сервер для забезпечення ефективної комунікації. Програма розроблена за підтримки Швейцарії в рамках швейцарсько-української програми «Електронне урядування задля підзвітності влади та участі громади» (EGAP), що реалізується Фондом Східна Європа у партнерстві з Міністерством цифрової трансформації України та фінансується Швейцарією [3].

Основна мета платформи E-Dem – надати громадянам легкий і зручний доступ до використання кількох інструментів електронної демократії, а саме: «Електронні петиції», «Громадський бюджет», «Відкрита громада», «Консультації з громадськістю».

Кожний ресурс платформи E-Dem забезпечує взаємодію ОМС з громадськістю. Інструмент «Електронні петиції» дає можливість мешканцям

міст та окремих громад оформляти звернення до органів влади. Інструмент «Громадський бюджет» надає можливість мешканцям пропонувати свої проекти місцевого розвитку та/або впливати на розподіл визначеної частки коштів місцевого бюджету шляхом голосування за ті чи інші проекти. Інструмент «Відкрита громада» активно інформує органи влади про існуючі актуальні проблеми благоустрою, житлово-комунальної сфери та інфраструктури. Ця частина сервісу допомагає ефективно взаємодіяти органам влади, мешканцям громади та комунальним службам. Інструмент «Консультації з громадськістю» надає можливість мешканцям громади долучитися до питань розвитку міста та організовувати обговорення проектів документів.

За умови доєднання кожної громада до платформи E-Dem рівень інформованості громадян громади суттєво зросте, а доступ до публічної інформації забезпечить більш високий рівень довіри.

Список використаних джерел:

1. Шотурма Н.В. Особливості забезпечення комунікативної політики органів місцевого самоврядування. *Регіональні студії*. 2021. № 26. С. 29-33.

2. Дослідження «Вплив воєнного стану на громадську участь в Україні». URL: https://rm.coe.int/research-influence-of-martial-law-on-the-civil-participation-in-ukrain/1680a79d85 (дата звернення 12.11.2022).

3. *Е-демократія* : офіційний сайт платформи. URL: https://e-dem.ua/ (дата звернення 12.11.2022).

Тамара Миколаївна Лозинська,
доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна
Андрій Михайлович Стойка,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ (НАГЛЯДУ) ЗА ДОТРИМАННЯМ ЗАКОННОСТІ В МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ

У 1997 році парламент України ратифікував Європейську Хартію місцевого самоврядування, у якій проголошувалися не лише принципи самоврядної влади, але й обґрунтовувалася необхідність нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування. У Хартії йдеться переважно про адміністративний нагляд за діяльністю органів місцевого самоврядування [1], а не про державний контроль за місцевим самоврядуванням, як це склалося в практиці публічного управління України. У 2019 р. Кабінетом Міністрів України було прийняте розпорядження про упорядкування системи державного

контролю та нагляду за законністю рішень органів місцевого самоврядування, оскільки у 2016 було скасовано попередній механізм, за яким загальний нагляд за рішеннями місцевої влади здійснювала прокуратура, а інший механізм створено не було. В. Пальчук, коментуючи новий етап трансформації територіальної організації влади, відмічає, що зараз територіальні громади отримали у своє розпорядження більше фінансових та інших ресурсів, а, отже, і збільшення корупційних ризиків, для уникнення яких необхідна нова система державного нагляду за дотриманням законності в місцевому самоврядуванні [2].

Скасування прокурорського загального нагляду в Україні створило ряд серйозних проблем щодо контролю за законністю рішень, прийнятих органами місцевого самоврядування:

– до цього часу в Україні не створено жодного органу державної влади, здатного виконати функцію загального нагляду замість прокуратури;

– відсутність будь-якого державного нагляду при нинішньому стані судової системи та низькому рівні правосвідомості населення сприяє поширенню свавілля та безвідповідальності, що суперечить цілям державної політики євроінтеграції;

– не відбулася реальна передача функцій державного нагляду місцевим державним адміністраціям, що, з одного боку, знімає гостроту протистояння між державними адміністраціями і органами місцевого самоврядування, а, з другого, – створює правову прогалину щодо контролю (нагляду) за дотриманням законності;

– не розроблено механізми призупинення чи скасування рішень органів місцевого самоврядування, що викликає занепокоєння стосовно блокування роботи місцевих рад і обмеження їх автономії;

– не завершено розроблення правових основ інституту префектури як суб’єкта виконання функцій державного нагляду за законністю в сфері місцевого самоврядування.

В проєкті Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо здійснення державного нагляду (контролю) за відповідністю рішень органів місцевого самоврядування Конституції та законам України» пропонується суб’єктами державного нагляду за рішеннями органів місцевого самоврядування визначити: Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим, районні, обласні та Севастопольську міську державні адміністрації, центральний орган виконавчої влади, визначений Кабінетом Міністрів України. Тобто, пропонується функцію державного нагляду розпорошити між декількома інститутами державної влади і є побоювання, що вони зможуть блокувати роботу органів місцевого самоврядування [3]. Проте дослідники адміністративних реформ в країнах Європейського Союзу відмічають, що після їх проведення стала зрозумілою доцільність нагляду, який розглядається як один із «…найважливіших елементів міцної системи місцевого самоврядування» [4]. У системі місцевого самоврядування європейських країн не спостерігається перекладання функції нагляду лише на громадянське суспільство. Громадяни здебільшого не володіють достатніми обсягами інформації порівняно з відповідними органами місцевого самоврядування, що

не дає їх можливості об’єктивно оцінити законність рішення. Але і надмірний нагляд може позбавити органи місцевого самоврядування основної відмінності – децентралізованого способу прийняття рішень.

У цьому контексті (дотримання балансу між свободою прийняття рішень і державним наглядом за їх законністю) слід звернути увагу на Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи 2019 р. чітко розрізнять три види нагляду:

– адміністративний, передбачений Європейською Хартією про місцеве самоврядування;

– фінансовий, здійснюваний органами фінансового контролю;

– демократичний, що чиниться з боку громадян.

В умовах воєнного стану важливими також залишаються питання функціонування військово-цивільних адміністрацій. Вибори до місцевих рад є результатом демократичного процесу, який не можна призупиняти в межах євроінтеграції, однак вимушене створення військово-цивільних адміністрацій жодним чином не пов’язано з їх відповідальністю за життєзабезпечення громад, якщо лише це не вимоги безпеки. Очевидно, в умовах воєнного стану є доцільність більш жорсткого контролю над законністю діяльності органів місцевого самоврядування та відпрацьовані норми про дострокове припинення повноважень ради та її голови в разі бездіяльності.

Дослідники відмічають, що в багатьох країнах Євросоюзу місцеві органи влади мають систему внутрішнього нагляду. Підрозділи внутрішнього контролю відслідковують не тільки законність актів власної ради, а й здійснюють моніторинг ефективності управління. У цьому випадку зовнішній нагляд лише встановлює, чи є ефективним нагляд внутрішній. Проте, на думку європейських експертів, Україна ще не готова до використання подібної практики. Існуюча складна система державного контролю у сфері місцевого самоврядування не ідентична системі державного нагляду за законністю прийняття рішень органами місцевого самоврядування, яку необхідно створити. Практика, коли державний нагляд за діяльністю органів місцевого самоврядування здійснюється за порядком, визначеним не законом, а підзаконними актами, також не є нормальною. Зокрема механізм здійснення державного контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування визначено постановою КМУ «Про затвердження порядку контролю за здійсненням органами місцевого самоврядування делегованих повноважень органами виконавчої влади», згідно з якою відповідний контроль покладається на місцеві державні адміністрації.

Швидше за все, модель загального нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування в Україні має включати три складові: а) інститут(и) державного (зовнішнього) нагляду; б) внутрішній контроль органу місцевого самоврядування, для чого потрібна кваліфікована юридична служба; в) громадський контроль, рамки якого мають бути чітко окреслені для уникнення вуличного свавілля.

Список використаних джерел:

1. Європейська Хартія місцевого самоврядування: Міжнародний документ від 15.10.1985. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_036 (дата звернення 27.11.2022).

2. Пальчук В. Новий етап реформи з децентралізації влади: державний контроль. *Україна: події, факти, коментарі*. 2019. № 9. С. 51-59.

3. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо здійснення державного контролю за відповідністю рішень органів місцевого самоврядування Конституції та законам України». URL: https://www.auc.org.ua/sites/default/files/poyasnyuvalna_zapiska_23.pdf (дата звернення 28.11.2022).

4. Огляд практики адміністративного нагляду за діяльністю органів місцевого самоврядування в окремих країнах. URL: http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2020/03/CEGGPAD20202_UKR.pdf (дата звернення 28.11.2022).

Євген Олександрович Мажулін,
аспірант, спеціальність 073 «Менеджмент»,
Державний біотехнологічний університет,
м. Харків, Україна

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

Доступність швидкого та бездротового інтернету, розвиток соціальних мереж та еволюція смартфонів від звичайних засобів комунікації до персональних помічників з особистим набором спеціальних додатків сприяли поширенню попиту на сучасні фінансові послуги та продукти. Водночас класичні фінансові установи, насамперед банки, через регуляторні та законодавчі обмеження, запроваджені для подолання наслідків кризи, а також певну консервативність не змогли швидко й адекватно відреагувати на потреби споживачів. Раніше фінтех сприймався виключно як внутрішні розробки та процеси фінансових установ, до яких у споживачів фінансових послуг не було прямого доступу. Але сьогодні фінтех став основою для всіх онлайн-транзакцій -переказів грошей, кредитування, сплати комунальних платежів тощо [1-3].

До фінансових технологій прийнято відносити майже будь-яку технічну або програмну інтерпретацію фінансових процесів. Нині фінансові технології активно використовують організації, які намагаються поліпшити та оптимізувати надання фінансових послуг. Водночас конкуренцію наявним фінансовим установам складають так звані FinTech-компанії (FinTech-start-up), які використовують поєднання технологій, клієнтоцентричного сервісу та гнучкі бізнес-структури для зниження витрат, розширення клієнтської бази та зростання ринкової частки. В умовах скорочення банківського сектору та зниження довіри населення до банківської системи в Україні формується значний потенціал для розвитку FinTech-індустрії [4-7]. На сучасному етапі фінтех розглядають як екосистему, котра поєднує всіх учасників фінансового ринку такі як: фінтех-стартапи, регулятори, банки, міжнародні платіжні системи, асоціації банкірів та фінансистів, інкубаторів, акселераторів, постачальників. Таким чином можна сказати, що фінансові послуги є складною системою, до якої входять сектори фінансових послуг, стартапи, нові технології [4].

Становище ФінТех в Україні проходить етапи створення та повільного впровадження. Під час проведення щорічної конференції UAFIN.TECH було визначено основні показники результату впровадження фінансових послуг в різні сфери життя. Станом на 2020 рік 71% підприємств пройшли рівень беззбитковості, а 45,5% цих компаній в даній галузі були основані за останні три роки. Найбільшим прикладом впровадження ФінТех був Приватбанк (до націоналізації). Банки ПУМБ, Ощадбанк заявили, що через карантин 2020 року також стали менше утримуватись за «живе» спілкування, та більше інвестувати в діджиталізацію.

В Україні, як і в усьому світі, еволюція ФінТех відбувалася спочатку у відповідь на банківську кризу 2008-2009 років, а потім, не так давно, у результаті кризи 2013-2014 років [5-7]. А 2020 рік відзначився прискореним переходом до діджиталізації через пандемію. Споживча культура зазнала зміни – все більше людей обирають сервіси та навчання онлайн. За цей рік цифровізація торкнулась не просто банківської сфери, а й державних послуг онлайн: було запущено мобільний додаток «Дія», переведено в онлайн реєстрацію бізнесу та початку будівництва, запустили сервіс єМалятко.

В свою чергу українські Фінтех-проекти дуже привабливі для іноземних інвесторів. Вони готові вкладати кошти в українські fintech-проекти або викуповувати їх повністю. Так у грудні 2019 року стало відомо про те, що німецька компанія Snap купила український Фінтех-стартап AI Factory за $ 166 млн [6].

За даними 2018-2021 років основними рушійними силами ФінТех стали: наявність мобільного інтернету та смартфонів, втрата довіри населення до банків та незадоволеність банківськими послугами. Кінець 2020 року відзначився значними покращеннями та розвитком напрямків як open banking, необанки, digital-сервіси та спрощенням системи аутентифікації. На 2021 рік фінансові експерти виділяють наступні тенденції розвитку галузі: користування мобільними телефонами; посилення ролі соціальних мереж; можливість розрахунку альтернативними шляхами; відкриття АПІ(прикладний програмний інтерфейс) та інтернет-речей; реєстрація біометричних даних; посилене використання штучного інтелекту [5-8].

Щодо використання криптовалюти – новий вид цифрової валюти, який працює без центральної платіжної системи, повністю автоматично – можна відмітити, що для криптовалюти було створено не один проект, стартам та інвестиційний майданчик, де вкладаються мільйони коштів, але навіть на 2021 рік важко визначити майбутнє такої тенденції навіть фінансовим експертам.

Ще одна тенденція як блокчейн набирає максимальної популярності. Блокчейн – технологія розподілених реєстрів даних. Кожний користувач сам слідкує за своїми даними, підтверджує їх правильність. Ця технологія породила безліч рішень і стартапів. Наприклад, її застосовують для укладення розумних контрактів, доказу авторського права, біометричного захисту, торгівлі та укладення угод, розподілу енергії, і навіть голосування. В українських університетах запровадили систему перевірки дипломів на академічну чесність та плагіат.

Перелічені тенденції обов'язково повинні оточувати себе трьома важливими речами: попитом споживачів, правовим регулюванням та довірою зі сторони потенційних користувачів до технологій. Люди не просто готові, а з нетерпінням чекають на впровадження вказаних інновацій. Світ взяв курс на розвиток фінансових технологій та намагається максимально сприяти цьому. В США, Китаї та Європейському Союзі розуміють необхідність адаптації законодавства до нових послуг та бізнес-моделей та поступово змінюють регулювання. Зокрема, з 2018 р. в ЄС стала обов'язковою. Директива платіжних послуг 2015/2366 (PSD2), яка унормовує діяльність компаній, що надають сторонні платіжні послуги та їх взаємодію з банківськими установами [8].

Загалом українські та світові банки зацікавленні у взаємодії з компаніями, які пропонують інноваційні рішення, що здатні принести реальну користь для бізнесу та потребують значних ресурсів для створення всередині банку. Основними сферами співпраці банків та фінтех-компаній, на думку експертів, у найближчий рік будуть платіжні сервіси, системи штучного інтелекту, великі дані, автоматизація бізнес-процесів та кібербезпека.

Серед основних проблем, що стримують прогрес фінансових технологій в Україні, називають надмірну урегульованість, відсутність потрібної юридичної бази та низьку фінансову грамотність населення. Разом з тим, фінтех-компанії вважають консерватизм банків суттєвим важелем, що заважає розвитку ринку [9].

Список використаних джерел:

1. Babenko V. Increasing the efficiency of enterprises through the implementation of IT-projects. *Transformational Processes the Development of Economic Systems in Conditions: Scientific Bases, Mechanisms, Prospects* : monograph, 2018. P. 54-65.
2. Шевченко О.М. Розвиток фінансових технологій в умовах цифровізації екноміки України. URL http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2020/63.pdf (дата звернення 01.12.2022).
3. Мандич О.В. Стратегії забезпечення конкурентного розвитку підприємств: від моделей теорії до умов практики. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*, 2017. №23 (1). С. 108-111.
4. Бабко Н.М. Особливості цифровізації для відновлення агробізнесу України. Український журнал прикладної економіки. 2022. Том 7. № 3. С. 95-100.
5. Харчевнікова Л.С. Цифрова трансформація та новітні комунікації як платформа для стійкого розвитку бізнесу. *Modeling the development of the economic systems*. 2022. №4. С. 14-20.
6. Устік Т.В. Формування digital-стратегії компанії. *Український журнал прикладної економіки*. 2022. Том 7. № 4. С. 10-15.
7. Науменко А.О. Реінжиніринг бізнес-проєктів: організаційні, управлінські та фінансові аспекти. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Том 7. № 2. С. 53-59.

8. Що таке фінтех та як вона впливає на наше життя сьогодні? Економічна правда. URL: https://www.epravda.com.ua/rus/projects/fintech/2018/12/5/641431/ (дата звернення 01.12.2022).
9. Науменко І.В. Фінансування бізнес-проєктів через залучення інвестиційного та кредитного інструментарію. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Том 7. № 1. С. 135-142.

Тетяна Павлівна Мац,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава. Україна
Олександр Сергійович Зінченко,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

КОМУНАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД: ПОНЯТТЯ, ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ

Здійснення господарської діяльності не можливо без наявності технічно-майнового забезпечення. Не винятком є і територіальні громади, що в своїй діяльності використовують необоротні активи (будинки, споруди, транспортні засоби та ін.) що є об'єктами комунальної власності.

В Україні виокремлюють три форми власності: держану, комунальну та приватну. Комунальна власність на рівні з державною власністю є однією з двох форм власності що представляє публічну власність. На відміну від приватної власності комунальна (суспільна) власність є видом майна і нерухомості що належить громаді (групі осіб) або державі. Така власність є сумісною власністю підприємств, установ, організацій що входять до органів місцевого самоврядування.

В Конституції України, а саме ст. 116 п. 5 передбачено що Кабінет Міністрів України забезпечує рівні умови розвитку всіх форм власності; здійснює управління об'єктами державної власності відповідно до закону [1].

Можемо зауважити що Конституція України як основний нормативно-правовий акти визначає статус комунальної власності і вказує на те що, реалізація його залежить від численних суб'єктів конституційного права: громадян, територіальних громад, органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади, інше. Тобто, Конституція визначає основи здійснення управління комунальною власністю, за допомогою яких гарантується належне та конституційне використання. Зрозумівши сутність суб'єктно-об'єктних відносин вирішується проблема управління комунальною власністю.

Відповідно до Закону України «Про управління об'єктами державної власності», а саме ст. 1 управління об'єктами державної власності – здійснення

Кабінетом Міністрів України та уповноваженими ним органами, іншими суб'єктами, визначеними цим Законом, повноважень щодо реалізації прав держави як власника таких об'єктів, пов'язаних з володінням, користуванням і розпоряджанням ними, у межах, визначених законодавством України, з метою задоволення державних та суспільних потреб [2].

В свою чергу Кабінет Міністрів України здійснює свою діяльність відповідно до Закону України «Про Кабінет Міністрів України». У ст. 20 п.1 зокрема передбачено що Кабінет Міністрів України здійснює відповідно до закону управління об'єктами державної власності, у тому числі корпоративними правами, делегує в установленому законом порядку окремі повноваження щодо управління зазначеними об'єктами міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, місцевим державним адміністраціям та відповідним суб'єктам господарювання; подає Верховній Раді України пропозиції стосовно визначення переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації [3].

Відповідно до ст. 26 зазначеного Закону України «Про місцеве самоврядування» виключно на пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради вирішуються такі питання:

– п. 29 встановлення для підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, розміру частки прибутку, яка підлягає зарахуванню до місцевого бюджету;

– п. 30 прийняття рішень щодо відчуження відповідно до закону комунального майна; затвердження місцевих програм приватизації, а також переліку об'єктів комунальної власності, які не підлягають приватизації; визначення доцільності, порядку та умов приватизації об'єктів права комунальної власності; вирішення питань про придбання в установленому законом порядку приватизованого майна, про включення до об'єктів комунальної власності майна, відчуженого у процесі приватизації, договір купівлі-продажу якого в установленому порядку розірвано або визнано недійсним, про надання в концесію об'єктів права комунальної власності, про створення, ліквідацію, реорганізацію та перепрофілювання підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідної територіальної громади;

– п. 31 прийняття рішень про передачу іншим органам окремих повноважень щодо управління майном, яке належить до комунальної власності відповідної територіальної громади, визначення меж цих повноважень та умов їх здійснення [4].

Також цей закон ст. 29 регулює повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад щодо управління комунальною власністю де вказано що до відання зазначених виконавчих органів належать власні (самоврядні) повноваження:

1) управління в межах, визначених радою, майном, що належить до комунальної власності відповідних територіальних громад;

2) встановлення порядку та здійснення контролю за використанням прибутків підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідних територіальних громад;

3) заслуховування звітів про роботу керівників підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідних територіальних громад;

4) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо порядку та умов відчуження комунального майна, проектів місцевих програм приватизації та переліку об'єктів комунальної власності, які не підлягають приватизації; організація виконання цих програм; подання раді письмових звітів про хід та результати відчуження комунального майна [4].

Варто також згадати і Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [5] який вказує, що громади які об'єднані територіально виступають правонаступниками всього майна прав та обов'язків котрі об'єдналися з дня набуття повноважень цією об'єднаною територіальною громадою. Це стосується і територіальних громад котрі об'єднані в межах одного району.

Отже комунальна власність є поняттям багогранним, що регулюється великою кількістю нормативно-правових актів. Територіальні громади або створені нею органи здійснюють безпосередньо управління комунальною власністю, що не входить до складу державної, а виступає самостійним об'єктом права власності. Територіальними громадами, що є правонаступниками всього майна прав та обов'язків громад котрі об'єдналися, та здійснюють свою діяльність відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». В свою чергу територіальні громади виступають суб'єктами цивільного права, що реалізують покладені на них функції і завдання місцевого самоврядування для досягнення публічних (суспільних) цілей.

Розглянувши нормативно правові акти та тенденцій розвитку функціональних форм управління комунальною власністю можна зробити висновок що функціональна форма управління комунальною власністю територіальних громадим виступає сукупністю засобів юридичного права на основі яких здійснюють свою діяльність територіальні громади для цілеспрямованого впливу на той або інший об'єкт комунальної (публічної) власності з метою ефективного їх використання.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення 21.11.2022).

2. Про управління об'єктами державної власності : Закон України від 21.09.2006 р. № 185 – V. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-16#Text (дата звернення 21.11.2022).

3. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 р. № 794 – VII. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text (дата звернення 21.11.2022).

4. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97–ВР. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text. (дата звернення 21.11.2022).

5. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 р. № 157–VIII. Верховна Рада України. Законодавство України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text (дата звернення 21.11.2022).

Тетяна Павлівна Мац,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава. Україна
Дмитро Сергійович Шевченко,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ПОНЯТТЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМИ БЮДЖЕТАМИ

Основою розвитку, в тому числі економічного, об'єднаних територіальних громад є місцеві бюджети. Вони виступають одним з показників фінансової автономії. Їх наповнення відбувається на основі податкових надходжень від місцевих підприємців і підприємств, податку від доходів фізичних осіб, залучення інвестицій.

На думку Сахно Т.А. місцеві бюджети територіальних громад виступають одним із основних повноважень органів місцевого самоврядування та становлять економічну основу забезпечення місцевого розвитку. Відповідно автор стверджує що одним із головних елементів діяльності об'єднаних територіальних громад є місцевий бюджет, який становить фонд фінансових ресурсів та є інструментом забезпечення завдань і функцій місцевого рівня (самоврядування). Доходи місцевих бюджетів формуються з податкових і неподаткових надходжень, доходів від операцій з капіталом [1].

Отже місцевий бюджет – можна визначити як кошторис доходів і видатків фондів фінансових ресурсів, які формуються, розподіляються та перерозподіляються на рівні адміністративно-територіальних одиниць, затверджений відповідною радою.

Місцеві бюджети територіальних громад покликані забезпечити:

– фінансову основу місцевого самоврядування;

– підґрунтя економічного розвитку територіальної громади;

– джерело фінансових ресурсів для життєдіяльності і розвитку місцевого господарства;

– вирішення соціальних проблем;

– сприяти підвищенню рівня добробуту населення.

Місцеві бюджети, зокрема й бюджети об'єднаних територіальних громад, є самостійними, не включаються до Державного бюджету України та інших місцевих бюджетів. На законодавчому рівні зі сторони держави місцевим бюджетам забезпечено повну бюджетну самостійність і фінансову незалежність.

Місцеві бюджети зосереджують в собі фінансові ресурси що перебувають у розпорядженні органів місцевого самоврядування. Ефективне управління місцевими бюджетами складається з трьох етапів:

– формування місцевого бюджету;

– виконання місцевого бюджету;

– контроль та оцінка ефективності виконанням місцевого бюджету.

При цьому автори Лисяк Л. та Роменська К. виділяють основні негативні причини, що значною мірою знижують ефективність використання коштів є відсутність:

– стимулів у головних розпорядників коштів щодо ефективного використання коштів місцевих бюджетів;

– науково обґрунтованих підходів до проведення оцінки ефективності використання коштів місцевих бюджетів;

– науково обґрунтованих способів прийняття рішень з питань бюджету до вибору оптимального напряму використання коштів місцевих бюджетів в процесі їх виконання [2].

З метою підвищення ефективності виконання місцевих бюджетів України за видатками слід дотримуватися задекларованих у Бюджетному кодексі України принципів прозорості та публічності [3].

Одна з необхідних умов, що забезпечить ефективне функціонування органів місцевого самоврядування виступає децентралізація влади. Саме завдяки децентралізації виникає можливість прийнятті виважених управлінських рішень щодо формування і використання коштів місцевих бюджетів. Як правило саме ці рішення лежать в основі соціального забезпечення населення.

Удосконалення бюджетної політики саме в напряму децентралізації в Україні постійно розвивається і впровадження. Саме тому доцільно виокремити основні напрями забезпечення бюджетної децентралізації та зміцнення фінансової бази місцевих бюджетів, а саме пропонуємо:

– здійснити чіткий розподіл видаткових повноважень з одночасним розподілом сфер відповідальностей за їх здійснення;

– збільшити обсяг власних надходжень бюджетів місцевого самоврядування, зокрема, шляхом зарахування екологічного податку в повному обсязі до бюджету відповідного рівня, оптимізації механізмів оподаткування нерухомого майна та трудових ресурсів з низькоеластичним попитом;

– надалі вдосконалювати адміністративно-територіальну реформу для укрупнення територіальних громад з урахуванням рівнів їх фіскальної спроможності;

– забезпечити високий рівень прозорості фінансових потоків під час формування та використання коштів місцевих бюджетів. Окрім того, територіальні громади повинні стати активними учасниками забезпечення соціально-економічного розвитку територій, а органи місцевого самоврядування – бути зацікавленими у збільшенні обсягів власних надходжень бюджетів базового рівня [4, с. 157].

Отже, ефективність управління місцевими бюджетами полягає в досягненні запланованих цілей з дотриманням інтересів держави і суспільства зміцнюючи дохідну частину та забезпеченні сприятливих умов планомірності.

В свою чергу результативність виконання місцевого бюджету як найкраще демонструє ефективність управління місцевими бюджетами. Це проявляється за рахунок здійснення бюджетного процесу щодо створенню державою засад в напряму підвищення ролі бюджету як інструменту формування і оптимального розподілу фінансових ресурсів між різними ланками бюджетної системи для ефективного її розвитку.

Місцеві бюджети повинні бути визначальною формою суспільних відносин, що реалізують фінансові потреби та інтереси держави, саме тому необхідно спрямовувати усі зусилля для вдосконалення процесу управління ними. Ефективність управління має ґрунтуватися на системі методів, форм та важелів організаційного впливу, спрямованих на попередження, виявлення та подолання загроз невиконання бюджетів місцевого значення.

Отже ефективність управління місцевими бюджетами буде більш результативною за дотримання наступних умов:

– органи місцевого самоврядування будуть забезпечені достатнім розміром фінансових ресурсів для здійснення організаційної діяльності;

– будуть забезпечені досвідченим кадровим потенціалом у економічній і соціальній сфері для прийняття управлінських рішень;

– постійно проводитимуть оптимізацію видатків місцевих бюджетів;

– систематично здійснювати контроль за виконанням місцевих бюджетів.

Список використаних джерел:

1. Сахно Т.А. Економічне забезпечення діяльності об’єднаних територіальних громад. *Бізнесінформ.* 2020. Вип. № 1. С. 135-142. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-1_0-pages-135_142.pdf (дата звернення 24.11.2022).

2. Лисяк Л., Роменська К. Напрями підвищення ефективності використання коштів місцевих бюджетів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка.* 2014. Вип. 3 (156). С. 100-105. URL: https://www.researchgate.net/publication/291081331_THE_DIRECTIONS_OF_INCREASING_THE_EFFICIENCY_OF_USING_LOCAL_BUDGET_FUNDS_IN_UKRAINE/fulltext/57aa7a4608ae42ba52ac5ae1/THE-DIRECTIONS-OF-INCREASING-THE-EFFICIENCY-OF-USING-LOCAL-BUDGET-FUNDS-IN-UKRAINE.pdf (дата звернення 24.11.2022).

3. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/ed20150920#Text (дата звернення 23.11.2022).

4. Далєвська Т. Бюджетна децентралізація: передумови та напрями реалізації. *Світ фінансів.* 2016. Вип. 1. С. 149-159.

Ольга Володимирівна Мирна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна
Юрій Едуардович Першін,
здобувач вищої освіти ступеня доктор філософії
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна
Євгенія Миколаївна Дорошенко,
здобувач вищої освіти ступеня Магістр
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

ПУБЛІЧНІСТЬ В ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Забезпечення обізнаності – квінтесенція існування принципу публічності в діяльності закладів охорони здоров'я. Якщо розглядати принцип публічності як процес, то його природа фактично полягає у передачі інформації від виробника до споживача. Виробник (він же – розпорядник) – заклад охорони здоров'я, а споживач – громадянське суспільство. Принципово важливим є усвідомлення того, що шлях публічної інформації від виробника до споживача має бути не тільки швидким, але і простим. Ідея трансформації публічної інформації до рівня інформаційного продукту полягає в такому: сегментування аудиторії, якій адресується публічна інформація; завершеність та логічність публічної інформації; зрозумілість, обґрунтованість, наявність висновків.

Відбулися системні зрушення та цифрові трансформації в системі охороні здоров'я. Уряд ухвалив законодавчі нормативні акти, де цифрові інструменти і eHealth прописані як фундаментальні для розвитку досліджуваної сфери. Також урядом ухвалено п'ятирічну Концепцію розвитку електронної охорони здоров'я [1]. Відповідно до дорожньої карти заплановано до втілення понад 120 цифрових проєктів, для забезпечення безпечності, якості та доступності медичних послуг для пацієнтів. Продовжується розвиток 13 інформаційно-комунікаційних систем і 45 вже функціонуючих реєстрів, необхідних для сфери охорони здоров'я.

Електронна медична інформаційно-комунікаційна система eHealth автоматизує роботу закладів охорони здоров'я, переглядати, створювати, обмінюватися інформацією в електронній формі.

До складу eHealth входять: електронні медичні інформаційні системи і центральна база даних, між якими забезпечений автоматизований обмін інформацією, документами та даними за допомогою відкритого програмного інтерфейсу (API).

Завданнями eHealth є: автоматизація управління медичною інформацією і ведення обліку медичних послуг; забезпечення можливості використання для реалізації прав пацієнтів ними електронних сервісів, в тому числі за програмою державних гарантій медичного обслуговування населення; запровадження

системи електронного документообігу у сфері медичного обслуговування населення [2].

У результаті формування інформаційного продукту зацікавленість у публічній інформації буде зростати, а її інформативність матиме ширше коло споживача.

За таким підходом, оцінка механізму реалізації принципу публічності формується уявленням про так звану інформаційну обізнаність.

Надання доступу до публічної інформації здійснюється за такими принципами: прозорості й відкритості діяльності суб'єктів владних повноважень; вільного отримання та поширення інформації, крім обмежень, встановлених законом; рівноправності незалежно від ознак раси, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного й соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних або інших ознак [3].

Зокрема, на офіційних сайтах суб'єктів публічної фінансової діяльності у вкладці «Доступ до публічної інформації» наводиться у відкритому доступі інформація з ознаками публічності. На законодавчих підставах доступ до інформації забезпечується шляхом оперативного й систематичного оприлюднення інформації в офіційних друкованих виданнях, на офіційних веб-сайтах у мережі Інтернет, на інформаційних стендах чи будь-яким іншим способом (ст. 5) [3] (наприклад, за допомогою соціальних мереж Facebook, Telegram, Twitter), а також шляхом надання інформації за запитами на інформацію.

Так, на офіційному сайті Департаменту охорони здоров'я Полтавської обласної військової адміністрації [4] у розділі «ДЕПАРТАМЕНТ» у вкладці «Очищення влади» подано публічну інформацію нормативно-правового характеру з даного питання, заяви і майнові декларації посадових осіб департаменту; у вкладці «Бюджет та фінанси» наведено адекватну реаліям сьогодення інформацію про відкритий бюджет (на жаль, в умовах воєнного стану гіперпосилання openbudget.in.ua не працює), фінансові прогнози, бюджетні запити, паспорти бюджетних програм тощо; у вкладці «Про запобігання корупції» можна ознайомитись з відповідною нормативно-правовою інформацією і конкретними щорічними планами щодо запобігання та виявлення корупції, наказами про їх затвердження тощо; до інформації в межах наступної вкладки «Оцінка діяльності Департаменту» доступ у зовнішніх користувачів станом на 01 грудня 2022 р. відсутній. Окремого аналізу потребує розділ «СИСТЕМА ОБЛІКУ ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ДОЗ», де представлено такі матеріали: а) загальна інформація; б) звернення громадян; в) реєстр оприлюднених документів; г) звіти. Так, питання роботи зі зверненнями громадян висвітлено в інформаційних листах про підсумки роботи зі зверненнями громадян протягом 2016 (у першому півріччі), 2017 (за дев'ять місяців), 2020 рр. У реєстрі оприлюднених департаментом документів представлено затверджені облдержадміністрацією тарифи на платні послуги, які надаються закладами охорони здоров'я області (дата публікації 21.09.2011 р.), а також окремі проекти рішень та обласні програми, які стосуються охорони здоров'я.

На веб-порталі КП «Полтавський ОКШВД ПОР» [5] широко представлено за 2018-2019 рр. звіти щодо використання бюджетних ресурсів, фінансова звітність, довідки з фінансових питань, звіт керівника закладу охорони здоров'я про виконання показників ефективності, статут закладу охорони здоров'я. Унеможливлює проведення аналізу щодо ефективності діяльності даного закладу охорони здоров'я відсутність на офіційному сайті фінансової звітності комунального підприємства з другого кварталу 2020 р. по теперішній час.

Далі проаналізуємо повноту висвітлення публічної інформації на сайті КП «Обласний центр профілактики та боротьби з ВІЛ/СНІД ПОР» [6]. Так, за допомогою розділу «Державні закупівлі» в один клік переходимо на офіційну «територію» електронної системи публічних закупівель Prozzoro. Цікавими з точки зору дотримання принципу публічності у діяльності даного закладу охорони здоров'я є і такі розділи: «Запобігання проявам корупції», «Звіти про використання благодійних коштів» (подано інформацію про благодійні внески у I-IV кварталах 2018-2019 рр.), «Фінансові звіти підприємства». В останньому із зазначених розділів бачимо квартальні та річний звіти про виконання у/за 2020 рік фінансового плану комунального підприємства, у яких міститься інформація щодо формування фінансових результатів, розрахунків з бюджетом, інвестиційної діяльності, коефіцієнту зносу основних засобів, звіту про фінансовий стан, дані про персонал та оплату праці. Оскільки всі 100 % планових показників, представлених у звіті за 2020 р., повністю співпали з фактичними, можемо висунути гіпотезу про м'яко кажучи недосконалу систему фінансового планування даного комунального підприємства. За фактом відсутності у звітному документі повноцінного коефіцієнтного аналізу, представленого лише коефіцієнтом зносу основних засобів, можемо стверджувати про недостатню увагу фахівців обласного центру до розробки стратегічних напрямів посилення фінансової безпеки досліджуваного підприємства.

Вважаємо за доцільне завантажити на сторінку офіційного сайту КП «Обласний центр профілактики та боротьби з ВІЛ/СНІД ПОР» у розділі «Фінансова звітність підприємства» звіти про виконання фінансового плану підприємства за 2021-2022 рр., в подальшому проаналізувати їх на повноту висвітлення, точність, доречність наведеної в них інформації в числовому форматі. Ініціювати проведення аудиту питань фінансового планування діяльності закладу охорони здоров'я з подальшим висвітленням його результатів на сайті.

Також доречно рекомендувати закладам охорони здоров'я виокремлювати на сайтах розділ «Публічна інформація» і наповнювати його такими матеріалами: шляхи одержання публічної інформації; контакти для запитів на її отримання; службова інформація.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції розвитку електронної охорони здоров'я : Розпорядження КМУ № 1671-р від 28.12.2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1671-2020-р#Text (дата звернення: 30.11.2022).

2. Електронна система охорони здоров'я eHealth: структура і можливості.

URL: https://medplatforma.com.ua/article/1541-elektronna-sistema-ohoroni-zdorovya» (дата звернення: 30.11.2022).

3. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 р. № 2939. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314.

4. *Департамент охорони здоров'я Полтавської обласної військової адміністрації* : офіційний сайт. URL: http://uoz.gov.ua/ (дата звернення: 05.10.2022).

5. *Комунальне підприємство «Полтавський обласний клінічний шкірно-венерологічний диспансер Полтавської обласної ради»* : офіційний сайт. URL: https://shkirvenpoltava.webnode.com.ua/ (дата звернення: 05.10.2022).

6. *Комунальне підприємство «Обласний центр профілактики та боротьби з ВІЛ/СНІД Полтавської обласної ради»* : офіційний сайт. URL: http://www.aids.poltava.ua/ (дата звернення: 05.10.2022).

Наталія Леонідівна Панасенко,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В ПРОЦЕСІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Управлінська діяльність держави, яка спрямована на розвиток інформаційного суспільства, полягає у використанні інформаційно-технологічного забезпечення населенням і промисловим сектором, що сприяє поглибленню процесів інформатизації суспільства, надає можливість передбачати ризики та негативні наслідки використання досягнень інформаційно-комунікаційних технологій для суспільства та мінімізувати їх настання, а також компенсувати їх перевагами інформатизації і цифровізації.

Цифрові перетворення створюють цінності для різних користувачів, сприяють впровадженню інновацій та забезпечують можливості своєчасної адаптації до змінних обставин. Цифрова трансформація не зводиться до впровадження цифрових технологій, вона вимагає також істотних організаційних змін. Пріоритетне значення в процесі цифрової трансформації мають люди, їх поведінка. нові компетенції та нові моделі робочих місць, зміна комунікаційних каналів. В.С. Куйбіда, О.В. Карпенко та В.В. Наместнік визначають цифрову трансформацію як зміни в природі, життєдіяльності та мисленні людини, а також в управлінні, причиною яких є застосування цифрових технологій [1, с. 6].

Відомий вислів Уїнстона Черчіля про те, що той, хто володіє інформацією, володіє світом стає надзвичайно актуальним при переході від постіндустріального суспільства до інформаційного. Інформаційне суспільство являє собою принципово нову форму суспільного життя, яка визначається

глобальними інформаційними технологіями, які відображаються в процесах діджиталізації, роботизації, інформатизації та комп'ютеризації [2, с. 124]. Перехід до інформаційного суспільства вимагає істотних змін від держави.

Суспільні відносини, які відображають сутність публічного адміністрування відповідно до цифрової трансформації, можна класифікувати таким чином:

1) відносини, зв'язані з виконавчо-розпорядчою діяльністю суб'єктів публічного адміністрування в галузі цифрової трансформації;

2) відносини, зв'язані із електронними адмінпослугами;

3) відносини, які виникають при притягненні осіб до адміністративної відповідальності, якщо вони передбачають використання інформаційно-комунікаційних технологій;

4) відносини, що виникають при забезпеченні прав та свобод людей за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Важливу роль в процесі впровадження цифрової трансформації відграє міжнародне співробітництво в даній галузі, допомога окремих країн та міжнародних організацій. Прикладом такого співробітництва є швейцарсько-українська програма EGAP, що направлена на розвиток електронного урядування для забезпечення участі громадян в управлінні державою та підзвітності влади. Перша фаза реалізації цієї програми закінчилася в червні 2019 р., а в липні цього ж року почалася друга фаза. В результаті реалізації першої фази на базі центрів підвищення кваліфікації та закладів вищої освіти були створені шість обладнаних сучасним технічним та програмним забезпеченням центрів інноваційних технологій в сфері е-урядування, в 19 закладах вищої освіти відкрито бібліотеки з е-демократії та е-урядування, здійснена підготовка державних службовців та 5000 громадян.

В другій фазі реалізації програми EGAP (2019–2023 роки) завдання щодо формується Концепції консолідованого розвитку цифрових навичок державних службовців та населення, визначаються цілі, принципи, напрямки, механізмів розвитку цих навичок. Досягнення цілі цієї фази передбачає ефективне використання результатів першої фази, комунікації учасників, формування контингентів учасників на конкурсній основі; децентралізацію навчання при концентрації потрібних ресурсів в кількох цільових регіонах, використання передового національного та міжнародного досвіду; інноваційність навчання та його практичну спрямованість, обов'язковість та безперервність навчання, його доступність, диференційований та індивідуальний підхід, наближення місця навчання до місця роботи або проживання.

Друга фаза EGAP включає три етапи. На першому з них розробляються навчальні програми тренінгів, готуються навчально-методичні посібники та електронні підручники з е-демократії та е-урядування, засоби дистанційного навчання, розробляється веб-портал цифрових знань. Другий етап передбачає навчання цифровим навичкам в ряді базових регіонів. Третій етап передбачає підведення підсумків роботи, оцінювання її результатів та їх поширення.

Окрім програми EGAP на підвищення рівня цифрових навичок направлено ряд інших проектів, серед яких проект TAPAS, направлений на забезпечення

прозорості та підзвітності в управлінні, проект EGOV4UKRAINE для підтримки децентралізації електронного урядування, проект «U-LEAD з Європою», проект dComFra, шо визначає цифрові компетентності для вчителів та інших громадян, проекти направлені на підтримку реформи державного управління, на організацію публічних консультацій, на залучення в процес електронного врядування жителів Східної України, на реформи місцевого самоврядування, на створення мобільних центрів для надання постраждалому населенню України адміністративних послуг та інші.

Список використаних джерел:

1. Куйбіда В.С., Карпенко О.В., Наместнік В.В. Цифрове врядування в Україні: базові дефініції понятійно-категоріального апарату. *Інформаційні технології*. № 1. 2018. С. 5-10.

2. *Становлення інноваційного суспільства в Україні* : монографія / за ред.: Г.П. Клімова, Ю.Є. Атаманова. Харків : Право, 2015. 452 с.

Наталія Леонідівна Панасенко,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна
Анна Володимирівна Дахно,
здобувач вищої освіти СВО Бакалавр
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Процеси реформування територій, що розпочався у 2014 р. вимагають від органів місцевого самоврядування значної самостійності в межах прийнятих їх повноважень, а отже, відповідальності за прийняті рішення. Соціально-економічний розвиток об’єднаних територіальних громад залежить від побудови оптимальних взаємовідносин між структурними підрозділами та така структура управління спрямована на спрощення життя громадянина. Від цього залежить досягнення стратегічної мети і ефективна діяльність об’єднаної територіальної громади. Проблема дефіциту власних ресурсів потребує вдосконаленню організаційної моделі місцевих органів влади, що в свою чергу включає оптимізацію чисельності апарату управління та підвищення кваліфікації персоналу, адаптація до нових умов господарювання. Отже, пошук оптимальної організаційної моделі територіальної структури являється актуальним.

В роботах [1; 2] автори зазначають, що формування організаційної структури місцевих органів виконавчої влади повинно здійснюватися за

структурно-функціональним підходом, який забезпечує створення департаменту, управління та відділу відповідно до виконання певних функцій.

Стратегія розвитку територіальної громади являється основним документом, що формулює пріоритетні напрямки розвитку громади та має досить важливий вплив на моделювання організаційної структури апарату та виконавчих органів сільської (селищної, міської) ради. Пріоритетні напрями діяльності і розвитку територіальної громади не можна здійснити без інституційної спроможності органу, тобто без кваліфікованих працівників чи відповідних структурних підрозділів за реалізацію цих пріоритетів. Стратегія вказує, як повинна розвиватися організаційна структура апарату та виконавчих органів місцевої ради в продовж п'яти років.

При створенні організаційної структури спочатку формується перелік функцій та повноважень, які будуть реалізовувати апарат місцевої ради та її виконавчі органи, а потім створюються структурні підрозділи. Орган місцевого самоврядування, створюючи організаційну структуру, визначає кількість структурних підрозділів та чисельність працівників, які будуть виконувати покладені на них повноваження і функції, а також формує типи посад працівників (посадова особа місцевого самоврядування, службовець, робітник). В кожному структурному підрозділі відбувається призначення категорії посадових осіб місцевого самоврядування (головний спеціаліст, провідний спеціаліст, спеціаліст 1 категорії, спеціаліст 2 категорії, спеціаліст), категорія залежить від складності повноважень та їх обсягу.

Рис. 1. Місце організаційної структури в організаційно-розпорядчих документах органу місцевого самоврядування

Джерело: розроблено авторами

Важливим є схвалення документу, щодо чіткого розподілу повноважень між головою (сільським, селищним, міським), заступниками голови з питань діяльності виконавчих органів, секретарем місцевої ради та керуючим справами виконавчого комітету (у випадку створення окремої посади) та їх розміщення в ієрархічній структурі органу місцевого самоврядування, виконання ними функціонального навантаження та усунення дублювання функцій.

Створення організаційної структури територіальної громади з орієнтацією на повноваження є доцільною, ніж з орієнтацією на стратегічний план розвитку. Організаційна структура повинна побудуватися так, щоб об'єднані територіальні громади могли взяти на себе в повному обсязі повноваження, які делегуються державою.

Список використаних джерел:

1. Бобровський О. І. Удосконалення організаційної структури обласних державних адміністрацій: методичний підхід. *Право та державне управління*. 2020 р. № 4. С. 185-197.

2. Серьогін С., Петренко О., Шпітун І. Модернізація діяльності органів виконавчої влади в Україні: структурно-функціональний підхід. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2010. Вип. 1(4). URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/dums/2010_1/10ssssfp.pdf (дата звернення: 05.11.2022).

Світлана Петрівна Поліщук,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління,
адміністрування та міжнародної економіки
Білоцерківського національного аграрного університету,
м. Біла Церква, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Впровадження нового державного управління (New Public Management (NPM)) дає можливість для ідей та практики встановлення акценту на соціальних факторах у публічному управлінні. Завдання щодо розроблення й впровадження інноваційних технологій у діяльність органів публічного управління є новим напрямом досліджень. Виникає необхідність переходу до збалансування ринкових інструментів NPM шляхом використання саме тих, які орієнтовані на громаду та на основі знань про спільноту, від якої залежать державна політика та управління.

У повсякденному значенні публічного управління завжди було і залишається питання щодо найму працівників, типи стратегій, інструменти впровадження та надання послуг (контракти та конкурсні торги). Такі інструменти NPM застосовувалися в різноманітних сферах, таких як економічна, соціальна та екологічна політики та відобразилися майже на всіх аспектах державного сектору, починаючи з ідеї та практика NPM, що підвищило ефективність.

Інструменти сучасного публічного управління зосередилися на значенні локальних мереж та їхньому динамічному внеску в інновації, благоустрій і покращення життя населення. Ключові чинники містять в собі місцеве

керівництво; інституційна спроможність; довірчі відносини; значення історії; локальні дані; мережеві відносини та визнання взаємозалежності між соціальним, економічним, природним і людським капіталами. Дані складові доповнюють сучасний інструментарій публічного управління, як приклад, перехід від контрактів до державно-приватного партнерства.

Інноваціями в публічному управлінні можуть бути нові або змінені організаційні структури, фінансові, інформаційні, правові та інші механізми управління, новітні підходи у взаємодії органів публічної влади з громадськістю і бізнесом.

Сучасний стан розвитку системи публічного управління потребує переорієнтації на інноваційний розвиток, адже існує ряд недоліків, а саме: недосконалість інституціональної структури держапарату публічного управління та її невідповідність потребам суспільству та бізнесу; відсутність удосконалення і прозорість надання публічних послуг; високий рівень корупції в органах публічної влади; непрозора інформаційна політика та дефіцит інформації; низький рівень конкурентоспроможності країни та ін. [1].

Одним із основних напрямів державної політики в сучасному публічному адмініструванні можна визначити впровадження нових інформаційно-комунікаційних і комунікативних технологій в системах і процесах адміністрування, побудова інфраструктури загальнодоступних інтерактивних інформаційних систем і мереж. Оптимізація і підвищення якості процесів управлінської діяльності, здійснюваної органами публічної влади, зі встановленням постійного зворотного зв’язку у відносинах. Ведення ефективної внутрішньої і зовнішньої інформаційної політики, розвиток системи всебічного інформаційного забезпечення управлінських процесів.

Міжнародний досвід пропонує ряд сучасних інноваційних інструментів, підходів до управління, які доцільно використовувати органами публічної влади в Україні. Такими інноваціями в державному управлінні є:

– аутсорсинг (outsourcing) – передача організацією визначених функцій іншій компанії, що спеціалізується у відповідній сфері;
– бенчмаркінг (benchmarking) – використання найкращого досвіду;
– врядування (governance) – управління без уряду;
– електронне урядування (e-government), яке охоплює такі складники: «уряд – урядові» (government to government); «уряд – громадянам» (government to citizens); «уряд – бізнесу» (government to business);
– збалансована система показників (Balanced Score Card, BSC);
– концепція ощадливого управління (lean management);
– нове державне управління (new public management);
– підприємницький уряд (reinventing government);
– реінжиніринг (reengineering);
– управління за цілями (management by objectives);
– управління за результатами (management by results);
– управління проектами (project management) та ін. [2, с. 155-156].

В умовах міжнародної інтеграції важливу роль відіграє оцінювання спроможності країни до освоєння передових технологій та їх впровадження.

Україна представлена у декількох міжнародних рейтингах, які оцінюють інноваційний потенціал та інноваційну спроможність. Найбільш авторитетними є Глобальний індекс інновацій – ГІІ (Global Innovation Index), Індекс інновацій Агентства Блумберг – ІАБ (Bloomberg Innovation Index), Глобальний індекс конкурентоспроможності талантів – ГІКТ (Global Talent Competitiveness Index), Європейське інноваційне табло – ЄІТ (European Innovation Scoreboard). Спроможність України до освоєння передових технологій оцінюється Індексом готовності до передових/проривних технологій, запровадженим ЮНКТАД у 2021 р. (A Frontier Technologies Readiness Index).

Аналіз рейтингів України за чотирма підходами до оцінки спроможності до інновацій за 2014-2020 рр. дає можливість зробити висновок про відсутність активної політики та проривів у підтримці інноваційної діяльності як державою, так і бізнесом. Основою української інноваційної конкурентоспроможності є людський капітал, вища освіта, а також знання й результати наукових досліджень. Однак слабкі державні інституції, несприятливе середовище для ведення інноваційного бізнесу та недружня фінансова система заважають розкриттю підприємницького потенціалу, створюють перешкоди для комерціалізації інновацій та їх впливу на зростання ВВП. Україна залишається протягом останнього десятиліття у групі країн з доходом нижче середнього (за групуванням країн Світовим банком) [3, с. 5].

Розуміння того, як розвивається інноваційна політика, а саме, навички та інструменти, їх вплив на наслідки впровадження призводить до використання нових практик, які ми маємо під назвою «управління громадою» та вносить неоднорідність і непередбачуваність у процеси прийняття рішень і спонукає уряд та його установи бути менш жорстким і більш адаптивним. Це формується для відновлення місцевої території. Тут економічна, соціальна цілі взаємопов’язані та місцевий розвиток виходять на перший план, щоб одночасно створювати соціальні та економічні вигоди; створюють взаємні відносини між учасниками та стають взаємозалежними інструментами розробки та впровадження публічної політики. Саме розуміння зв’язків між цими факторами та наслідками, які вони мають для громадськості і є основою нового публічного управління (New Public Management (NPM)).

Список використаних джерел:

1. Луциків І.В., Сороківська О.А. Котовська І.В. Дослідження особливостей інноваційного розвитку системи публічного управління в Україні. *Економіка та управління національним господарством*. 2017. Вип. 12. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/12_ukr/19.pdf (дата звернення: 01.12.2022).

2. Федорчак О.В. Інноваційний механізм державного управління: підходи до формування. *Ефективність державного управління*. 2012. Вип. 33. С. 150-157.

3. Стан науково-інноваційної діяльності в Україні у 2020 році. *Науково-аналітична записка*. URL: http://surl.li/dybcs (дата звернення: 01.12.2022).

Олександр Миколайович Семенюк,
директор ТОВ «СОФТ ІНФО»,
здобувач вищої освіти ступеня Магістр
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Академії праці, соціальних відносин і туризму,
м. Київ, Україна

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Сучасний світовий простір вже давно вийшов за рамки побудови інформаційного суспільства, адже цифрові технології поглинають усе більше сфер суспільного життя, докорінно змінюючи форми та методи їх реалізації. Тому більшість країн світу орієнтується на розвиток саме у напряму побудови «цифрової економіки», використовуючи усі можливі конкурентні переваги від її впровадження. При цьому зменшуються відстані, поглиблюється глобалізація, створюються безпрецедентні можливості для розвитку регіонів.

Ефективність місцевого самоврядування є гарантією успішного розвитку територіальної громади. Цей факт неодноразово був підтверджений в рамках реформи децентралізації влади в Україні стрімким розвитком окремих населених пунктів чи громад загалом. Будь-яка система повинна розвиватись та модернізуватись у відповідності до викликів сучасності.

Сьогодні на перший план виходить розвиток технологій та їх активне впровадження в усіх сферах. Не винятком є і місцеве самоврядування, яке наразі має розвиватись під впливом всеохоплюючої діджиталізації, яка перевела на новий рівень не лише виконання обов'язків органів місцевого самоврядування, але і специфіку їх комунікації з громадою.

Відомий вчений Р. Галлардо обґрунтував думку, що розвиток громади - це тривалий, і складний процес. Він вважає, що громади, які вирішили впровадити діджиталізацію, повинні розуміти, що можливі і невдачі на цьому шляху і побудова оптимального механізму займе певний час. Наявність такого часу, мотивації місцевих лідерів та жителів – це найважливіші ресурси громад, котрі є запорукою успішної діджиталізації. Побічним результатом цифровізації виступає перехід до цифрового мислення. Воно характеризується гнучкістю, об'ємністю, високим ступенем абстрактності та може давати переваги перед іншими громадами у високотехнологічну епоху сучасності [1].

На сьогоднішній день реформи децентралізації влади в Україні, мають конкретні успіхи її втілення, основою для яких стали основні елементи реформи:

- збільшення місцевих бюджетів;
- добровільне об'єднання територіальних громад;
- утвердження фінансової незалежності громад;
- покращення інфраструктури об'єднаних територіальних громад,
- розширення повноважень органів місцевого самоврядування,
- створення умов для підвищення ефективності роботи місцевих рад [2].

Отримавши всі можливі переваги децентралізації, місцеве самоврядування сьогодні продовжує розвиватись вже під впливом процесів діджиталізації, які все більш активно входять в наше життя останні декілька років на фоні загального розвитку технологій, наслідків пандемії COVID-19 та воєнного стану в Україні.

Перехід на онлайн формат в роботі та навчанні суттєво активізував процеси технологізації. Згадані процеси активно вплинули на всі сфери нашого життя. Не виключенням стала і робота державної служби в Україні, яка взяла курс на впровадження нових технологій та надання державних послуг ще більш швидким, зручним та безпечним способом.

Розумне впровадження інформаційних технологій дозволяє працювати з великими об'ємами інформації, підвищувати ефективність діяльності органів місцевого самоврядування. Результатом діджіталізації мають стати підвищення якості життя населення та ефективності управління. Однак існують певні фактори, котрі можуть загальмувати впровадження діджиталізації:

– слабкі фінансові ресурси громади;
– відсутність єдиного підходу у використанні інформаційних ресурсів;
– недостатня і надмірна відкритість інформації;
– слабкий розвиток і застосування IT засноване на низькому рівні інформаційних і комп'ютерних знань відповідних службовців [3].

Отже, наразі існує реальна перспектива вдосконалення і розвитку самоврядування в новостворених територіальних громадах. Такий процес сприятиме рівномірному розвитку територій та розвантаженню центральної влади через вирішення більшості локальних питань на місцях. Важливими є конкретні фактори, які дозволять стимулювати розвиток місцевого самоврядування та підвищити його ефективність. Діджиталізація дуже позитивно зарекомендувала себе в період пандемії коронавірусу, дозволивши налагодити безконтактне надання більшості послуг для збереження життів громадян. Крім того, сучасні технології дозволяють підвищити рівень прозорості роботи органів місцевого самоврядування та підтримувати постійну комунікацію між владою та громадою через різноманітні електронні ресурси. Наразі вирішення потребує проблема недостатньої кількості кваліфікованих кадрів в місцевому самоврядуванні (особливо віддалених та малих населених пунктів) та недостатнє забезпечення матеріально-технічної бази для налагодження доступу до відповідних технологій. Їх вирішення дозволить суттєво прискорити темпи діджиталізації.

Список використаних джерел:

1. Gallardo R. Community Development in the Digital Age: Role of Extension *Journal of Extension*. 2018. V56. № 4. URL: https://joe.org/joe/2018august/a2.php (дата звернення: 05.11.2022).

2. Овчаренко Л. В. Роль державного регулювання у становленні інноваційного підприємництва в країнах з перехідною економікою. *Наукові записки*. Київ : 2013. Т. 21.

3. Bentley A. Process or Government: A Study of Social Pressures. New Brunswick. London, 1995. 468 p.

Ольга Іванівна Сердюк,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна
Артур Сергійович Корнійчук,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

ПРІОРИТЕТИ HR-СТРАТЕГІЙ В ОРГАНАХ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Недостатній потенціал використовуваних методів, способів та інструментів кадрового менеджменту, застарілі методи кадрової політики на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування не дозволяють подолати труднощі при наборі та утриманні публічних службовців, особливо висококваліфікованих, а швидше підтримують стереотипи про «непрестижність» та «докучливість» роботи в публічному секторі. Це вимагає рішучого й нового осмислення проблеми кадрового забезпечення.

Пошук якісно нових шляхів підвищення ефективності використання трудових ресурсів зміщується у площину розвитку інноваційних персонал-технологій, що можуть гарантувати їх якісний продукт – конкурентоздатний персонал.

Базовою інноваційною персонал-технологією можна вважати формування та реалізацію стратегії управління персоналом (HR-стратегії). Запровадження практики формування стратегії управління персоналом в органах державної влади та місцевого самоврядування обумовлюється критичною ситуацією на ринку праці в публічній сфері. Нестача кваліфікованих працівників зумовлюється різними чинниками: несприятливими демографічними умовами, низькою заробітною платою, погіршенням іміджу державного сектору, застарілими та неефективними засобами управління людськими ресурсами.

Поряд з відсутністю як системних наукових досліджень базових технологій HR-менеджменту у сфері вітчизняної державної служби, так і науково обґрунтованих концептуальних засад формування комплексного механізму HR-менеджменту на державній службі загалом [1] виникає та розвивається практика інноваційних персонал-технологій, зокрема, формування HR-стратегій в органах публічної влади.

Про важливість застосування системного підходу до побудови HR-стратегії, використання різних інструменти залучення персоналу та боротьбу зі стереотипами наголошує Голова Національного агентства України з питань державної служби (НАДС) Наталія Алюшина [2]. На її переконання, державна служба не має асоціюватися з суцільною бюрократією та непрофесійними кадрами. За останні роки система державної служби в Україні почала якісно змінюватися. В 2020-2022 рр. затверджено цілий ряд HR-Стратегій органів виконавчої влади України (табл. 1).

Таблиця 1

HR-стратегії органів виконавчої влади України

Назва органу влади	Період дії
Стратегія управління персоналом апарату НАДС	2020-2022 рр.
HR-Стратегія Міністерства фінансів	2021-2023 рр.
Стратегія управління персоналом Міністерства інфраструктури України	2020-2021 рр.
Стратегія управління персоналом Державної митної служби України	2021-2024 рр.
Програма управління людськими ресурсами Державної податкової служби України	2020-2023 рр.
Стратегія розвитку персоналу Управління державної міграційної служби України в Чернігівській області	до 2025 р.

Джерело: розроблено авторами

При вивченні вищезгаданих HR-стратегії органів виконавчої влади не виявлено їх єдиної структурної побудови. Кожен орган виконавчої влади самостійно обирав бажані елементи, серед яких: загальний стан управління персоналом, мета та цілі стратегії, місія, візія, цінності / принципи організації, основні завдання / стратегічні цілі (мета, операційні цілі, заходи, очікувані результати), механізм реалізації стратегії (заходи з моніторингу та оцінки виконання, фінансове забезпечення реалізації), прогнозований результат.

Базовим елементом HR-стратегії стали стратегічні цілі (пріоритети) її реалізації. Стратегічні цілі (пріоритети) HR-стратегії мають бути підпорядковані стратегічним цілям органу влади, а за їх відсутності – враховувати нормативно-правову базу, що регламентує функціонування органу влади, та стратегічні документи державної політики, за реалізацію яких відповідальний орган влади. Проте, забезпечуючи реалізацію завдань органу влади з одного боку, HR-стратегія має забезпечити потреби персоналу з іншого, а отже спиратися на реальний аналіз стану управління персоналом в органі влади.

Розглянемо сфери пріоритетів ряду HR-стратегії органів виконавчої влади. Так, Стратегією управління персоналом апарату НАДС визначено такі цілі: 1) залучення кращих фахівців в НАДС; 2) управління результативністю; 3) розвиток та навчання персоналу, 4) визнання та винагорода; 5) підвищення корпоративної культури персоналу [3].

HR-Стратегія Міністерства фінансів містить чотири ключових пріоритети: 1) формування комфортної корпоративної культури та ефективної внутрішньої комунікації; 2) підвищення рівня мотивації персоналу, у тому числі вдосконалення системи планування кар'єрного росту працівників та участь Мінфіну в заходах з реформування системи оплати праці державних службовців; 3) підвищення сили бренду Міністерства як роботодавця завдяки використанню сучасних інструментів рекрутингу та розвитку системи стажування; 4)забезпечення інституційного розвитку шляхом запровадження ефективного і рівномірного розподілу функцій між структурними підрозділами, впровадження новітніх ІТ-рішень у системі управління людськими ресурсами, створення системи оцінки компетенцій працівників тощо [4].

Основні завдання Стратегії управління персоналом Міністерства інфраструктури України: оновлення кадрового складу апарату, забезпечення

позитивного іміджу Мінінфраструктури, забезпечення професійного розвитку та підвищення рівня професійної компетентності державних службовців апарату Мінінфраструктури [5].

Стратегічні цілі Державної митної служби України в напрямі HR: 1) кадрове оновлення та формування кадрового потенціалу служби; 2) покращення ефективності процесів кадрового наповнення шляхом розробки та впровадження моделі компетенцій та профілювання; 3) підвищення ефективності антикорупційних заходів та впровадження нових способів перевірки співробітників; 4) підвищення ефективності через розвиток та навчання персоналу; 5) розбудова корпоративної культури в Держмитслужбі [6].

Стратегія розвитку персоналу Управління державної міграційної служби України в Чернігівській області у рамках реалізації Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року визначає такі напрями її реалізації: 1) забезпечення рівного доступу громадян до служби в УДМС України в Чернігівській області шляхом проведення виключно відкритого конкурсу на зайняття вакантних посад; 2) формування ефективної системи управління персоналом, що базуватиметься на врахуванні знань, умінь, навичок, а також особистісних якостей державних службовців підвищення ефективності професійного навчання державних службовців та планування кар'єри; 3) забезпечення прозорості та відкритості з питань реалізації Управлінням державної політики у міграційній сфері [7]. Заслуговує на увагу практика розроблення цієї HR-стратегії. Було презентовано два варіанти стратегії, одну з яких підготували спеціалісти відділу управління персоналом, а іншу спеціалісти сектору стандартів роботи та контролю якості. За підсумком презентацій створено робочу групу по розробці та затвердженню кінцевого варіанту стратегії, а також запровадженню її на практиці. Зауважимо, HR-стратегією визначено і основні критерії досягнення результатів: зменшення плинності кадрів; оволодіння керівниками сучасними технологіями та практичними інструментами управління людськими ресурсами; забезпечення дієвості системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців, підвищення рівня їх професійної компетентності; підвищення іміджу Управління та Державної міграційної служби в цілому. Тобто, визначено стандарти оцінювання результативності реалізації HR-стратегії.

Узагальнення стратегічних цілей/напрямів в управлінні персоналом вищезазначених органів влади дозволило окреслити такі основні пріоритети HR-стратегій органів виконавчої влади на сучасному етапі:

– кадрове оновлення шляхом залучення кращих фахівців;

– підвищення рівня мотивації персоналу, у тому числі через розвиток та навчання;

– формування комфортної корпоративної культури та ефективної внутрішньої комунікації;

– розбудова позитивного іміджу органу влади, в тому числі через забезпечення прозорості та відкритості.

Спостерігаючи започаткування практики затвердження HR-стратегій центральних та регіональних органів влади можна очікувати поширення їх

розробки та затвердження і в органах влади на місцевому рівні, в т. ч. в органах місцевого самоврядування. HR-стратегії мають стати важливою складовою розвитку органів місцевого самоврядування.

HR-стратегії органів місцевого самоврядування дозволять розвиватися їм в потрібному напрямі, досягати поставлених цілей. Правильний вибір стратегії управління персоналом дорівнюватиме успішній діяльності органу місцевого самоврядування.

Для запровадження ефективних процедур роботи з персоналом в органах місцевого самоврядування, які відповідають сучасним реаліям, необхідно, у першу чергу, організувати ефективну роботу служб управління персоналом. При цьому вирішальним є чітке регламентування їх діяльності, ефективний і рівномірний розподіл функцій працівників. Кадровий потенціал конкретної служби управління персоналом має відповідати функціоналу діючої організаційно-штатної структури органу місцевого самоврядування. Фахівці служб мають володіти сучасними методами та інструментами роботи з персоналом та ефективно реалізувати компетенції служби.

Список використаних джерел:

1. Теплов С. О. HR-менеджмент на державній службі: теоретичний аспект. *Електронне «Державне управління: удосконалення і розвиток».* № 7. 2020. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/7_2020/57.pdf (дата доступу: 01.12.2020).

2. Наталія Алюшина. Робота над формуванням якісного бренду державного органу як роботодавця – це кропіткий процес, а на рівні державного управління – це своєрідний виклик. *Урядовий портал.* URL: https://www.kmu.gov.ua/news/nataliya-alyushina-robota-nad-formuvannyam-yakisnogo-brendu-derzhavnogo-organu-yak-robotodavcya-ce-kropitkij-proces-na-rivni-derzhavnogo-upravlinnya-ce-svoyeridnij-viklik (дата доступу: 01.12.2020).

3. Стратегія управління персоналом апарату Національного агентства України з питань державної служби. URL: https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/strategiya-upravlinnya-personalom-nads-2020-2022-1.pdf (дата доступу: 01.12.2020).

4. Міністерство фінансів представило HR-Стратегію на 2021-2023 роки. *Міністерство фінансів України.* URL: https://mof.gov.ua/uk/news/ministerstvo_finansiv_predstavilo_hr-strategiiu_na_2021-2023_roki-2871 (дата доступу: 01.12.2020).

5. Стратегія управління персоналом Міністерства інфраструктури України. URL: https://mtu.gov.ua/files/Dok_NORMATUVKA/%E2%84%96618.pdf (дата доступу: 01.12.2020).

6. Стратегія управління персоналом Державної митної служби України на 2021-2024 роки. URL: https://drive.google.com/file/d/1hiDg34zxwqzROZMNOIDUacpKGczcZW3v/view (дата доступу: 01.12.2020).

7. Сучасні напрямки розвитку HR менеджменту презентували в Управлінні ДМС України в Чернігівській області. *Державна міграційна служба України.* URL: https://dmsu.gov.ua/news/region/5557.html (дата доступу: 01.12.2020).

Катерина Юріївна Тимошенко,
здобувач вищої освіти СВО Бакалавр,
спеціальності 281 Публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В СВІТЛІ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

В галузі місцевого самоврядування державна політика України підтримує інтереси жителів територіальних громад та визначає децентралізацію влади, передає значну частину повноважень, відповідальності, ресурсів від органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування. В основу цієї політики закладено положення Європейської хартії місцевого самоврядування та найкращі світові стандарти суспільних відносин у цій сфері [1].

Кабінет Міністрів України зазначив, що пріоритетним завданням в Україні є підтримка реформи децентралізації, за допомогою якої розвивається місцеве самоврядування та економіка країни. В 2020 році Кабінет Міністрів України схвалив новий адміністративно-територіальний устрій базового рівня [2]. Відповідно до розпоряджень Кабінету Міністрів, в Україні сформовано 1469 территориальных громад, які покриватимуть усю територію країни [3].

У результаті перерозподілу повноважень між рівнями управляння повинні бути розмежовані за принципом субсидіарності. Мешканці громад мають бути забезпечені механізмами та інструментами впливу на місцеву владу та участі у прийнятті рішень. Повномасштабне вторгнення та вимушено переміщені особи змінили демографію, новий підхід передбачає надалі моделювання надання послуг у сфері охорони здоров'я, освіти та адміністративних послуг. Чотири напрями, в яких потрібно працювати: розмежування повноважень між державою і місцевим самоврядуванням; повсюдна робота публічної служби; корекція точкового адміністративного устрою; вирішення ситуації з ВПО – питання нормальної дієвої статистики та виборчого законодавства.

Потрібно впровадити законодавство про адміністративно-територіальний устрій, налагодити внутрішню структуру місцевого самоврядування та вирішення питання місцевих державних адміністрацій.

Додатково існують проблеми політичного (не популярно) та корупційного (простіше комусь обрати кеш замість реального наповнення бюджету податками) характеру. Потрібно внести зміни в законодавство з адміністрування для усунення зловживань.

Новостворені ТГ зіткнулися і з проблемою неефективного використання фінансових ресурсів. Кошти переважно використовувалися для реалізації проєктів із високою видимістю (ремонт шкіл, будинків культури, фельдшерсько-акушерських пунктів) задля підняття рейтингу голови громади й збільшення шансів на переобрання на наступних виборах. Водночас, помітним було небажання голів громад брати на себе додаткову відповідальність і роботу з залучення інвестицій (наприклад, для розвитку інфраструктури). Де-які

керівники ТГ не вкладали отримані з бюджету гроші у розвиток, а зберігали їх на депозитних рахунках. За даними Мінрегіонбуду, станом на 1 серпня 2018 р. на банківських депозитах перебувало 0,5 млрд грн коштів бюджетів ТГ. Найчастіше причинами не освоєння коштів були: процедура приєднання нових громад, законодавча неврегульованість, відсутність довгострокових планів щодо об'єднання і фінансового регулювання, протидія зацікавлених сторін.

Цікавим є досвід Швейцарії, де рішення про витрати; про ставки податку в межах громади; впровадження нових податків; про придбання, обмін або продаж землі громади; надання дозволу на будівництво проводять через фінансові референдуми та збори в громаді.

В даний час демократичні інститути ефективно функціонують там, де громадянське суспільство сформувалося вже давно. В Україні близько 85 % населення не бачить необхідності в громадянській активності або не розуміє, про що йде мова, лише 3,8% населення є членами громадських організацій України. Рада Європи зазначає головні характеристики активного громадянина: участь у добровільній діяльності або співробітництво з органами місцевого самоврядування; люди мають право брати участь у рішеннях і процесах, які впливають на них, зокрема послуги; розуміння політичного, економічного, соціального контексту їх участі, щоб громадяни могли приймати обґрунтовані рішення; вміти впроваджувати дії та наявні структури базуючись на таких принципах, як рівність, різноманітність, всеосяжність та соціальна справедливість. Отже, активний громадянин той, хто розвиває навички, знання та розуміння, щоб мати можливість приймати обґрунтовані рішення щодо розвитку громади для підвищення якості життя в цих громадах. Існує чотири рівні громадянської участі: інформація, консультація, діалог і партнерство, які можуть відбуватися на шести етапах прийняття політичних рішень розроблення порядку денного, підготовка документів, рішення, виконання, моніторинг, перегляд. Коли громадяни беруть участь у вирішенні проблеми і процесі ухвалення рішення, то вони стають співучасниками вирішення проблеми, що існує в їхній громаді. Все це надзвичайно важливо для успішного розроблення та реалізації стратегічного плану розвитку територіальної громади.

Список використаних джерел:

1. Європейська хартія місцевого самоврядування: Рада Європи; Хартія, Міжнародний документ від 15.10.1985. *Офіційний вісник України*. 2015 р. № 24. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення 01.12.2022).

2. Те, чого ніколи не було в Україні: Уряд затвердив адмінтерустрій базового рівня, що забезпечить повсюдність місцевого самоврядування. 2022. Децентралізація: офіційний сайт. URL: https://decentralization.gov.ua/news/12533 (дата звернення 01.12.2022).

3. Територіальні громади. *Децентралізація* : офіційний сайт. URL: https://decentralization.gov.ua/newgromada (дата звернення 01.12.2022).

Bartłomiej H. Toszek,
Professor US doctor habilitate
Institute of Political and Security Sciences University of Szczecin
Department of Territorial Co-operation and Tourism
West Pomeranian Marshal Office,
Szczecin, Poland

WEST POMERANIAN REGIONAL ASSEMBLY IN THE SYSTEM OF PUBLIC ADMINISTRATION IN POLAND

The Government of Poland takes the form of a unitary parliamentary representative democratic republic, whereby the President is the head of state and the Prime Minister is the head of government [1]. The system of public administration in Poland is presented in Table 1.

Table 1

System of public administration in Poland

self-government administration	governmental administration	supreme bodies
local level gminy (municipalities) *subregional level* powiaty (counties) *regional level* województwa (provinces)	*central level* Government/ Governmental institutions and agencies *regional level* wojewodowie (governors) • represents the Government • realises general supervision over local/sub-regional and partly regional governments	President of the Republic Ombudsman President of the Supreme Audit Office National Broadcasting Council

The regional legislature is regional assembly – in Poland there are 16 of them. It is unicameral, consisting of 30-51 members of the council (the number depends on the population in the region), elected in free elections for a five-year term. Councillors are elected from party lists using proportional representation within a 5% voting threshold for each region).

Regional assembly competences:

Constituting:

– acts of regional law (including statute of the region – adopted after consultation with the Prime Minister);

– principles of regional property managing and the rules of using regional public utility facilities.

Adpoting:

– regional development strategy, multi-annual regional programs and spatial development plan;

– resolution on the mode of work on the draft of budget plan;

– regional budget and determining the rules for granting subsides from the budget.

Electing and dismissing of the regional government, considering reports on this government activities.

Let's analyze the results of the elections to the West Pomeranian Regional Assembly in 2018, Table 2.

Table 2

2018 West Pomeranian Regional Assembly elections

election committee	**votes**			**seats**		
	number	%	+/-	number	%	+/-
Civic Coalition	204.979	32,04	+0,10	13	43,33	+1
Law and Justice	171.439	26,80	+7,51	11	36,67	+5
Nonpartisan Local Government Activists	87.652	13,70	-	3	10,00	-
Polish People's Party	61.940	9,68	-10,90	2	6,67	-5
New Left	58.110	9,08	-2,74	1	3,33	-3
other (6)	55.691	8,71	-	-	-	-
overall result	639.811	100.00	-	30	100	-
turnout	687.023	52.20	+8,14			

The results of the elections to the West Pomeranian Regional Assembly in 2018 demonstrated the balance of power (term of office 2018-2023):

Ruling Coalition

– Civic Coalition (11) +

– Polish People's Party & New Left (3)

Confidence-and-supply

– independent (2) (speaker)

Independent

– Pro-Centrum (3)

Opposition

– Law and Justice (11).

At the regional level, the executive board consists of the *chairman*, *deputy chairmans* (2) and *members* (2) are almost always elected from the Regional Assembly members.

The executive board main comptences:

– implementing the Regional Assembly statutes;

– managing of the Regional Government properties and financial resources;

– organizing work of the Marshal's Office, the Regional Government institutions and agences.

West Pomerania „international" co-operation:

– both the Regional Assembly and the Regional Government are allowed (in a frames of law and the Government foreign policy principles) to realize their own *paradiplomacy* in relations with foreign legislative and executive bodies;

– the *West Pomeranian Regional Assembly* cooperates with *parliaments of German countries, i.e. Schleswig-Holstein and Mecklenburg-Vorpommern* as well as participates in the *Southern Baltic Sea Parliamentary Forum* and the *Baltic Sea States Subregional Cooperation;*

– the West Pomerania Marshal Office realizes the *West Pomeranian Regional Government* foreign policy in cooperation with offices/executive bodies of *many European regions*, i.e. Ourense (Spain), Gironde and Loire Atlantique (France), Apulia (Italy), Overijssel (the Netherlands), Mecklenburg-Vorpommern, Brandenburg, Berlin and Bavaria (Germany), Skane (Sweden), Helsinki-Uusimaa (Finland), Klajpeda (Lithuania), Zupania Primorsko-Goranska and Karlovacka (Croatia), Odessa and Mikolajow (Ukraine) and Guangdong province (China).

References:

1. Politics of Poland. *Wikipedia* : web-site. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Politics_of_Poland

Дмитро Миколайович Шульга,
здобувач вищої освіти ступеня Магістр
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Академії праці, соціальних відносин і туризму,
начальник відділу з питань застосування праці іноземців
та осіб без громадянства Київського міського центру зайнятості
м. Київ, Україна

ВИДАЧА ДОЗВОЛУ НА ЗАСТОСУВАННЯ ПРАЦІ ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА В РЕГІОНАЛЬНИХ ЦЕНТРАХ ЗАЙНЯТОСТІ

Міжнародний туризм – це глобальне явище сучасного світу, яке нерозривно пов'язане з широкими можливостями просторової мобільності населення різних країн. На розвиток міжнародного туризму на території України неабияк вплинули події ще 2014 року.

Ситуація, що виникала внаслідок тимчасової окупації російською федерацією Криму, частини Луганської та Донецької областей України та розв'язані військові дії, призвела до зменшення кількості як в'їзних, так і виїзних туристів, а відтак, і капіталонадходжень від діяльності міжнародного туризму.

Проаналізувавши статистичні дані UNWTO та Державної прикордонної служби спостерігаємо значне зменшення кількості в'їзних туристів у 2014 році, кількість яких в порівнянні з попереднім роком зменшилась на 48,5% (майже вдвічі) [1].

Не кращою ситуація стала і у 2022 році, коли Україну відвідала рекордно низька кількість іноземних туристів. За даними Державної прикордонної служби України у 2022 році в Україну прибуло лише близько 2 тисяч іноземців, що є найнижчим показником за останні 14 років [3].

Причиною таких негативних показників та змін у структурі та об'ємах в'їзних і виїзних туристичних потоків починаючи з 2014 року стали анексія Криму, та події на території України. Окупація Криму призвела до втрати близько 30% рекреаційно-туристичного потенціалу, а відповідно, частина іноземних туристів, яка надавала перевагу відпочинку біля моря в Криму, змушена обирати іншу країну для відпочинку або відмовитися від такого виду відпочинку [2, ст. 27].

Проте, незважаючи на те, що починаючи з 2014 року, в'їзний туризм стримувало багато різних факторів: політична й економічна нестабільність, унаслідок цього скорочення маршрутів, відсутність необхідної матеріальної бази, негативна інформація про суспільний і політичний стан в Україні та багато інших, він все ж розвивався, але в 2022 році, він стрімко впав на рекордні низини.

Все ж на території України залишилися іноземці та особи без громадянства, які потребують допомоги у працевлаштуванні.

Над цим потрібно працювати не тільки Центрам зайнятості, а й органам місцевого самоврядування, бо саме злагоджена робота надасть змогу здолати рівень безробіття даної ланки населення.

Отримати дозвіл на застосування праці іноземців, осіб без громадянства на території України можна в будь якому регіональному центрі зайнятості, в незалежності від місцезнаходження роботодавця.

Нещодавно, Законом № 2623-IX від 21.09.2022 р. змінено порядок видачі, продовження дії, внесення змін та скасування дозволу на застосування праці іноземців та осіб без громадянства, та встановлено рівні умови оплати праці як для громадян України, так і для іноземців або осіб без громадянства.

Зокрема, із статті 42 Закону України «Про зайнятість населення» виключено поняття іноземних високооплачуваних професіоналів (що виключає також обов'язковий рівень зарплати не менше 50 мінімальних), іноземних ІТ-професіоналів, іноземних працівників творчих професій. Залишаються з найбільш уживаних на практиці категорії: іноземний найманий працівник, відряджений іноземний працівник та внутрішньокорпоративний цесіонарій.

Заява та документи для отримання або продовження дії дозволу, внесення змін до дозволу, скасування дозволу подаються до територіального органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, особисто роботодавцем або його уповноваженою особою у паперовій чи електронній формі в один із таких способів:

1) особисто під час прийому посадовими особами суб'єктів звернення;

2) шляхом направлення поштового відправлення з описом вкладення;

3) через електронний кабінет роботодавця на офіційному веб-сайті територіального органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, або інші

державні електронні системи онлайн-послуг із використанням електронного підпису та з проходженням процедури верифікації;

4) через центр надання адміністративних послуг;

5) через Єдиний державний веб-портал електронних послуг, у тому числі через інтегровані з ним інформаційні системи державних органів та органів місцевого самоврядування (за наявності технічної можливості).

Для отримання дозволу роботодавець подає такі документи:

1) заява за формою, встановленою Кабінетом Міністрів України, в якій роботодавець підтверджує, що посада, на якій застосовуватиметься праця іноземця або особи без громадянства, відповідно до закону не пов'язана з належністю до громадянства України і не потребує надання допуску до державної таємниці;

2) копії сторінок паспортного документа іноземця або особи без громадянства з особистими даними разом з перекладом українською мовою, засвідченим в установленому порядку (крім іноземців та осіб без громадянства, стосовно яких прийнято рішення про оформлення документів щодо вирішення питання про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту; іноземців та осіб без громадянства, які оскаржують рішення про відмову в оформленні документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту; осіб, які подали заяву про визнання особою без громадянства, та осіб, які оскаржують рішення про відмову у визнанні особою без громадянства);

3) кольорова фотокартка іноземця або особи без громадянства розміром 3,5х4,5 сантиметра;

4) проект трудового договору (контракту) або гіг-контракту з іноземцем або особою без громадянства, засвідчений роботодавцем (крім відряджених іноземних працівників);

5) копія зовнішньоекономічного договору (контракту), укладеного між українським та іноземним суб'єктами господарювання, яким передбачено застосування праці іноземців та осіб без громадянства, направлених іноземним роботодавцем в Україну для виконання певного обсягу робіт (надання послуг), та копія документа, що підтверджує наявність трудових відносин іноземного працівника з іноземним роботодавцем, який його відрядив (для відряджених іноземних працівників);

6) копія рішення іноземного суб'єкта господарювання про переведення іноземця або особи без громадянства на роботу в Україну із визначенням строку його роботи та копія трудового договору (контракту), укладеного українським суб'єктом господарювання з іноземцем або особою без громадянства (для внутрішньокорпоративних цесіонаріїв);

7) копія рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, або копія довідки про звернення за захистом в Україні (для осіб, стосовно яких прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, та осіб, які оскаржують рішення про відмову в оформленні документів для вирішення питання щодо

визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту);

8) копія довідки встановленого зразка про звернення за визнанням особою без громадянства (для осіб, які подали заяву про визнання особою без громадянства, та осіб, які оскаржують рішення про відмову у визнанні особою без громадянства);

9) копія наказу закладу вищої освіти України про зарахування та встановлення періодів навчання для студентів-іноземців або осіб без громадянства; письмова згода закладу вищої освіти України (у довільній формі) щодо працевлаштування іноземного студента та зобов'язання такого закладу повідомити територіальному органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, про відрахування іноземця або особи без громадянства з такого закладу; копія посвідки на тимчасове проживання; копія документа про вищу освіту, засвідчена в установленому порядку (для іноземців або осіб без громадянства, які прибули в Україну з метою навчання у закладах вищої освіти та мають намір у період навчання і після закінчення навчання, за умови працевлаштування не пізніше ніж за 30 календарних днів до моменту завершення навчання, провадити трудову діяльність в Україні).

Для продовження дії дозволу роботодавець подає такі документи:

1) заява за формою, встановленою Кабінетом Міністрів України;

2) фотокартка іноземця або особи без громадянства розміром 3,5 х 4,5 сантиметра;

3) документи згідно з переліком для отримання дозволу у разі зміни інформації в них.

До заяви та документів, передбачених частинами першою і другою цієї статті, роботодавець додає документ про внесення плати за видачу або продовження дії дозволу.

Документи, передбачені цією статтею, які були видані за кордоном, мають бути легалізовані в установленому порядку, якщо інше не визначено міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Документи, складені іноземною мовою, мають бути перекладені українською мовою. Справжність підпису перекладача має бути засвідчена нотаріально.

Посадовим особам територіального органу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері зайнятості населення та трудової міграції, заборонено вимагати від роботодавців документи, не встановлені цим Законом [5].

Отже, можна зробити висновок, що держава приймає міри, щодо іноземців та осіб без громадянства, для належного їхнього працевлаштуванні в територіальних громадах на території України.

Також, як вбачається, на іноземних громадян поширюються всі права і обов'язки передбачені законодавством про працю України, якщо міжнародними договорами не передбачено інше.

Проте, слід пам'ятати, що іноземці та особи без громадянства не можуть призначатися на окремі посади або займатися певною трудовою діяльністю,

якщо відповідно до законодавства України призначення на ці посади або заняття такою діяльністю пов’язане з належністю до громадянства України.

Список використаних джерел:

1. *UNWTO* : офіційний сайт. URL: https://www.unwto.org/ (дата звернення: 30.11.2022).

2. Бунтова Н. В. Потенціал України на міжнародному ринку туристичних послуг. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2022. Вип.17, Ч.2. С.26-29.

3. *Державна прикордонна служба України* : офіційний сайт. URL: psu.gov.ua/ua/news/2020-y-Kudi-podorozhuvali-naychastisheukrainci-zvidki-pribuvali-inozemci/ (дата звернення: 30.11.2022).

4. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон України із змінами, внесеними Законом України від 15 липня 2021 року № 1667-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text (дата звернення: 30.11.2022).

5. Про зайнятість населення : Закон України від 05 липня 2012 р. № 5067-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text (дата звернення: 30.11.2022).

Тетяна Олексіївна Щетініна,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна
Олексій Павлович Якубенко,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

ГРОМАДСЬКІ РАДИ ПРИ ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Громадська рада (далі – ГР) є постійно діючим колегіальним виборним консультативно-дорадчим органом, утвореним для забезпечення участі громадян в управлінні державними справами, здійснення громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади, налагодження ефективної взаємодії зазначених органів з громадськістю, врахування громадської думки під час формування та реалізації державної політики. Початок створенню ГР було покладено постановою Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2004 р. № 1378, яка визначала порядок проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики та затверджувала типове положення про ГР, які тепер зобов’язані були створити при центральних та місцевих органах виконавчої влади [1]. Безпосередньо у постанові передбачено створення Громадської ради при уряді України.

Означена постанова уряду лише зрушила процес формування ГР, створила належне правове поле, але для широкої та ефективної розбудови консультацій з громадськістю цього було явно не достатньо. У розвиток нормативної бази процесу становлення ГР була нова постанова уряду 2010 р., якою передбачено створення ГР при міністерстві, іншому центральному органі виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласній, Київській та Севастопольській міській, районній, районній у містах Києві та Севастополі державній адміністрації [2]. Саме у редакції даної постанови уряду від 01 листопада 2011 р. уперше зустрічаємо рекомендацію для органів місцевого самоврядування (далі – ОМС) під час проведення консультацій з громадськістю та утворення ГР при ОМС керуватися затвердженими урядом Порядком і Типовим положенням. Фактично, раніше ОМС на власний розсуд діяли у напрямку утворення ГР та розробки нормативних документів.

Така ситуація щодо умовної готовності ОМС утворювати ГР та дослухатися до їх рішень виглядає цілком ймовірною з огляду на те, що «станом на квітень 2011 р. громадські ради були утворені лише при 20 центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів АРК, обласних, Київській та Севастопольській міських державних адміністраціях» [3, с. 76].

Для забезпечення належних процедур щодо створення ГР при ОМС останні могли звернутися до рекомендаційних матеріалів та практичних порад інститутів громадянського суспільства, які вже надбали певній досвід у процесі створення громадських рад при органах виконавчої влади. Так, наприклад, ще у 2010 р. за підтримки ініціативи «Партнерство інститутів громадянського суспільства на підтримку громадських рад при органах виконавчої влади» були підготовлені комплексні методичні рекомендації щодо організації роботи ініціативних груп по підготовці установчих зборів по формуванню ГР при органах виконавчої влади та налагодженню їхньої діяльності [4]. Видання містило значну кількість зразків документів та матеріалів, які необхідно використовувати у процесі створення ГР, зокрема, наступні: приклад Регламенту проведення установчих зборів з обрання ГР [4, с.39-41]; приклад протоколу голосування за персональний склад ГР [4, с.42-43]; приклад Регламенту ГР [4, с.46-52]; приклад плану роботи ГР [4, с.53].

Такий ґрунтовний виклад матеріалу був безцінним і для ОМС, а також тих інститутів громадянського суспільства, які не мали досвіду взаємодії з органами державної виконавчої влади на місцях, але планували долучитися до роботи у ГР на рівні місцевого самоврядування.

Зрозуміло, що подібне видання було далеко не одиничним. В одному з таких зазначалось, що життєдіяльність та ефективність ГР можуть забезпечити такі складові, які цілком відповідають інтересам та завданням створення ГР при ОМС: налагодження постійної взаємодії з медіа; організація постійного навчання активу ГР; залучення зовнішніх експертів із різних сфер; залучення зовнішнього фінансування через представлені в громадській раді інститути громадянського суспільства; ініціювання ухвалення місцевих програм сприяння розвитку громадського суспільства [5, с. 18].

Отже, справедливо буде стверджувати, що на початковому етапі

становлення ГР при ОМС, вони формувались у фарватері відповідної роботи при центральних та місцевих органах державної виконавчої влади. З часом робота ОМС із взаємодії з інститутами громадянського суспільства почала давати позитивний результат, що позначився на активній роботі ГР у громадах.

Підтвердженням є матеріали звітів за результатами діяльності органів виконавчої влади із взаємодії з громадськістю за 2018 р. Експертами було проаналізовано звіти про діяльність 9 органів публічної влади, з яких 6 – це ОМС або їх структурні підрозділи: Полтавська районна рада, Управління екології департаменту ЖКГ Миколаївської міської ради, Управління у справах сім'ї, молоді та спорту Житомирської міської ради, Відділ освіти Миколаївської селищної ради, виконавчий комітет Тульчинської міської ради (Вінницька область), Управління містобудування та архітектури Ужгородської міської ради [6, с. 6].

Так, оцінюючи консультації з громадськістю та залучення громадськості до процесу вироблення політики у Полтавській районній раді, експерти зазначають, що ГР, яка була створена 2016 р. при Полтавській районній державній адміністрації, бере участь у засіданнях районної ради, які проводяться щотижня [6, с.17]. А також ситуативно представників ГР Полтавської РДА запрошують (разом з представниками від різних інститутів громадянського суспільства міста та районну, які не репрезентовані у ГР) на слухання та обговорення у комісіях райради, де вони мають можливість підняти важливі для суспільства питання.

Рівень взаємодії з громадськістю Полтавської районної ради та інших органів публічного управління оцінювались експертами на трьох етапах прийняття владних рішень – планування, дія, вплив/наслідки. Відзначено, що співпраця у полтавців добре налагоджена на етапі дії, тобто реального обговорення проблеми, ситуації. Що ж до взаємодії на етапах планування та визначення впливу громадськості на наслідки взаємодії, то тут експерти були одностайні – органам публічної влади та управління бракувало висвітлення цієї взаємодії та її результатів на офіційних веб-сайтах. Зміни у цьому питанні відбулися досить стрімко за останні роки, чому сприяла потужна політика діджиталізації простору публічного управління в Україні та той досвід використання онлайн-можливостей, який здобули інститути громадянського суспільства та окремі громадяни під час тривалих карантинних обмежень пандемії корона-вірусу грипу. На сьогоднішній день офіційні сайти ОМС, особливо міст-обласних центрів України, мають детальні сторінки (вкладки), на яких широко висвітлюється взаємодія, консультування з громадськістю. На сайтах ряду ОМС зазначається про створення ГР при окремих структурних підрозділах – департаментах, управліннях тощо. Останнє свідчить про успішність практики створення ГР та вказує на певну тенденцію до деталізації їх роботи за певними напрями (охорона здоров'я, освіта).

Список використаних джерел:

1. Деякі питання щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від

15 жовтня 2004 р. № 1378 (втрата чинності у 2009 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1378-2004-п#top (дата звернення 28.11.2022).

2. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 03 листопада 2010 р. № 996 (діє в редакції від 15.09.2022 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-п#Text (дата звернення 29.11.2022).

3. Андрійчук Т. Громадські ради як інструмент участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики. *Політичний менеджмент*. 2011. № 3. С.71-79. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/andriichuk_gromadski.pdf (дата звернення 28.11.2022).

4. Як сформувати громадську раду при органі виконавчої влади? Методичні рекомендації щодо формування та організації роботи громадських рад / Український незалежний центр політичних досліджень; О. С. Хмара, І. М. Згривець, В. О. Купрій. Київ, 2010. 53 с. URL: http://surl.li/ehmnu (дата звернення 28.11.2022).

5. Волошина А. В., Лациба М. В. Ефективна організація роботи громадської ради : методичні рекомендації / Укр. незалеж. центр політ. дослідж. Київ : Агентство «Україна», 2011. 76 с. URL: https://www.vin.gov.ua/images/doc/vin/organizaciya_robotu_gr.pdf (дата звернення 28.11.2022).

6. Збірник звітів за результатами оцінки діяльності органів виконавчої влади за напрямком «взаємодія з громадськістю»: Збірка / Упоряд.: Любов Паливода. Київ : БФ «Творчий центр ТЦК», 2018. 72 с.

СЕКЦІЯ 3. СОЦІАЛЬНА СКЛАДОВА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Тетяна Миколаївна Браславець,
асистент кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Організація діяльності закладів освіти здійснюється з урахуванням особливостей, обумовлених характером діяльності даної групи суб'єктів господарської діяльності та покликана забезпечити умови для реалізації конституційного права громадян на освіту.

В умовах воєнного стану, запровадженого в Україні з 24 лютого 2022 р. [4; 10], особливо гостро постало питання збереження дієвості системи освіти, як важливого фактора соціально-економічного розвитку держави.

З метою створення правового поля та надання роз'яснень щодо провадження освітнього процесу в умовах воєнного стану, Міністерством освіти і науки впродовж короткого часу було розроблено та доведено до відома обласних департаментів освіти, закладів вищої освіти нормативно-правові акти та інструктивно-методичні листи щодо ключових аспектів діяльності. Як результат, було створено інституційне підґрунтя щодо:

– організації навчання дітей у безпечному середовищі, роботи педагогів; особливості взаємодії з учасниками освітнього процесу, які вимушені були змінити місце проживання/навчання [5-8];

– проведення державної підсумкової атестації осіб, які здобувають загальну середню освіту, підготовки й видачі документів про загальну середню освіту в умовах воєнного стану;

– проведення зовнішнього незалежного оцінювання у форматі національного мультипредметного тесту;

– забезпечення захисту учасників освітнього процесу, працівників і збереження майна закладів освіти, здійснення в разі потреби евакуаційних заходів;

– евакуації та переміщення закладів освіти з окупованих територій і тих, на яких велися активні бойові дії.

– проведення вступної кампанії та зарахування вступників [3; 9];

– виконання заходів з підготовки закладів освіти до нового навчального року та опалювального сезону в умовах воєнного стану [9];

– організації освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами [2; 3; 8];

– здійснення першочергових дій органами місцевого самоврядування для організації освітнього процесу на деокупованих територіях [1];

– застосування трудового законодавства у галузі освіти і науки під час дії

правового режиму воєнного стану [11].

Сформовані засади інституційно-правового регулювання освітньої сфери відповідають вимогам та обмеженням нормативно-правових актів з питань правового режиму воєнного стану [4; 10]. Зокрема, питання управління закладами та установами освіти переходить до повноважень військових адміністрацій населених пунктів на відповідній території (стаття 15 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [10]).

Також на рівні міністерства сформовано перелік ключових пріоритетів політики в сфері освіти, спрямованих на мінімізацію освітніх втрат та забезпечення стійкості вітчизняної освіти, доступності та неперервності освітнього процесу [2; 3].

За нових реалій функціонування організація діяльності закладів освіти відбувається з урахуванням впливу факторів, що визначають можливість та якість провадження освітнього процесу, зокрема:

– поточна безпекова ситуація в регіоні, стан освітньої інфраструктури;

– можливість створення безпечних умов для навчання та педагогічної діяльності у закладі освіти;

– обмеження, обумовлені вимушеним переміщенням учасників освітнього процесу в інші регіони чи країни;

– загострення проблеми наявності та доступності інформаційно-комунікаційних технологій навчання у дистанційному форматі;

– емоційно-психологічний стан учасників освітнього процесу;

– рівень організації освітнього процесу, можливість швидко приймати рішення відповідно поточної безпекової ситуації.

Поряд з цим актуальними залишаються завдання щодо збереження основних ознак сучасного освітнього менеджменту, зокрема демократичного типу управління, партисипативності, автономії, спрямованості на задоволення освітніх потреб учасників освітнього процесу та громади, академічної доброчесності тощо.

Як результат, на рівні закладів освіти з метою якісного провадження освітнього процесу, розвитку освітнього потенціалу вжито ряду першочергових заходів:

– встановлення оптимальної форми організації освітнього процесу за погодженням з відповідною військовою адміністрацією (очно здійснювати навчання в аудиторіях / дистанційно з використанням інформаційно-комунікаційних технологій / у змішаному форматі).

– реалізація заходів для посилення безпеки навчального процесу (щодо роботи систем оповіщення, визначення шляхів евакуації, наявності обладнаного укриття, проведення тренувань тощо).

– забезпечення особливих умов навчання (встановлення індивідуального графіка навчання, надання академічної відпустки тощо) для здобувачів освіти, які перебувають в лавах ЗСУ або в підрозділах територіальної оборони, займаються волонтерською діяльністю;

– урахування змін трудового законодавства, зокрема з питань обліку роботи педагогічних / науково-педагогічних працівників та оплата праці,

тривалості робочого дня та надання відпусток;

– аналіз та, за потреби, перегляд змісту освітніх програм, методики викладання освітніх компонентів;

– розвиток внутрішньої та міжнародної академічної мобільності як здобувачів освіти, так і педагогічних / науково-педагогічних працівників;

– визначення стану та пошук шляхів залучення ресурсів (через різні програми підтримки) для покращення технічного забезпечення процесу дистанційного навчання, розширення переліку електронних ресурсів, що застосовуються (наприклад, Всеукраїнську школу онлайн, регіональні платформи, ресурси закладів освіти).

Оперативне реагування виклики в умовах воєнного стану та активна комунікація як на рівні Міністерства освіти і науки, так і на рівні обласних департаментів освіти, закладів вищої освіти сприяли збереженню функціонування системи освіти. Визначені подальші кроки та завдання розвитку системи освіти, орієнтовані як на короткостроковий період, так і на повоєнний. Для їх реалізації необхідним є оптимальне використання наявних ресурсів, відновлення економічного базису, а також залучення підтримки з боку міжнародних донорів та партнерів із розвитку.

Список використаних джерел:

1. Деокупація: алгоритми першочергових дій органів місцевого самоврядування та освітян. URL: https://mon.gov.ua/ua/news/deokupaciya-algoritmi-pershochergovih-dij-organiv-miscevogo-samovryaduvannya-ta-osvityan (дата звернення 01.12.2022).

2. Невідкладні потреби освіти і науки України. *Міністерство освіти і науки України* : офіційний сайт. URL: https://mon.gov.ua/ua/ministerstvo/diyalnist/mizhnarodna-dilnist/pidtrimka-osviti-i-nauki-ukrayini-pid-chas-vijni/nevidkladni-potrebi-osviti-i-nauki-ukrayini (дата звернення 01.12.2022).

3. Освіта України в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник / за заг. ред. С. Шкарлета. Київ, 2022. 358 с. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Inform-analityc.zbirn-Osvita.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu.22.08.2022.pdf (дата звернення 01.12.2022).

4. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397 (дата звернення 01.12.2022).

5. Про деякі питання організації здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні : Наказ Міністерства освіти і науки України від 28.03.2022 № 274. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/624/200/1c5/6242001c570a8380605603.pdf (дата звернення 01.12.2022).

6. Про деякі питання організації роботи закладів фахової передвищої, вищої освіти на час воєнного стану : Наказ Міністерства освіти і науки України

від 07.03.2022 № 235. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0235729-22#Text (дата звернення 01.12.2022).

7. Про організацію освітнього процесу в початковій школі в умовах воєнного часу : Лист Міністерства освіти і науки України від 29.03.2022 №1/3725-22. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/624/44a/983/62444a98374d837 0351160.pdf (дата звернення 01.12.2022).

8. Про організацію освітнього процесу в умовах військових дій : Лист МОН від 06.03.2022 р. №1/3371-22. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/86062/ (дата звернення 01.12.2022).

9. Про підготовку до початку та особливості організації освітнього процесу в 2022/23 навчальному році: Лист МОН від 27.06.22 р. № 1/7035-22. URL: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/86779/ (дата звернення 01.12.2022).

10. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення 01.12.2022).

11. Про практику застосування трудового законодавства у галузі освіти і науки під час дії правового режиму воєнного стану: Лист МОН від 07 березня 2022 р. № 1/3378-22. URL: https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-praktiku-zastosuvannya-trudovogo-zakonodavstva-u-galuzi-osviti-i-nauki-pid-chas-diyi-pravovogo-rezhimu-voyennogo-stanu (дата звернення 01.12.2022).

Володимир Вадимович Гришин,
Альона Русланівна Коваленко,
здобувачі вищої освіти СВО Бакалавр,
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

ВЗАЄМОДІЯ ВОЛОНТЕРСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Волонтерство є добровільною, активною, спільною або особистою участю громадянина в житті людських спільнот для реалізації його основних людських потреб та покращення якості життя, економічного і соціального розвитку. Таке визначення волонтерства містить Загальна декларація волонтерів, яку було прийнято на XI Всесвітній Конференції Міжнародної Асоціації Добровольчих Зусиль 14 вересня 1990 року [1].

Становлення волонтерства та визнання його вагомого значення у житті та розвитку суспільства на сучасному етапі пройшло значний шлях, довжиною понад сто років. Історики вважають, що волонтерський рух уперше виник у 1859 році, коли після битви під Сольферіно за пропозицією журналіста Анрі Дюнана було створено Червоний Хрест. Запропонована організація мала всі ознаки волонтерської, адже діяла як об’єднання, члени якого працювали на

добровільних, безоплатних умовах, надаючи першу медичну допомогу пораненим бійцям. Після І Світової війни, яка завдала страшної руйнації в європейських країнах, за умов добровільної участі потрібно було вирішувати не лише питання медичної допомоги, але й відроджувати господарство в цілому. Так, у 1920 році поблизу міста Страсбург, що у Франції, було реалізовано волонтерський проєкт з відновлення пошкоджених через бойові дії ферм, у якому взяли участь представники французької та німецької молоді, країн, які протистояли у війні.

Підтвердженням визнання волонтерської роботи є святкування 5 грудня як «Міжнародного дня волонтерів в ім'я економічного і соціального розвитку», що було започатковано в 1985 році на 40-й сесії Генеральна Асамблея ООН у спеціальній резолюції запропонованій урядам [2].

З 2018 року Міжнародний день волонтера зосереджується не лише на відзначенні волонтерства у всіх його аспектах, але й на висвітленні ролі, яку волонтери відіграють у побудові стійких громад. Нинішні підрахунки прирівнюють глобальну волонтерську робочу силу до 109 мільйонів штатних працівників. З них, 30 % волонтерської діяльності відбувається офіційно, через організації, асоціації та групи і 70 % – через неформальну взаємодію між людьми. До того ж 60 % неформальних волонтерів – жінки [2].

Шведів називають «чемпіонами світу» за кількістю добровільних товариств і об'єднань. У їх роботі бере участь половина дорослого населення країни. Більшість волонтерів працюють на спортивних і культурних заходах, зайняті збором коштів для менш розвинених країн, допомогою в реабілітації алко- та наркозалежних осіб. Найбільшу групу шведських волонтерів складають жінки передпенсійного віку з вищою освітою. Їх діяльність найбільшим чином стосується вирішення проблем місцевого самоврядування, адже вони займаються переважно соціальною роботою недалеко від дому [3].

В Україні ще у 2011 році було прийнято Закон України «Про волонтерську діяльність», який визначив, що волонтерська діяльність – це добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги. Зауважимо, що згідно чинного законодавства не може бути віднесено до волонтерської діяльності безоплатне виконання робіт або надання послуг особами, що здійснюється на основі сімейних, дружніх чи сусідських відносин.

Колосальне зростання кількості волонтерських організацій та громадян, які долучилися до цього руху, відбулося у 2014 році з початком проведення Антитерористичної операції на Сході України. У 2022 році із введенням в Україні воєнного стану та зростанням кількості внутрішньо переміщених осіб (ВПО) із зони бойових дій, які змушені були шукати собі прихисток від війни у різних областях держави, збільшилась активність волонтерських організацій на місцевому рівні. Успіх допомоги ВПО тепер залежить від налагодження взаємодії між різноманітними волонтерськими організаціями, рухами та органами місцевого самоврядування.

У той же час не припиняють своєї роботи волонтери, які опікуються людьми похилого віку, інвалідами, безхатченками, онкохворими, особами, що

постраждали від домашнього насильства тощо. Наведемо приклад лише деяких відомих в Україні організацій:

– Благодійний фонд «Крила надії» (підтримка онкохворих дітей та дітей, що потребують трансплантації органів);

– Благодійний фонд допомоги ветеранам та військовим «Повернись живим»;

– «Допоможи фронту» (забезпечення потреб військових, Львівська волонтерська організація);

– Національна скаутська організація України «Пласт Львів»;

– Некомерційна організація, що опікується літніми людьми «Життєлюб»;

– Волонтерське об'єднання «Кожен може допомогти» (допомога вимушеним переселенцям і тим, хто постраждав у зоні АТО);

– Благодійний фонд «Регіональний фонд Благочестя», Миколаївська область (станом на 2022 рік у фонді займаються організацією реабілітації поранених українських військових із застосуванням інноваційних клітинних технологій у проєкті «Біотех-реабілітація поранених»).

Волонтерські організації ведуть звітність про витрачені кошти та використані ресурси, яку викладають у відкритий доступ. Як правило, це здійснюється на офіційній вебсторінці організації, де кожен з бажаючих або зацікавлених осіб, у тому числі і зарубіжних спонсорів, може з ними ознайомитись. Представники волонтерських організацій мають паспорт волонтера, який засвідчує належність людини до конкретної організації чи проєкту.

Вирізняють також неофіційні, або самоорганізовані, волонтерські організації, які формуються у разі потреби та за особистою ініціативою невеликої кількості громадян. Такі неофіційні волонтери найчастіше покривають невеликий спектр потреб, закриваючи запити конкретного населеного пункту. Самоорганізовані волонтери діють без державної реєстрації, не мають статуту, офіційних звітів про витрачені кошти, не можуть приймати фінансування від юридичних осіб тощо. Такі волонтерські структури як правило діють через соцмережі та чати у месенджерах Viber, Telegram.

Досить розповсюджена практика такої волонтерської роботи від невеличких ініціативних груп або окремих громадян, що опікуються безпритульними тваринами, домашніми улюбленцями, які загубились, та потребують термінової медичної допомоги. Таким волонтерам довіряють громадяни і на їх заклики з фотоматеріалами та описом ситуації переводять кошти або приносять їх особисто до ветеринарних клінік. Звіти про витрачені кошти розмішують у вигляді фотографій квитанцій з клініки, чеків з аптек та магазинів. Іноді робота таких волонтерських груп має інформаційну підтримку з боку місцевих блогерів, місцевих інтернет-видань тощо.

Із часом з таких неофіційних волонтерських організацій можуть сформуватись потужні колективи однодумців, які проходять процедуру державної реєстрації і далі працюють офіційно. Але окремі волонтерські задуми чи місцеві ініціативи вичерпують себе після вирішення проблеми, яка їх об'єднала, або після спаду активності населення та зацікавленості у вирішенні питання.

Органи місцевого самоврядування, особливо протягом поточного 2022 року з введенням в Україні воєнного стану, тісно співпрацюють з волонтерськими організаціями для вирішення різних питань, а саме: допомога у розміщені ВПО; підтримка дітей з родин ВПО; збори коштів, ліків, амуніції для військових (наприклад, через Telegram-канали «Ми готові. Полтава» та «#Потреба Оборона Полтави»); організаційна робота закладів шкільної освіти комунальної форми власності із виготовлення маскувальних сіток, «окопних свічок», листівок зі словами підтримки для військових та багато інших форм і напрямів роботи.

Сьогодні волонтерство в усьому світі це потужний рух, який допомагає нужденним за багатьма напрямками роботи, який постійно розвивається, відкриваючи все нові форми залучення небайдужих громадян до співпраці.

Список використаних джерел:

1. 5 грудня у світі відзначається Міжнародний День волонтера. *Урядовий портал* : Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/5-hrudnia-u-sviti-vidznachaietsia-mizhnarodnyi-den-volontera (дата звернення 29.11.2022).

2. Міжнародний день волонтера. *Вікіпедія* : веб-сайт. URL: https://inlnk.ru/n0ljNy (дата звернення 28.11.2022).

3. Волонтер – це можливість зробити світ кращим. *Міжнародний християнський благодійний фонд «Сонячний світ»* : веб-сайт. URL: http://sunnyworld.org.ua/volonter-eto-vozmozhnost-sdelat-mir-luchshe/ (дата звернення 28.11.2022).

Андрій Вікторович Іванов,
директор Києво-Святошинського районного центру зайнятості,
Інститут підготовки кадрів Державної служби зайнятості України,
м. Київ, Україна

РОЛЬ ЦЕНТРІВ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ БАЗОВИХ ЦЕНТРІВ ЗАЙНЯТОСТІ ІЗ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ

На сьогодні спостерігається соціально-економічне пожвавлення в розвитку територій, яке має місце в умовах децентралізації, а саме при створенні територіальних громад. Тому важливим стає питання наближення соціальних послуг до членів територіальних громад, і ,зокрема, тих які надає Державна служба зайнятості. Але враховуючи специфіку роботи базових центрів зайнятості, потрібно взаємоузгодити їх можливості із можливостями ТГ, і при цьому навіть виникає необхідність створення особливого підходу або особливих методів роботи із ТГ. В умовах реформування не лише Державної служби зайнятості і сфери надання соціальних послуг, а також діяльності всієї системи державних органів та органів місцевого самоврядування, вкрай гострим є

питанням швидкого та ефективного реагування на виклики, які постають при реалізації нової парадигми управління – надання управлінських послуг населенню.

Аналізуючи рекомендації щодо організації роботи центрів зайнятості із територіальними громадами, можна прослідкувати певну їх недосконаліть, оскільки ці рекомендації охоплюють традиційні форми і методи роботи базових центрів зайнятості, а саме: проведення зустрічей керівників БЦЗ із керівниками ТГ; проведення інформаційно-роз′яснювальних заходів; укладання договорів про співпрацю з ТГ; створення інформаційних куточків із відповідним наповненням; надання інформації щодо діяльності соціальних партнерів, надання консультацій про зайнятість населення та загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття; надання послуг населенню ТГ, пов'язаних із працевлаштуванням; здійснення упереджувальних заходів, з метою запобігання настанню страхових випадків; участь представників центрів зайнятості в подіях ТГ [1].Також серед зазначених рекомендацій йдеться про орієнтацію населення ТГ на самозайнятість.

Світовий досвід показує, що передові економіки світу все більше розвиваються на основі малого та середнього бізнесу. Наприклад, в Ізраїлі більше 90% бізнесу складається з представників малого та середнього бізнесу [2]. Ізраїль може стати прикладом для України розвитку такого бізнесу як способу підвищення рівня зайнятості населення, оскільки створена в пустелі держава перебуває в стані постійного військового конфлікту із країнами-сусідами, все ж тривалий час успішно розвиває свою економіку за рахунок інноваційних методів державної підтримки малого та середнього бізнесу. В 2010 році в Ізраїлі на базі Агенції підтримки малого та середнього бізнесу було створено Центр допомоги підприємцям, який має розгалужену систему представників. Протягом року саме цей центр показав значні результати у зростанні обсягів малого підприємництва [2].

Аналогом такого механізму в Україні є центри розвитку підприємництва, створені в системі Державної служби зайнятості, які виконують функцію налагодження співпраці між підприємцями, органами державної влади та місцевого самоврядування. Саме вони можуть і мають бути сервісними майданчиками місцевого розвитку бізнесу, в яких малі та середні підприємства об'єднаних територіальних громад можуть отримати методичну, юридичну допомогу, поділитися досвідом організації бізнесу.

Як приклад доцільно привести діяльність першого в Україні такого центру розвитку підприємництва, створеного на базі Києво-Святошинського БЦЗ Київської області. Тут, під час заходів, які проводяться в центрі розвитку підприємництва, здійснюється не лише надання інформаційно-консультаційних послуг, а і реалізація таких нових методів співробітництва як «коворкінг» та «нетворкінг», які є потужними інструментами розвитку та розширення бізнесу, що сприятиме створенню нових робочих місць. Так, серед іншого, лише за перший рік діяльності в центрі індивідуальні консультаційні послуги з питань започаткування власної справи отримали 246 клієнтів Центру, в тому числі: 35 осіб з інвалідністю, 11 внутрішньо переміщених осіб, 21 учасник АТО, 119

молодих осіб віком до 35 років. Тестування на успішність у сфері підприємництва пройшла 41 особа, з них – 38 осіб віком до 35 років, 1 особа з інвалідністю та 1 демобілізований учасник АТО [3] поглиблюючи співпрацю базових центрів зайнятості із об'єднаними територіальними громадами, зосереджуючи увагу на діяльності центрів розвитку підприємництва, можна ефективно впровадити іноземний досвід надання підтримки малому та середньому бізнесу з урахуванням особливостей національної економіки.

Список використаних джерел:

1. Посібник із визначення потреб населення об'єднаної територіальної громади у соціальних послугах : Практичні рекомендації. Київ, 2019. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/496/Посібник_із_визначення_потреб_населення_ОТГ_у_соціальних_послугах._Практичні_рекомендації.pdf (дата звернення 01.12.2022).

2.Зубарєва М. Як треба ставитися до малого бізнесу. Уроки Ізраїлю. Економічна правда : веб-сайт. URL: https://www.epravda.com.ua/publications/2017/06/30/626589/ (дата звернення 01.12.2022).

3. Центр розвитку підприємництва: цілеспрямована якість послуг. Київська обласна військова адміністрація. Офіційний веб-сайт URL: http://koda.gov.ua/news/centr-rozvitku-pidpriiemnictva-ciles/ (дата звернення 30.11.2022).

Олександр Ігорович Камінський,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування, ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, м. Київ, Україна

ФІНАНСОВИЙ ВИКЛИК ДЛЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У СТВОРЕННІ СУЧАСНОЇ БЕЗПЕЧНОЇ ШКОЛИ

Сьогодні в Україні відбувається постійне зростання ризиків виникнення надзвичайних ситуацій військового, соціального, природного, техногенного походження, що пов'язано з військової агресією Росії, пандемією коронавірусної інфекції, та іншими викликами та ризиками сьогодення. Очевидно, що в умовах військової агресії Росії, руйнування цивільної та критичної інфраструктури, масової міграції, падіння рівня життя населення, значного збільшення кількості надзвичайних ситуацій різних видів, актуальними є дослідження особливостей розвитку системи публічного управління та адміністрування у сфері цивільного захисту України та визначення напрямків її трансформації в сучасних умовах.

Держава через відповідні інституції, в тому числі систему публічного управління та адміністрування у сфері цивільного захисту повинна забезпечувати не лише ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій, а й ефективно попереджувати їх, особливо це стосується закладів освіти [4, с. 211]. Захист населення під час розгортання надзвичайних ситуацій різного рівня небезпеки є

одним із найбільш важливих завдань, що стоять перед державою у контексті необхідності забезпечення її сталого розвитку в сучасних умовах [4, с. 215].

На жаль, існуючі дотепер в Україні механізми публічного управління, адміністрування та фінансування здебільшого стримують вирішення існуючих проблем та суперечностей у сфері захисту закладів освіти, а тому є нагальна необхідність їх всебічного удосконалення, що й обумовлює актуальність теми дослідження.

Від взаємодії закладів освіти з органами місцевого самоврядування залежить розвиток і становлення успішної особистості здобувачів освіти. Відповідно до діючого законодавства, заклад освіти є юридичною особою, який провадить освітню діяльність на певному рівні (або рівнях) освіти. Заклад освіти стає інтелектуально-освітнім центром громади. Враховуючи потреби дітей і соціуму, заклад освіти має завдання впровадити в практику взаємодію з органами місцевого самоврядування, для вироблення ефективної моделі передачі знань, умінь, навичок і цінностей із мотивами та потребами особистості, головною з яких є забезпечення права на охорону життя та здоров'я дитини [3].

Основною метою закладів освіти, в т. ч. і шкіл є забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування життєвих навичок [5].

Із прийняттям в новій редакції Закону України «Про повну загальну середню освіту» [3], у якому враховані концептуальні засади нової української школи та нововведення, які були закладені у базовому освітньому законі. Як наслідок, основні положення нової української школи знайшли своє втілення в розроблених державних стандартах початкової, базової середньої та повної загальної середньої освіти [6].

Поряд з тим, враховуючи компетентнісний підхід, стало можливим упровадження в освітній процес електронних підручників – підручників нового покоління, які допомагають продовжувати освітній процес в умовах пандемії, а особливо в умовах війни, що досить вчасно й актуально на сучасному етапі реформування системи освіти, децентралізації органів управління системою освіти [7, с. 126]. Навчання в дистанційному режимі в зв'язку із запровадженням у 2020 р. вимушеного карантину по всій території країни з метою запобігання поширення коронавірусної інфекції, на сьогодні в 2022-2023 році не втрачає своєї значимості для закладів освіти й органів місцевого самоврядування, які є засновниками цих закладів [6].

Зазначене вимагає нових підходів на шляху реформування системи освіти, зокрема в механізмі фінансування. Перші результати такого реформування, зокрема проведена в Україні оптимізація мережі закладів загальної середньої освіти шляхом закриття малокомплектних шкіл та формування опорних закладів освіти, не спричинили підвищення якості освіти у сільській місцевості, тенденція її погіршення зберігається, про що свідчить динаміка показників зовнішнього незалежного оцінювання [1, с. 58].

Високий рівень видатків на заклади загальної середньої освіти у сільській місцевості ніяким чином не корелює з якістю освіти у таких закладах. Однією з головних причин такого становища є те, що педагогічна

професія на сьогодні, не зважаючи на значні зміни останніх років, все ще не є престижною [2]. У значній кількості закладів освіти не забезпечено створення гідних умов праці. Певна частка педагогічних працівників, які працюють у школах, з різних причин не володіє інноваційними методиками і технологіями навчання. Освітнє середовище закладів не завжди є інклюзивним, безпечним і комфортним, недостатньо мотивує та не зацікавлює учнів до навчання, не сприяє використанню сучасних технологій навчання педагогічними працівниками [7, с. 127].

Як вже було зазначено вище, у 2018 році розпочато реформу загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року [6]. Це створює нові вимоги до механізму державного фінансування повної загальної середньої світи. Можемо зазначити, що в 2022 році, у зв'язку з російською агресією на перше місце актуальності виходить стаття фінансування щодо облаштування відповідних сховищ та в свою чергу відповідних умов у навчальних закладах. Проте, система державного фінансування наразі не стимулює заклади середньої освіти працювати насамперед у напрямі підвищення якості освіти. Заклади освіти позбавлені належної фінансової автономії, тому не можуть оперативно реагувати на виклики, які перед ними постають. Характерними також є недостатній рівень фінансування середньої освіти, зношеність і застарілість матеріально-технічної бази закладів.

В структурі видатків загального фонду державного та місцевих бюджетів понад 90 відсотків складають видатки на оплату праці, енергоносії, харчування, тоді як на видатки розвитку спрямовуються незначні суми [2]. Реформа децентралізації посилила автономію органів місцевого самоврядування в прийнятті управлінських рішень, але, на жаль, не в усіх випадках призвела до розширення дохідної бази громад.

Отже, внаслідок зазначеного питання вдосконалення механізму фінансування видатків на освіту в громадах стає надзвичайно актуальним, адже освітня субвенція та додаткова дотація не забезпечують потребу закладів загальної середньої освіти навіть у фінансуванні захищених статей видатків. Розвиток освіти повинен розглядатися не тільки з точки зору якості і доступності освітніх послуг, але й як важливий чинник розвитку людського капіталу кожної громади, забезпечення її економічного зростання. На нашу думку, видатки місцевих бюджетів на освіту є інвестиціями в розвиток громади.

Список використаних джерел:

1. Арабчук Я. І. Стабільність місцевих бюджетів–запорука успіху реформ із децентралізації. *Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки*. 2019. № 1. С. 57-68.

2. Видатки на освіту. *Міністерство фінансів України* : офіційний веб-портал. (2021). URL: https://mof.gov.ua/uk/the-reform-of-education (дата звернення: 5.11.2022)

3. Про повну загальну середню освіту : Закон України. від 16.01.2020 №463-IX. *Голос України.* 2020. № 50. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text (дата звернення: 4.11.2022).

4. Майстро С. В., Труш О. О. Нормативно-правовий механізм державного управління системою цивільного захисту в Україні. *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2014. № 2 (46). С. 210-218.

5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію людського розвитку» : Указ Президента України від 02.06.2021 р. № 225/2021. *Урядовий кур'єр.* 2021. № 106. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/225/2021#Text (дата звернення: 5.11.2022).

6. Седоченко А. Стратегія розвитку освіти в громаді – окремий документ чи частина стратегії розвитку громади? *Децентралізація* : офіційний веб-портал. 2021. URL: https://decentralization.gov.ua/news/13923 (дата звернення: 3.11.2022).

7. Чисневич Т. М. Проблеми державного механізму фінансування загальної середньої освіти в Україні в контексті стратегії людського розвитку. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2021. № 10. С. 125-130.

Владислава Сергіївна Кочур,
здобувач вищої освіти ступеня Бакалавр
спеціальності 281Публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

САМОВРЯДНА ОСВІТНЯ ПОЛІТИКА В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Перебуваючи в Польщі, у зв'язку з повномасштабним вторгненням росії в Україну, та досліджуючи місцеве самоврядування на прикладі Лежайського повіту, мене постійно турбувало питання: чому там і в сфері управління громадами, і в освіті, і в соціальному захисті, і в житлово-комунальному господарстві все функціонує злагоджено та ефективно, на відміну від України? Адже в Україні з 2014 року впроваджується реформа місцевого самоврядування, триває процес децентралізації: у 2019 році за результатами І етапу реформи було створено 842 успішні об'єднані територіальні громади, у 2020 році завершився ІІ етап реформи, результатом якого є утворення нових районів 136 (було 490) та 1469 територіальних громад. 23 червня 2022 року Україна отримала статус країни кандидата на вступ до Європейського Союзу. Тож в своєму дослідженні я намагатимусь з'ясувати як використати досвід Польщі в управлінні громадами для застосування в Україні та забезпечення ефективного управління.

Чинний адміністративно-територіальний поділ Польщі має вигляд трирівневої структури територіального поділу, яка складається з воєводства, повіту та гміни, тобто не відрізняється від адміністративно-територіальної структури України. Кожен із управлінських рівнів має свої чіткі власні повноваження, які не дублюються, а діяльність органів місцевого самоврядування кожного рівня доповнює інший. Гміна – це фундамент

місцевого самоврядування в Польщі і розрізняють три види ґмін, а саме: сільська, міcько-сільська та міcька гміни [1].

Організація діяльності гміни регулюється законом Польщі «Про гмінне самоврядування» [там само], де чітко визначені повноваження органів місцевого самоврядування цих громад, а також визначаються функції Sołectwo, що є особливістю місцевого самоврядування Польщі. Його керівник, солтис, обирається мешканцями територій, а його дорадчий орган, рада солецтва, обирається мешканцями на сільських зборах.

Українським відповідником гмін є наші територіальні громади: міcькі, сільські та селищні. На сьогодні їх в Україні 1469, за якими відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [2] закріплені відповідні повноваження, в тому числі: в сфері фінансів, освіти, охорони здоров'я, культури, соціального захисту, житлово-комунального господарства та адміністративних послуг.

Другим рівнем системи самоуправління в Польщі є повіт, який утворюється з кількох ґмін. На території Польської Республіки налічується 379 повітів. В Україні – це райони, яких створено у 2020 році 139. Для прикладу: Лежайський повіт складається з адміністративно-територіальних одиниць [3]: місто Leżajsk, міcько-сільська ґміна Nowa Sarzyna та сільські гміни: Grodzisko Dolne; Kuryłówka; Leżajsk. Організація діяльності повіту регулюється законом «Про повітове самоврядування» [4], де чітко визначено повноваження і завдання, які делеговані органу місцевого самоврядування, що представляє цю адміністративно-територіальну одиницю. На рівні Лежайського повіту повноваження та функції, які визначені законом «Про повітове самоврядування» [там само] та іншими нормативно-правовими актами реалізується староством. Варто зупинитися на кількох особливостях досвіду Starostwa Powiatowego w Leżajsku. В сфері освіти та соціального захисту координацію діяльності на рівні повіту здійснює Wydział Edukacji i Spraw Społecznych**.** Однією з особливостей освіти в Польщі є профорієнтація та інклюзія. У Лежайську є Zespół Szkół Technicznych im. Tadeusza Kościuszki [5] (далі – Технічна школа) та Zespół Szkół Licealnych [6] (далі – Ліцей). Це повітові навчальні заклади, які протягом усього існування готують свої освітні пропозиції відповідно до запитів місцевої громади. Саме це на сьогодні так важливо для України, адже профорієнтація тільки починає з'являтися в наших загальноосвітніх школах. Створення ліцеїв з профорієнтацією розпочато у 2022 році. До 1 вересня 2024 року ради базового рівня мають затвердити плани формування ефективної мережі закладів загальної середньої освіти, з урахуванням вимог законодавства до ліцеїв, безпечного, інклюзивного та цифрового освітнього простору, демографічних показників розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, спроможності громад, профілізації старшої профільної школи та необхідності охоплення на відповідній території усіх профілів навчання, визначених законом, з метою гарантування і забезпечення права кожного учня на вибір відповідного профілю навчання. У Лежайську це давно працює. І Технічна школа, і Ліцей мають майже однакову кількість учнів, у кожному з них по 1500 здобувачів освіти. Переваги

Технічної школи: широкий спектр спеціальностей та навчальних програм, які щороку оновлюються, орієнтація на замовлення повіту та попит ринку праці на сучасні професії, високий рівень матеріально-технічної бази. Це сприяє конкурентоспроможності Технічної школи, залученню як кращих викладачів, так і більшої кількості учнів до навчання не тільки з території повіту, а й з інших повітів та воєводств. Випускники мають можливість отримати не тільки високі теоретичні знання, а й відмінні практичні навички на базі Технічної школи, а далі – престижну роботу на сучасних підприємствах. Не менш високий рейтинг і в Ліцею. Створені належні умови для навчання та підготовки до вступу у вищі навчальні заклади. Тут навчаються не лише учні з території повіту, а й сусідніх воєводств та інших країн, в тому числі і з України – 36 дітей. Все це закладає основу для подальшого розвитку громад Лежайського повіту.

Окремо необхідно сказати, що в Польщі є певний відсоток дітей та молоді з інвалідністю. Я помітила, що Лежайськ не є виключенням. На вулицях міста та дитячих майданчиках багато дітей неповносправних, які гуляють з батьками чи вихователями. Для роботи з такою категорією дітей та молоді, їх навчання та соціалізації на рівні повіту функціонує відповідний заклад - Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Leżajsku [7]. В цьому закладі діти-інваліди отримують практичні навички та спеціалізацію, які в подальшому дають можливість їм працювати, виготовляти різні вироби ручної роботи та отримувати невеликий додатковий заробіток. При повіті створено Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Leżajsku. Її основні завдання: робота з дітьми віком від 0 до 19 років; надання безпосередньої психолого-педагогічної допомоги дітям, батькам і педагогам, пов’язаної з навчанням та вихованням підлітків; робота з дітьми-інвалідами, в тому числі, логопедична та лікувальна фізкультура, а також надання висновків щодо неповносправності та потребі в опіці.

Для порівняння: в Україні майже в кожній громаді відповідно до вимог чинного законодавства створено Інклюзивно-ресурсні центри (далі – ІРЦ), які працюють з такою категорією дітей та підпорядковані органу місцевого самоврядування. Наявність такого ІРЦ ще не означає якість наданих ним послуг, оскільки не в кожній громаді є відповідні фахівці та сучасна матеріально-технічна база для проведення відповідних занять з логопедії, інклюзії, реабілітації та психологічних консультацій. Саме тому, на мою думку, в діяльності ІРЦ можна використати польський досвід та створювати такі центри на районному рівні. Це дасть можливість більш якісно підібрати кадровий потенціал, розширити спектр послуг, покращити їх якість та охопити більшу територію для обслуговування дітей та молоді на території громад району.

Список використаних джерел:

1. Ustawa o samorządzie gminnym: Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. URL: https://lexlege.pl/ustawa-o-samorzadzie-gminnym/ (дата звернення 19.11.2022).

2. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text (дата звернення 19.11.2022).

3. *Starostwo Powiatowe w Leżajsku* : офіційна сторінка. URL: https://www.starostwo.lezajsk.pl/ (дата звернення 17.11.2022).
4. Ustawa o samorządzie powiatowym : Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. URL: https://lexlege.pl/ustawa-o-samorzadzie-powiatowym/ (дата звернення: 17.11.2022).
5. *Zespół Szkół Technicznych im. Tadeusza Kościuszki* : офіційний сайт. URL: https://zst.lezajsk.pl/ (дата звернення 19.11.2022).
6. *Zespół Szkół Licealnych* : офіційний сайт. URL: http://zslchrobry.lezajsk.pl/ (дата звернення 19.11.2022).
7. *Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Leżajsku* : офіційний сайт. URL: http://www.sosw.lezajsk.pl/ (дата звернення 19.11.2022).

Денис Орестович Красівський,
кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри публічного управління та публічної служби
Академії праці, соціальних відносин та туризму,
м. Київ, Україна

КОМУНІКАТИВНА ПРИРОДА СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА У ВІДНОСИНАХ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДЯН

Комунікація різних соціальних суб'єктів у сучасному суспільстві (влади, бізнесу, структур громадянського суспільства) є однією з необхідних умов не лише його успішного функціонування, а й ефективного розвитку. Завданням першорядної важливості постає розвиток різноманітних форм колективної інтеграції, самозахисту, самоорганізації громадян. Поки рівень реальної включеності громадян у різні мережі соціальної взаємодії, структури громадянського суспільства відносно невисокий. Проте соціологічні спостереження за останніми тенденціями в сфері масових установок свідчать про те, що в суспільстві починає складатися «енергетичний» потенціал громадянськості й співучасті, що означає розвиток можливостей діалогу і соціального партнерства в межах соціального захисту громадян. Така взаємодія стає постійною та стабільною, якщо вона закріплюється інституційно у нормативному просторі. Слід зазначити, що інституціалізація такої взаємодії можлива у вигляді стійких соціальних практик, сформульованих і зафіксованих норм, правил, довготривалих діючих спільних структур у формі робочих або експертних груп, громадських рад тощо.

Треба зважати, що в суспільстві комунікація виступає у різних якостях. Зокрема, це передача інформації, взаємообмін емоціями, трансляція досвіду, навчання, соціалізація. Важливою особливістю комунікації є те, що вона виступає соціально-регулюючим і соціально-конструюючим факторами, що є суттєвим для сучасного соціального становища в Україні.

Подібна комунікація може відбуватися, перш за все, тільки на основі соціального діалогу та партнерських відносин у системі соціального партнерства

між органами місцевого самоврядування та інституціями громадянського суспільства.

Роль соціального діалогу як фактору динамічної збалансованості суспільної системи і в формуванні сталого соціального партнерства настільки суттєва, що це можна охарактеризувати наступним чином:

Ю. Габермас називав таке суспільство «суспільством дискурсів», коли за допомогою дискусій, конференцій, семінарів політики, економісти, експерти приходять до рішень, які дійсно задовольняють усі соціальні верстви і призводять до гармонізації відносин між зацікавленими сторонами (стейхолдерами) [1].

Основним місцем (полем) для формування соціального діалогу є місцеве самоврядування, оскільки громадяни більшою мірою орієнтовані на зрозумілі й близькі для них проблеми міста, регіону та розуміння необхідності певної консолідації для їх вирішення. У процесах консолідації ключову роль відіграють групи еліт, яких до співпраці та взаємодії можуть спонукати загальні устремління щодо досягнення консенсусу, громадянського миру в громаді, зниження напруженості у взаєминах між різними соціальними групами, верствами, контролю за виробленням і реалізацією напрямів діяльності органів державної влади, загальна зацікавленість у стабільності, комфортності та розвитку міського соціального простору. Регіональні еліти – це, перш за все, сукупність наступних соціальних груп: муніципальна влада, міські бізнес-еліти, інститути громадянського суспільства.

Важливим також виступає необхідність удосконалення реформування законодавчих й нормативних актів з питань соціального діалогу й соціально-трудових відносин з метою приведення їх у відповідність до норм міжнародного права, зокрема має бути прийнятий закон «Про соціальне партнерство» який міститиме основні права та обов’язки сторін учасників такого процесу, та який би доповнював існуючий закон «Про соціальний діалог».

Необхідне проведення додаткових заходів з боку держави щодо мотивації роботодавців до участі в соціальному діалозі шляхом спрощення податкового навантаження на підприємця; покращення інвестиційного клімату в державі; посилення системи захисту роботодавців та працівників шляхом впровадження прозорої системи взаємовідносин у трикутнику «держава – підприємець – працівник». Зокрема, спрямувати зусилля на мінімізацію податкових зобов’язань, ухилення від оподаткування, виведення коштів за межі України, легалізацію доходів, одержаних злочинним шляхом, та порушення бюджетних видатків.

Список використаних джерел:

1. Хабермас Ю. Философский дискурс о модерне. Двенадцать лекций = Der philosophische Diskurs der Moderne. Zwölf Vorlesungen: 2-е изд., испр. М.: Весь Мир, 2008. 416 с.

Дмитро Павлович Кулаков,
Аня Павлівна Малиш,
здобувачі вищої освіти СВО Бакалавр,
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ПРАВОПОРЯДКУ ТА ГРОМАД У ПРАВООХОРОННІЙ СФЕРІ

Серед реформ, які були розпочаті в Україні в останні роки та продовжують реалізовуватися, одне з провідних місць належить реформуванню у сфері публічної безпеки. Питання стабільного забезпечення правопорядку є надзвичайно важливою частиною сектору національної безпеки і суттєво впливає на повноцінний розвиток державності в Україні.

«Сучасні виклики і загрози, перш за все гібридні, обумовлені впливом комплексу соціально-демографічних, економічних, політичних, правових, психологічних і технологічних чинників, вимагають системного реагування, адекватної трансформації як усього сектору безпеки, так і системи внутрішніх справ зокрема. А також включення цієї системи у сферу політичних пріоритетів держави» [1].

У рамках комплексного реформування системи публічної безпеки розпочато та успішно впроваджується проєкт «Поліцейський офіцер громади», який реалізується у співпраці з міжнародними партнерами. Проєктом передбачено, що поліцейський офіцер громади (ПОГ) несе службу в об'єднаних територіальних громадах – у сільській місцевості та невеликих містах, він відкритий для людей, особисто знає жителів та їхні проблеми, надає якісні поліцейські послуги для створення спільного безпечного середовища.

Можна стверджувати, що основна ідея проєкту полягає у тому, щоб поліцейський безпосередньо проживав у певній територіальній громаді та був доступний для звернень громадян за захистом і підтримкою постійно. Передбачається, що поліцейський офіцер буде включений у потреби громади понад 80 % часу протягом доби. «Поліцейська дільниця, згідно з таким підходом – це не більше 6 тисяч населення у сільській місцевості та 7 тисяч у міській. Відтак одна територіальна громада може мати й декількох поліцейських офіцерів громади» [2, с. 9].

У цілому завданням проєкту ПОГ є: створення безпечного середовища; забезпечення постійної поліцейської присутності; впровадження спільних проєктів Національної поліції та органів місцевого самоврядування щодо публічної безпеки; попередження правопорушень; створення механізмів безпеки громадян; підзвітність громаді [3].

Співпраця з громадою щодо впровадження проєкту ПОГ закріплюється шляхом підписання відповідного меморандуму. У подальшому сторони визначали певні зобов'язання щодо забезпечення реалізації проєкту. Так, зобов'язання Національної поліції полягають у відборі, навчанні/підготовці

фахівців, а зобов'язання територіальної громади пов'язані із забезпеченням матеріальної бази для роботи ПОГ, а саме: приміщення для роботи; оснащення пункту меблями, оргтехнікою, канцелярськими товарами; забезпечення фахівця автомобілем та паливно-мастильними матеріалами до нього; виділення за потреби службового житла.

Реалізація проєкту ПОГ в Україні розпочалася з 2018 року і за три роки, тобто до 2020 року, ініціатива вже була реалізована у 233 громадах вісімнадцяти областей України, а саме: Волинській, Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Київській, Кіровоградській, Луганській, Львівській, Миколаївській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Хмельницькій та Черкаській [2, с. 10].

Зокрема, найбільша кількість поліцейських офіцерів долучилась до роботи в громадах у Дніпропетровській області – 73 особи у 42 громадах; у Хмельницькій області – 58 осіб у 32 громадах. Ряд областей також мають гарні показники: Волинська (33 у 27); Рівненська (32 у 24); Запорізька (30 у 20) [3]. Інші області мають значно менші показники. Всього за даними Національної поліції України станом на 2020 рік у 229 громадах працювало 365 поліцейських офіцерів [3]. Але успішність проєкту ПОГ сприяє долученню до цієї ініціативи все більшої кількості професіоналів з безпеки та громад. Зокрема, у Полтавській області за 2018-2020 роки було задіяно лише трьох офіцерів поліції у трьох громадах [3]. Але вже у жовтні 2021 року у Полтавській області було задіяно 32 правоохоронця, які забезпечували публічний порядок у 22 громадах [4].

Фахівці з правоохоронної сфери та експерти зауважують, що є певні проблеми у просуванні ініціативи ПОГ. Як з'ясувалось, далеко не всі територіальні громади та їх керівники відносять витрати на безпеку до першочергових. Інші вважають, що досить близько розташовані від більших населених пунктів і тому зможуть у разі потреби користуватися послугами поліції з цих міст і не створювати центрів безпеки у своїх невеличких громадах.

Тож, проєкт ПОГ продовжує свій розвиток, чому сприяє позитивний досвід взаємодії поліцейських офіцерів громад з їх мешканцями.

Список використаних джерел:

1. Безпека для громадян. *Урядовий портал* : єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/bezpeka-ta-oborona/bezpeka-dlya-gromadyan (дата звернення 28.11.2022).

2. Кудрик В. Взаємодія поліції та населення на засадах партнерства у сільській місцевості: посібник; Програма ООН із відновлення та розбудови миру; видання друге. Київ, 2021. 52 с.

3. Проєкт «Поліцейський офіцер громади» : презентація. *Децентралізація дає можливості* : офіційний сайт реформи. URL: http://surl.li/ehkja (дата звернення 28.11.2022).

4. Зозуля К., Литвак Д. На Полтавщині завершується додатковий відбір поліцейських офіцерів громад. *Суспільне Новини* : веб-сайт. 2021. 7 жовтня. URL: https://suspilne.media/170101-na-poltavsini-zaversuetsa-dodatkovij-vidbir-policejskih-oficeriv-gromad/ (дата звернення 28.11.2022).

Віктор Петрович Марченко,
здобувач вищої освіти ступеня Магістр
спеціальності публічне управління та адміністрування
Академії праці, соціальних відносин і туризму,
м. Київ, Україна

ПРИЙМАЮЧА ГРОМАДА ЯК СУБ'ЄКТ ІНТЕГРАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Важливим суб'єктом інтеграції ВПО є приймаюча громада. У науковій літературі місцева громада розглядається як спільність людей, які проживають на одній географічно обмеженій території і мають спільні інтереси [1, с. 65]. У цьому сенсі поняття місцевої громади співвідноситься з поняттям локальності. Локальний означає місцевий, який не виходить за певні межі.

Феномен приймаючої громади, що позитивно впливає на процес інтеграції внутрішньо переміщених осіб, обґрунтовано, що якості інтегруючої громади представляються як соціально-психологічні та ресурсні.

Соціально-психологічні якості інтегруючої приймаючої громади спрямовані на відтворення цінностей (цілей) і способів діяльності, необхідних для інтеграції, на встановлення балансу толерантності й інтолерантності у взаєминах соціальних одиниць шляхом оптимізації їх консолідуючих цінностей, на необхідні зміни інститутів громади для підтримки прав, ідентичностей інтегрантів, їх доступу до ресурсів і їх обміну.

Ресурсні якості громади спрямовані на кооперацію й оптимізацію ресурсів двох взаємопов'язаних суб'єктів – індивідів (групи) та громади. Визначено особливості формування механізмів інтеграції внутрішньо переміщених осіб і показано, що державні органи загалом ефективно відреагували на кризу, хоча інституціональна структура щодо надання послуг внутрішньо переміщеним особам була ускладнена залученням багатьох центральних органів виконавчої влади до надання підтримки внутрішньо переміщеним особам без будь-якої справжньої координації між ними.

Украй важливим як для подальшого життя внутрішньо переміщених осіб, так і для життєдіяльності регіону переселення є налагодження доброзичливої взаємодії між ними та місцевими мешканцями. Згідно результатів соціологічних опитувань, ставлення місцевих мешканців до внутрішньо переміщених осіб доволі амбівалентне.

Досить аргументовано представлені конфліктні сторони взаємодії внутрішньо переміщених осіб і приймаючої громади та їх причини. Так, в дослідженнях підкреслюється, що ситуація пред'явлення внутрішньо переміщених осіб прав на територію, ресурси і захист не може не бути напруженою, а то і конфліктною.

Місцеві жителі не можуть не відстоювати досягнуті ними права, вважаючи свої зусилля по їх досягненню безумовною цінністю, а прибулих – не тільки посягаючими на ці права, але і не гідними їх, оскільки вони не мають свого внеску в їх створення.

Присутність внутрішньо переміщених осіб у приймаючій громаді несе проблеми не тільки соціальної адаптації, а й конкуренції в зв'язку з доступом до ресурсів життєдіяльності, безпеки регіону. Однак внутрішнє переміщення не з волі людей, а в результаті зовнішніх чинників, зокрема, військового конфлікту, апріорі передбачає зовнішні ж втручання в скрутну життєву ситуацію внутрішньо переміщених осіб, з якою вони не можуть впоратися без сторонньої допомоги.

Оскільки державне регулювання на першому етапі внутрішнього переміщення було не достатнім, запобігання і подолання названих проблем пов'язувалося з інтегруючим потенціалом громади та його якісними сторонами, що відображають властивості і здатності її суб'єктів до прийняття нових членів і «зняття» протиріч, які супроводжують цей процес.

Внутрішньо переміщених особи потребують підтримки для інтеграції в приймаючі громади [2, с. 4]. Особливо це важливо під час збройного конфлікту та економічної кризи, коли зростає рівень нетерпимості, і приїжджі стають «першими винними», перетворюються на маргіналізовану групу, виключену з життя громади, яка є подразником та причиною збільшення соціальної напруги. Інтеграція ж дає їм можливість реалізувати свій економічний, соціальний, політичний та культурний потенціал.

Як показує міжнародний і вітчизняний досвід, процес інтеграції може розвиватися тільки тоді, коли посилення ролі держави як суб'єкта спільноти означає забезпечення її ефективного функціонування через рівність можливостей учасників соціальних відносин; через стимулювання прийому нових громадян у співвідношенні зі створенням можливостей відтворення їх власних ресурсів стійкості. Тому важлива роль в процесі інтеграції відводиться ресурсним якостям громад.

Тільки за рахунок ресурсів індивіда або групи стійкість в громаді неможлива, так як зовнішнє середовище як сприяє їй, так і порушує цей стан. Набуття стійкого і стабільного становища в суспільстві знаходиться в прямій залежності від ресурсів двох взаємопов'язаних суб'єктів – особистості (групи) і соціальної спільноти [3, с. 43].

Здатність інтегруючої громади оптимізувати необхідні ресурси зв'язується з виділенням і підтримкою комплексу ресурсів, що відповідають її завданням і сприяють розвитку. Дана якість громади доповнюється здатністю оптимізації механізмів інтеграції. У розгляді сучасних трансформаційних процесів, під соціальним механізмом розуміється стійка система взаємодій соціальних суб'єктів різних типів і рівнів. Взаємодії, що формують цю систему, регулюються, з одного боку, базовими інститутами суспільства, а з іншого – особливостями суб'єктів – індивідів, груп.

Виділяються типи механізмів соціальної рівноваги як способи використання ресурсів суспільства. До них відносяться: влада, управління, соціальні ролі, соціальні інститути, колективи, громади. У контексті даного дослідження соціальні механізми розглядаються як способи системно-організованого використання ресурсного комплексу інтегруючої громади, включаючи і індивідів, груп, що включаються в неї і присутніх в ній раніше.

В складних життєвих обставинах успіх досягався, перш за все, тими, хто не тільки володів певними особистісними задатками, мав життєві ресурси (насамперед освіту), достатні для діяльності в нових умовах, а й мав соціальні зв'язки (соціальний капітал), використовував вміння управляти обставинами свого життя: міняти професію, місце роботи; використовував якісь свої навички та вміння, навчався в освітніх закладах або займався самоосвітою, організовував разом з друзями або колегами свою справу, бізнес, який приносив не тільки дохід, а й задоволення тощо [4, с. 187].

На успішність адаптації впливає тип поселення: компактний (серед таких же внутрішньо переміщені особи) або дифузний (серед місцевих жителів), а також – міська чи сільська місцевість.

Внутрішньо переміщені особи, які обрали при переїзді великі населені пункти і дифузний тип проживання, виявилися менш фрустрованими в новому середовищі порівняно з тими, хто оселився в селах і компактних поселеннях. Вони більш задоволені професійною діяльністю, матеріальними умовами життя, стосунками з корінними жителями, а також більш оптимістично оцінюють життєву ситуацію і відчувають радість здійсненням сенсу життя.

На підставі наведених даних можна припустити, що «виживання» і стійкість суб'єктів зачіпає більшою мірою групові та індивідуальні ресурси, в тісному зв'язку з ресурсами громади. У зв'язку з цим в процесі інтеграції важливу роль відіграють механізми адаптації (взаємної адаптації) і інновації, які регулюють взаємообмін між особистісним і соціально-організаційним компонентами соціального світу. Адаптація передбачає реалізацію здібностей суб'єктів до раціонального розподілу соціальних і культурних ресурсів (власності, доходу, престижу і т.д.), що забезпечують їх більш ефективну взаємодію з середовищем і один одним.

Список використаних джерел:

1. Формування та реалізація системи інтеграції внутрішньо переміщених осіб у територіальні громади : наукова доповідь / О.І. Амоша та ін. Київ, 2017. URL: http://iep.com.ua/Amosha_Novikova_Zaloznova.pdf (дата звернення 05.11.2022).

2. Стратегія інтеграції внутрішньо переміщених осіб: презентація результатів опитування. *Біленьківська громада* : офіційний веб-сайт. URL: https://bilenke-silrada.gov.ua/news/1668691759/ (дата звернення 05.11.2022).

3. Попок А. А., Дяченко А. В. Визначення статусу біженців та внутрішньо переміщених осіб: зарубіжний досвід. *Аспекти публічного управління*. 2017. Т. 5. № 3-4. С. 41-42.

4. Нестеренко О. Особливості правової соціалізації внутрішньо переміщених осіб. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 5. С. 185-188.

Маргарита Павлівна Нікіфорова,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування,
ДЗВО «Університету менеджменту освіти» НАПН України,
м. Київ, Україна

ЗАДОВОЛЕННЯ ПОТРЕБ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ НА РІВНІ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Внаслідок повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України 24 лютого 2022 року, велика кількість населення була змушена виїжджати з потенційно небезпечних або окупованих територій, втікати від бойових дій. Це спричинило колосальний наплив внутрішньо переміщених осіб (далі – ВПО) у безпечніших регіонах. І хоча поява ВПО у громадах уже не є новою проблемою, як це було у 2014 році, кількість такої категорії населення постійно зростає, а провадження управлінської діяльності ускладнене невизначеністю і нестабільністю безпекової ситуації в усіх регіонах нашої держави. Водночас, потреби та проблеми ВПО, а також спроможність місцевої влади територіальних громад надавати допомогу сильно диференційована. В залежності від гуманітарного навантаження, кількості руйнувань, обсягів місцевих бюджетів, різні громади можуть по-різному справлятися з забезпеченням потреб ВПО.

Внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [1].

Від початку війни основними видами допомоги для ВПО є:

– грошова і матеріальна допомога від пересічних громадян;
– допомога від родичів, знайомих і друзів;
– допомога від приватних підприємств;
– допомога від закордонних фондів, установ, посольств, консульств інших країн;
– соціальні послуги від релігійних та інших громадських організацій;
– послуги, організовані державними органами та органами місцевого самоврядування [2].

На нормативно-правовому рівні гарантії прав, свобод та законних інтересів ВПО визначаються Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». Відповідно до цього закону, місцеві державні адміністрації у співпраці з органами місцевого самоврядування в межах своїх повноважень мають забезпечувати [1]:

– надання первинної правової допомоги та взяття на облік ВПО;

– надання у разі необхідності медико-психологічної допомоги;

– надання житлового приміщення або соціального житла, придатного для проживання, за умови оплати зазначеними особами відповідно до законодавства вартості житлово-комунальних послуг;

– безоплатне харчування відповідно до законодавства ВПО на період до отримання такими особами статусу безробітних або їх працевлаштування, але не більше одного місяця;

– допомогу за клопотанням ВПО у переміщенні рухомого майна;

– влаштування дітей у дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади державної форми власності;

– одержання гуманітарної та благодійної допомоги;

– здійснення соціального захисту;

– надання допомоги щодо матеріального забезпечення;

– безоплатний проїзд залізничним, автомобільним транспортом ВПО до залишеного місця проживання в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Відповідальними за надання зазначених послуг ВПО зазвичай є місцеві управління соціального захисту населення або їх відділення. Для більш детального аналізу ситуації із забезпечення допомоги ВПО та їх потреб розглянемо досвід Южноукраїнської міської територіальної громади.

Місто Южноукраїнськ є монопрофільним містом-супутником Південно-Української атомної електростанції. 70% доходів від сплати податків і зборів та обов'язкових платежів даного підприємства надходять до бюджету міської територіальної громади. Бюджет Южноукраїнської МТГ є самодостатнім, так як він не є дотаційним і з нього щорічно вираховується реверсна дотація. Місто Южноукраїнськ є містом-донором, єдиним у Миколаївській області. У Южноукраїнській МТГ існує багато міських програм, відповідно до яких здійснюється фінансування незахищених верств населення, у тому числі ВПО.

Згідно зі Звітом Управління соціального захисту населення Южноукраїнської міської ради за 9 місяців 2022 р., Южноукраїнська міська територіальна громада прихистила майже 4000 внутрішньо переміщених осіб, що в 12 разів більше в порівнянні з минулим роком. Показник по кількості внутрішньо переміщених осіб найбільший у Вознесенському районі.

Допомогу на проживання внутрішньо переміщеним особам з державного бюджету України виплачено коштів в сумі 44703903,92 грн, що перевищує суму за відповідний період попереднього року в 48 разів [3].

Відділення оздоровчо-реабілітаційних послуг стало найпершим в Южноукраїнську прихистком для внутрішньо переміщених осіб з різних міст України. Так в період з 04.03.2022 р. до 07.06.2022 р. у відділенні перебували 82 особи, які були забезпеченні харчуванням, одягом та предметами першої необхідності [3].

Вперше було забезпечено надання психологічної допомоги мешканцям громади, у тому числі ВПО. А комунальний заклад «Територіальний центр соціального обслуговування Южноукраїнської міської територіальної громади»

з 26 березня 2022 р. надає гуманітарну допомогу ВПО, першочергово з числа пільгових категорій (особам похилого віку, особам з інвалідністю, сім'ям з дітьми до 2-х років, багатодітним сім'ям, малозабезпеченим та ін.).

Крім того відділення організації надання адресної грошової та натуральної допомоги надає ВПО такі соціальні послуги: перукарські послуги, послуги з ремонту взуття та одягу, надання вживаних речей (у тому числі іграшок, взуття, посуду, дрібної побутової техніки), надання з пункту прокату технічних засобів реабілітації, продуктових наборів та забезпечення гарячими обідами малозабезпечених громадян за рахунок бюджету громади, надання направлень на пільгове зубопротезування, матеріальної допомоги на лікування та поховання, забезпечення дворазовим гарячим харчуванням ВПО, які не мають умов для приготування їжі, надання пільги на користування соціальним пакетом КТБ «Квант» тощо [3].

Для зручності людей місцевою владою також розроблена «Дорожня карта щодо корисних контактів для ВПО в Южноукраїнську міську територіальну громаду», згідно з якою у МТГ забезпечується сприяння працевлаштуванню ВПО, влаштування дітей у заклади загальної середньої освіти міста, а за потреби – у сімейні форми виховання дітей (для дітей позбавлених батьківського піклування), вирішуються питання щодо призначення та виплати пенсій та компенсації витрат за тимчасове розміщення ВПО, надаються консультації щодо будь-яких невирішених питань за гарячими лініями виконкому та управління соціального захисту населення.

Незважаючи на важке становище в Україні, великий наплив вимушених внутрішніх мігрантів та нестабільність безпекової ситуації, органи державної влади і місцевого самоврядування досить успішно справляються із забезпеченням потреб ВПО у громадах із самодостатнім бюджетом, прикладом якої є Южноукраїнська МТГ. Однак, ще до початку повномасштабного вторгнення не всі громади України були однаково спроможними, а під час війни багато з них зазнало значних руйнувань. Тому проблема забезпечення потреб ВПО в малозабезпечених, зазнавших значних втрат регіонах є актуальною темою подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб. Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text (дата звернення 25.11.2022).

2. Звонар В.П., Головко Л.В. Надання соціальних послуг внутрішньо переміщеним особам в громадах України. *Transformation of economy, finance and management in modern conditions* : Scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2022. С. 295-308. URL: https://doi.org/10.30525/978-9934-26-220-3-18 (дата звернення 25.11.2022).

3. Звіт Управління соціального захисту населення Южноукраїнської міської ради за 9 місяців 2022 року. *Місто Южноукраїнськ* : веб-сайт. URL: http://yu.mk.ua/news/show/zvit_upravlinnya_sotsialnogo_zakhistu_naselennya%C2

%A0yuzhnoukrainskoi_miskoi_radi__za_9_misyatsiv_2022_roku (дата звернення: 25.11.2022).

4. Дорожня карта щодо корисних контактів для внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Южноукраїнську міську територіальну громаду. *Місто Южноукраїнськ* : веб-сайт. URL: http://yu.mk.ua/uploads/files/2022/10/13/content/cd478bac14297469c3ceaae4c1822fbd.pdf (дата звернення: 25.11.2022).

Владислав Олександрович Нос,
здобувач вищої освіти ступеня Бакалавр
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

Жодна організація, фірма, компанія, жодне підприємство не можуть обійтися без документів і, отже, без документообігу. В залежності від масштабу діяльності підприємства, його функцій, кількості ланок управління та обсягу документопотоків застосовується організація документообігу підприємства.

Управління соціальними процесами здійснюється на основі управлінської інформації, ця інформація відображає зміст управлінських дій. За допомогою управлінських документів здійснюється обіг управлінської інформації. Процеси діловодства та документообігу є документальним відображенням і забезпеченням управлінських процесів. По суті діловодство та документообіг являється документальним забезпеченням управління, системою вторинних процесів, які забезпечують та відображають процеси управління.

Документи можуть бути класифіковані за такими ознаками: за змістом: з адміністративних питань, з бухгалтерського обліку, планування та ін.; за походженням: службові, особисті; за терміновістю: термінові, нетермінові; за доступністю: секретні, особливо секретні, для службового використання, несекретні; за формою: типові, індивідуальні; за термінами зберігання: тимчасового зберігання довготермінового, постійного; за характером інформаційних зв'язків: вхідні, вихідні, внутрішні; за типом носіїв: паперові, електронні; за назвою: акти, інструкції, протоколи, накази, звернення та ін.

Традиційний паперовий документообіг в органах державної влади та місцевого самоврядування є надзвичайно повільним способом роботи з документами, який вимагає значних витрат ресурсів на роботу канцелярії, змушеної реєструвати вхідні та відправляти вихідні документи, функціонування кур'єрських та поштових служб. Відсутня можливість контролю з боку відправника процесу отримання та реєстрації документів адресатом. Впровадження наскрізного автоматичного контролю виконання всіх етапів роботи з документацією буде сприяти підвищенню якості роботи виконавців, робити терміни підготовки документів більш прогнозованими й керованими.

Активне впровадження в систему публічного управління сервісного підходу супроводжується одночасними процесами автоматизації адміністративних регламентів та запровадження офіційного електронного документообігу. Потреба в таких інноваційних механізмах організації публічного управління пов'язана із об'єктивною неможливістю реалізації концепції сервісної держави за допомогою традиційних технологій управління, що характеризуються високими часовими та економічними витратами, а також корупційними ризиками [1, с. 49].

Для пришвидшення впровадження електронного документообігу в публічному управлінні є прийняття постанови Кабінету Міністрів України щодо запровадження принципу Digital by Default – «цифрового за замовчуванням». Цей принцип передбачає в нових нормативно-правових актах країни способом реалізації описаного в документі процесу за замовчуванням буде зазначений електронний спосіб. Отже, всі нормативно-правові акти будуть проходити цифрову експертизу, і як наслідок кожен новий ухвалений документ не гальмуватиме, а пришвидчить процес впровадження електронних проектів у державному управлінні [2].

У разі впровадження в установі системи автоматизації діловодства (САД) або системи електронного документообміну (СЕД) служба діловодства разом із структурним підрозділом, що відповідає за автоматизацію, розробляє регламенти роботи з документами в електронній формі.

Системи електронних документів розраховані забезпечити процес створення, розповсюдження і керування великим обсягом документів у комп'ютерних мережах, а також вести контроль за потоками документів в установі. Типи файлів, які підтримують функціонування системи електронних документів, можуть містити: текстові документи, електронні таблиці, зображення, аудіо дані, відео дані й веб-документи.

Головне завдання системи електронних документів є організація раціонального руху, опрацювання та збереження електронних документів, організація їх пошуку як по атрибутах, так і за змістом.

Рис. 1. Автоматизація процесів звітності і документообміну в рамках однієї програми

Джерело: розроблено автором

Нові технології дозволяють державним адміністраціям керувати своїми послугами з більш високою якістю та ефективністю як при наданні послуги, так і при використанні ресурсів державного сектору.

Список використаних джерел:

1. Механізми електронного урядування в інформаційному суспільстві: монографія / Кулімушин П. С., Спасібов Д. В.; за ред. О.В. Радченка. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2017. 116 с.

2. Е-урядування – ключ до реформ в Україні. *Урядовий портал* : єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/e-uryaduvannya-klyuch-do-reform-v-ukrayini (дата звернення 03.11.2022).

Вікторія Іллівна Панасюк,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління, адміністрування
та міжнародної економіки
Білоцерківського національного аграрного університету
м. Біла Церква, Україна
Наталія Ігорівна Баліцька,
магістрант кафедри публічного управління,
адміністрування та міжнародної економіки
Білоцерківського національного аграрного університету
м. Біла Церква, Україна

СОЦІАЛЬНА СТІЙКІСТЬ У ДОСЯГНЕННІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сталий розвиток можна визначити як «той, що відповідає потребам сьогодення без шкоди для потреб майбутніх поколінь», тобто в його основі лежить концепт використання сталості як основи розвитку. Порядок денний сталого розвитку до 2030 року, що був запропонований та визначений Організацією Об'єднаних Націй у 2015 році, сформулював 17 глобальних Цілей Сталого Розвитку (ЦСР), ключовими аспектами яких стали: соціальна інтеграція, економічне зростання та захист навколишнього середовища [1].

Однозначно всі ЦСР у кінцевому підсумку взаємопов'язані і кожну з них можна пов'язати з трьома напрямками, але саме соціальний аспект є основою для досягнення більшості ЦСР, причому принаймні половина цілей безпосередньо пов'язана з людиною та соціальним покращенням її життя й добробуту. Прямий зв'язок між соціальним аспектом і такими цілями як відсутність бідності, нульовий голод, освіта, здоров'я, рівність та інші, дозволяє нам легко довести його значимість для сталого розвитку і прийняти те, що він набагато глибший й комплексний у контексті забезпечення як належного соціально-економічного рівня існування та розвитку громадян сьогодні, так і формування стійкості екологічного середовища для майбутніх поколінь.

Отже, соціальна стійкість, як одна зі складових сталого розвитку, разом із екологічною, що сприяє пом'якшенню кліматичних змін і захисту природних ресурсів та біорізноманіття в глобальній екосистемі й економічною, що, в свою чергу, передбачає економічне зростання без шкоди для екологічної чи соціальної сфер, передбачає створення такої політики, що б пом'якшувала соціальну нерівність і сприяла рівним можливостям для кожного у забезпеченні та доступності високого рівня якості життя, незалежно від соціально-економічного чи культурного походження або ж інших факторів. Побудова соціально стійких громад та інституцій вимагає від органів державної, місцевої та виконавчої влади, а також від самих громадян врахування аспектів забезпечення рівності, різноманітності, прав людини, соціальної згуртованості, інклюзії, безбар'єрності та трудових прав у всіх процесах прийняття рішень і ланцюжках створення відповідної економічної вартості задля створення раціонально розвиненого та економічно й екологічно-стабільного суспільного клімату як для нинішніх, так і майбутніх поколінь [2].

Сталий розвиток створює цілісний підхід до підвищення якості життя та постулює існування внутрішніх зв'язків між економічним, соціальним й екологічним благополуччям. Зміни в будь-якому із них – чи то позитивні, чи негативні – взаємно впливають на всі інші, без винятку. До прикладу, благополуччя людини неможливе без її перебування у здоровому екологічно-благополучному середовищі та без відповідного рівня економічного забезпечення: фінансового, інфраструктурного й інституційного [2].

Соціальна справедливість, як обов'язкова загальновизнана цінність кожного демократичного суспільства, що проявляється через стабільність і благополуччя широких верств населення, може сприяти змінам в політиці сьогодення, так і в майбутньому, тому, актуально та важливо брати до уваги всі соціальні аспекти-вигоди, переваги, проблеми, загрози – як чинники соціальних рішень на місцевому, національному чи глобальному рівнях. За аналогією, соціальна стійкість в управлінських рішеннях зазвичай лежить в межах відповідальності відповідних органів державної, місцевої та виконавчої влади, установ, структур і є наслідком їх загального ставлення до навколишнього соціального середовища людини, як складової всієї світової спільноти [3].

Соціальна стійкість поєднує елементи фізичної сфери зі складовими соціального світу: інфраструктуру для підтримки соціального й культурного життя, соціальні зручності, системи залучення громадян до прийняття відповідних управлінських рішень, простір для їх розвитку та можливості набуття відповідних знань та навичок [3;4].

За словами лауреата Нобелівської премії Амартії Сена, соціальна стійкість має чотири виміри чинників, які слід враховувати, щоб визначити, чи є бізнес-проєкт, або ж будь-який інший проєкт соціально стійким: якість життя (його вплив на рівень якості життя суспільства чи цільової аудиторії, якої він стосується), рівність та різноманітність (чи забезпечує він усунення бар'єрів доступності послуг/товарів?, чи надає багатоманітність вибору?), соціальна згуртованість (чи сприяє він збільшенню участі особи в управлінні чи проєкті в цілому?), демократія та управління (чи забезпечена достатність бюджету та

ресурсів для підтримки програм сталого розвитку та провадження подальших проєктів/ініціатив із залученням цільової аудиторії (особливо соціально-вразливої її частки?) [4].

Зауважимо, що ключовими чинниками соціальної стійкість бізнесу, до прикладу, можна назвати:

1. Різноманітність, за якою робоча сила організації представляє різноманітну групу за статтю, расою, етнічністю та культурою; топ-менеджмент заохочує та приймає різноманітні точки зору, сприяє розвитку соціальної культури, відповідальності й соціальної філософії установи.

2. Якість життя, що полягає в покращенні якості життя працівників, постачальників, продавців, підрядників і клієнтів; доступ до якісних послуг та певних пільг для фізичного та психічного здоров'я, доступного житла, безпеки роботи, кращої освіти та розвитку ключових навичок.

3. Соціальна справедливість, в основі якої сприяння справедливій політиці управління для всіх шляхом задоволенням потреб незахищених груп, покращення соціального та економічного клімату установи, а також екологічного (позитивного чи негативного/нейтрального) впливу установи.

4. Соціальна згуртованість є концепцією, яка дозволяє створити спільні цінності та зміцнює стосунки в колективі через більш тісне відчуття спільності всередині і за його межами, сприяння розвитку людського зв'язку та зміцнення загального добробуту [2].

Отже, варто наголосити на тому, що соціальна стійкість має фундаментально важливе значення як для суспільства в цілому, так і для окремих груп людей, особливо вразливих категорій населення, лежить в колі відповідальності бізнесу чи відповідних органів державної, місцевої та виконавчої влади і має ключову вагу у досягненні ЦСР на шляху забезпечення сталого розвитку та формування демократично-розвиненого, соціально-орієнтованого й екологічно-безбар'єрного середовища.

Список використаних джерел:

1. Цілі сталого розвитку. *Дія. Бізнес.* URL : https://business.diia.gov.ua/handbook/sustainable-development-goals/cili-stalogo-rozvitku (дата звернення : 06.11.2022р.)

2. Social Sustainability: How to Build a Responsible Workplace. *MasterClass.* URL : https://www.masterclass.com/articles/social-sustainability (дата звернення : 06.11.2022р.)

3. The Importance of the Social Aspect in Sustainable Development. *LinkedIn Corporation.* URL : https://www.linkedin.com/pulse/importance-social-aspect-sustainable-development-taqi-almahfoudh/ (дата звернення : 06.11.2022р.)

4. Social Sustainability – Everything You need to know. *Diversity for social impact.* URL : https://diversity.social/social-sustainability/ (дата звернення : 06.11.2022р.)

Марія Леонідівна Пелешенко,
здобувач вищої освіти ступеня Магістр
спеціальності «Публічне управління та адміністрування»
ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України,
м. Київ, Україна

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Згідно офіційних даних близько 10 мільйонів українців виїхали за кордон, або змінили своє місце перебування в межах України, де наразі більш безпечніше. Станом на сьогодні кількість ВПО (внутрішньо-переміщених осіб) становить цифру майже в 6,5 мільйонів [1], в зв'язку з обстрілами критично важливої інфраструктури кількість осіб відповідно зростає. Слід відзначити, що також зросла кількість осіб, які втратили роботу та не мають постійного заробітку. Наразі такі громадяни більше потребують допомоги з боку держави, міжнародних організацій, тощо.

В зв'язку із постійним збільшенням ВПО Україна взяла правильний та єдиний курс на цифровізацію та оптимізацію надання соціально важливих послуг, зокрема умов отримання та реєстрацію на отримання соціальних виплат, пільг, субсидій, одноразових виплат.

Варто відзначити, що для успішної імплементації та впровадженні надання послуг в цифровому форматі необхідно якнайкраще та максимально ефективно брати за основу досвід інших країн, тісно співпрацювати з міжнародними партнерами.

Останнім і найбільш важливими проєктом є створення та удосконалення Єдиного соціального реєстру та Єдиної інформаційної системи, чим наразі активно займається Міністерство соціальної політики України.

Слід зауважити, що якщо додаток «Дія» знає кожен громадянин України, то з Єдиною інформаційною системою соціальної сфери стикаються працівники системи соціального захисту та державні службовці – і це є нормою, адже це є внутрішня система.

Розпочалося створення вказаної системи з підписання меморандуму про вдосконалення системи надання електронних соціальних послуг між Міністерством соціальної політики України та USAID/UK aid, зокрема це проект «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах/ TAPAS» [2], завдяки вказаному проєкту була розроблена перша черга Єдиної інформаційної системи, що дозволила розпочати активну цифровізацію соціальної сфери.

Вказані системи покликані якнайкраще удосконалити, цифровізувати сферу соціальних послуг та допомогти збільшити якість надання цих же послуг під час зверненні до Управлінь соціального захисту населення та Центрів надання адміністративних послуг. Урядом було ухвалене рішення створити вище зазначену Єдину інформаційну систему [3]. Вказана система покликана забезпечити та зберігати, оброблювати інформацію в режимі реального часу, таким чином вона замінить раніше створені та встановлені реєстри; також

система є зручною в керуванні та управлінні, таким чином стане більш соціально справедливою.

В умовах війни перехід до ЄІС став непростим, проте надзвичайно важливим етапом для розвитку сфери надання соціальних послуг та її удосконалення. Автоматизація процесів невід'ємним чином допоможе уникнути не лише бюрократичних моментів, а й неправомірну вигоду – корупцію. Це є запорукою ефективності цифровізації.

Єдиний соціальний реєстр наразі взаємодіє з іншими реєстрами, таким чином підтвердження особи відбуватиметься автоматично та в режимі реального часу, достатньо мати лише один паспорт. Трохи пізніше інтеграція реєстру з додатком «Дія» дозволить подавати заяви на отримання певної соціальної грошової допомоги онлайн, таким чином це скоротить час розгляду заяви, адже система сама перевірить інформацію в вже наявних реєстрах; згодом ця заява потрапить на розгляд працівнику системи (який може перебувати фізично навіть в іншому місті), таким чином це допоможе зменшити корупцію та неправомірну вигоду.

В той час для працівників установ соціальної сфери створять кабінети, вхід до яких буде здійснюватися через електронний підпис, адже це забезпечить захист інформації та унеможливить несанкціонований доступ до системи. Наразі надається близько 100 видів соціальних послуг, на які з бюджету країни виділяється 800 млрд гривень щороку; установи приймають до 7 млн заяв у паперовому вигляді. Згодом, із впровадженням ЄІС в повному обсязі громадянам не потрібно буде звертатися у декілька державних установ, щоб зібрати всі необхідні паперові довідки для отримання цих же соціальних послуг. Станом на сьогодні ЄІС успішно вже протестували в декількох областях України [4].

Необхідно чітко виокреслити проблеми, які покликана вирішити ЄІС:

– великий об'єм роботи щодо нарахування, обчислення грошових допомог, людський фактор збільшує кількість прорахувань та помилок, відбуваються затримки виплат та їх призначення;

– наявна велика кількість довідок та паперів, не завжди зрозумілий порядок та вимога таких довідок для громадян, відповідно створюються черги до установ;

– повна відсутність автоматизації всіх процесів та недостатня взаємодія з фінансовими установами (також АТ «Укрпошта») щодо виплати грошових допомог.

Також варто відзначити, що вже раніше було введено певні новації, які значно спростили роботу для працівників соціальної сфери, зокрема:

– відкриття в автоматичному режимі особових рахунків;

– автоматизована перевірка документів через взаємодію між державними реєстрами різних установ;

– передача електронних справ з установи в установу, наразі планується і впровадження субсидій через Пенсійний фонд України.

Єдина інформаційна система - це система для автоматизації всіх рівнів та напрямків соціальної сфери в межах єдиного підтримки всіма інституціями соціальної сфери в межах єдиного інформаційного середовища та технологічної

платформи. Основою системи являється Єдиний соціальний реєстр (ЄСР), в якому зосереджена інформація про кожного громадянина, який раніше отримував чи отримує вид державної соціальної підтримки та допомоги.

Надзвичайно важливою стала інтеграція та взаємодія ЄІС з платформою «єДопомога», а саме в частині електронного збору заяв від громадян для передачі міжнародним організаціям з метою виплати українцям додаткових грошових допомог. Зокрема міжнародним організаціям потрібні були актуальні мобільні номери телефонів громадян, банківські рахунки IBAN для виплат допомоги та згода на передачу персональних даних. Через верифікацію, яка здійснювалася Єдиним соціальним реєстром було забезпечено відповідність та актуальність поданих у заявах даних про соціальні статуси людей, які були наявній у державних реєстрах.

Наразі Єдина інформаційна система – це опора та запорука цифровізації, мета якої це швидка та зрозуміла взаємодія громадян із державою, захист інформаційних даних та усунення всіх старих бюрократичних процедур, таким чином відбулися певні зміни які можуть допомогти громадянам тут і зараз вирішити їх питання, зокрема це:

– швидка зміна адреси проживання ВПО;

– виправлення хибних даних;

– з’ясування причини невиплат допомоги, знятися з обліку як ВПО без прив’язки до певної установи.

Наприклад, коли громадянин перемістився з м. Київ, отримав довідку ВПО у м. Тернопіль, а потім переїхав до м. Полтава, то всі питання він зможе вирішити у фактичному місці знаходження. В умовах повномасштабної війни необхідно максимально забезпечити безпекою громадян та спростити для них надання всіх видів соціальних послуг. Вже з початку жовтня 2022 року внутрішньо-переміщені особи можуть змінити внесене до довідки ВПО місце проживання, виправити помилки чи інші неточності, а також дізнатися про причини затримки виплати грошової допомоги у будь-якому регіональному управлінні соціального захисту населення, так як таким установам було надано доступ до Єдиної інформаційної системи для централізованого призначення, нарахування та виплати грошової допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам. Також раніше доступ до Єдиної інформаційної системи було надано прикордонних регіонам нашої країни, таким чином громадянам, які мають групу інвалідності могли отримати необхідну довідку для перетину кордону в Управлінні соціального захисту населення. Наразі станом на сьогодні в системі працюють понад 6000 користувачів та 700 адміністраторів.

Важлива складова цифровізації будь-якого напрямку роботи – це постійне удосконалення та введення нових послуг, які в режимі реального часу будуть оновлюватися та запроваджуватися. Державний сервіс має постійно доступним та зручним для кожного громадянина. Процес цифровізації розпочався досить раніше, проте в умовах військового стану він пришвидшився, таким чином держава чітко показала громадянам, що турбується про них та намагається дійсно стати «державою в смартфоні». Наразі кожен громадянин України, який потребує соціальної підтримки, швидко отримати будь-який певний вид допомоги через ЦНАП або через електронні сервіси додатку «Дія» [2]. Завдяки

взаємодії та обміні інформацією Єдиної інформаційної системи та додатку «Дія» громадяни зможуть в зручний для них час, 24/7 скористуватися цим сервісом, притому можливість звернення до працівників соціальних установ не зникає – просто їх робота стане простішою та більш якіснішою (наразі вони мали колосальне навантаження як фізичне так і психологічне, зокрема відбувалося «вигорання»).

Список використаних джерел:

1. В Україні майже 6,5 млн внутрішньо переміщених осіб – МОМ. URL: https://ukraine.iom.int/uk/news/v-ukrayini-mayzhe-65-mln-vnutrishno-peremishchenykh-osib-mom (дата звернення 23.11.2022).

2. Мінсоцполітики та USAID/UK aid проект TAPAS продовжують співпрацювати задля вдосконалення системи надання електронних послуг у сфері соціального захисту населення. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/minsocpolitiki-ta-usaiduk-aid-proekt-tapas-prodovzhuyut-spivpracyuvati-zadlya-vdoskonalennya-sistemi-nadannya-elektronnih-poslug-u-sferi-socialnogo-zahistu-naselennya (дата звернення 21.11.2022).

3. Про затвердження Положення про Єдину інформаційну систему соціальної сфери : Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 404. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/404-2021-п#Text (дата звернення 24.11.2022).

4. Рівненська та Житомирська області щоденно працюють задля успішного впровадження Єдиної інформаційної системи соціальної сфери. URL: http://surl.li/dweee (дата звернення 20.11.2022).

Олена Вікторівна Поступна,
доктор наук з державного управління, професор,
доцент кафедри менеджменту
навчально-науково-виробничого центру
Національного університету цивільного захисту України,
м. Харків, Україна
Олексій Вікторович Степанко,
кандидат наук з державного управління,
начальник відділу матеріально-технічного забезпечення
Національного університету цивільного захисту України,
м. Харків, Україна

ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОСВІТИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

В науковій літературі існує велика кількість різноманітних підходів до визначення класифікації чинників, які так чи інакше впливають на зміни в самій освіті та в системі управління нею. В цілому можна виділити дві загальні групи чинників – зовнішні та внутрішні. Зовнішні визначимо, як загальносвітові умови,

що впливають на формування національної системи публічного управління освітньою системою, а внутрішні – умови, притаманні зовнішньому середовищу.

Зауважимо, що зовнішні чинники тісно пов'язані з внутрішніми. З одного боку, управлінська система освіти створює внутрішнє середовище під впливом і на підставі врахування чинників зовнішнього середовища, а з іншого – ця система адаптується до зовнішнього середовища за допомогою чинників внутрішнього середовища, що являє собою сукупність внутрішніх змінних системи (цілі, завдання, структуру, ресурси, технологію, професійно-організаційну культуру), що безпосереднє впливають на управлінську діяльність. Таким чином, внутрішні чинники впливають на ефективність як самої управлінської системи, так і на розвиток освітньої галузі.

Хотілось би зазначити, що вироблення державної освітньої політики відбувалось під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх чинників. Ми погоджуємось з думкою Є. Краснякова щодо внутрішніх чинників впливу на управління освітою. Він зазначає, що під час розробки й прийняття основоположних законодавчих актів і програмних документів з розвитку освіти враховувався соціальний клімат у суспільстві, політичні, економічні та інші чинники. Зокрема, на законодавчому рівні, враховуючи соціально-політичні та економічні чинники, було закріплено гарантії держави педагогічним і науково-педагогічним працівникам, а саме забезпечення належних умов праці, побуту, відпочинку, медичного обслуговування, заохочення, гідної заробітної плати. У 90-х рр. XX ст., враховуючи передусім демографічний чинник, в Україні під гаслом оптимізації було розпочато неконтрольований процес закриття навчальних закладів, що призвело до скорочення мережі закладів загальної середньої освіти, зменшення середньої наповнюваності класів, збільшення кількості малокомплектних шкіл, що призвело до скорочення педагогічного навантаження вчителів тощо [3]. Ці процеси найбільш гостро відчули мешканці сіл. При цьому виконавчі органи на місцях, як і органи місцевого самоврядування, продовжували дотримуватися виконання чинного законодавства, статті якого не в повній мірі відображали реальну ситуацію в освіті й не вирішували освітні проблеми.

Важливими чинниками для України залишаються екологічні, в яких Чорнобильська катастрофа займає найголовніше місце. Сьогодні держава продовжує виділяти велику частку видатків на соціальний захист громадян, що постраждали від цієї катастрофи.

Ще одним викликом для національної системи освіти стала пандемія – епідемія світового рівня, викликана коронавірусною хворобою 2019 р. (COVID-19), у зв'язку з чим в Україні 11 березня 2020 р. було установлено карантин та заборонено відвідування закладів освіти її здобувачами [5]. Тож освітній процес було переведено на дистанційне навчання, з'явилася можливість у повному обсязі використовувати цифрові технології. Однак, як показала практика, національна освітня система України виявилася не готовою до таких змін. Навчання в умовах карантину виявило такі проблеми: цифрова нерівність (відсутність або не належний рівень якості доступу до комп'ютерної мережі, виходу до мережі Інтернет); непідготовленість (матеріальна, соціально-психологічна) здобувачів

освіти до навчання в умовах онлайн-освіти (відсутність сильної мотивації й самоорганізації у більшості здобувачів освіти); виникнення психологічних наслідків у результаті тривалої соціальної ізоляції; неготовність педагогічного та науково-педагогічного складу до використання цифрових технологій, можливостей кейсового навчання (наявність усіх необхідних навчальних матеріалів в електронній формі); неоднакові можливості батьків допомагати у навчанні своїм дітям (це стосується дошкільної, загальної середньої освіти (дітям початкової школи, дітям з особливими потребами)); втрата можливості отримувати безкоштовне харчування дітям-пільговикам тощо.

Актуальними для сучасної України, коли частина її території окупована Російською Федерацією, а на іншій – ведуться активні бойові дії внаслідок російсько-української війни, є група чинників, серед яких: політично-правові (вимушена трансформація освітньої політиці; перегляд і прийняття низки нормативних актів, що стосуються окупованих територій); організаційні (створення військових адміністрацій, перегляд управлінських функцій); соціально-психологічні (створення умов для здобуття освіти (переведення на дистанційний режим навчання); забезпечення безпеки життя учасників освітнього процесу; організація психологічної підтримки) та ін.

Що стосується системи публічного управління, то визначальним чинником підвищення ефективності її управлінської діяльності є управлінська компетентність, тобто «сукупність знань і вмінь, необхідних для виконання конкретних функцій, що відображають основні напрями, види та форми управлінської діяльності і в цілому складають базову основу моделі посадової компетентності» [1, с. 82]. Сьогодні важливою складовою професійної компетентності управлінця є уміння налагоджувати ефективні комунікації, здібності у сфері спілкування, керівництва, здатність сприймати, аналізувати та інтерпретувати інформацію, уміння вирішувати конфлікти, ставити зрозумілі завдання тощо. Особливо це необхідно під час впровадження освітніх реформ, які проводяться в Україні, починаючи з 1990-х рр.

Слід зазначити, що функції системи публічного управління відображають зміст і характер управлінського впливу. Однією з головних функцій є планування, змістом якої є постановка цілей і завдань, визначення шляхів досягнення цілей, необхідного для цього ресурсу та розроблення відповідних планів діяльності [2, с. 747]. Під час планування потрібно враховувати суспільні процеси, що відбуваються в світі, відслідковувати потреби у робочій силі та інвестиціях на міжнародному ринку праці.

Здійснений аналіз наукової літератури дозволив виявити й дослідити низку зовнішніх і внутрішніх чинників, що впливають на формування системи публічного управління освітою, а також сучасні тренди, від яких залежить управлінська діяльність усієї системи. Класифікувати чинники пропонуємо за середовищем, яке виступає джерелом забезпечення формування публічного управління освітою, а саме чинники зовнішнього (міжнародного) середовища та чинники внутрішнього (національного) середовища.

Що стосується чинників внутрішнього середовища, то їх вплив на формування та розвиток публічного управління освітою має бути на рівні держави та включати рівень:

– макросередовища (політична система держави; економічна, соціальна, освітня, міграційна політика; географічне розташування виробництва, закладів освіти та наукових установ; відсоток державного фінансування; економіка регіонів; ринок освітніх послуг; рівень доходів населення; рівень криміналізації суспільства; науково-технічний прогрес (інновації в управлінні, виробництві, освіті; нова техніка і технології; інформатизація та цифровізація суспільства)), об'єктами якого є держава, державні органи влади, органи місцевого самоврядування, інститути громадянського суспільства;

– мезосередовища (соціально-економічна система регіону; стратегія розвитку регіону; регіональний ринок освітніх послуг та контроль їх якості; ринок праці регіону; академічна мобільність; регіональне фінансування; нові інформаційні технології;), об'єктами якого є регіональні органи управління освітою, регіональні освітні системи, економіка регіонів, науковий потенціал регіону тощо;

– мікросередовища (нові менеджментські технології; організаційна структура; маркетинг; відсоток власного капіталу закладу освіти; рівень прибутковості; матеріально-технічна забезпеченість закладів освіти; внутрішній контроль якості освіти та освітнього процесу; рівень педагогічної майстерності; менталітет і соціальна культура педагогічного, науково-педагогічного складу та здобувачів освіти; науково-педагогічний потенціал тощо), об'єктами якого є заклади освіти, здобувачі та працівники освіти [4, с. 86-88].

Підсумовуючи зазначимо, що в процесі формування та розвитку системи освіти на місцевому рівні слід враховувати величезну кількість чинників, які різняться за походженням, масштабами, часом дії, рівнем взаємозв'язків, взаємодією тощо. Кожний чинник може мати власні складові, які, у свою чергу, можуть виступати як самостійні чинники з більшою або меншою мірою впливу на результати управління. Всі чинники взаємопов'язані між собою і можуть мати як позитивні, так і негативні наслідки. Тому під час управлінської діяльності необхідно робити ретельний аналіз усіх чинників, визначати причини виникнення негативних результатів та виробляти попереджальні заходи, щоб у подальшому уникнути таких наслідків. Врахування в управлінні освітою органами місцевого самоврядування вказаних вище чинників дає можливість обрати оптимальні для керівництва концепцію, принципи, підходи, методи тощо.

Список використаних джерел:

1. Аналіз освітньої політики: теорія і практика управління на місцевому рівні : науковий посібник / авт. кол. : В. Г. Базілюк та ін. ; Держ. вищ. навч. заклад «Ун-т менедж. освіти». Київ : Вид-во ДВНЗ «Ун-т менеджменту освіти» НАПН України, 2014. 306 с.

2. Бакуменко В. Д., Кравченко С. О. Функція планування у державному управлінні. *Енциклопедичний словник з державного управління* / уклад. : Ю. П. Сурмін та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.

3. Красняков Є. Чинники впливу на процеси формування та здійснення державної політики в галузі освіти України. *Віче*. січень, 2011. № 2. URL : http://www.viche.info/journal/2381/ (дата звернення 26.11.2022).

4. Поступна О. В. *Публічне управління регіональними освітніми системами в Україні* : монографія. Харків : ТОВ «Оберіг», 2021. 400 с.

5. Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19 : Постанова Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020 р. № 211. URL : https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zapobigannya-poshim110320rennyu-na-teritoriyi-ukrayini-koronavirusu-covid-19 (дата звернення 26.11.2022).

Таїсія Валеріївна Роменська,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАНН ЩОДО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

У межах реформування системи надання соціальних послуг, пов’язаного з процесом децентралізації влади, Міністерство соціальної політики України визначає, що завдання соціального захисту населення мають розподілятися між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, з урахуванням адміністративно-територіальних рівнів управління та визнанням особливої ролі територіальних громад [1]. Загалом соціальна політика, що ґрунтується на принципі субсидіарності (тобто наближенні надання послуг і соціального захисту населення до місць проживання людей), відповідає основним положенням Конвенції про права осіб з інвалідністю [2], а отже, попри всі проблеми модернізації системи місцевого самоврядування, територіальні громади все активніше будуть залучатися до процедур соціального захисту та реабілітації осіб з інвалідністю.

Децентралізована система надання соціальних послуг, попри побоювання, що вона може привести до нерівномірності в якості обслуговування населення через особливості самих громад, має ряд переваг перед централізованими системами, а саме:

– чітко ідентифікуються потреби людей з інвалідністю і відбувається їх стратифікація за обсягами і видами потрібної допомоги;

– відбувається виявлення вразливих груп населення, по відношенню до яких можуть бути застосовані превентивні заходи попередження (наприклад, профілактичні медичні огляди, психологічна підтримка, лекції в школі тощо);

– спрощується адміністрування послуг через зменшення чисельності груп людей;

– легше налагоджується система відслідковування якості надання послуг;

– змінюються пріоритети у фінансуванні: фінансується безпосередньо послуга, а не заклад.

Децентралізація надання соціальних послуг, зокрема і соціальний захист осіб з інвалідністю прослідковується насамперед у нормативному забезпеченні, так, Порядок організації надання соціальних послуг є лише рекомендованим, а

не обов'язковим до виконання [3]. Тобто, органи місцевого самоврядування мають право самостійно здійснювати організацію надання послуг, орієнтуючись на специфіку потреб, наявність фахівців та ресурсів. Однак, люди з інвалідністю мають перебувати під захистом держави і ця соціальна функція має виконуватися за стандартами соціального захисту, не залежно від місця проживання людини. Тому з 2021 р. Кабінетом Міністрів України було змінено Порядок забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації осіб з інвалідністю [4].

Постановою було визначено, що для забезпечення осіб з інвалідністю технічними та іншими засобами реабілітації або виплати компенсації ці особи або їх законні представники можуть звертатися з відповідним пакетом документів до:

– структурних підрозділів з питань соціального захисту населення районних, районних у мм. Києві та Севастополі держадміністрацій;
– виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах рад;
– центрів надання адміністративних послуг;
– через електронний кабінет особи з інвалідністю, дитини з інвалідністю;
– через Єдиний державний веб-портал електронних послуг [там само].

Тобто, органи місцевого самоврядування лише приймають документи, завантажують їх до електронної особової справи та передають каналами електронного зв'язку до Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю. Проте, недосконаліть електронних баз унеможливлює застосування цього механізму і ставить під загрозу забезпечення осіб з інвалідністю засобами реабілітації. На сьогоднішній день Міністерство соціальної політики України, завершуючи розробку програмного забезпечення «Соціальна громада», дозволяє здійснювати передачу документів до територіальних відділень Фонду соціального захисту інвалідів захищеними каналами зв'язку.

З початком повномасштабної війни Росія проти України, органи місцевого самоврядування зіткнулись з проблемою, в тому числі, забезпечення надання якісних соціальних послуг громадянам. Зважаючи на те, що державна політика розвитку місцевого самоврядування ґрунтується на поєднанні самостійності громад і їх державній підтримці, а також враховуючи відповідальність держави за якість соціального захисту людей з інвалідністю, Міністерство соціальної політики України розробило методичні рекомендації щодо організації надання соціальних послуг в умовах воєнного стану [5]. Основним у Рекомендаціях є пояснення керівникам органів місцевого самоврядування яким чином можна змінити процедури надання мешканцям необхідних послуг за неможливості застосування загального порядку їх надання. В умовах воєнного стану надання соціальних послуг екстрено (кризово) не передбачено ведення випадку, що суттєво спрощує організацію обслуговування осіб з інвалідністю в громадах. Послуга надається безпосередньо за зверненням і не проводяться аналіз заяви про надання соціальних послуг, повідомлення про осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, оцінювання потреб особи та інші процедури, передбачені Порядком. На допомогу органам місцевого самоврядування Міністерством соціальної політики України також розроблена Пам'ятка із забезпечення допоміжними засобами реабілітації [6].

Підсумовуючи, зазначимо, що рівень соціального розвитку держави найперше визначається ставленням влади і громадян до дітей, людей похилого віку та осіб з інвалідністю. Виконання завдань щодо соціального захисту населення найкращим чином відбувається при взаємодії органів державної влади і органів місцевого самоврядування і в цьому напрямі мають відбуватися подальші трансформації соціальної системи України.

Список використаних джерел:

1. Реформування системи управління у сфері соціальної політики в рамках децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування. Міністерство соціальної політики України. URL: https://www.zoda.gov.ua/files/WP_Article_File/original/000052/52486.pdf (дата звернення 29.11.2022).

2. Про права осіб з інвалідністю: Конвенція. Ратифікована 13.12.2006, № 995g71. *Офіційний вісник України*. 2010. № 17. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_g71 (дата звернення 29.11.2022).

3. Про організацію надання соціальних послуг : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 № 587. *Офіційний вісник України*. 2020. № 57. С. 82. Ст. 1781. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-п#Text (дата звернення 30.11.2022).

4. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2012 р. № 321: Постанова Кабінету Міністрів України від 14.04.202. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/sectors/u-140/1._postanova_tzr.pdf (дата звернення 30.11.2022).

5. Рекомендації щодо організації надання соціальних послуг в умовах воєнного стану. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/sectors/u-140/lystoda-rekomendacii_socposlugy_1646898338.pdf (дата звернення 01.12.2022).

6. Пам’ятка із забезпечення допоміжними засобами реабілітації. 2022. URL: https://www.if.gov.ua/storage/app/sites/24/documentu-2022/pamyatka_dzr.pdf (дата звернення 01.12.2022).

Сергій Олександрович Собченко,
здобувач вищої освіти ступеня Магістр
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Академії праці, соціальних відносин і туризму,
м. Київ, Україна

РОЗВИТОК ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ’Я

Демократичні перетворення, що відбуваються в українському суспільстві, супроводжуються складними процесами, трансформацією влади, соціальної структури, суспільного устрою, що привело до зростання ролі державних інститутів у регулюванні суспільних відносин. Неефективність заходів щодо

збереження стану громадського здоров'я спричинило до того, що в Україні сьогодні середня тривалість життя громадян на 10-12 років нижча, ніж в країнах Європейського Союзу, а смертність, особливо серед чоловіків працездатного віку є в 3-4 рази вищою.

Збереження та зміцнення здоров'я населення, продовження періоду активного довголіття і тривалості життя людей, удосконалення правових, економічних та управлінських механізмів реалізації конституційних прав громадян України на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування, забезпечення гарантованого рівня надання безоплатної кваліфікованої медичної допомоги у визначеному законодавством обсязі, формування керованого ринку платних медичних послуг, сприяння діяльності закладів охорони здоров'я всіх форм власності, створення умов для задоволення потреб населення в медичних послугах, ефективне використання наявних кадрових, фінансових і матеріальних ресурсів, солідарна участь держави, роботодавців, територіальних громад та окремих юридичних і фізичних осіб у фінансуванні послуг з надання громадянам медичної допомоги – це одні із основних напрямків державної політики у сфері охорони здоров'я в Україні. Збереження здоров'я нинішніх, а тим самим і майбутніх поколінь необхідно перетворити на пріоритетну мету всієї соціально-економічної політики держави.

Головною метою соціального розвитку в кожній державі є збереження здоров'я людини, попередження розвитку хвороб та інвалідності, оскільки у системі людських цінностей здоров'я має особливе значення – при його втраті або суттєвому погіршенні все інше позбувається свого сенсу. Здоров'я громадян значною мірою впливає на процеси і результати економічного, соціального і культурного розвитку країни, демографічну ситуацію і стан національної безпеки, і є важливим соціальним критерієм ступеню розвитку і благополуччя суспільства.

Громадське здоров'я постає у ролі певної методологічної системи, яка характеризує здоров'я як суспільно-індивідуальний інститут, що регламентує соціально-статусну роль для життєдіяльності людини, що і є формальним гарантом успішності її існування у соціумі. За такою логікою громадське здоров'я розкриває саме такий аспект здоров'я людини, який дозволяє їй виживати в умовах певної біологічної й соціальної реальності, а відтак відчувати свою самодостатність через здійснення соціального вибору – професійного, кар'єрного, особистісного. Варто також зазначити, що в межах певних соціальних практик налагодження людської життєдіяльності, громадське здоров'я є формою гностичної конструкції, а саме – громадяни обирають практику імітації гарного самопочуття, оскільки в державі загальносоціального добробуту це слугує об'єктивною та функціональною умовою для отримання людиною певних соціально-економічних та юридичних переваг (соціальні пільги).

Громадське здоров'я характеризує певний стан суспільства, який визначає рівень його спроможності щодо реалізації біологічних і соціальних функцій, які забезпечують життєдіяльність громадян. Громадське здоров'я є певною формою відображення відповідних соціально-побутових умов та стану оточуючого середовища, які в інтегрованій взаємодії забезпечують ефективність

функціонування соціальних інститутів, що у кінцевому результаті є передумовою сталого розвитку суспільства. Такий контекст ідентифікації громадського здоров'я є своєрідною вимірювальною лінійкою для обстеження показників якості життя громадян через рівень організації охорони здоров'я.

На регіональному рівні політика у сфері громадського здоров'я здійснюється органами місцевого самоврядування через регіональні центри громадського здоров'я та мережу закладів первинної медичної допомоги, методологічну допомогу яким надаватиме національний центр громадського здоров'я.

Органи місцевого самоврядування відіграють відповідну роль в процесі управління охороною здоров'я на місцевому рівні, а саме у покращенні стану здоров'я територіальної громади, задоволенні потреб громадян в послугах з охорони здоров'я відповідної якості.

Важливим напрямом діяльності органів муніципального регулювання у сфері охорони здоров'я є фінансування комунальної системи охорони здоров'я. Зокрема, при реалізації повноважень в галузі планування та в бюджетно-фінансовій сфері муніципальні органи управління затверджують програми соціально-економічного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, затверджують місцевий бюджет, вносять зміни до нього, затверджують звіт про виконання відповідного бюджету [1].

Реалізовуючи повноваження у сфері охорони здоров'я, виконавчі органи сільських, селищних та міських рад наділені власними (самоврядними) повноваженнями, а саме, управління закладами охорони здоров'я, оздоровчими закладами, які належать територіальним громадам або передані їм, молодіжними підлітковими закладами за місцем проживання, організація їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення; організація медичного обслуговування та харчування у закладах освіти, культури, фізкультури і спорту, оздоровчих закладах, які належать територіальним громадам або передані їм; сприяння роботі творчих спілок, національно-культурних товариств, асоціацій, інших громадських та неприбуткових організацій, які діють у сфері охорони здоров'я; та делегованими повноваженнями:

1) забезпечення у межах наданих повноважень доступності і безоплатності медичного обслуговування на відповідній території;

2) забезпечення відповідно до Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [2] розвитку всіх видів медичного обслуговування, розвитку і вдосконалення мережі лікувальних закладів усіх форм власності, визначення потреби та формування замовлень на кадри для цих закладів, укладення договорів на підготовку спеціалістів, організація роботи щодо удосконалення кваліфікації кадрів;

3) забезпечення відповідно до законодавства пільгових категорій населення лікарськими засобами та виробами медичного призначення;

4) реєстрація відповідно до законодавства статутів (положень) розташованих на відповідній території закладів охорони здоров'я незалежно від форм власності; внесення пропозицій до відповідних органів про ліцензування індивідуальної підприємницької діяльності у сфері охорони здоров'я [3, с. 32].

З метою деталізованої ідентифікації громадського здоров'я як умови національної безпеки держави доцільно враховувати вплив соціально-регульованих факторів, що забезпечують його функціонування, а також факторів, які перебувають поза рівнем своєї інституціоналізації, але однаковою мірою справляють вплив на ресурсне забезпечення громадського здоров'я. В обох випадках мова йде про «інституціональну сукупність медичних наукових знань та практичної діяльності у сфері громадського здоров'я, які визначають потенціал його результативності та цілісність суспільної системи, що й виступає умовою стабільності функціонування національної безпеки держави» [4, с. 235]. За громадянами та державою залишається паритет у налагодженні інституціональної діяльності у сфері охорони здоров'я.

Роль місцевого самоврядування акумулюється навколо пропагування ідеології збереження якісного життя та попередження ризиків втрати здоров'я.

Що стосується діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування в контексті поліпшення стану громадського здоров'я, то забезпечити його можливо шляхом широкого залучення громадськості до формування і впровадження державної соціальної політики, підвищення ефективності міжгалузевої взаємодії з охорони здоров'я, обов'язкового вивчення та врахування потреб територіальної громади і населення в регіонах.

Здоров'я нації є показником цивілізованості держави, що відображає рівень її соціально-економічного розвитку, головним критерієм доцільності та ефективності всіх сфер діяльності людини. Науковці застерігають, що наразі в Україні тенденція погіршення здоров'я населення набула загрозливого рівня. Це зумовлено збідненням значної частини населення, погіршенням екологічної ситуації, розповсюдженням руйнівних стереотипів поведінки, зниженням доступності до якісних медичних послуг, витратністю сучасної системи освіти [5, с. 101].

Отже, з метою забезпечення здоров'я нації як одного з важливих чинників національної безпеки України необхідними є проведення таких заходів, як:

– управління фізичними і соціально-економічними чинниками та показниками здоров'я;

– забезпечення ефективного впливу на формування політики у сфері охорони здоров'я для громад і громадських організацій;

– пропаганда здорового способу життя і створення умов для усвідомленого його вибору підлітками, молоддю, дорослим населенням;

– збільшення інвестицій у розвиток сфери охорони здоров'я на регіональному рівні з метою покращання здоров'я населення;

– вдосконалення функцій органів місцевого самоврядування системи державного регулювання шляхом розвитку закладів охорони здоров'я на певній території.

Список використаних джерел:

1. Гладун З. С. Адміністративно-правове регулювання повноважень органів місцевого самоврядування у сфері охорони здоров'я населення.

Адміністративне право. Митне та податкове право. 2007. URL : http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=90 (дата звернення 05.11.2022).

2. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листопада 1992 р. № 2801. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2801-12 (дата звернення 05.11.2022).

3. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text (дата звернення 05.11.2022).

4. Полковнікова Н. О. Шляхи посилення ролі органів місцевого самоврядування у сфері охорони здоров'я населення. *Право та державне управління* : зб. наук. пр. 2020. Т. 2. № 1. С. 233-238.

5. Полковнікова Н. О. Основні акценти державної політики у сфері забезпечення охорони здоров'я населення України в умовах децентралізації управління. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2020. № 1 (69). С. 99-104.

Оксана Сергіївна Яковлєва,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

УПРАВЛІНСЬКІ ТЕХНОЛОГІЙ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В РОБОТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Електронне урядування, як один зі способів організації місцевого самоврядування, реалізується за допомогою програмно-апаратних засобів та систем локальних інформаційних мереж. Таким чином забезпечується відкритість та прозорість функціонування органу місцевого самоврядування, висвітлення публічної інформації, результативна комунікація органів влади з громадянами та представниками бізнесу.

В умовах становлення демократичного суспільства відкритість у підготовці та прийнятті управлінських рішень органами місцевого самоврядування є основою довіри суспільства до влади, творення її позитивного іміджу, створення належних умов для залучення громадськості до процесу прийняття рішень і, як наслідок, формування місцевої політики розвитку, спрямованої на сталий розвиток території і задоволення потреб громадян.

Пряма взаємозалежність відкритості влади та довіри до неї є вагомою причиною для того, щоб приділяти постійну увагу інформаційному складникові в діяльності органів влади.

Прозорість діяльності органів влади визначає ступінь обізнаності, поінформованість громадян, їхніх об'єднань про наміри, рішення та дії органу місцевої влади; зрозумілість широкій громадськості обумовленості, змісту і сенсу політичних дій та рішень органів місцевої влади, а також своїх прав і свобод.

Залежно від кадрового потенціалу рад та потреб мешканців у отриманні конкретних видів послуг, існуючі територіальні громади затверджують власні Концепції розвитку е-урядування на своїх територіях та самостійно контролюють їх виконання. Тому врвадження інноваціцних технологій є цілеспрямованим та індивідуальним процесом.

Наприклад, інформаційна територіальна система «Єдиний інформаційний простір територіальної громади міста Києва» є інтегрована в єдиний вебпортал територіальної громади міста Києва (http://kievcity.gov.ua/); єдиний електронний архів міста Києва; автоматизоване робоче місце керівника; система обліку публічної інформації (http://kievcity.gov.ua/public-info/); портал громадського контролю за міською владою (http://map.1551.gov.ua/) [2].

Серед переваг надання державних послуг через вебресурси можна виділити зниження грошових витрат та економію часу, який витрачається працівниками органів місцевого самоврядування, громадянами та бізнесом на оформлення, збір, видачу, отримання необхідних документів кожною стороною-учасником цього процесу.

Окрім впровадження цифровізації, залучення та використання інновацій, одним з основних напрямків впровадження технологій е-урядування в органах влади в цілому є організація електронного документообігу в органах виконавчої влади та місцевого самоврядування, яку вже впроваджено в органах публічної влади.

Впровадження заходів щодо реалізації Концепції розвитку цифрових компетентностей відбуваються надзвичайно стрімко, проте очільники деяких досліджуваних об’єднаних територіальних громад досі ігнорують виконання таких урядових ініціатив [3]. Важко оцінювати розвиток та ефективність застосування управлінських технологій е-урядування, оскільки вони не приносять прибутку органам публічної влади. Проте спостерігається позитивна динаміка підвищення рівня обізнаності громадян та доступності отримання необхідних послуг.

На нашу думку запровадження е-урядування особливо в умовах, у яких перебуває Україна сьогодні, є вкрай необхідним для розвитку е-демократії.

Таким чином, впровадження е-урядування в органах влади будь-якого рівня дасть змогу спростити, прискорити та піднести на світовий рівень процеси взаємодії державного управління з громадянським суспільством та потребами бізнесу [1].

Варто впроваджувати електронні інструменти для забезпечення участі громади в управлінських процесах – проводити громадські слухання за допомогою відеозв’язку, надавати можливість дистанційної постановки питань напередодні засідань органів місцевого самоврядування, використовувати систему онлайн-реєстрації дітей до закладів шкільної та дошкільної освіти.

Також існує необхідність робити веб-сайти доступнішими, зокрема забезпечити інтуїтивний доступ до основних розділів, зручну систему пошуку документів і новин. Зробити веб-сайти інклюзивними, створити версію для людей з порушеннями зору.

Сформулюємо наступні пропозиції практичного використання результатів дослідження щодо основних напрямків впровадження технологій е-урядування в органах влади:

– побороти інформаційну нерівність на різних рівнях влади;

– організувати електронний документообіг в органах місцевого самоврядування;

– створити демократичний простір для обговорення та взаємодії між громадянами та органом влади;

– забезпечувати можливості звернення громадян до органів влади через ІТ;

– удосконалювати системи інформаційних представництв органів влади регіонального рівня на основі забезпечення реалізації запитів громадян і надання адміністративних послуг через ІТ.

Не викликає сумніву, що е-урядування є незамінним компонентом інформаційного суспільства. Для його (е-урядування) розвитку необхідна синергія органів влади з одного боку та її громадян з іншого.

Застосування запропонованих заходів дозволить органам місцевого самоврядування не лише покращити власний імідж серед населення, а й скоротити видатки громадян на отримання потрібних державних послуг, час, та дасть населенню можливість брати участь у прийнятті рішень щодо розвитку своєї громади.

Отже, впровадження е-урядування як інноваційного процесу, повинне передбачати комплексну підготовку цього процесу: нормативно-правову, організаційну, матеріально-технічну, фінансово-економічну і соціально-психологічну компоненти. При цьому, треба враховувати, що соціально-психологічну підтримку потрібно забезпечити на всіх етапах процесу впровадження і власне від цього залежатиме якісна характеристика кінцевого результату. Також необхідно використовувати досвід роботи зарубіжних країн, з урахуванням вітчизняних особливостей, що сприятиме становленню нових стандартів взаємовідносин між владою та суспільством, а також вести кадрову політику органу влади у відповідності до вимог сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Клімушин П.С., Серенок А.О. Інформаційні представництва органів державної влади України. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. пр. Харків : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2007. Вип. 1 (16). С. 31-36.

2. Коновал В. Механізми впровадження електронного урядування: регіональний аспект на прикладі міста Київ. *Регіональне і галузеве управління*. *Управління сучасним містом.* 2013. № 1-2/1-6 (49-50). С.13-22. URL: https://ueuzi.kyivcity.gov.ua/files/2015/3/4/Statya2013.pdf (дата звернення 05.11.2022).

3. Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації : Розпорядження кабінету Міністрів України від 03.03.2021 №167-р. *Урядовий кур'єр*. 2021. № 50. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-р#Text (дата звернення 05.11.2022).

СЕКЦІЯ 4. МІСЦЕВА ЕКОНОМІКА ТА МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ

Роман Миколайович Гловацький,
директор комунального підприємства
Тростянецької міської ради
Агенція місцевого розвитку,
м. Тростянець, Україна

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ КОМУНАЛЬНИХ ЗЕМЕЛЬ ТРОСТЯНЕЦЬКОЮ ТЕРИТОРІАЛЬНОЮ ГРОМАДОЮ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

15 жовтня 2020 року президентом України було підписано указ про передавання земель сільськогосподарського призначення з державної до комунальної власності, який було введено в дію в листопаді того ж року [1]. Слід зазначити, що землі державної власності передавалися в управління новоствореним громадам після завершення їх об'єднання та проведення місцевих виборів на новій територіальній основі. Передача земель до комунальної власності здійснювалася лише після внесення даних про земельну ділянку до земельного кадастру. Таким чином, територіальні громади мали справу із земельною власністю, розміри та характеристики якої були чітко визначені та задокументовані.

Яким чином передача земель державної власності, що знаходилися за межами населених пунктів, до комунальної вплине на спроможність громад? Чи зростуть, зокрема, бюджетні надходження від використання земельної комунальної власності? Відповіді на ці питання залежать від того яким чином буде використовуватися земельна власність громад. Зрозуміло, що в більшості випадків доходи громад зростуть через те, що унеможливиться нелегальне використання земельних ділянок, з якого до бюджету не виплачувалися податки, однак більш важливим є питання подальшого раціонального і ефективного використання цього ресурсу. Фахівці зазначають, що передача земель за межами населених пунктів у комунальну власність громад важлива, оскільки Держгеокадастр більше не зможе в односторонньому порядку розпоряджатися цими землями. Самі громади мають приймати рішення щодо використання земельних ресурсів, зокрема під сільськогосподарське виробництво. Сільські, селищні та міські ради визначають ставку земельного податку, 100 % якого залишається в місцевому бюджеті [2].

Враховуючи зміни в управлінні земельною власністю, сесія Тростянецької міської ради в 2021 р. прийняла ряд рішень, що стосувалися використання комунальних земель. Зокрема, були внесені доповнення до Статуту комунального підприємства Тростянецької міської ради (КП ТМР) «Агенція місцевого розвитку», яке було створено в 2019 р.: до основних напрямів діяльності додано сільське господарство, лісове господарство, мисливство та пов'язані з ними послуги. Рішенням сесії Тростянецької міської ради КП ТМР

«Агенція місцевого розвитку» передано в постійне користування земельну ділянку площею 96,3 га, яку запланували використовувати під сільськогосподарське виробництво. У березні 2021 р. КП було оголошено тендер на послуги, пов'язані з виробництвом сільськогосподарської продукції на суму 1 млн 480 тис. грн, переможцем якого стало ТОВ «Млин- 2018». У квітні 2021 р. земельна ділянка була засіяна насінням голонасінного гарбуза. Витрати на виконання робіт наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Калькуляція витрат на вирощування гарбуза, КП ТМР «Агенція місцевого розвитку», 2021, тис. грн

Статті витрат	Вартість
I. Послуги, пов'язані з виробництвом сільськогосподарської продукції	1478,7
1.Внесення добрив	624,4
2. Оранка і боронування	120,5
3. Передпосівна культивація	22,2
4. Посів гарбуза	328,7
5. Догляд за посівами	149,6
6. Перше підживлення	40,5
7. Міжрядкове рихлення	15,4
8. Внесення гербіциду	38,6
9. Друге підживлення	46,2
10. Механізоване збирання гарбуза	92,6
II. Заробітна плата з нарахуваннями	51,9
заробітна плата	34,3
нарахування на заробітну плату	17,6
III. Транспортні послуги	10,6
Разом	1541,2

Джерело: складено автором за даними первинного обліку

Із загальної суми інвестованих коштів із місцевого бюджету було витрачено 1386,1 тис. грн, решта – кошти комунального підприємства.

На кінець 2021 р. було отримано 168,4 т насіння гарбуза, реалізація якого за ціною 18,4 тис. грн за 1 т дозволила отримати виручку в розмірі 3098,2 тис. грн. До місцевого бюджету було сплачено 21,5 тис. грн ПДВ, ПДФО, ВС і 455,8 тис. грн податку на прибуток.

Не зважаючи на воєнний стан, виробництво гарбузового насіння в Тростянецькій територіальній громаді не було згорнуте. Вчасно оголошено тендер на виконання сільськогосподарських робіт, який виграло ФГ «Антагро». Комунальне підприємство працювало в умовах інфляційного зростання цін, тому витрати на виробництво склали 1883,8 тис. грн. Проте і валові надходження теж зросли до 5869,4 тис. грн.

Як бачимо, виробниче використання земель комунальної власності може забезпечувати вагомі надходження коштів до місцевого бюджету, тому міська рада і керівництво КП ТМР «Агенція місцевого розвитку» планують розширювати асортимент виробництва сільськогосподарської продукції, роблячи ставку на вирощування її високорентабельних видів, таких як фрукти,

ягоди, пряні культури, кукурудза, а також плануючи в перспективі організацію переробки сировини і отримання продукції з вищою доданою вартістю.

В умовах війни забезпечення продовольчої безпеки держави має критично важливе значення, тому в умовах дії воєнного стану у земельні відносини внесено ряд змін, зокрема, на період дії воєнного стану постійні користувачі земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної і комунальної власності (крім державних і комунальних підприємств, установ, організацій) та емфітевти отримали право передавати належні їм на відповідних правах земельні ділянки в оренду для ведення товарного сільськогосподарського виробництва. Строк такої оренди не може перевищувати одного року. Тож громада активно працює над питаннями забезпечення продовольчої безпеки, підвищення спроможності громади та поліпшення умов життя населення, зокрема і шляхом створення додаткових робочих місць на комунальних підприємствах.

Список використаних джерел:

1. Про деякі заходи щодо прискорення реформ у сфері земельних відносин: Указ Президента України від 15.10.2020 р. № 449/2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/449/2020 (дата звернення 28.11.2022).

2. Передача земель державної власності в користування об'єднаним територіальним громадам. URL: https://www.ormr.gov.ua/news/2823-peredacha_zemel_derzhavnoi_vlasnosti_v_koristuvannia_obednanim_teritorialnim_gromadam.html (дата звернення 28.11.2022).

Микола Олександрович Дурман,
доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Херсонського національного технічного університету,
м. Херсон, Україна
Ростислав Любомирович Грицак,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Херсонського національного технічного університету,
м. Херсон, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СПЛАТИ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Військова агресія Російської Федерації проти України та уведення правового режиму воєнного стану на території України у відповідь на це стало великим потрясінням не тільки для окремих громадян нашої держави, але й для всього суспільства. При цьому система публічного управління почала працювати в умовах управлінської кризи та викликів, до яких практично не була готова. Це відноситься також і до такої чуттєвої сфери публічного управління, як фінансово-бюджетна сфера.

Після уведення в дію правового режиму воєнного стану Указом Президента України [1] та після затвердження його Верховною Радою України відповідним Законом України [2], економіка та система публічного управління почали працювати «на воєнних рейках». Почала перебудовуватися і система управління на рівні місцевого самоврядування, на рівні територіальних громад.

Організація та забезпечення діяльності тероборони, матеріально-технічна допомога ЗСУ, залучення допомоги іноземних партнерів – це ті речі, які органи місцевого самоврядування взялися підтримувати з самого початку, забезпечуючи при цьому, постійну підтримку всіх сфер життєдіяльності громадян на місцевому рівні (допомога внутрішньо переміщеним особам, підтримка релокованого бізнесу, організація укриттів, продовження надання послуг на високому рівні). І все це завдяки ефективно проведеній децентралізації, котра дала змогу ОМС отримати автономні, самостійні, належні фінансові ресурси, які відіграли ключову роль в протистоянні викликам [3].

Поштовхом, звичайно, слугували рішення, що запроваджувалися з державного рівня, а їх реалізація здійснювалися на рівні місцевого самоврядування. І сьогодні хотілось б розглянути особливості справляння місцевих податків під час дії правового режиму воєнного стану.

Стаття 8 ПК України визначає, що «в Україні встановлюються загальнодержавні та місцеві податки та збори. До місцевих належать податки та збори, що встановлені відповідно до переліку і в межах граничних розмірів ставок, визначених цим Кодексом, рішеннями сільських, селищних, міських рад у межах їх повноважень і є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад» [4].

До місцевих податків відповідно до статті ст.10 ПК України належать:

– податок на майно;
– єдиний податок.

До місцевих зборів належать:

– збір за місця для паркування транспортних засобів;
– туристичний збір.

Законодавець розробив декілька інструментів, що повинні були допомогти підприємцям та пересічним громадянам України успішніше подолати кризу, викликану війною. Так, було ухвалено низку Законів України, якими передбачалися такі заходи.

На період дії правового режиму воєнного чи надзвичайного стану не поширюється дія регуляторного законодавства на встановлення місцевих податків та/або зборів та податкових пільг зі сплати місцевих податків та/або зборів [5], що дозволяє оперативно реагувати на необхідність зміни ставок податків або податкових пільг.

За 2021 та 2022 податкові (звітні) роки не нараховується та не сплачується податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, за об'єкти житлової нерухомості, в тому числі їх частки, які перебувають у власності фізичних осіб, що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської

Федерації та за об'єкти житлової нерухомості, що стала непридатною для проживання у зв'язку з збройною агресією Російської Федерації.

Тимчасово, на період з 1 березня 2022 року по 31 грудня року, в якому припинено або скасовано воєнний стан не нараховується та не сплачується податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, за об'єкти нежитлової нерухомості, в тому числі їх частки, які перебувають у власності юридичних осіб, що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації [6].

З 01 квітня 2022 року до припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану на території України, положення розділу XIV ПК України застосовуються з урахуванням особливостей, зокрема, платниками єдиного податку третьої групи можуть бути ФОП та юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми, в яких протягом календарного року обсяг доходу не перевищує 10 мільярдів гривень. Без обмежень щодо кількості осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах [7].

Також цим же законом ставка єдиного податку для платників єдиного податку третьої групи, які використовують особливості оподаткування, встановлюється у розмірі 2 відсотки доходу, а також звільняються від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з податку на додану вартість (ПДВ) з операцій з постачання товарів, робіт та послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України.

Крім того, на період з 1 березня 2022 року по 31 грудня року, наступного за роком, у якому припинено або скасовано воєнний, надзвичайний стан, не нараховується та не сплачується плата за землю (земельний податок та орендна плата за земельні ділянки державної та комунальної власності) за земельні ділянки (земельні частки (паї), що розташовані на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії, або на територіях, тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації. Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих збройними формуваннями Російської Федерації, визначається Кабінетом Міністрів України [8].

Так, за результатами виконання надходжень 9 місяців 2022 року місцеві бюджети недоотримали вже більше 5,3 млрд гривень плати за землю [3]. І така негативна тенденція збережеться ще мінімум два роки, оскільки правовий режим воєнного стану продовжено до 19 лютого 2023 року. Тобто, в найкращому випадку, плата за землю почне справлятися на таких територіях з 1 січня 2025 року.

Хоча при цьому в більшості областей зберігається позитивна динаміка надходжень від ПДФО (в основному за рахунок внутрішньо переміщених осіб чи релокації (відновлення), проте в тимчасово окупованих областях, або областях, що потерпіли від окупації, спостерігаються суттєві негативні наслідки, які не можуть бути подолані одномоментно (рис. 1, [3]). Ми бачимо, що більшість нововведень стосуються полегшення податкового навантаження на приватних підприємців та громадян, що сплачують місцеві податки і збори.

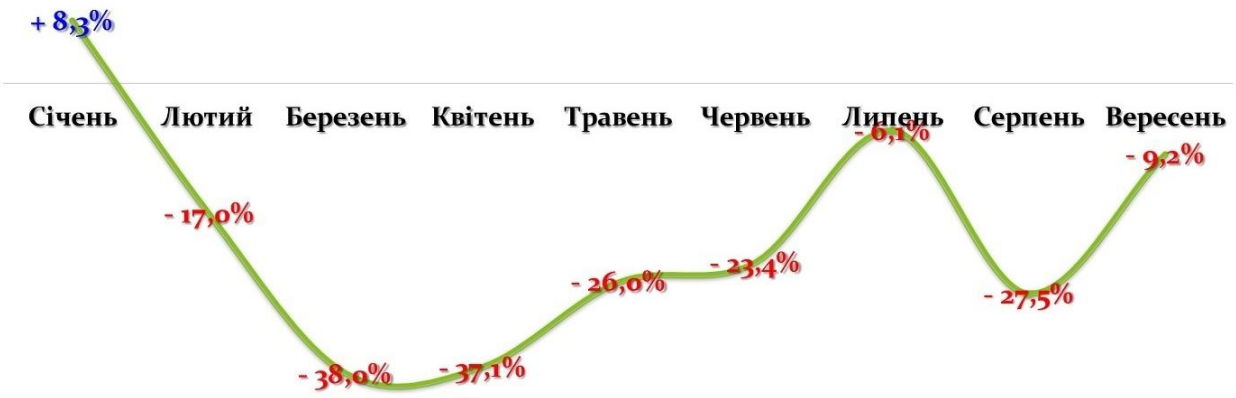

Рис. 1. Динаміка надходження плати за землю до місцевих бюджетів
Джерело: [3]

З одного боку, це має позитивний ефект на стан соціально-економічної сфери нашої держави. Проте, з іншого боку, ці заходи спричинюють суттєве зменшення надходжень до місцевих бюджетів від місцевих податків та зборів, що має негативний вплив на життєдіяльність територіальних громад.

Як вихід можна запропонувати розроблення на державному рівні таких нефінансових механізмів та інструментів, дія яких буде направлена на зменшення негативних наслідків недовиконання місцевих бюджетів.

Список використаних джерел:

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/64/2022 (дата звернення 11.11.2022).

2. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» : Закон України від 24.02.2022 р. № 2102-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text (дата звернення 11.11.2022).

3. Онищук І. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 9 місяців 2022 року. URL: https://decentralization.gov.ua/news/15748 (дата звернення 11.11.2022).

4. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення 11.11.2022).

5. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану : Закон України від 12.05.2022 р. № 2259-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text (дата звернення 28.11.2022).

6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану : Закон України від 24.03.2022 № 2142-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text (дата звернення 11.11.2022).

7. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон

України від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text (дата звернення 11.11.2022).

8. Про внесення змін до наказу Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 25 квітня 2022 року № 75 : Наказ Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 28.10.2022 р. № 248. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1348-22. (дата звернення 11.11.2022).

Любов Степанівна Іванова,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління, адміністрування
та міжнародної економіки
Білоцерківського національного аграрного університету,
м. Біла Церква, Україна

РОЛЬ І МІСЦЕ ГРОМАДИ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ КОШТІВ ЧЕРЕЗ СИСТЕМУ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Система державних закупівель, котра існує, не характеризується своєю прозорістю. Дана обставина характеризується декількома особливостями. По-перше, в якості основного фактора, що визначає переможця тендера на постачання продукції, виконання робіт та надання послуг виступає ціна.

Реформа системи державних (публічних) закупівель та побудова системи, яка б відповідала стандартам ЄС (в контексті найкращих практик та юридичних термінів) триває в Україні вже майже десятиріччя. Багаторічна робота громадянського суспільства, бізнес-середовища, державних інституцій у напрямку імплементації європейських стандартів призводить до очікуваних результатів. Так, відповідно до Звіту про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2021 р. [1] за підсумками 2021 р. загальний прогрес виконання Угоди про асоціацію за 2014–2024 рр. збільшився з 54 % в 2020 р. до 63% в 2021 р., тобто на 9 %. При цьому сфера державних закупівель тримає одну із лідируючих позицій серед 24 сфер, демонструючи прогрес у 86 % (+3 % за 2021 рік), тобто на 23 % більше за загальний рівень розвитку.

Разом з тим, публічні закупівлі залишаються сектором економіки з високими корупційними ризиками.

Але, свідчить практика здійснення закупівель за рахунок коштів місцевих органів самоврядування не враховується ні думка громадськості, що виражається в більшості випадків через неформальних лідерів в наслідок низької інформованості населення про потреби старостинських округів та ОТГ в цілому в певному виді товарів, послуг, робіт. Практика свідчить що в більшості випадків ці питання вирішуються колуарно. Це по-перше. По-друге, при визначенні переможця торгів не враховується такий чинник, як місцерозташування виробничих об’єктів виконавця та його юридична адреса.

Як свідчить аналіз Закону України «Про публічні закупівлі» не на достатньому рівні розкритий механізм громадського контролю за всіма етапами проведення публічних закупівель, що призводить до неефективного використання коштів бюджетів об'єднаних територіальних громад (ОТГ), відсутності підзвітності виконавчих органів місцевого самоврядування громаді. Державна аудиторська служба та її міжрегіональні територіальні органи впродовж 2019 р. здійснили моніторинг понад 8,7 тис. закупівель загальною вартістю 82,5 млрд гривень. Моніторингом 8,1 тис. закупівель (93 % охоплених контролем) виявлено порушення, допущені замовниками під час здійснення закупівель, загальною вартістю 71,8 млрд гривень. Найбільше порушень вчинили замовники через недотримання порядку: складання форм документів та оприлюднення інформації про закупівлю – 28,9 %, розгляду замовником тендерних пропозицій – 26,9, складання тендерної документації – 23,7, а також неправомірного застосування переговорної процедури – 4 %.

Все вище зазначене свідчить про недосконалість чинного законодавства щодо здійснення публічних закупівель.

Сучасний рівень розвитку розвинених країн характеризується наявністю значного практичного досвіду ефективного витрачання бюджетних коштів, зокрема, у сфері закупівельної діяльності. Закордонний досвід державних та муніципальних закупівель, безсумнівно, є цікавим для вдосконалення організації закупівель товарів, робіт та послуг для забезпечення державних та муніципальних потреб в Україні. Аналіз зарубіжного досвіду можна застосувати розробки та впровадження нових підходів до організації державних закупівель в нашій державі, роблячи питання дослідження цього досвіду актуальним нині.

Як свідчить зарубіжний досвід пріоритетність в забезпеченні товарами закладів, що фінансуються за рахунок місцевого бюджету надається суб'єктам підприємницької діяльності, які територіально та юридично знаходяться в адміністративно-територіальному утворенні. Дана обставина забезпечить контроль за виконанням умов договору як з боку громадськості, в першу чергу якості через неформальних представників, оскільки основну масу найманих працівників виконавця становлять місцеві жителі. В даному випадку контроль за якістю здійснюється на всіх етапах технологічного процесу це, по-перше. По-друге, соціальна відповідальність підприємця перед громадою. По-третє, забезпечення замовленням місцевих товаровиробників забезпечить додаткові находження до місцевого бюджету у вигляді податків.

Аналізуючи федеральну контрактну систему США, вважаємо, що вона, пройшовши тривалий шлях історичного формування, є однією з найефективніших систем державних закупівель у світі.

Основу даної системи становить чітка і детальна, але при цьому досить диференційована та гнучка регламентація закупівельних процедур, яка включає всі основні етапи реалізації системи закупівель:

– планування закупівель;
– розміщення замовлень;
– відбір постачальників та укладання контрактів;
– адміністрування та контроль виконання контрактів;

– оцінка результатів виконання контрактів.

Сучасний етап розвитку федеральної контрактної системи США характеризується наявністю всіх основних структурних елементів, необхідні забезпечення ефективного регулювання державних закупівель, серед яких:

– детальне правове регулювання за допомогою системи законів та підзаконних актів, що регламентують правила та процедури здійснення закупівель;

– чіткий розподіл повноважень та відповідальності між федеральними органами та посадовими особами, завданням яких є здійснення закупівельного процесу;

– розвинена система планування закупівель;

– широкий набір способів закупівель і типів контрактів, що укладаються;

– бібліотека типових контрактів та стандартних специфікацій;

– інформаційні системи, які забезпечують доступом до баз даних за контрактами, постачальникам та інших параметрів федерального заказу.

Для запобігання таким порушенням існує громадський контроль. Можливість здійснення громадського контролю у публічних закупівлях забезпечується Законом України «Про публічні закупівлі» [2]. Про це прямо зазначено у частин п’ятій статті 7 Закону. Залучення громадськості до здійснення контролю у сфері закупівель здійснюється відповідно до законів України «Про громадські об’єднання», «Про звернення громадян», «Про доступ до публічної інформації», «Про інформацію», «Про відкритість використання публічних коштів».

В Україні через певні прогалини в чинному законодавстві щодо до участі в державних закупівлях не допускаються особисті селянські господарства та фізичні особи – суб’єкти підприємницької діяльності, які можуть бути чи не основними товаровиробниками певних видів сільськогосподарської продукції в даному адміністративно-територіальному утворенні. Відсутність даної умови не стимулює розвиток підприємницької ініціативи у власників ОСГ.

Незважаючи на наявність законодавчо визначеної норми, зазначимо, що громадський контроль в сфері закупівель існує переважно на теоретичному рівні, оскільки закони, відповідно до яких повинно відбуватися залучення громадськості, не визначають чіткий порядок їх реалізації на практиці. Відсутність чіткого механізму здійснення громадського контролю обмежує реалізацію приватними особами права на участь в управлінні державними справами, закріпленого у Конституції України. Невизначеність процедури щодо участі громади при здійсненні громадського контролю у сфері публічних закупівель, також має негативний вплив на процеси інституціоналізації місцевого самоврядування та децентралізації. Особливо цей вплив відчувається в сільської місцевості. Під час війни і в період післявоєнної відбудови, в умовах дефіциту місцевих бюджетів, цей негативний вплив в сільських ОТГ може набути мультиплікативного ефекту.

В зв’язку з цим постає необхідність розробки системи дієвих заходів щодо залучення громадськості до участі в процес закупівлі товарів, робіт та послуг, що здійснюються за рахунок коштів місцевого бюджету.

Реалізація поставленої мети забезпечить процес прозорості здійснення процесу закупівлі та контроль громадськості за ефективністю використання коштів місцевих органів самоврядування, якістю надання послуг, отриманих товарів, а також активізацію підприємницької ініціативи у власників особистих селянських господарств, що в кінцевому результаті забезпечить створення суб'єктів підприємницької діяльності та зростання податкових надходжень ОТГ.

Список використаних джерел:

1. Звіт про виконання угоди про асоціацію між Україною та європейським союзом за 2021 рік. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/euua_report_2021_ukr-2.pdf (дата звернення 01.12.2022).

2. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* 2016. №9. С. 5. URL: http://surl.li/dwuai (дата звернення 01.12.2022).

Олександр В'ячеславович Козир,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування Херсонського національного технічного університету, м. Херсон, Україна
Олена Леонідівна Дурман,
кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування Херсонського національного технічного університету, м. Херсон, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОБРАННЯ АБО ПЕРЕХОДУ НА СПРОЩЕНУ СИСТЕМУ ОПОДАТКУВАННЯ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

З початком повномасштабної російсько-української війни України для всієї системи публічного управління в Україні настали важкі часи. Треба було перебудовувати всю систему публічних відносин, більшість управлінських процесів, у тому числі й фінансово-бюджетній сфері. Перші місяці після початку бойових дій соціально-економічна система перебувала у «шоковому» стані, коли більшість áкторів (суб'єктів публічного управління) не знали, як управляти відповідними об'єктами управління, тобто як діяти в умовах такої всеохопної кризи. Тобто, система публічного управління (і органи державної виконавчої влади, і органи місцевого самоврядування, і громадський сектор, а також законодавча гілка влади) не була готова до роботи в умовах таких викликів, що торкнулися держави та всього суспільства. Проте вже через декілька місяців система публічного управління почала перебудовуватися і почала виробляти управлінські рішення, направлені на адаптацію до нових умов.

Одним із таких рішень, направлених на зменшення напруги в бізнес-середовищі, стимулювання сплати податків, полегшення умов адміністрування податків тощо стало внесення змін до спрощеної системи оподаткування, які

були уведені у дію Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» (далі – Закон) [1].

Повернемося трішки в історію. З моменту свого уведення в дію спрощена система оподаткування функціонувала в Україні головним чином для фізичних осіб-підприємців. Вона передбачала полегшену форму складання звітності і обчислення суми податку – єдиний податок замінює собою 4 податки: податок на прибуток, податок на доходи фізичних осіб, податок на додану вартість і земельний податок.

Однак для використання спрощеної системи оподаткування суб'єкти господарювання повинні відповідати трьом критеріям: не перевищувати певної визначеної межі річного доходу, не перевищувати певної кількості найманих працівників, а також займатися визначеними видами діяльності.

Цим Законом передбачалося, що тимчасово, з 1 квітня 2022 року до припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану на території України, положення розділу XIV Податкового кодексу України застосовуються з урахуванням певних особливостей. Розглянемо більш детально ці особливості та проаналізуємо можливий ефект від їх уведення.

1. «п. 9.1. Фізичні особи - підприємці - платники єдиного податку першої та другої групи мають право не сплачувати єдиний податок. При цьому такими особами декларація платника єдиного податку - фізичної особи - підприємця не заповнюється за період, в якому відповідно до абзацу першого цього підпункту єдиний податок не сплачувався».

Це дозволило не сплачувати відносно невеликі суми (для платників І-ої групи – не більше 248,10 гривень, а для платників ІІ-ої групи – 1 300 гривень на місяць), що явно вказує на зацікавленість держави у забезпеченні більш справедливого оподаткування для фізичних осіб-підприємців, що перебували у цих групах. Платити чи не платити податок залишається на розсуд самого підприємця відповідно до умов, в яких перебуває він сам або його бізнес.

Ці групи спрощеної системи оподаткування обирали підприємців, які не застосовували найману працю або мали обмежену (не більше 10 осіб) найманих працівників, та вели торгівлю на ринках або надавали побутові послуги чи послуги у сфері готельно-ресторанного обслуговування. Саме ці сфери найбільше потерпіли від уведення правового режиму воєнного стану, евакуації великої кількості людей, заборони на продаж алкоголю тощо. Фактично, бізнесові ніші, в яких працювали ці підприємці, були зруйновані. Тому можна зробити висновок, що цими діями держава забезпечила підтримку міні- та малого бізнесу, надавши його представникам пільги. Проте необхідно було правильно заповнити звітність за такі періоди – включати чи виключати із звітів ті з них, в яких єдиний податок не сплачувався.

2. «9.2. Платниками єдиного податку третьої групи можуть бути фізичні особи – підприємці та юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми, у яких протягом календарного року обсяг доходу не перевищує 10 мільярдів гривень. До таких осіб не застосовується обмеження щодо кількості осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах».

Так, наприклад, до уведення цього Закону в дію, платники єдиного податку не могли отримувати дохід, що перевищує 1 167 мінімальних заробітних плат (у 2022 році це трохи більше 7,5 мільйонів гривень). Уведення цього пункту і збільшення граничної суми більше, ніж на три порядки (1000 разів), дає можливість, з одного боку, не переходити на загальну систему оподаткування до доволі великих сум доходів – адже це обмеження при сучасному курсі гривні до долара США складає 250 мільйонів доларів. Такий розмір не дуже відповідає масштабу малого та середнього підприємництва, проте, з іншого боку, це дає можливість залишатися у звичному адміністративному середовищі підприємцям і підприємствам, що балансували на межі між загальною та спрощеною системою оподаткування.

3. Для переходу на спрощену систему оподаткування існують обмеження, викладені у п. 9.3. *Так, на спрощену систему не можуть переходити нерезиденти, а також підприємці, що здійснюють діяльність у сфері грального бізнесу, лотерей, парі, обміну валют, а також займають видобутком і реалізацією корисних копалин, виробництвом і реалізацією підакцизних товарів чи ведуть діяльність у фінансовій сфері. Це дозволяє вивести з під дії цього Закону велику кількість підприємств і підприємців, які займаються високодохідними або ризиковими операціями.*

4. *«9.4. Відсоткова ставка єдиного податку для платників єдиного податку третьої групи, які використовують особливості оподаткування, встановлені цим пунктом, встановлюється у розмірі 2 відсотки доходу».*

Суб'єкти господарювання зі значними доходами (великий бізнес) отримали право переходити на спрощену систему оподаткування: сплата єдиного податку в розмірі 2% замість сплати податку на прибуток (18%). Таке зниження ставки єдиного податку (з 5% до 2%) і встановлення нових строків звітування дозволило суттєво економити великі суми податків (з боку платника податків), а також спростило адміністрування податку як з боку платника податків, так і з боку держави.

Напевно і держава, і платники податку вже побачили певні негативні наслідки від уведення таких особливостей по єдиному податку (для тих, хто обрав ставку 2%), тому було прийнято Закон України від 03.11.2022 року [2], яким передбачається, що платник єдиного податку третьої групи за ставкою 2% має право самостійно (шляхом подання заяви) відмовитися від використання особливостей оподаткування (тобто оподаткування за ставкою 2%) і почати застосовувати систему оподаткування, на якій він перебував до обрання особливостей оподаткування.

5. *«9.5. Платники єдиного податку третьої групи, які використовують особливості оподаткування, встановлені цим пунктом, звільняються від обов'язку нарахування, сплати та подання податкової звітності з податку на додану вартість з операцій з постачання товарів, робіт та послуг, місце постачання яких розташоване на митній території України»*.

При цьому на час переходу на спрощену систему оподаткування суб'єкти господарювання перебуватимуть у статусі платника ПДВ, реєстрація платника ПДВ не анулюється, а призупиняється на період перебування такого суб'єкта господарювання на третій групі єдиного податку за ставкою 2 відсотки доходу.

6. «*п. 9.9. Після припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану на території України платники єдиного податку третьої групи, які на день припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану на території України використовували особливості оподаткування, встановлені цим пунктом, з першого дня місяця, наступного за місяцем припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану на території України, втрачають право на використання особливостей оподаткування, передбачених цим пунктом, і автоматично вважаються такими, що застосовують систему оподаткування, на якій такі платники податку перебували до обрання особливостей оподаткування, передбачених цим пунктом».*

Таким чином, держава уважає, що дія цієї особливості оподаткування розрахована саме на період правового режиму воєнного стану і з першого дня місяця, наступного за місяцем припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану повертаються знову на сплату єдиного податку за ставкою 5% або 3%+ПДВ з дотриманням обмеження в обсязі доходу, одержаного протягом календарного року, що повинен не перевищувати 1167 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року (не більше 7 585 500 грн). При цьому повернення до попередніх ставок єдиного податку (системи оподаткування) відбувається автоматично, без подання заяви.

Застосування останніх двох підпунктів, на думку голови податкового комітету ВРУ Д. Гетманцева, не тільки дозволило вивести бізнес із зацепеніння перших тижнів війни, але й не призвело до зменшення надходжень до державного бюджету, показники якого, попри війну і зменшення економіки цього року, рік до року перевиконуються. навів цифри щодо ефективності 2%-го податку, введеного на початку війни. «Загальна кількість платників єдиного податку третьої групи, які використовують особливості оподаткування, складає – 252,9 тис. осіб, серед яких юридичні особи – 48,1 тис. Водночас скасування пільг на імпорт товарів з 1 липня 2022 року не вплинуло на кількість платників, яка з 1 серпня збільшилася на 9,5 тис. осіб (у т. ч. на 2,9 тис. юридичних осіб). Тож така система працює та користується попитом бізнесу» [3].

Проте аналіз виконання місцевих бюджетів у розрізі окремих податків показує, що приріст надходжень єдиного податку в червні-вересні 2022 року значно коливався (від росту +50,3% до падіння -25,7% і знов росту до +40,0%) (рис. 1).

Це стало наслідком вибору великою кількістю суб’єктів господарювання спрощеної системи оподаткування та сплату єдиного податку замість податку на прибуток (що ми розглядали вище). Своєю чергою це забезпечило приріст даного виду надходжень. Однак, змінились терміни сплати зазначеного податку. Так, раніше сплата проводилась поквартально (протягом 50 днів після закінчення звітного кварталу), наразі сплата єдиного податку за новим принципом відбувається помісячно (протягом 30 днів після закінчення звітного місяця) [4]. Проте, на нашу думку, саме порівняння сьогоднішніх надходжень по єдиному податку до відповідного періоду минулого року без врахування зміни термінів сплати, і призводить до таких «синусоїдальних» коливань.

Рис. 1. Динаміка надходжень єдиного податку до місцевих бюджетів
Джерело: [4].

В розрізі регіонів, динаміка сплати єдиного податку суттєво відрізняється: від позитивного приросту (+23,4%) в Львівській області до значного зниження таких надходжень в Донецькій (-33,3%), Херсонській (-38,5%) та Луганській областях (-47,4). Наочно видно, що це саме ті області, де велися (ведуться) бойові дії, внаслідок чого малий та середній бізнеси були релоковані, або ж зовсім припинені в даних регіонах [там же].

Отже, як ми бачимо з нашого дослідження, запровадження особливостей оподаткування для платників єдиного податку має декілька позитивних моментів для малого та середнього бізнесу, а саме: забезпечення більш справедливого оподаткування для фізичних осіб-підприємців у період кризи; забезпечення підтримки міні- та малого бізнесу; полегшення адміністрування цього виду податку як зі сторони платника, так і зі сторони держави.

Проте його негативним наслідком є недоотримання надходжень від цього податку місцевими бюджетами, яке центральна влада компенсує місцевим бюджетам за рахунок недоотримання доходів до держбюджету. Такий підхід не дозволяє прозоро і ефективно використовувати кошти на різних рівнях бюджетів та призводить до ще більшого дисбалансу між цими рівнями. Тому слід передбачити розробку та імплементацію додаткових механізмів справедливого розподілу податкових надходжень та вирівнювання міжбюджетних відносин.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text (дата звернення 23.11.2022).

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законів України щодо приватизації державного і комунального майна, яке перебуває у податковій заставі, та забезпечення адміністрування погашення податкового боргу : Закон України від 03.11.2022 р. № 2719-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2719-20#Text (дата звернення 23.11.2022).

3. Кирильчук М. Скільки платників податків користуються пільговою ставкою 2% – дані Комітету Ради. URL: http://bit.ly/3UoHkJm (дата звернення 23.11.2022).

4. Онищук І. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 9 місяців 2022 року. URL: https://decentralization.gov.ua/news/15748 (дата звернення 23.11.2022).

Олександр Сергійович Кравченко,
здобувач вищої освіти
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Державного біотехнологічного університету,
м. Харків, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ТА БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

З урахуванням проведеного SWOT-аналізу процесів інтеграції України до європейського економічного простору, можна виділити два, найбільш перспективних напрямка: формування ефективних міжнародних транспортно-комунікаційних коридорів; формування та реалізація інноваційної парадигми розвитку країн.

Формування ефективних міжнародних транспортно-комунікаційних коридорів між державами Європейського союзу та України як найважливішого тренду розвитку глобальної економіки. В умовах інтеграції міжнародний транзит набуває особливого значення, причому, не тільки для вантажовідправників і вантажоодержувачів, а й для країн-транзитерів. Транзитні країни отримують прямі інвестиції в розвиток інфраструктури, стають об’єктами впровадження сучасної транспортної техніки і технологій [1, 2].

Транзитні країни отримують прямі інвестиції в розвиток інфраструктури, стають об’єктами впровадження сучасної транспортної техніки і технологій. Інтеграція національної транспортної системи в світовій вантажопотік дає поштовх розвитку економіки регіонів, створює сприятливі умови для зростання внутрішніх перевезень і національної зовнішньої торгівлі, а також багато в чому сприяє вирішенню соціальних проблем, таких як створення нових робочих місць, об’єктів життєзабезпечення, соціально-економічної та культурної інфраструктури.

Формування та реалізація інноваційної парадигми розвитку. На сучасному етапі пріоритетним напрямом розвитку національної економіки України, в тому числі в сфері забезпечення економічної безпеки, повинен стати перехід до моделі економічного зростання на базі інновацій у всіх сферах діяльності. Це відповідає

глобальним тенденціям формування постіндустріального суспільства, основу якого складають знання та інформація. Україна на інноваційну модель розвитку економіки представляє єдино можливий стратегічний вибір, підкріплений реальними передумовами щодо реалізації даної моделі: все ще зберігся науково-технічний потенціал; значний освітній потенціал; багаторівнева система освіти; забезпеченість різноманітними природно-сировинними ресурсами. Інноваційний розвиток країни дозволить подолати наростаюче технологічне відставання від найбільш розвинених країн світу, значно підвищити питому вагу високотехнологічної продукції. При цьому найбільш раціональною моделлю інноваційного розвитку України може стати оптимальне поєднання ефективного функціонування сировинного сектора і розвиток високотехнологічних галузей, фінансування яких здійснюється за рахунок доходів від сировинного сектора [3].

Ще не менш важливим аспектом є синхронізація податкових систем та гармонізація податкової політики держав-учасниць. Так Римський договір укладений у 1967 р., який став правовою й організаційною основою європейської економічної інтеграції, поставив завдання поступової гармонізації всіх податків, заклавши концептуальні засади міждержавної податкової уніфікації. В цілому об'єднання податкових систем держав ЄС передбачає не тільки лише зближення податкової структури, механізму стягнення, величини основних податкових ставок, а й проведення державами-учасницями узгодженої податкової політики при вирішенні як кон'юнктурних, так і довгострокових структурних проблем. Оптимальна гармонізація податкової політики означає, що автономне використання податкових інструментів окремими країнами ЄС має перебувати під контролем наднаціональних керівних органів Євросоюзу, ґрунтуючись на загальних інтересах усіх партнерів, визначаючи податкову політику кожного учасника ЄС [4].

Запропонована модель формування кластерної економічної інтеграції національних економік не претендує на повну завершеність, багато питань потребують подальшого і більш глибокого опрацювання [5]. Необхідні коригуючі заходи по приведенню в норму ходу інтеграційного процесу може бути здійснене за допомогою інтенсифікації прямих господарських зв'язків між підприємствами взаємодіючих країн в форматі виробничо-фінансових і торгових об'єднань холдингового типу, спільних підприємств, консорціумів, кластерних структур, тощо. Однак головне полягає в тому, що об'єднання науково-технологічних і виробничих потенціалів країн на принципах технологічної кластеризації здатне створити базис розвитку якісно нових форм ефективної економічної інтеграції.

Список використаних джерел:

1. Mykytas A. The development of theoretical, methodological and practical recommendations of the innovative development vectors of business process reengineering and strategic management of enterprises. *Technology audit and production reserves*, 2021. № 6(4). P. 62.

2. Демчук П.О. Міжнародні відносини та проблеми євроатлантичної інтеграції. Київ : ППП, 2004. 264 с.

3. Мандич О.В. Стратегії забезпечення конкурентного розвитку підприємств: від моделей теорії до умов практики. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*, 2017. №23 (1). С. 108-111.

4. Науменко І.В., Романюк І.А. Формування політики товаророзподілу в інтегрованих структурах. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*, 2019. №4, С. 83-87.

5. Babko, N., Mandych, O., Mykytas, A. (2021, January). Current trends in branding development. In The II International Science Conference on Science and practical Technologies (pp. 194-197).

Олександра Валеріївна Мандич,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Державного біотехнологічного університету,
м. Харків, Україна

АЛГОРИТМІЗАЦІЯ В АНТИКРИЗОВОМУ УПРАВЛІННІ ТА ФІНАНСОВА АРХІТЕКТОНІКА ДЛЯ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ТА БІЗНЕСУ

Фінансова система України та результати функціонування компаній останнього року вказують на необхідність пошуку нових можливостей з головною метою – створювати нові стратегії з антикризового управління та розвивати напрями моделювання нових антикризових сценаріїв. Важливість залучення інструментів моделювання та сценарного підходу відіграватиме особливу роль при створенні нових стратегій, з використанням сучасних новітніх інструментів та використанням в якості базису – кращих кейс-практик зарубіжних компаній у відповідних секторах економіки.

Актуалізація питань створення конкурентних сценаріїв розвитку бізнесу у співпраці із владою та органами місце самоврядування поширюється внаслідок дій останнього року та введенням військового стану на території країни. Розуміння бізнес процесів в умовах ринкових відносин та воєнних відносин має свої відмінності. Одночасно слід звернути увагу на питання провадження бізнесу в умовах нестабільності та невизначеності, які також є спровокованими військовими діями. В останні місяці дуже складно говорити про можливості забезпечення конкурентоспроможного розвитку українських компаній, більшою мірою необхідним є створення умов для забезпечення його відновлення. Особливості сучасного етапу економічної ситуації в країні дозволяють стверджувати, що одним з напрямів стратегічного відновлення має стати саме взаємодія бізнесу та влади, а результатом ефективної співпраці мають стати сформовані алгоритми дій в системах антикризового управління.

Визначення компонентів та складових алгоритмів взаємодії має відбуватись через повне дослідження існуючих результатів компаній. Проведення фінансової діагностики має відбуватись на засадах системності та

комплексності, враховуючи всі можливі сильні та слабкі сторони, конкурентні переваги, ключові компетентності та можливі фактори ринкового успіху [1]. На нашу думку, сьогодні дуже важливо приділяти увагу всім складовим виробничо-комерційної діяльності компанії. Актуалізація товарної, цінової, збутової та комунікаційної політик повною мірою впливає на результат фінансової діяльності будь-якої компанії. Особливості сценарного підходу дають змогу залучати ширший інструментарій, ширші межі функціональних політик компанії, ширше коло показників результативності за всіма компонентами – за всіма політиками. Крім того, виходячи з розуміння, що фінансова архітектоніка для рівня компанії є узагальненням механізмів її розвитку, враховуючи в собі фінансовий механізм, організаційно-економічний, господарський тощо. Фінансова архітектоніка є всебічним поєднанням, конструкцією, моделлю, яка враховує всі стратегії розвитку компанії та одночасно всі алгоритми взаємодії між окремими сферами виробничо-комерційної діяльності [2].

Створення фінансової архітектоніки компаній має повною мірою відповідати моделям інноваційного розвитку [3]. Інноваційний розвиток має передбачати кілька напрямів для створення стратегій управління, зокрема, у створенні чи оновленні виробничих процесів, в опрацюванні новітніх організаційних, економічних та фінансових механізмів для отримання кращих фінансових результатів, у формуванні платформи для залучення кадрового потенціалу та розширення можливостей кадрового залучення, створення програм соціального забезпечення територій тощо. Особливості відновлення інфраструктури бізнесу у поствоєнний період має створювати нові інноваційні ідеї, має базуватись на новому баченні бізнесу – шляхом розвитку саме соціальної відповідальності бізнесу [4].

Одночасно при формуванні алгоритмів розвитку українського бізнесу, наразі, необхідним є врахування не лише змін в ринковій ситуації, а й територіальних особливостей. Таким чином, залучення інструментарію взаємодії між владою та бізнесом відбувається не лише у системі реінжинірингу бізнес процесів для відновлення бізнесу, а й через створення об’єднаних програм інноваційного розвитку територій. Розуміння важливості відновлення українського бізнесу у поствоєнний період спирається на важелі соціально-економічного характеру, на соціальну значимість та створення виробництв для соціального та економічного розвитку громад й територій.

Важливість алгоритмізації саме через окреслені сценарії у загальній фінансовій архітектоніці окреслює ключову визначальну роль для розвитку бізнесу, саме через неї можливо побачити всю вимірну модель для компанії. Перспективи розвитку фінансової архітектоніки для українського бізнесу та влади відіграють ключову роль, вони є базисом створення нової парадигми стратегічного управління та виходу з фінансової кризи останнього року.

Список використаних джерел:

1. Staverska T., Kashchena N., Zhyliakova O. Financial diagnostics as instrument for promoting sustainable development of the enterprise in a crisis conditions. *Professional competency of modern specialist: means of formation, development and improvement* : monograph. Warsaw : BMT Eridia Sp. z o.o., 2018. P. 383-398.

2. *Фінансові механізми антикризового управління: сучасні реалії та стратегічні орієнтири* : колективна монографія / За заг. ред. А.С. Крутової. Харків : Видавець Іванченко І.С., 2018. С. 5-20.

3. Малій О.Г. Джерела фінансового забезпечення інноваційного розвитку. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2020. №4. С.72-77.

4. Sytnyk Yo., Havrychenko D., Staverska T., Primush R., Erfan V. The Main Negative Factors of Military Influence on the Economic Environment of the Region and its Financial and Economic Security. *International Journal of Computer Science and Network Security*, Vol. 22 No. 6, June 2022, pp. 241-245.

Вікторія Вікторівна Римар,
здобувач вищої освіти ступеня Магістр
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Академії праці, соціальних відносин і туризму,
лікар-інтерн Львівського національного
медичного університету ім. Д. Галицького,
м. Львів, Україна

ЕКОНОМІЧНА ПІДТРИМКА РЕПРОДУКТИВНОЇ МЕДИЦИНИ З МІСЬКОГО БЮДЖЕТУ: МІФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ?

Україна одна з найліберальніших держав світу з позиції комплексу методів, які дозволені для застосування з метою реалізації людиною фундаментального права на репродуктивне відтворення. Водночас вітчизняне законодавство у цій сфері є одним з найбільш недосконалих, принаймні порівняно з сусідніми державами.

З одного боку, це зумовлено відсутню спеціального законодавчого акту, який би комплексно регулював правовідносини у репродуктивній сфері, а з іншого – широкими можливостями (науковими, медичними), у тому числі під час застосування допоміжних репродуктивних технологій (ДРТ), які наразі не охоплені належним чином необхідним нормативним регулюванням [2, с. 25].

Внаслідок цього зазначене законодавство сповнене прогалин, колізій і суперечностей.

Проблема правового регулювання інституту допоміжних репродуктивних технологій в Україні є доволі актуальною, а тому законодавча ініціатива щодо її вирішення оцінюється позитивно. Зумовлено це тим, що на теперішній час Україна перетворюється на один із світових центрів сурогатного материнства.

Універсалізовані спеціальні принципи права людини на репродукцію (відтворення), є:

– свобода у виборі та контролі способу реалізації права на репродукцію (відтворення), яка має бути добровільною і вільною;

– загальність і доступність у можливості реалізації права на репродукцію (відтворення);

– рівність у реалізації права на репродукцію (відтворення);

– співрозмірність інтересів осіб, які бажають реалізувати право на репродукцію (відтворення), та потенційної дитини;

– недопустимість свавільного втручання у сферу особистого репродуктивного життя людини [3, с. 256].

Підкреслено, що добровільність у реалізації права на репродукцію (відтворення) означає, що діяльність особи, яка проявляється як у діях, так і в бездіяльності, здійснюється з власного бажання, без фізичного чи психологічного насилля або примусу, будь-яке довільне обмеження людини у репродуктивному виборі є недопустимим.

Право на життя і право на репродуктивне відтворення безумовно взаємопов'язані, і дійсно в окремих випадках порушення одного права призводить до порушення іншого. Наприклад, позбавлення особи життя, яка не має нащадків, безумовно призведе до порушення одразу двох цих прав. Проте, якщо особа має нащадків, то навіть позбавлення її життя ніяк не вплине на вже реалізоване нею право. У цьому разі може лише йтися про порушення права особи на заплановану кількість нащадків, а зважаючи на сучасні технології, це порушення (у разі кріоконсервації гамет чи ембріонів) можна взагалі вважати досить умовним.

Незважаючи на велику практику застосування репродуктивних технологій, на законодавчому рівні до теперішнього часу не вирішено навіть питання про те, яке місце займає право людини на репродукцію і продовження роду серед інших прав людини.

Вільність у реалізації права на репродукцію (відтворення) полягає у тому, що люди повинні бути забезпечені можливості приймати рішення про репродукцію (відтворення) без впливу на неї та її свідомість з метою спонукання до певної репродуктивної поведінки.

Принцип загальності у праві людини на репродукцію (відтворення) означає, що кожна людина має невід'ємне право реалізувати свою вроджену потребу у народженні генетично рідної дитини чи відмовитися від його реалізації. Обґрунтовано, що з метою забезпечення принципу рівності у праві на репродукцію (відтворення) правом на застосування допоміжних репродуктивних технологій повинні володіти не тільки сімейні пари, але й пари (партнери), які є в цивільному шлюбі, а також особи, які є одинаками.

Наголошено, що люди повинні визнаватися рівними незалежно від способу зачаття. Дитина зачата за допомогою ДРТ не тільки повинна користуватися всією сукупністю прав і свобод, а також мати відповідні обов'язки, як і будь-яка інша людина незалежно від способу зачаття, але й володіти таким самим їх обсягом.

Аргументовано, що принцип співрозмірності інтересів осіб, які бажають реалізувати право на репродукцію (відтворення), та потенційної дитини є частиною загального принципу гуманізму і полягає в балансі між інтересами біологічних батьків та ненародженої дитини. Обґрунтовано, що держава, у тому числі через політику народонаселення, має право в окремих випадках втручатися у сферу особистого репродуктивного життя людини за умови, що таке втручання «явно не позбавлене розумного підґрунтя». Разом з тим питання про порушення даного принципу повинно розглядатися в кожному окремому випадку, оскільки кожен з них має тільки йому характерні обставини та особливості.

Розвинуто існуючі погляди щодо інституційної системи з охорони і гарантування даного права, яка включає у себе: систему органів державної влади та місцевого самоврядування, у тому числі правоохоронні та судові органи; систему недержавних органів, діяльність яких спрямована на забезпечення прав людини та громадянина (громадські організації, професійні асоціації тощо); міжнародні організації. На державу покладається обов'язок не тільки визнання, але й забезпечення права людини на репродукцію (відтворення), у тому числі і фінансування, яке надасть змогу придбати інноваційні технології, одноосібно, або через територіальні громади. Водночас інституційні форми захисту нездатні забезпечити дієву охорону та захист цього фундаментального права за відсутності належного нормативного забезпечення.

В даний час не тільки придбання новітньої техніки є необхідним, але із-за військової ситуації в країні сталось так, що багато медичних закладів були зруйновані, а це потребує додаткового фінансування. Ми підтримуємо позицію щодо необхідності прийняття спеціального закону, який має регламентувати правовідносини у сфері репродуктивного відтворення та шляхи його фінансування. Його відсутність не тільки гальмує розвиток цієї групи відносин, що в умовах науково-технічного прогресу навряд чи є виправданим, а й призводить до тінізації діяльності у сфері репродуктивних технологій.

Окремо слід зупинитися на недоліках цивільно-правового регулювання, яке залишається недосконалим як через застарілі положення, так і через відсутність визначених механізмів, що унеможливлює легітимне втілення сучасних новацій задля реалізації прав людини [2, с. 28].

Звичайно, держава займається підтримкою репродуктивної медицини, також Україна отримує дуже суттєву міжнародну допомогу, в тому числі грошима, обладнанням, ліками. Звичайно на даний час найбільший відсоток допомоги йде військовим, але після війни країна буде потребувати відновлення нації, саме до цього часу потрібно створити належну систему фінансування, як з міжнародних, державних так і місцевих бюджетів.

Кожна з держав вибудувала свій власний, притаманний тільки їй інституційний механізм захисту прав людини, зокрема, у репродуктивній сфері. Водночас, незважаючи на всю різноманітність, для всіх них одночасно характерна і певна тотожність цього механізму завдяки схожості ролі та значення окремих органів і установ, які виконують подібні функції та повноваження.

Зокрема, порівняльно-правовий аналіз вітчизняних і зарубіжних законодавчих актів надає підстави стверджувати, що неабияку роль у захисті права людини на репродуктивне відтворення та пов'язаних із ним репродуктивних прав відіграє законодавчий орган. Парламент наділений широкими повноваженнями, перш за все, у формуванні національної політики у репродуктивній сфері через прийняття відповідних законів та інших нормативних актів відповідно до компетенції, а також вирішення питання фінансування репродуктивної медицини.

Віддаючи належне значній кількості фундаментальних і змістовних праць, які присвячені правам людини у репродуктивній сфері, доводиться констатувати, що ними переважно розглядається лише певна частина кола дискусійних питань

без здійснення комплексного дослідження та, у результаті такої фрагментарності, істотно ускладнюється завдання щодо розкриття таких важливих питань, як зміст, місце права людини на репродуктивне відтворення серед інших прав людини і громадянина, а також фінансування, та визначення шляхи надходження коштів, на удосконалення сфери репродуктивної медицини.

Також вивчення досвіду зарубіжних країн, надасть можливість розглянути різні шляхи фінансування. За таких обставин дослідження природи, змісту та місця права людини на репродуктивне відтворення, особливостей його правового регулювання у різних країнах дозволить відшукати найбільш оптимальний варіант закріплення цього права в законодавстві України та визначення найоптимальнішого шляху фінансування.

Адже забезпечення з місцевих бюджетів не надасть належного рівня фінансування, але в свою чергу за допомогою органів місцевого самоврядування, можливо створити належну сумісну програму, згідно якої виділяти кошти з державного бюджету та місцевого.

Репродуктивна медицина може знайти свою підтримку в закордонних інвестиціях, що надасть змогу допомогти репродуктивній сфері в нашій державі.

Список використаних джерел:

1. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 9 квітня 1990 р. № 586-XIV URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14 (дата звернення 23.11.2022).

2. Чечерський В. І. Удосконалення цивільно-правового регулювання природних прав людини на життя та на репродуктивне відтворення. URL: http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/17839 (дата звернення 23.11.2022).

3. Чечерський В. І. *Право на репродукцію (відтворення) у системі основоположних прав людини: конституційно-правове дослідження* : монографія Херсон : Олді-Плюс, 2019. 415 с.

Олександр Васильович Сень,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри підприємництва і права
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

БЮДЖЕТИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД І ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ

2020 рік став переломним в реформі місцевого самоврядування. Певне логічне завершення отримав процес децентралізації, започаткований ще 2014 року з прийняттям Концепції реформи місцевого самоврядування та ряду відповідних законодавчих актів. Ціль реформи: «формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання

високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад» [1, с. 1].

Традиційно найгостріше дискусія йшла щодо об'єднання або укрупнення територіальних громад з урахуванням їх потенціальних ресурсних можливостей, економічного і соціального розвитку для забезпечення необхідного якісного рівня життя та послуг його жителям. Але не менш вагомим є питання наявності належної ресурсної і фінансової бази для функціонування та соціально-економічного розвитку територій.

Децентралізація влади передбачає наряду з передачею від органів державної виконавчої влади органам місцевого самоврядування значної частини повноважень та відповідальності за розвиток територій ще і надання відповідних ресурсів, в першу чергу, фінансових. Це вирішувалося через впровадження другої, не менш важливої, складової реформи – бюджетної або фінансової децентралізації. В Концепції передбачалось серед ключових завдань реформи «визначення достатньої податкової бази, що дасть змогу забезпечити виконання органами місцевого самоврядування власних повноважень з урахуванням об'єктивних критеріїв фінансування державою делегованих повноважень» [1, с. 3]. Завдяки несеним змінам до Податкового і Бюджетного кодексів місцевими громадами отримано значно більше можливостей для підвищення їх економічної спроможності. Частка місцевих бюджетів у 2021 році склала чверть доходів зведеного бюджету, об'єднані територіальні громади отримали 352 млрд грн. власних доходів, приріст надходжень проти 2020 року склав 21,3 відсотки [3, с. 1]. Передчасно говорити про формування якоїсь досконалої системи бюджетних взаємовідносин, але напрямок реформи був достатньо дієвим. Нова система розподілу податкових надходжень та взаємодії державного і місцевих бюджетів, зафіксована в Податковому та Бюджетному кодексах, дала можливість нарешті забезпечити значно ефективніше фінансування раніше переданих місцевим територіальним органам закладів освіти, культури, охорони здоров'я, а, поряд з цим, займатися безпосередньо розвитком своїх територій.

Військова агресія росії стала безпрецедентним випробуванням для нашої держави, і фінансово-бюджетна сфера не є виключенням. Виклики цього часу показали, наскільки стійким є місцеве самоврядування, чи здатне воно належним чином протистояти будь-яким проблемам, зокрема і у фінансовій сфері. Ця стійкість визначається перш за все можливостями наповнення бюджету. За 9 місяців 2022 року, попри різну динаміку в певні місяці, до загального фонду місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) надійшло 278,7 млрд гривень, що становить +12,3 відсотки або +30,6 млрд грн приросту проти січня-вересня 2022 року [2]. В Полтавській області такі надходження склали 12,8 млрд гривень, що на 21 відсоток вище відповідного періоду минулого року. При цьому ситуація в багатьох громадах значно відрізняється від середнього рівня, а в тих що знаходилися в зоні вторгнення рф часто є критичною.

Ряд факторів можуть спричинити погіршення ситуації з доходами місцевих громад до кінця поточного року та в наступному 2023 році:

– за 9 місяців 2022 року 21 відсоток доходів місцевих бюджетів сформовано за рахунок субвенції, а 4,3 відсотки – за рахунок дотації державного бюджету. В сумі такі надходження в цьому періоді обчислюються в сумі 102,3 млрд гривень [2]. Державний бюджет має значно більші проблеми з наповненням, а основна його частина зараз використовується на оборону та першочергові потреби пов'язані з агресією (відновлення інфраструктури, підтримка переселенців і т.п.). Зараз, а особливо в майбутньому, виникає гостра необхідність коштів на відновлення прифронтових і деокупованих територій і населених пунктів. Тому можливості держави щодо дотацій і субвенцій територіальним громадам очікувано будуть скорочуватись;

– 47 відсотків доходів цього ж періоду (188,5 млрд гривень) поступило від податку на доходи фізичних осіб [2]. Це основне джерело наповнення бюджетів громад. Підприємства-роботодавці, зокрема сільськогосподарські, мають серйозні проблеми з веденням господарської діяльності та фінансовими ресурсами. Тому заробітна плата працівників, з якої нараховується даний податок, очікувано буде знижуватись, а кількість робочих місць скорочуватись в рамках оптимізації виробництва та економії витрат;

– відповідно така ж проблема з податком на прибуток підприємств, доля якого не так значна – 2,6 відсотки, але це все таки 10 млрд гривень надходжень до місцевих бюджетів за 9 місяців поточного року. Прибутковість у підприємців різко знизилась, деякі з них балансують на грані виживання;

– в місцевих громад виникла, викликана війною, необхідність фінансувати нові напрямки, як то допомога військовим, видатки на організацію територіальної оборони, розміщення внутрішньо переміщених осіб, забезпечення стійкості об'єктів критичної інфраструктури.

Це далеко не вичерпний перелік проблем, які постають перед громадами в час війни. Збереження їх фінансової спроможності покладено на місцеве врядування. Перед ним стоять надзвичайно складні завдання оперативного управління та збалансування місцевих бюджетів, забезпечення залучення додаткових фінансових ресурсів і пошук нових джерел їх надходження, найбільш раціонального використання коштів.

Серед інструментів, які можуть використані, найбільш продуктивними можуть бути:

– підтримка розвитку підприємництва, особлива увага до малого підприємництва, стимулювання в цьому напрямку як ініціатив жителів громади, так використання підприємницького потенціалу внутрішньо переміщених осіб. Необхідна постійна комунікація з представниками малого та середнього бізнесу, який створюючи нові робочі місця формує додаткову базу оподаткування, що дає можливість отримати і додаткові доходи в бюджет громади;

– використання можливостей зовнішнього фінансування, програм міжнародної фінансової допомоги та грантів, зокрема направлених на забезпечення сталого розвитку територій, які будуть безумовно розширюватися. Тут в нагоді може стати вже набутий більшістю громад досвід співпраці з міжнародними партнерами в гуманітарних питаннях;

– більш ефективне розпорядження земельними ресурсами які передано громадам, забезпечення їх інвентаризації, ефективної оренди, формування повної бази платників податків з землі;

– усунення недоліків в управлінні комунальними підприємствами, подолання їх збитковості.

Виконання цих та інших завдань потребує досить високого фахового рівня керівників та фахівців місцевого самоврядування. Саме на них покладається відповідальність за уміле управління бюджетом громади. Практика і досвід мирного часу далеко не завжди достатні для оперативного прийняття ефективних рішень по бюджету військового періоду. Тому одним із найважливіших заходів можна визначити системне навчання керівників і фінансових фахівців територіальних громад управлінню місцевими бюджетами, формування в них навиків кризового менеджменту. Поряд з цим необхідно забезпечити доведення до громад інформації про зміни законодавства і нормативних актів, які відбуваються досить часто. Найефективніше було б сформувати таку систему навчання та консалтингу на державному рівні.

Безпрецедентні виклики вимагають неординарних. Фаховість і оперативність їх прийняття і реалізації є запорукою стійкості громад в часи війни.

Список використаних джерел:

1. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-р#Text (дата звернення 01.12.2022).

2. Онищук І. Аналіз виконання державного та місцевих бюджетів за 9 місяців 2022 року. Шведсько-Український Проект «Підтримка децентралізації в Україні», SALAR International. URL: htths://decentralization.gov.ua/news/15748 (дата звернення 02.12.2022).

3. Інформація про виконання доходів місцевих бюджетів за 2021 рік. *Міністерство фінансів України* : офіційний веб-сайт. URL: https://mof.gov.ua/uk/vykonannia-dokhodiv-mistsevykh-biudzhetiv (дата звернення 01.12.2022).

Вікторія Володимирівна Сліченко,
здобувач вищої освіти за ОНП Публічне управління та адміністрування спеціальності 281Публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету, м. Полтава, Україна

УРЯДОВІ ПРОГРАМИ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Не зважаючи на введення в Україні воєнного стану, пов’язаного з воєнною агресією Росії, малі підприємства продовжують демонструвати економічну активність на неокупованих і звільнених територіях. За даними Американської торговельної палати, в Україні повноцінно функціонують 60% підприємств, ще

третина працює частково, 5% – тимчасово призупинили діяльність і лише 1% – повністю припинили роботу [1]. Швидка трансформація державної економічної політики у цей період сприяла відновленню діяльності підприємств малого бізнесу. Урядова підтримка підприємств малого бізнесу набула вираженого протекціоністського характеру, а її основною метою стало збереження підприємницького потенціалу, важливість якого не потребує додаткових пояснень. Основними заходами підтримки підприємств малого бізнесу стали:

– фізичні особи-підприємці I та II групи на час воєнного стану та протягом року після його завершення звільняються від сплати ЄСВ;

– підприємства та фізичні особи-підприємці III групи звільняються від сплати ЄСВ за найманих працівників, які були призвані до лав ЗСУ, інших збройних формувань (в тому числі територіальної оборони). Цей збір сплачується за рахунок держави;

– відтерміновано сплату податків для всіх підприємств, які не спроможні їх заплатити;

– відкладено впровадження реєстраторів розрахункових операцій (РРО) для всіх фізичних осіб-підприємців;

– скасовано всі заходи ринкового та споживчого нагляду у всіх питаннях, крім регулювання цін та контролю за ціноутворенням. Встановлено мораторій на проведення перевірок всіх видів для бізнесу [2].

Інформацію про державні та донорські програми, приватні ініціативи підтримки підприємців в умовах війни узагальнено в інформаційному розділі «Підтримка бізнесу в умовах війни» на порталі Дія Бізнес [3]. Урядові ініціативи щодо державної підтримки бізнесу в умовах війни стосуються:

– компенсації за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб (ВПО), які надаються роботодавцю за рахунок коштів резервного фонду державного бюджету;

– тимчасового переміщення підприємств з постраждалих під час війни регіонів, що спрямовано на збереження виробничого і трудового потенціалу України та орієнтовано на підтримку підприємств, які планують перемістити виробництво на території західних областей України»;

– грантової державної підтримки бізнесу – єРобота, яка передбачає надання коштів державного бюджету на розвиток бізнесу (придбання обладнання, закупівлю сировини або оплату оренди приміщень);

– кредитування підприємств за програмою «5-7-9%», що надає можливість підприємцям отримати кредит до 60 млн грн під 0% на час воєнного стану, зокрема, на реалізацію інвестиційних проєктів кредит може надаватися терміном не менше 5 років, фінансування оборотного капіталу –3 років;

– введення у дію податкових спрощень та податкових пільг, основні зміни податкової системи стосуються сплати податків, їх адміністрування та податкових перевірок;

– *підтримки рестарту бізнесу, що* допомагає зібрати інформацію про наявні ресурси, розробити стратегію для запуску бізнесу з метою скорішого відновлення економіки України (програма UA Anti-crisis спільно з Інститутом Маркетингу (Естонія) у партнерстві з Офісом з розвитку підприємництва та експорту) [4; 5].

За ініціативи Міністерства економіки України, підтримки Міністерства цифрової трансформації України Дія Бізнес запустила програму цифрової взаємодії, спрямовану на надання комплексної допомоги з релокації бізнесу. Програма пропонує допомогу, якої найбільше потребують підприємства малого бізнесу, а саме:

а) забезпечення безкоштовного переїзду до місця тимчасової або постійної дислокації;

б) надання інформації щодо вільні майданчики для розміщення виробництв, переміщення та розселення персоналу, підбору працівників в місці дислокації після переїзду.

Програма спрямована на підтримку **б**удь-якого підприємства, яке перебуває у зоні ведення активних бойових дій та під інтенсивними обстрілами, але, у першу чергу, розрахована на підтримку стратегічно важливих підприємств та підприємств, що виробляють товари першої необхідності (продукти харчування, ліки, одяг воєнного призначення, обладнання для електропостачання тощо) для забезпечення потреб не лише цивільного населення, а й військових.

Можна зробити висновок, що підприємства малого і середнього бізнесу за підтримки держави досить швидко пристосувалися до умов воєнного стану. З лютого 2022 року в Україні було зареєстровано майже 150 тисяч нових підприємств, з яких 132 тисячі – це фізичні особи-підприємці. Звичайно, напрями діяльності малих та середніх підприємств помітно змінились – в останні місяці найбільше реєструють підприємства, діяльність яких стосується роздрібної та оптової торгівлі (30% від кількості ФОПів, відкритих під час війни). Підприємства-юридичні особи в основному надають соціальну допомогу, здійснюють оптову торгівлю та обслуговують діяльність громадських організацій. Державна підтримка невеликих локальних виробництв, яка надається у вигляді фінансових інструментів (грантів, кредитних бюджетних і банківських програм) та інформаційного сприяння (навчання, консультування тощо) має важливе не лише суто економічне, але й соціальне значення, оскільки сприяє зростанню довіри до влади. Позитивно сприймається надання одноразової грошової допомоги для започаткування підприємницької діяльності та матеріальної допомоги малим підприємствам, що виробляють сільськогосподарську сировину (зокрема органічного походження), здійснюють її переробку та експорт.

Результати дослідження дозволяють наполягати на збереженні державної підтримки малого бізнесу під час дії воєнного стану та протягом не менше, ніж року, після його скасування, оскільки саме малі підприємства забезпечують економічну стабільність у державі та сприяють створенню робочих місць.

Список використаних джерел:

1. Шварц Д. Допомога під час війни: як держава може стимулювати розвиток бізнесу. URL: https://www.unian.ua/economics/finance/dopomoga-ukrajincyam-pid-chas-viyni-2022-yak-derzhava-mozhe-stimulyuvati-rozvitok-biznesu-novini-ukrajina-11953230.html (дата звернення 23.11.2022).

2. Уряд розширив програму фінансової держпідтримки малому бізнесу. URL: https://biz.ligazakon.net/news/207122_uryad-rozshiriv-programu-fnansovo-derzhpdtrimki-malomu-bznesu (дата звернення 23.11.2022).

3. Дія Бізнес. URL: https://business.diia.gov.ua (дата звернення 03.10.2022).

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15 березня 2022 р. № 2120-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text (дата звернення 23.11.2022).

5. З 17 березня діють нові податкові пільги для ФОПів та підприємств під час війни! URL: https://news.dtkt.ua/taxation/common/75358 (дата звернення 23.11.2022).

СЕКЦІЯ 5. ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ САМОВРЯДНОЇ ВЛАДИ

Олена Матвіївна Мілославська
аспірантка кафедри Публічної політики
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна

ДЕРЖАВА ТА САМОВРЯДНА ВЛАДА: ПОЛІТИЧНИЙ КОМПРОМІС ЯК АЛГОРИТМ ВЗАЄМОДІЇ

В умовах, коли держава як основний інститут перестала бути монополістом у вирішенні політичних і соціальних проблем, реальною потребою сьогодення стає участь громадськості в політичному управлінні, залучення населення та громадських асоціацій у процес прийняття, здійснення та контролю над прийняттям рішень. Традиція в політичній науці, яка існувала довгий період часу, представляла громадянське суспільство в інституціональному плані виключно як сукупність громадських об'єднань і некомерційних організацій. Сучасне розуміння громадянського суспільства зводиться до того, що воно представлено в політичному просторі різноманітними і численними інституціями та формами прояву громадянської активності. Громадянське суспільство – це багатогранний і диференційований ансамбль різноманітних інститутів і суб'єктів – юридичних осіб та незареєстрованих організацій, які здійснюють соціально-корисну діяльність у різних сферах суспільного життя, створюючи умови для самореалізації громадян їх об'єднань, забезпечення приватних потреб та інтересів, а також, по мірі становлення громадянського суспільства, поступового перерозподілу між цивільними інститутами і державою за вирішення важливих завдань у ході просування принципів партиципаторної демократії та розширення політичної участі [1, с. 245].

Варто зауважити, що можливості державного апарата мають свої межі у вирішенні питань місцевого значення, державній владі потрібна підтримка з боку населення. Тому виникає взаємодія державної влади і органів місцевого самоврядування для спільного вирішення конкретних місцевих справ.

Місцеве самоврядування – це визначене Конституцією та законами України право територіальної громади самостійно, під свою відповідальність, безпосередньо або через утворювані громадою органи вирішувати питання місцевого значення. Місцеве самоврядування є безумовною ознакою дійсної демократії в такій країні. Україна визнає та гарантує місцеве самоврядування, а, отже, будує громадянське суспільство, демократичну правову державу з верховенством права, пріоритетом прав людини, розподілом влад. Організаційна та матеріально-фінансова самостійність місцевого самоврядування гарантована Конституцією та законами України. Громадянське суспільство – це основа сталого розвитку країни. Отже, місцеве самоврядування – це політичний інститут, вбудований в загальну систему політичних структур, відносин і

взаємозв'язків. Це елемент політичної системи суспільства, і його існування в державі означає, що в країні поряд з інтересами особистості й інтересами держави визначаються й гарантуються ще й місцеві, територіальні інтереси [2].

У кожній державі, залежно від особливостей її політико-територіального та адміністративно-територіального устрою, типу державного правління та політичного режиму, історичних, національних, географічних та інших особливостей, місцеве самоврядування має специфічну форму та назву. У різних країнах для передачі змісту такого соціально-політичного явища як місцеве самоврядування використовуються й інші терміни: «муніципальне управління», «місцева автономія», «територіальна децентралізація», «комунальне управління» тощо. В основу місцевого самоврядування кожної країни світу покладені національні теорії місцевого самоврядування, оскільки становлення цього конституційно-правового інституту в кожній країні, а іноді і в кожній адміністративно-територіальній одиниці відбувається по-різному.

Необхідною умовою демократизації політичної системи України стає подальше реформування інституту державної влади і місцевого самоврядування у напрямі наближення їх до європейських стандартів та підвищення їхньої ефективності в управлінні державою через поступове розширення самостійності місцевих громад. Українським урядом було підтримано та ратифіковано Європейську хартію місцевого самоврядування [3].

Державна влада і місцеве самоврядування – це інституції, які покликані надавати послуги населенню. Зрозуміло, що держава не може брати все це на себе. Однак, надаючи більше повноважень і самостійності органам місцевого самоврядування, як того вимагають європейські стандарти, держава несе відповідальність за збалансований розвиток усіх територіальних утворень, за територіальну цілісність країни. Тому є сенс в тому, коли дослідники визнають місцеве самоврядування децентралізованою формою державного управління [4].

Уже сьогодні ми можемо констатувати збільшення кількості проблем та посилення тиску на діяльність урядових структур з боку суспільства. Адже дуже важливо, аби у цьому процесі, окрім громадських об'єднань, брали участь зацікавлені представники органів влади. Тому дуже вагомим є питання про взаємини органів державної влади й місцевого самоврядування, оскільки відокремлення органів місцевого самоврядування не тільки припускає новий тип подібних взаємин, але й провокує гостроту й конфліктність цих взаємин. Все це дозволяє нам звертати увагу на проблеми, які існують у взаємовідносинах державної влади і місцевого самоврядування. Більшість експертів сходяться на думці, що причини цих негараздів криються у відсутності належної взаємодії між органами влади і громадянським суспільством [5].

Розвиток взаємовідносин державної влади і місцевого самоврядування залежить від того, як саме держава буде спиратися на нього і яку модель місцевого самоврядування вона хоче побудувати.

Відповідно до статті 5 Конституції України народ здійснює владу безпосередньо через органи державної влади та органи місцевого самоврядування [6]. Це означає, що органи місцевого самоврядування не є складовою частиною державного механізму, вони складають окрему форму

реалізації народовладдя. Слід зазначити, що питання взаємодії органів державної влади й органів місцевого самоврядування виникло практично одночасно з появою самого інституту місцевого самоврядування. Залежно від спроби розв'язати проблему, проявів влади громади як впливу на суспільство поза системою державної влади, незалежної від держави чи її розгляду як елементу державного організму, що виконує лише функції органу держави [7, с. 18], сформувалися теорії державної влади і місцевого самоврядування.

Сьогодні «неприпустимим є намагання знайти шляхи вирішення проблем у цих сферах на засадах протиставлення державної влади та місцевого самоврядування» [8, с. 334]. Загострення протиріч і зростання кількості громадянських протистоянь ведуть до дестабілізації ситуації і безладів у суспільстві. У багатьох країнах світу політична ситуація в межах антагонізму і конфлікту між учасниками політичного процесу доходить до етапу, за яким є можливим або руйнування суспільної структури внаслідок насильницької взаємодії, або досягнення порозуміння і створення нових умов для розвитку політичної системи.

Неможна йти шляхом протистоянь та боротьби. Навпаки, тільки завдяки спільній співпраці та взаємодії, на основі спільно прийнятих компромісних рішень, з урахуванням усіх умов можливо досягти успіху у побудові демократичного суспільства. Для досягнення поставленої мети необхідне прийняття взаємного компромісного вирішення політичних, соціальних, правових, ідеологічних, економічних питань та системне реформування всіх сфер суспільного життя. Адже саме спільна робота на основі рівноправних партнерських відносин з метою вирішення актуальних проблем місцевого самоврядування і пошуку шляхів їх розв'язання із залученням зусиль усіх гілок влади на благо територіальної громади може згуртувати та сформувати дороговказ для сталого розвитку громадянського суспільства як підґрунтя Української держави.

Отже, можна стверджувати, що місцеве самоврядування є одним з важливих елементів життєдіяльності та розвитку держави і суспільства, а реалізація на практиці конституційних принципів місцевого самоврядування – це вагомий крок до становлення і розбудови правової держави і громадянського суспільства.

Сьогодні, попри жорстку агресію, щоденні обстріли мирного населення та бойові дії з боку Росії, Україна тримає курс на побудову суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави та становлення громадянського суспільства. Для досягнення поставленої мети, стандартів демократії, верховенства права та належного урядування в Україні необхідне взаємне компромісне вирішення політичних, соціальних, правових, ідеологічних, економічних питань і системне реформування всіх сфер суспільного життя.

Список використаних джерел:

1. Чальцева О. М. *Публічна політика: теоретичний вимір і сучасна практика* : монографія. Вінниця. 2017. 336 с.

2. Неділько А.І., Задорожний В.П., Бойко В.В. Публічна політика : навчальний посібник. Полтава : ПолтНТУ. 2018. 225 с.

3. Про ратифікацію Європейської хартії місцевого самоврядування : Закон України від 15.07.1997 № 452/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України. 1997. № 38. ст. 249.*

4. Шаповал В. Сутність місцевого самоврядування (питання теорії). *Місцеве самоврядування: 10 років здобутків* / за ред. М. Пухтинського. Київ : Атіка, 2002. С. 300.

5. Крупник А., Орлова А. Держава і громадянське суспільство: алгоритм взаємодії. *Громадський простір* : веб-сайт. 2020. URL: https://www.prostir.ua/?news=derzhava-i-hromadyanske-suspilstvo-alhorytm-vzajemodiji (дата звернення 01.12.2022).

6. Конституція України. Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст. 141.*

7. Панейко Ю. Теоретичні основи самоврядування. Мюнхен, 1993. 160 с.

Іщенко О. Актуальні питання розвитку місцевого самоврядування на сучасному етапі. *Вісник НАДУ*. 2004. №3. С.333-338.

Володимир Пилипович Микійчук,
виконавчий директор Асоціації
«Полтавська обласна Асоціація органів місцевого самоврядування»,
м. Полтава, Україна

РОЛЬ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ АСОЦІАЦІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У РОЗВИТКУ СУСПІЛЬНОЇ ЗГУРТОВАНОСТІ

Протягом тривалого періоду формування політичної системи України як сукупності інститутів, пов’язаних із реалізацією влади, а також норм і політичних традицій, що об’єднують їх в функціональну систему, спостерігалися проблеми у забезпеченні суспільної взаємодії та згуртованості. У загальному вигляді ці проблеми стосуються взаємовідносин між центром і регіонами, урядом і парламентом, органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування (ОМС) тощо [1].

Проведення адміністративно-територіальної реформи, розподіл повноважень, відсутність спеціального інституту державного нагляду за законністю в сфері місцевого самоврядування, оптимізація кадрового забезпечення органів місцевого самоврядування, передача державного майна, зокрема землі, в комунальну власність територіальних громад не могли не вплинути на зростання соціальної конфліктності, що послаблювало згуртованість громад. Послаблення стійкості та згуртованості громад набуло загрозливого характеру в умовах пандемії COVID-19, а в умовах воєнного стану – це один з аспектів національної безпеки.

Для спрощення спілкування і взаємодії, консультування громад різних типів (сільських і міських), отримання вигід від співпраці, навчання та

знаходження зарубіжних партнерів територіальні громади почали створювати громадські об'єднання – асоціації ОМС. Асоціації мають значний потенціал у налагодженні взаємодії між органами державної влади та місцевого самоврядування, органами влади і власниками бізнесу, науковою спільнотою, органами державної влади та органами місцевого самоврядування, що є підґрунтям для формування ефективної публічної влади [2]. Провідну роль серед таких об'єднань органів місцевого самоврядування відіграють Всеукраїнська асоціація органів місцевого самоврядування «Асоціація міст України», Всеукраїнська асоціація сільських та селищних рад, Українська асоціація районних та обласних рад, обласні асоціації органів місцевого самоврядування.

Слід відмітити, що створення асоціацій відповідає принципам Європейської Хартії місцевого самоврядування [3] та регулюється Законом України «Про асоціації органів місцевого самоврядування» [4]. Полтавська обласна Асоціація органів місцевого самоврядування (ПОАОМС) була створена за ініціативи голови Полтавської обласної ради у 2016 р. На період створення вона об'єднувала 29 громад області, на початок 2022 р. – 53 громади. Вони різні за розміром і спроможністю, кадровим забезпеченням і проблемами. Міські громади не можна порівнювати з сільськими і ця неоднаковість викликає напругу між громадами і недовіру до керівництва. Сільські громади вважають себе обділеними, а міські, навпаки, думають, що село не має таких проблем із ЖКГ, комунальним транспортом, утилізацією сміття тощо, як місто. А. Ф. Ткачук, звертаючи увагу на цю ментальну відмінність, вважає її «надзвичайно поганим явищем» для згуртованості [5].

У цьому зв'язку ПОАОМС вбачає своїм основним завданням підтримку та ініціювання заходів, спрямованих на розвиток людського капіталу на основі поєднання міського та сільського потенціалів. Це завдання в сьогоднішніх воєнних умовах набуває ваги національної ідеї, оскільки дозволяє використати міський промисловий і бізнесовий потенціал як для відродження сільського життя, збереження української ідентичності, так і для кращого забезпечення містян ресурсами виживання, насамперед продуктами харчування, житлом тощо. ПОАОМС тісно співпрацює з органами виконавчої влади, громадськими організаціями, закладами вищої освіти, об'єднуючи небайдужих людей для виконання цього нелегкого завдання. Керівництво обласної ради і безпосередньо асоціації розуміє, що зміцнення потенціалу розвитку починається з виховання і навчання дітей, залучення їх до громадської діяльності, тому ми разом з партнерами проводимо ряд конкурсів для дітей. Наприклад, обласний конкурс образотворчих робіт для дітей шкільного віку «Самоврядування очима дітей» спільно з обласною радою чи обласний конкурс творчих робіт для школярів і юнацтва «Громада моєї мрії» спільно з кафедрою публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету. Мета – активізувати молодь, створити умови для реалізації їх ідей, оскільки намагаємося заручитися підтримкою місцевих рад, які вже мають досвід фінансування шкільних проектів через шкільний бюджет участі.

Крім цього основними напрямами роботи ПОАОМС на сьогодні є:

– залучення можливостей міжнародної технічної допомоги для розвитку

громад, таких, як Фонд ім. Фрідріха Еберта, спільно з яким проводиться Міжрегіональний Форум «Взаємодія громад», чи GIZ, основними напрямами діяльності якої є економічний розвиток, енергоефективність і захист клімату, тощо;

– навчання через взаємодію. З цією метою за сприяння обласної ради започатковано проект «Школа місцевого самоврядування», розрахований на учнівську та студентську молодь, формування нової управлінської еліти, яка згодом очолить управління громадами;

– розвиток навичок проектного менеджменту, що розглядається як потенційна можливість залучення додаткових коштів для розвитку громади через використання грантів;

– проведення консультацій з питань управління земельною власністю, комунальним майном, правового захисту населення, допомоги внутрішньо переміщеним особам (ВПО) із залученням фахівців-юристів, науковців, представників експертного середовища;

– обговорення законодавчих змін у форматі круглих столів, конференцій, семінарів, внесення пропозицій до проектів законів, що стосуються місцевого самоврядування, направлення рекомендацій органам виконавчої влади;

– участь у наданні гуманітарної допомоги ВПО (забезпечення продуктами харчування, ліками, іншими засобами першої необхідності, допомога у пошуку житла, облаштування приміщень для тимчасового проживання людей тощо);

– організація громад для допомоги ЗСУ, оскільки у зв'язку з введенням воєнного стану, територіальні громади зобов'язані брати участь у заходах територіальної оборони, забезпечення безпеки громад, створення резервів для життєзабезпечення населення в складних умовах;

– підтримка участі територіальних громад в заходах щодо обміну досвідом, проектах, спрямованих на підвищення стійкості громад, таких зокрема, як «Сади для перемоги».

ПОАОМС також реалізує ряд повноважень щодо взаємодії органів місцевого самоврядування з органами державної влади: здійснює експертизу нормативно-правових актів; бере участь у розробленні проектів загальнодержавних програм законів України тощо, маючи статус консультативно-дорадчого органу. Можна стверджувати, що усі напрями роботи ПОАОМС пронизує ідея соціальної згуртованості, насамперед на рівні територіальних громад, де зосереджені всі життєві, побутові та соціальні проблеми людей.

Підсумовуючи, зазначимо, що асоціації органів місцевого самоврядування поступово підвищують свою роль у розробленні програм і стратегій розвитку територіальних громад, а також в активізації громадян щодо участі в управлінні місцевими справами.

Список використаних джерел:

1. Асоціації органів місцевого самоврядування в системі узгодження інтересів на національному, регіональному та локальному рівнях. Київ : НІСД, 2011. 39 с.

2. Крушанський С. І. Інституціанальна місія асоціацій органів місцевого самоврядування. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* 2013. № 12. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=661 (дата звернення 30.11.2022).

3. Європейська Хартія місцевого самоврядування: Хартія. Міжнародний документ від 15.10.1985 № 994_036. *Офіційний вісник України.* 2015. № 24. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_036 (дата звернення 30.11.2022).

4. Про асоціації органів місцевого самоврядування: Закон України від 16.04.2009 № 1275-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2009. №38. С. 1444. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1275-17 (дата звернення 30.11.2022).

5. Ткачук А. Розрив між селом і містом та згуртованість суспільства. *Інститут громадянського суспільства*. 2021. URL: https://www.csi.org.ua/news/rozryv-mizh-selom-i-mistom-ta-zgurtovanist-suspilstva-anatolij-tkachuk/ (дата звернення 30.11.2022).

Галина Павлівна Пасемко,
доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри менеджменту, бізнесу та адміністрування
Державного біотехнологічного університету,
м. Харків, Україна
Оксана Миколаївна Таран,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту, бізнесу та адміністрування
Державного біотехнологічного університету,
м. Харків, Україна

ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Професіоналізм це основа розвитку персоналу публічної служби. Управління професійним розвитком персоналу в органах публічної служби є одним з пріоритетних напрямів подальшого становлення публічного управління в Україні. Професіоналізм складається зі знань, вмінь, навичок, надбань у даній галузі, професійного досвіду та слугує інструментом якісного та ефективного виконання своїх посадових обов'язків та завдань, які висуває перед службовцем керівництво та держава. Саме від публічних службовців залежить ефективність реалізації завдань та функцій органів публічної влади.

У системі публічної служби професійний розвиток є центральним, стрижневим елементом, оскільки охоплює собою всю сукупність складників процесу підготовки, підбору, підвищення кваліфікації, атестації кадрів, а також управління кар'єрою публічних службовців. Система професійного розвитку існує протягом усього періоду проходження служби, починаючи від підготовки та закінчуючи звільненням публічних службовців. Саме тому управління процесом професійного розвитку означає фактичне управління проходження публічної служби з орієнтиром на постійне підвищення ефективності діяльності службовців [1].

У широкому розумінні професіоналізація являє собою процес, у результаті якого у публічних службовців формується об'єктивна (наявність знань, умінь, навичок, досвіду і професійно важливих та інших якостей) і суб'єктивна (усталена адекватна мотивація) готовність до професійної діяльності. Професіоналізм є результатом цього процесу, показником успішності його здійснення, якісною характеристикою публічного службовця, тобто професіоналізм виступає як певна соціально-професійна перспектива, більшою або меншою мірою доступна кожному публічному службовцю [2].

Професійний розвиток означає формування у публічних службовців якостей, професійно значимих знань, умінь і навичок, необхідних для виконання ними своїх посадових функцій, реалізації прав і виконання посадових обов'язків. Він покликаний повною мірою розкрити талант, здібності, потенційні можливості службовців.

У професійному розвитку публічних службовців можна виділити два аспекти:

– *професійно-кваліфікаційний розвиток*, пов'язаний переважно з навчанням і самоосвітою, набуттям нових знань і нового досвіду. Це повинно враховуватися при присвоєнні чергових рангів при зайнятті тієї чи іншої посади, що дасть можливість підвищення заробітної плати і в кінцевому підсумку стимулюватиме підвищення якості й ефективності праці;

– *професійно-посадовий розвиток* в основному пов'язаний з професійною розстановкою кадрів за умови врахування здібностей і можливостей кожного працівника. Все це повинно враховуватися при плануванні кар'єри кожного публічного службовця, забезпеченні поступального службового зростання співробітників тощо [3, с. 243].

Професіоналізм є інтегрованою характеристикою якостей працівника, який високою мірою відповідає вимогам робочого місця, професійної діяльності. У ширшому значенні – динамічна якість, яка формується в процесі професійного становлення працівника, інтегрування його у професійну діяльність. На цьому етапі розглядається кілька стадій: стадія професійної підготовки в структурі особистості передбачає формуванню професійної спрямованості через навчально-професійну діяльність; на стадії адаптації відбувається практичне опанування нормативної, виконавської компоненти професійної діяльності, входження в структуру соціально-професійних зв'язків; на стадії професіоналізації відбувається професійна спеціалізація, професійно-соціальне позиціювання працівника, формуються цілісні комплекси професійної діяльності, її стиль; на стадії майстерності професійна діяльність набуває нового рівня, відбуваються пошук нових підходів; самопроектування діяльності, розвиток її дослідницького, рефлексійного компонента, передача досвіду [4, с. 601].

Коли вживають поняття «професіоналізм», то зазвичай мають на увазі, що діяльність спеціаліста відповідає певним позаіндивідуальним, професійним, посадовим вимогам, що «вказана діяльність відповідає певній системі вимог і є сутнісною характеристикою діяльності» [9]. Професіоналізм – інтегрована характеристика якостей працівника, який високою мірою відповідає вимогам робочого місця, професійної діяльності; динамічна якість, що формується у

процесі професійного становлення працівника, інтегрування його особистості у професійну діяльність [4, с. 601].

Професіоналізм – це багатогранне явище, зокрема це сукупність освіти, саморозвитку фахівця, особистісних якостей, власного досвіду, сили волі тощо. Крім того, професіоналізм можна визначити як внутрішнє ставлення спеціаліста до праці. Основні вимоги, що характеризують професіоналізацію посадової особи (особистий професіоналізм), полягають у виконанні обов'язків, покладених державою, через наявність умінь, навичок, певного досвіду, знання, а також особистісних здібностей. Таким чином, професіоналізм – це найкращі досягнення, результати у певному виді діяльності за допомогою власного досвіду, освіти, навичок, вмінь [2].

Професіоналізм дозволяє фахівцю будувати власну ділову кар'єру, виконувати інноваційно та раціонально завдання. Професіоналізацію можна розглядати як цілісний безперервний процес становлення особистості спеціаліста, яка починається з моменту вибору та прийняття майбутньої професії та закінчується, коли людина припиняє активну трудову діяльність [2].

У науці і практичній діяльності закріпилася особистісно-діяльнісна парадигма професіоналізму, що базується на системних уявленнях про становлення особистості у професійній діяльності. Професійна спроможність виникає завдяки інтегруванню всієї багаторівневої структури особистості з її вродженими та набутими здібностями, якостями у трудовий процес, професійне середовище і проявляється у відповідних способах діяльності, поведінкових характеристиках, які дістали назву компетентностей. Таким чином, професіоналізація публічних службовців – це процес становлення та розвитку людини як фахівця в системі публічного управління, який ніколи не закінчується, адже фахівець постійно вдосконалює свою професійну майстерність. До основних складових елементів професіоналізму публічного службовця слід віднести: процеси навчання, підвищення кваліфікації, самоосвіту, самовдосконалення. Крім того, формування професіоналізму виступає процесом проходження психофізіологічних особистісних змін, що відбуваються під час тривалого виконання людиною службових обов'язків, що забезпечують якісно новий, більш ефективний рівень вирішення складних професійних завдань в особливих умовах [2].

Акцентування уваги на важливості знань у формуванні професійної компетентності, професіоналізму кадрів призводить до пошуку професійно важливих якостей, які б мали сучасні кадри. Враховуючи зазначене, основами професіоналізму як основи для розвитку публічних службовців є наступні:

1. Професіоналізм службовця визначається в межах двох діяльнісних напрямів: зовнішнього, спрямованого на зовнішні об'єкти (інформацію, процеси, людей тощо), та внутрішнього, пов'язаного із діяльністю, спрямованою на самоактуалізацію і професійний розвиток людини у процесі праці. За умов поєднання цих складових і виникає нова якість – професіоналізм як здатність до стабільно успішного, кваліфікованого виконання професійних функцій і завдань [5].

2. Професійна спроможність службовця відбивається в його робочій поведінці, що включає не тільки операційну, а й особистісну складові та може бути описана поведінковими характеристиками, що відповідають структурі професійної діяльності – від найбільш загальних напрямів, функцій до спеціалізованих відповідно до конкретних робочих завдань. Визначення сукупності таких компетентностей є найбільш доцільним для встановлення чіткої відповідності працівника до вимог робочого місця.

3. Для характеристики професійної спроможності службовця пропонується чотири базових групи: операційно-технологічні, когнітивні, соціально-психологічні, акме-компетентності. Наявність рівнів компетентності у кожній групі робить модель досить гнучкою як щодо опису посади, так і стосовно опису фактичної професійної спроможності службовця [6].

Отже, професіоналізм публічного службовця розглядається під впливом на нього професійного розвитку, процесу професіоналізації, професійної соціалізації, професійного становлення особистості. Професіоналізм має різні прояви. Рисами професіоналізму є: відданість професії, професійна спрямованість особистості, професійна компетентність, збагачення засобів професійної діяльності, успішне виконання службових обов'язків, професійна культура, вироблення власного стилю діяльності, прагнення до безперервного професійного вдосконалення та самовдосконалення, освіченість, професійна научуваність, професійна відкритість, готовність передавати знання та досвід, інші. Стадії (рівні) розвитку професіоналізму публічного службовця: допрофесіоналізм, власне професіоналізм, суперпрофесіоналізм, постпрофесіоналізм [3].

Становлення сучасної моделі державного управління в Україні супроводжується не лише переходом від публічного адміністрування до публічного управління, а й необхідними для такого переходу змінами у системі підготовки управлінців-професіоналів. Як і в усьому європейському політико-адміністративному просторі, професіоналізація публічних управлінців починає здійснюватися не на основі традиційного кваліфікаційного підходу, а в межах більш гнучкого та адекватного публічній переорієнтації державного управління компетентнісного підходу.

Список використаних джерел:

1. Година М.А. Зміст, структура та значення професійного розвитку державних службовців у системі заходів організаційно-правового забезпечення публічної служби в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління.* Том 31 (70). 2020. № 2. С.18-23

2. Пасемко Г.П., Таран О.М., Бабак Д.Е. Професіоналізм у системі публічного управління як основа розвитку персоналу публічної служби. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1650 (дата звернення 30.11.2022).

3. Публічна служба : навчальний посібник / С.М. Серьогін та ін.; за заг. ред. С. М. Серьогіна. Дніпро : ГРАНІ, 2018. 384 с.

4. Енциклопедичний словник з державного управління / за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського, Ю.П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.

5. Лесечко М.Д., Рудницька Р.М., Чемерис А.О. Методичні засади оцінки професійної компетентності керівника. Технология принятия управленческих решений в государственном управлении и местном самоуправлении. Львов: Ахилл, 2003. 424 с.

6. Слоньовський М.В. Професіоналізм у системі публічного управління як основа розвитку кадрів публічної служби в Україні: методологічний аспект. *Теорія та практика державного управління.* Особливості реалізації державної кадрової політики в Україні 2018. 1(60). С.1-7.

СЕКЦІЯ 6. АГРАРНА ПОЛІТИКА І МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Тетяна Василівна Арбузова,
кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри публічного управління,
адміністрування та міжнародної економіки
Білоцерківського національного аграрного університету,
м. Біла Церква, Україна

ДЕРЖАВНА ТА МІЖНАРОДНА ПІДТРИМКА АГРОБІЗНЕСУ ЯК УМОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Потребу у державній підтримці аграрної сфери частіше за все пояснюють особливими умовами сільського господарювання через залежність від природно-кліматичних умов та необхідністю забезпечення продовольчої безпеки держави. З 1992 року з появою концепції мультифункціональності сільського господарства (multifunctionality of agriculture), відповідно до якої це галузь, що крім свого основного призначення – виробництва продуктів харчування та сировини (так звані «білі функції») – виконує ряд інших важливих функцій, зокрема, ландшафтне планування територій, екосистемні послуги (зелені та сині сервіси), а також сприяння розвитку соціально-економічної життєздатності сільських районів (жовті функції) [1, с. 6-7], діапазон причин підтримки аграрної сфери суттєво розширився.

Традиційно державний вплив на розвиток аграрного сектору відбувається з використанням арсеналу правових, адміністративних, економічних, пропагандистських методів та інструментів, певна комбінація яких формує національну модель регулювання цієї важливої сфери економіки. Комплекс застосовуваних державою важелів об’єднує інструменти, агреговані відповідно до характерних ознак [2, с. 269]: за засобами впливу, сферою, галуззю, формою регулювання, етапами (пріоритетами) аграрної політики, ступенем впливу на аграрне виробництво і торгівлю, видом торгівлі. Державна підтримка є складовою державного регулювання аграрного сектора, яке поруч з інструментами стимулювання, до яких без сумніву належить досліджуваний важіль, входять і рестрикційні засоби впливу на сільське господарство.

ОЕСР визначає державну підтримку (agricultural support) як валові трансферти в сільське господарство від споживачів та платників податків, що випливають з урядової політики, яка сприяє розвитку аграрного сектору, незалежно від їхніх цілей та економічних наслідків [3, с. 16]. Крім бюджетних видатків, що відображаються на рахунках уряду, підтримка включає інші передбачувані/непередбачувані трансферти, які не вимагають реальних грошових виплат (наприклад, податкові, кредитні пільги, високі імпортні податки, експортні мита тощо).

Українське законодавство визначає державну підтримку як політику у бюджетній, кредитній, ціновій, регуляторній та інших сферах державного

управління щодо стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції та розвитку аграрного ринку, а також забезпечення продовольчої безпеки населення [4].

Бюджетні витрати і податкові пільги є рівноцінними за змістом і цілями, але знаходять різне відображення в статистиці державних витрат – перші є безпосередніми витратами, а другі означають втрати податкових надходжень, тобто опосередковані дотації [5, с. 94].

Отже, говорячи про державну підтримку, виникають асоціації зі стимулюванням, допомогою, сприянням, заохоченням розвитку, в зв'язку з чим має сенс позначити сторони процесу – це можуть бути «держава» і «отримувачі допомоги», тобто «донори» і «реципієнти». Важливою ознакою даного інструменту регулювання, яка вказує на його специфіку і відрізняє від інших, є те, що підтримка обов'язково повинна мати повний або частковий дарчий характер. Економічні аспекти надання та використання державної підтримки агросфері та удосконалення механізму її використання нерозривно пов'язані з принципами, на яких цей процес має ґрунтуватися, і які мають бути покладені в основу теорії і практики. За загальним правилом принципи – це основні вимоги і правила, яким повинні відповідати ті чи інші явища і напрями діяльності, тобто це засоби досягнення поставленої мети. Стосовно державної підтримки, очевидно, варто поставити акцент на таких:

– компетентність – висока обізнаність донорів (публічних органів влади) у визначені обсягу допомоги;

– спрямованість – визначення напрямів використання допомоги, тобто з'ясування питань про необхідні перетворення, їх потенційні результати та можливі шляхи реалізації;

– сумлінності – усвідомлення суб'єктами відносин щодо отримання підтримки власної добросовісності та чесності: отримувача допомоги – у наданні достовірної інформації про масштаби господарювання і доходи, оскільки йдеться про використання бюджетних ресурсів, держави – у своєчасній, небюрократизованій виплаті задекларованих коштів;

– сумісність (адекватність, своєчасність) – державна підтримка повинна відповідати потребам і легко сприйматися реципієнтом;

– нейтральність (неупередженість), тобто відсутність зв'язку з будь-якими устремліннями політичного характеру, намагання уникнути впливу великого бізнесу на прийняття державно-управлінських рішень;

– компромісність (неконфліктність) – поступливість заради досягнення високої ефективності державної підтримки;

– передінвестиційний характер – створення необхідних умов для подальших приватних прибуткових вкладень суб'єктами господарювання, сприяння прийняттю управлінських рішень щодо діяльності в аграрному секторі;

– універсальність – визнання множинності варіантів соціально-економічного розвитку аграрного сектору. Державна підтримка може стосуватися заходів щодо розвитку виробництва, торгівлі, соціальної сфери села, екології, науки, освіти тощо;

– фінансовий характер – акумулювання державних та регіональних коштів. Це поєднання безповоротного фінансування, фінансування на основі пільгових позик, гарантування кредитів тощо;

– максимальна вигода і для реципієнта, і для донора. Допомога може бути тільки тоді вигідною, коли забезпечує соціально-економічні результати й дає наслідки навіть після її надання;

– прозорість та підзвітність – відкритість, публічність процесу надання ресурсів, ефективний контроль за розподілом та витрачанням коштів аби зберегти довіру донорів, забезпечити антикорупційний ефект.

Міжнародна допомога українському агробізнесу мала широке поширення в перше десятиліття після здобуття незалежності, коли вітчизняна економіка вчилася жити за ринкових умовах. Це передусім була технічна допомога розвитку, а не гранти. З початком російсько-української війни знову актуальними стали питання надання міжнародної підтримки аграрному сектору, що викликано не тільки великодушним ставленням іноземних держав до країни-жертви воєнної агресії, а й усвідомленням того факту, що Україна є важливою ланкою забезпечення продовольчої безпеки у світі.

Однією з умов отримання українськими фермерами державної та іноземної допомоги є участь у Державному аграрному реєстрі (ДАР), створеному на виконання Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування Державного аграрного реєстру та удосконалення державної підтримки виробників сільськогосподарської продукції» та постанови Кабінету міністрів України № 573 від 02.06.2021 «Про функціонування Державного аграрного реєстру». ДАР – це державна автоматизована інформаційна система накопичення, обліку, обробки та надання інформації про сільськогосподарських товаровиробників та їх діяльність [6]. Це інструмент, що наближає наш агробізнес до євроінтеграції. Аби мати максимальний профіль в реєстрі, фермери мають привести у відповідність свої документи. Реєстрація займає близько 5 хв, при цьому підтягується інформація з усіх держреєстрів, що сприяє легалізації агробізнесу. До роботи ДАР долучаються як інвестори, так і донори. Отже, з метою реалізації публічної аграрної політики, зокрема, в частині надання держпідтримки сільськогосподарським товаровиробникам ДАР використовується для електронної взаємодії фізичних та юридичних осіб, державних органів, органів місцевого самоврядування, ЦНАПів [7].

Територіальні громади отримують податки від аграріїв, що спрямовуються на їх соціально-економічний розвиток. Місцевим органам державної влади, органам місцевого самоврядування потрібно ретельно вивчати та популяризувати зміст, принципи, форми, умови надання й отримання державної та міжнародної підтримки агробізнесу, допомогти виробникам сільгосппродукції, які працюють на їх територіях, залучати ці ресурси, що безумовно покращить взаємодію між місцевою владою та бізнесом, позитивно вплине на розвиток і фермерів, і громад, і держави в цілому.

Список використаних джерел:

1. Guido Van Huylenbroeck, Valerie Vandermeulen, Evy Mettepenningen, Ann Verspecht, Multifunctionality of Agriculture: A Review of Definitions, Evidence and

Instruments. *Living Rev. Landscape Res.*, 1, (2007), 3. 43 p. URL: http://lrlr.landscapeonline.de/Articles/lrlr-2007-3/download/lrlr-2007-3Color.pdf (дата звернення 24.11.2022).

2. Інституціоналізація публічного управління та адміністрування у контексті інноваційного розвитку сільських територій: теорія і практика : монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, професора, академіка НААН України А. С. Даниленка. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 360 с.

3. OECD's producer support estimate and related indicators of agricultural support. Concepts, Calculations, Interpretation and Use (The PSE Manual). March 2016. 190 p. URL: http://www.oecd.org/tad/agricultural-policies/full%20text.pdf (дата звернення 24.11.2022).

4. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2004 р. № 1877-IV. Дата оновлення: 27.10.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text (дата звернення 15.11.2022).

5. Stiglitz, Joseph E. Economics of the public sector. 3rd edition. New York / London : W. W. Norton & Company, 1999. 823 p. URL: http://irfanlal.yolasite.com/resources/204314151-Stiglitz-Economics-of-the-Public-Sector%281%29.pdf (дата звернення 12.11.2022)

6. Про Державний аграрний реєстр : *Державний аграрний реєстр*. URL: https://www.dar.gov.ua/about-dar (дата звернення 19.11.2022)

7. Державна підтримка фермерів. Як це працює : *Всеукраїнська асоціація громад*. 27 вересня 2022 р. URL: https://communities.org.ua/novyny/derzhavna-pidtrymka-fermeriv-yak-cze-praczyuye/# (дата звернення 09.11.2022).

Василишин Степан Володимирович,
здобувач вищої освіти ступеня Магістр
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Академії праці, соціальних відносин і туризму,
заступник директор з розвитку ПП «Оліяр»,
м. Київ, Україна

ВПЛИВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА РОЗВИТОК АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

Створення передумов до трансформації аграрного бізнесу вимагає посилення кооперативних зв'язків між селянськими господарствами, а також розвитку кооперативних відносин із сільськогосподарськими підприємствами, переробними, заготівельними й іншими організаціями. У зв'язку з цим постає необхідність вирішення економічних проблем розвитку кооперативних відносин в умовах багатоукладної економіки, що є актуальною науковою проблемою, яка має важливе соціально-економічне значення для зростання аграрної економіки, розвитку сільських територій та підвищення продовольчої безпеки країни.

Останні двадцять років держава шукає способи підтримки вітчизняного сільського господарства в умовах ринкової економіки, шляхи підвищення ефективності підприємницької діяльності в цій галузі, конкурентоспроможності

вітчизняної сільськогосподарської продукції та розвитку сільських територій. Незважаючи на вжиті урядом заходи, ефект від реалізації подібного роду програм, як правило, є незначним. Це пояснюється тим, що у прийнятті управлінських рішень у сфері сільського господарства не враховується специфіка аграрного сектора, пов'язана зі складною соціо-еколого-економічною системою всередині одного територіального утворення [3, с. 7].

Важливим фактором розвитку сільських територій є аграрне підприємництво, яке являє собою різновидом підприємницької діяльності. Відмінною особливістю є використання землі як основного фактора виробництва, причому земля виступає водночас і як предмет, і як засіб праці. У контексті цього дослідження під аграрним підприємництвом розуміється сукупність економічних агентів, які займаються такою діяльністю.

Децентралізація вплинула на зміни ділового середовища й створила нові можливості для ефективного використання існуючого потенціалу підприємств для стимулювання їх розвитку в територіальних громадах.

Серед причин такої великої уваги до реформи територіальної організації влади є те, що нині місцеве самоврядування переважно неспроможне активізувати економічну діяльність і забезпечити сприятливе середовище для життєдіяльності людей .

Головна стратегічна мета реформи децентралізації – створення комфортного та безпечного середовища для життя людини в Україні. Цього можна досягти шляхом побудови ефективної системи влади на всіх рівнях (сільська/міська громада – район – область), передачею максимально можливої кількості повноважень – громадам. А також – створення умов для динамічного розвитку аграрного бізнесу на землях територіальних громад [2, с. 65].

Процес адаптації європейського законодавства у сфері сільського розвитку, а також підприємництва на сільських територіях, потребує часткового перегляду підходів до цього процесу з урахуванням пріоритетів та реальних можливостей Уряду, бізнесу і місцевих громад до трансформації і впровадження ефективних правових інструментів, здійснення додаткового імпульсу та галузевої координації цього процесу.

Ключовою складовою у розбудові аграрної сфери країни є комплексний сільський розвиток, спрямований на стабільне забезпечення розвитку сільськогосподарського виробництва, сільського підприємництва, поліпшення умов праці та проживання населення, збереження довкілля, відновлення та стале використання природних ресурсів.

Внаслідок війни руйнуються ланцюги постачання, падає попит на продукцію, зменшується можливість експортувати продукцію. Крім того обмеження, введені в рамках боротьби, створюють додаткові складнощі для аграрного бізнесу, зокрема малих аграрних господарств та ускладнюють їх доступ до ринків.

Важливою складовою недопущення спаду сільськогосподарського виробництва та зменшення кількості суб'єктів господарювання в агросекторі, які безпосередньо формують основну ланку системи продовольчої безпеки держави, є підтримка таких виробників у період війни та в наступні роки.

Основними факторами довготривалої стійкості розвитку аграрного сектору економіки за економічними та соціальними показниками є господарсько-організаційна та галузева структура. В рамках запровадження ринку землі держава має гарантувати кожному своєму громадянину недоторканність його права власності та захист інтересів та розвитку вітчизняного аграрного товаровиробника.

Застосування інноваційних технологій у власному виробництві стримується недостатнім обсягом оборотних коштів, обмеженим доступом до кредитних ресурсів, що призводить до втрат доходу та зниження експортного потенціалу.

Також слід зазначити, що недостатній рівень ефекту масштабу у формуванні товарних партій належної якості та просування продукції в ланцюжку від виробництва до кінцевого споживача, уникнення в ньому участі посередницьких структур, зумовлений недостатнім розвитком сільськогосподарської кооперації.

Важливою складовою становлення ефективної економіки на тлі інституційних зрушень є створення мотивованого поля для розвитку підприємницької діяльності в сільському господарстві. Агропромисловий комплекс є одним с основних секторів економіки і може слугувати своєрідним дзеркалом соціально-економічного розвитку країни.

Місцеве самоврядування повинно сприяти розвитку аграрного бізнесу, адже це можливість, у такий тяжкий час для країни, зберегти людський потенціал, шляхом створення робочих місць.

Формування відносин між аграрним бізнесом та місцевим самоврядуванням, в тому числі в сільському господарстві, це складний процес, що потребує вирішення ряду задач [2, с. 66].

Одним з основних механізмів державного економічного регулювання аграрного сектора є бюджетне фінансування з боку держави, що являє собою розподіл державних асигнувань для розвитку та розв’язання нагальних завдань аграрної сфери.

Аграрний сектор економіки України демонструє стабільне зростання. За підсумками 2021 року сільське господарство позитивно вплинуло на динаміку економіки країни. Індекс сільськогосподарського виробництва виріс на 15,4 %, в той час як індекс промислового виробництва впав відповідно до підсумків 2020 року [1, с. 3].

Допомога розвитку аграрного сектора залежно від джерел фінансування реалізуються як за рахунок бюджету, так і позабюджетної підтримки. Перша передбачає надання бюджетних послуг, розробку та впровадження програм розвитку галузі за рахунок бюджетів всіх рівнів. Позабюджетний вид допомоги не передбачає витрачання коштів бюджетів різних рівнів, а є засобами економічної політики, направленої на регулювання цін, тарифів, встановлення пільг, обмежень та реалізація регулювання зовнішньоторговельних відносин. Підтримка аграрного сектора може бути регіонального характеру та загального, всеукраїнського характеру, коли заходи підтримки стимулюють розвиток галузі в цілому.

Одним з найпоширеніших механізмів регулювання економіки з боку місцевого самоврядування є застосування цільових програм, що чітко передбачають цілі, шляхи, методи та очікувані результати від підприємницької діяльності.

Звичайно розробка та впровадження конструктивних місцевих програм розвитку аграрного сектора сприяє його розвитку та формуванні ефективної інфраструктури.

В процесі свого розвитку аграрний сектор стикається з великою кількістю проблем, значну роль у вирішенні яких відіграє місцеве самоврядування. Вона за допомогою механізмів, інструментів регулювання повинна реалізовувати політику підтримки у всіх напрямках розвитку сільського господарства. Пряма та непряма підтримка аграрного сектора повинна бути направлена на підвищення мотивації та стимулу підприємця.

Список використаних джерел:

1. Статистична інформація. URL: http://www.ukrstat.gov.ua (дата звернення 21.11.2022).

2. Забуранна Л.В., Ярмоленко Ю.О. Передумови розвитку аграрного виробництва в Україні. *Економіка АПК*. 2022. № 12. С. 64-68.

3. Дем'яненко М.Я., Іванина Ф.В. Державна підтримка як фактор забезпечення конкурентоспроможного аграрного виробництва. *Економіка АПК*. 2021. №5. С. 3-10.

Олександр Іванович Гуторов,
доктор економічних наук, професор,
провідний науковий співробітник відділу геоінформаційних технологій,
агроелогічних і економічних досліджень
Інституту кліматично орієнтованого сільського господарства НААНУ,
м. Київ, Україна

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Забезпечення сталого розвитку сільських територій залежить від низки чинників та умов, вагоме місце в системі яких належить екологічному фактору. Посилена увага до нього пояснюється підвищенням рівня антропогенного навантаження на довкілля, стрімким розвитком науково-технічного прогресу. Сучасний екологічний стан сільських територій пов'язаний із негативними змінами екосистем, значним зменшенням біопродуктивності і біорізноманіття, виснаженням ґрунтів і мінеральних ресурсів при одночасному небаченому зростанні забруднення всіх геосфер. Особливого значення проблема набуває для сільських територій, де антропогенна діяльність безпосередньо впливає на навколишнє природне середовище, значною мірою послаблюючи його здатність

до відтворення, а відтак – не тільки економічну складову сталого розвитку, а й соціальну як джерело культурологічного національного відродження.

Взаємодія сільського населення і природи є фундаментальною умовою існування селищних громад та сільського господарства. Закономірності сукупного, взаємодоповнюючого розвитку суспільства і природи формують певний простір, де особливості життєдіяльності першої компоненти стають умовами відтворення другої, їх взаємодія здійснюється в межах соціальної сфери і, як наслідок, підпорядковується її законам. Населення є складовою суспільства й розвивається за законами, обумовленими соціальними процесами. Воно не лише споживач, а й регулятор відтворення природних благ. Природне середовище, у свою чергу, впливає на людство, і пояснюється це тенденціями розвитку суспільства. Розширення повноважень місцевих громад потребує гармонізації розвитку сільськогосподарського виробництва та сільських територіальних громад, інтересів та ініціативи кожного жителя села щодо забезпечення високої ефективності виробництва та довкілля і, на цій основі, поліпшення якості та екологічної безпеки їх життя. Враховуючи той факт, що в Україні сільське населення складає 31 % наявного населення, а сільськогосподарські угіддя – 70 % земельного фонду країни, сталість розвитку сільських територій значною мірою визначає забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни в цілому.

Дослідження феномена сталого розвитку сільських територій повинне відбуватись у напрямі пошуку механізмів узгодженості дій економічних, соціальних та екологічних законів на різних етапах розвитку суспільства. Якщо під імперативом розуміти обов’язковість, то імперативними компонентами сталого розвитку сільських територій будемо вважати економічну, соціальну та екологічну складову [1]. Дослідження екологічної компоненти сталого розвитку дає можливість визнати важливість цього феномена для сільських територій України. Їх сталий розвиток – це соціально орієнтований процес економічного розвитку сіл із забезпеченням екологічної та продовольчої безпеки, а також ефективного відтворення природних ресурсів.

Концепція розвитку сільських територій повинна включати розробку основних документів: цільових державних програм розбудови соціальної інфраструктури та поселенської мережі, комплексних програм соціально-економічного розвитку сільських громад та сільських рад, регіональних комплексних програм соціально-економічного розвитку сільських територій району, області та річних планів і відповідних бюджетів соціального розвитку сільських громад, сільських територій району, області [2].

Сталий розвиток сільських територій у контексті екологічної безпеки – це певний виклик для уряду України та вітчизняних науковців. Відповідь на цей виклик дасть змогу, з одного боку, розробити та впровадити нову модель екосоціальної економіки сільських територій, що спрямована на всебічне покращення якості життя людини, а з іншого – вона слугуватиме фундаментом для євроінтеграційного процесу України, оскільки критерії сталого розвитку та екологічної безпеки будуть першочерговими.

Критерієм сталого розвитку повинно стати збереження навколишнього природного середовища. Створення і застосування екологічно прийнятних технологій передусім і стане чинником збереження довкілля. Але не слід надто захоплюватися новими технологіями, оскільки стихійне і бездумне використання техніки з очікуванням негайної вигоди вже поставило цивілізацію на край загибелі. Тому необхідно дуже ретельно вивчати екологічний вплив нових технологій, ураховуючи і перспективу.

Охорона довкілля стає невід'ємним складником державного управління. Тому політика в галузі екології та природних ресурсів України повинна виходити із забезпечення загальної екологічної безпеки і розвитку міжнародного природоохоронного співробітництва в інтересах нинішнього і майбутнього поколінь. Як свідчить об'єктивний аналіз ситуації, що склалася, незважаючи на надзвичайно гострі суперечності світового співтовариства щодо проблеми майбутнього розвитку людини і цивілізації, реально існує система заходів, яка сприяє їх подоланню. Але це неможливо зробити самотужки. Необхідна добра воля і скоординовані дії міжнародної спільноти, адже екологічний стан і культура природокористування перестають бути внутрішньою справою окремих держав, оскільки сучасне людство існує за умов глобальної взаємозалежності.

Для регіонів України та окремих підприємств важливим є впровадження системи екологічного моніторингу з урахуванням економічних інструментів, що має стати рушійною силою на шляху модернізації виробництва, ґрунтуючись на екологічній доцільності та економічній привабливості для потенційних інвесторів. Мета створення системи моніторингу довкілля полягає в забезпеченні адміністративних органів і відповідних служб області даними про стан довкілля та науково обґрунтованими рекомендаціями щодо прийняття управлінських рішень з оперативного контролю за ним та запобіганні негативним екологічним ситуаціям. Суб'єктами системи обласного екологічного моніторингу є спеціально уповноважені органи міністерств й відомств, управління обласної державної адміністрації, підприємства, установи та організації, які відповідно до своєї компетенції здійснюють спостереження за станом компонентів навколишнього природного середовища.

Економічний механізм раціонального природокористування, що є основою сталого розвитку сільських територій, у спрощеному вигляді являє собою систему заходів, спрямованих на більш ефективне використання природних ресурсів з урахуванням їх постійного вдосконалення та управління, ціноутворення, оподаткування, відтворювання й охорони.

Найважливішими функціональними елементами державної системи управління природоохоронною діяльністю є наступні складові економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності [3]:

– механізми зборів за забруднення навколишнього природного середовища та спеціальне використання природних ресурсів;

– механізм відшкодування збитків, заподіяних унаслідок порушення законодавства про охорону довкілля;

– система державного бюджетного фінансування природоохоронних заходів через головний розділ у складі відповідних бюджетів «Охорона навколишнього природного середовища».

Проблема соціально-економічного розвитку сільських територій переростає вже в національну і потребує реалізації на рівні держави соціальної політики, спрямованої на комплексне її розв'язання. Магістральною основою при цьому повинно стати формування і практичне втілення стратегічного планування, орієнтованого на соціально-економічну розбудову кожного окремо взятого сільського поселення, розпочинаючи з мікро- і до макрорівня. Його сутність має бути підпорядкована інтересам кожного сільського жителя.

Ключовою складовою у розбудові аграрної сфери країни є комплексний розвиток сільських територій, спрямований на стабільне забезпечення розвитку сільськогосподарського виробництва, поліпшення умов праці та проживання населення, збереження природного середовища [4].

Концептуальні положення стратегії сталого розвитку сільських територій повинні містити наступні напрями: усебічна, об'єктивна оцінка стану і тенденцій розвитку ресурсного потенціалу і соціально-трудових відносин у регіоні впродовж останніх 5–10 років, з виявленням чинників, що стримують розвиток; обґрунтування стратегічних цілей і завдань у рамках інтерактивного планування з урахуванням коригувань, спрямованих на підвищення ефективності використання ресурсного потенціалу і створення диверсифікованого ринку праці; розробка пріоритетних напрямів реалізації цілей і завдань на основі перспективного розвитку і вдосконалення регіональної, техніко-технологічної, адміністративної, соціально-трудової і загальноекономічної структури сільської території; обґрунтування мобілізації місцевих фінансових, матеріально-технічних, соціальних, трудових і гуманітарних ресурсів для досягнення концептуально сформованих завдань соціально-економічного розвитку сільської території на перспективу; розробка вагомих важелів і механізмів (економічних і неекономічних) виконання визначених концепцією основних цільових установок; прогноз найважливіших показників соціально-економічного розвитку території на основі узгодження очікуваних показників якості й рівня життя сільського населення.

На основі вивчення проблемних питань розвитку сільських територій, очевидною є необхідність вдосконалення сучасного механізму платежів і зборів за використання природних ресурсів на рентних засадах, зокрема в частині поглибленого урахування екологічних втрат громад. Напрямом розширення форм і джерел фінансування відтворення природно-ресурсного потенціалу та покращення природокористування є імплементації рентних відносин в систему децентралізованого управління сталим розвитком сільських територій.

Таким чином, стратегія сталого розвитку сільських територій потребує розробки такої концепції, яка б поєднувала в собі різні організаційно-економічні підходи, що включають методичні й методологічні аспекти вирішення проблеми сталості розвитку села як соціально-економічної системи, що забезпечує стабільне підвищення рівня якості життя населення. Досягнення стратегічної мети передбачає удосконалення організаційної структури управління сталим розвитком сільських територій на основі адаптованого до умов України

територіально-інтегрованого підходу ЄС до управління комплексним розвитком сільського господарства і сільських територій.

Список використаних джерел:

1. Гуторов О. І. *Проблеми сталого землекористування у сільському господарстві: теорія, методологія, практика* : монографія. Харків: Едема, 2010 405 с.

2. Іртищева І. О., Потапенко О. М. Концептуальні засади сталого розвитку сільських територій. *Сталий розвиток та екологічна безпека суспільства в економічних трансформаціях* : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф., м. Бахчисарай, 15–16 верес. 2011 р. / НДІ сталого розвитку та природокористування, ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України», Кримський економічний інститут ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана». Сімферополь : Фєнікс, 2011. С. 111-113.

3. Стегней М. І. *Сталий розвиток сільських територій в умовах децентралізації: від теорії до практики* : монографія. Миколаїв : ФОП Швець В.Д., 2014. 484 с.

4. Гуторов О. І. Розвиток сільських територій в умовах децентралізації. *Глобальні та національні проблеми економіки* : електронне наукове фахове видання / Миколаївський національний університет ім. В.О. Сухомлинського. Вип. № 2. Грудень 2014 р. С.820-823. URL: http://global-national.in.ua/vipusk-1 (дата звернення 26.11.2022).

Віталій Віталійович Пашко,
здобувач вищої освіти ступеня Магістр
Державного біотехнологічного університету,
м. Харків, Україна

РОЛЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В Україні державна підтримка сільського господарства здійснюється на основі наступних нормативно-правових актів: Конституція України, Господарський Кодекс України, Земельний Кодекс України, Закони України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року», «Про державну підтримку сільського господарства України», «Про фермерське господарство», «Про особисте селянське господарство»; інших нормативно-правових актів.

Використовуються наступні форми державної підтримки сільськогосподарських виробників:

1) податкові пільги,

2) державне втручання в ціноутворення (наприклад, через обмеження експорту або імпорту).

3) пряма бюджетна підтримка у вигляді субсидій та дотацій (сума видатків, що передбачена в Державному бюджеті України як бюджетна програма «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників»)

Останні декілька років у структурі державної підтримки сільського господарства України основною формою є податкові пільги, далі йде цінова підтримка, на третьому місці – субсидії і дотації.

Прогнозна сукупна державна підтримка за 2021 рік оцінювалась у 19,3 млрд грн (пряма бюджетна підтримка, податкові пільги та цінова підтримка), і такий же обсяг було закладено у проєкті Державного бюджету на 2022 р. (також закладено близько 4,4 млрд грн прямої державної підтримки) [2].

У 2020 році сума прямої державної підтримки сільгоспвиробників у вигляді субсидій та дотації з Державного та місцевих бюджетів України становила 3,97 млрд грн, на 2021 рік було закладено 4,5 млрд грн [3].

З 2020 року державна підтримка стає більш адресною, тобто такою, що надається безпосередньо виробнику в грошовій формі та з іншого боку спрямованою на залучення фінансових інституцій в процес фінансування виробництва (через більш інтенсивне фінансування програм зі здешевлення та компенсації кредитів, залучення, у випадку прийняття постанови КМУ, страхових компаній).

На 2021 рік збільшились видатки на компенсацію вартості сільськогосподарської техніки з 0,8 до 1 млрд грн (у сумі за 2020 р. близько 600 млн грн припадає на компенсацію за 2019 рік), здешевлення кредитів (+151 млн грн), майже вдвічі збільшено підтримку фермерських господарств (найбільше – на компенсацію вартості консультацій та пряму грошову підтримку сплати ЄСВ). У 2021 р. вперше запущені програми з відшкодування загиблих посівів внаслідок надзвичайної ситуації (після посухи у південних регіонах у 2020 р.) у розмірі до 4700 грн/га та з обмеженням у 50 га/особу (із розрахунку покриття постійний витрат), субсидії для виробників, що вирощують гречку (до 5 тис грн, але не більше ніж на 300 га).

Програма з часткової компенсації вартості сільгосптехніки та обладнання вітчизняного виробництва є однією з найбільших програм підтримки. У 2020 р. на програму було виділено найбільше серед усіх програм – майже 37% всієї бюджетної підтримки; у 2021 р. заплановано 22% (більше підтримки заплановано на здешевлення кредитів та на тваринництво). Даною програмою можуть користуватись сільгосптоваровиробники (підприємства, установи, особи), що постачають сільгосптовари, вироблені на власних або орендованих потужностях, питома вага такої продукції має бути не менше 75% від усієї продукції за рік. Розмір компенсації становить 25% від вартості придбаної техніки та обладнання (без ПДВ). До 2018 року компенсація складала 20% від вартості. З грудня 2019 року по березень 2021 року виплати по програмі часткової компенсації сільгосптехніки склали 1073 млн грн.

В регіональному розрізі, найбільше сукупної підтримки по програмі у відносному виразі (за часткою підтримки до валового виробництва сільськогосподарських підприємств) отримали сільгоспвиробники Луганської (0,44%), Запорізької (0,38%), Миколаївської областей (0,33%), тобто сходу та

півдня України. В абсолютному: Полтавська (81,94 млн грн), Запорізька (80,99 млн грн), Сумська області (75,35 млн грн). Найменше отримали Закарпатська (1,6 млн грн), Івано-Франківська (6,28 млн грн), Чернівецька (6,77 млн грн) області.

За період із грудня 2019 по березень 2021 р. підприємства в основному отримали по 1 платежу за цією програмою, у середньому – 1,4 платежі. Проте є випадки, коли одне підприємство отримало 9 платежів. Мінімальна компенсація склала 2761 грн, максимальна – 35 млн грн. Аналіз підприємств у розрізі їх спеціалізації та розміру дозволив визначити, що більшість підприємств, які взяли участь у програмі часткової компенсації сільгосптехніки, виробляють лише продукцію рослинництва (1610 підприємств); решта (784) – і рослинництва, і тваринництва.

Основними вигодонабувачами програми за сукупними виплатами є середні сільгосппідприємства розміром 500-10 тис. га – 74% сумарної держпідтримки, великі підприємства розміром більше 10 тис га отримали 16% сумарної держпідтримки, дрібні виробники (до 500 га) отримали 10% всієї підтримки по програмі [4].

Проте, фактична компенсація вартості нової техніки для дрібних сільгоспвиробників становить 11%, у той час як для решти більших за розміром виробників цей показник коливається на рівні 4-6%, незалежно від розміру підприємства. Причиною такої ситуації може бути те, що великі підприємства більше купують імпортну техніку, яка є більш інноваційною та по деяким параметрам більш ефективною, але вартість такої техніки за програмою підтримки не компенсується. Дрібні підприємства до 500 га, які імовірніше за все, потребують підтримки найбільше, направляють 6% своїх витрат на купівлю нової техніки, як і підприємства площею 500 – 10 тис. га, проте державна підтримка останніх у 2,5 рази менша, ніж найменших за розміром підприємств площею до 500 га. Менш продуктивні сільгоспвиробники (зазвичай менші виробники) отримали відносно більші обсяги підтримки. Отже, значно більшу частку компенсації у вартості техніки отримали дрібні виробники, аналогічна картина спостерігається і в розрахунку на гектар: для господарств розміром до 500 га це 725,9 грн на га, і значно менше для середніх та великих господарств (188 грн/га, 50,2 грн/га).

Компенсація вартості сільськогосподарської техніки дає можливість виробникам поступово оновлювати машинно-тракторний парк, купувати більш сучасні агрегати, що дає можливість підвищувати ефективність виробничої діяльності. Особливо актуальною даний вид підтримки є для малих та середніх товаровиробників, для фермерів, які тільки розпочинають свою виробничу діяльність.

В цілому, аналіз частки всього обсягу державної підтримки сільському господарству у структурі ВВП за останні 20 років свідчить про скорочення підтримки [1]. Підтримка виробників в Україні протягом останніх трьох десятиліть була нестабільною. Порівняно з іншими країнами підтримка сільськогосподарським виробникам України є достатньо низькою.

Глобальна концепція державної підтримки сільського господарства останнім часом зазнає кардинальних змін. У багатьох країнах світу основна

підтримка сільського господарства спрямовується на сталий розвиток сільських територій, ланцюги постачання, органічне виробництво продукції, гарантування безпечності харчових продуктів для споживачів.

Список використаних джерел:

1. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2021. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/agriculture-and-food/agricultural-policy-monitoring-and-evaluation-2021_2d810e01-en (дата звернення 25.11.2022).

2. Проєкт Державного бюджету на 2022 рік. *Верховна рада України* : офіційний веб-портал. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72775 (дата звернення 25.11.2022).

3. Огляд державної підтримки в аграрному секторі України. *Міністерство аграрної політики та продовольства України* : офіційний сайт. URL: https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/derzavna%20pidtrymka/presentation/State%20support%20review%2020211009.pdf (дата звернення 25.11.2022).

4. Огляд державної підтримки в АПВ України. *Міністерство аграрної політики та продовольства України* : офіційний сайт. URL: https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/derzavna%20pidtrymka/presentation/uastatesupportreviewissue220211118fin-211118203712.pdf (дата звернення 25.11.2022).

Тетяна Вікторівна Сокольська,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри публічного управління,
адміністрування та міжнародної економіки
Білоцерківського аграрного університету,
м. Біла Церква, Україна
Богдан Романович Осипенко,
аспірант кафедри публічного управління,
адміністрування та міжнародної економіки
Білоцерківського аграрного університету,
м. Біла Церква, Україна

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ: ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

За даними ООН кожен дев’ятий мешканець нашої планети голодує, 860 млн людей помирає від голоду [1]. На тлі прогнозів по стрімкому зростанню населення світу, яке до 2050 р. може сягнути 9 млрд осіб, проблема продовольчої безпеки у всіх її проявах на сьогодні та й в найближчій перспективі, залишається для міжнародного співтовариства одним із найголовніших пріоритетних завдань. Особливої актуальності вона набуває після військового вторгнення росії в Україну, яка останнім часом була одним із лідерів постачання продовольства в світі. Нинішня війна завдала нищівного удару по всіх ланках економічної системи України (за оцінками українського уряду втрати ВВП становлять 35-

50%). Руйнування цивільної інфраструктури (заблоковані Чорноморські порти, недостатність потужностей для зберігання зерна, проблеми з логістикою) серйозно позначилося на взаємопов'язаній природі та вразливості глобальної продовольчої системи, а в подальшому матиме більш серйозні наслідки.

Уже сьогодні фермери відчувають локальну нестачу ресурсів через пошкодження або закриття ключових ланцюгів постачання, зростання цін на добрива, паливо та інше. До того ж серйозну небезпеку для них становлять заміновані поля та активні бойові дії [2].

Всі ці чинники призвели до значного зниження агропромислового виробництва. Зокрема, станом на травень 2022 року було засіяно 8,6 млн га площі менше ніж у 2021 році; до 25 млн тонн пшениці та кукурудзи, які планувались на експорт нині залишаються в сховищах; при цьому агресор відбирає збіжжя у аграріїв, якого за даними Мінагрополітики було вкрадено близько 500 тис тонн. На окупованих територіях та в районах активних бойових дій окупанти масово знищують і крадуть активи та сільгосптехніку. Все це окрім загрози продовольчій безпеці не лише України, загострює проблему забезпечення сталого розвитку сільських територій. Загрожують продовольчій безпеці й сталому розвитку сільських територій висока корумпованість органів місцевого самоврядування, в тому числі, низькі державні витрати на інноваційні розробки в аграрному секторі, малоефективна, суто формальна державна підтримка сільгоспвиробників, низький ВВП на душу населення, високі ризики політичної нестабільності, невідповідність раціону нормам харчування [3].

В Україні на сільське господарство припадає лише 7 % кредитного портфелю банківської системи, 5-6 % капітальних інвестицій у АПК сформовано за рахунок позикових коштів. За офіційною статистикою аграрні підприємства в основному інвестують власні кошти – близько 74 %. На сьогодні у аграріїв досить нечіткі перспективи відносно державної фінансової політики. На фоні економічної нестабільності, підтримка аграрного сектору залишається неефективною і незначною мірою впливає на його розвиток.

Варто зазначити такий парадокс, що в Україні немає дефіциту продуктів харчування (окрім прифронтових зон), проте рівень споживання внаслідок падіння купівельної спроможності населення, низької заробітної плати та високих цін знижується. Так, наприклад, до 24 лютого 2022 року він становив 12,4, це свідчило, що одна людина із середньою зарплатою могла придбати кількість продуктових кошиків еквівалентну запасу на 12,4 місяців, то за даними KSE в липні 2022 року цей індекс впав до 7,4 [4]. Отже, це вже стає чітким сигналом про загрозу продовольчій безпеці наших громадян.

Враховуючи те, що основою сільськогосподарського устрою є господарства населення, в Україні має бути принципово змінено ставлення до них. Відповідно до цього державна аграрна політика має бути доповнена цільовими настановами, заходами й механізмами організаційно-економічного, інституційного характеру, спрямованими на сприяння розвитку кооперації, дрібного й середнього бізнесу, на їх модернізацію, повноцінну інтеграцію в національну економічну систему та набуття ними рис найкращих світових зразків.

Малий і середній бізнес має стати головним пріоритетом державної підтримки, що можливо досягнути шляхом ефективної його підтримки, компенсації кредитних ставок, розвитку страхування, розвитку інфраструктури аграрного ринку.

Існуюча на сьогодні система державної підтримки сільгоспвиробників є більш вигідною для великих агрофірм, в той час коли дрібні товаровиробники мають обмежений доступ до фінансових ресурсів і кредитування, зокрема. Також стримує розвиток бізнесу на селі відсутність цілісної системи сільськогосподарського кредитування та страхування, поширених у провідних країнах світу. Через звужену можливість використання готової продукції як об'єкта застави кредитування аграрного сектору майже заблоковано. Ці процеси уже призвели до зниження фінансової стійкості господарюючих суб'єктів, поставили під загрозу не лише завершення розпочатих інвестиційних проектів, але й здійснення поточної діяльності.

Окрім цього аналіз виробничих показників сільськогосподарської діяльності в Україні виявив, що галузь є дуже вразливою до змін клімату. Негативні наслідки зміни клімату мають прямий і непрямий вплив на врожайність сільськогосподарських культур. Якщо підвищення температури повітря та пов'язане з цим продовження вегетаційного періоду розширює можливості виробництва плодоовочевої продукції, то водночас, це ускладнює вирощування певних культур у конкретних регіонах та зменшує врожайність через тепловий стрес, зміни фенології зернових культур та поширення шкідників і хвороб рослин.

Що стосується аграрної політики України, то очевидно, що вона переважно зосереджена на макроекономічних параметрах, а тому потребує докорінних інституційних змін в системі управління з орієнтацією на багатофункціональне сільське господарство та розвиток сільських територій на основі активного залучення до цих процесів сільських громад. Особливого значення в цьому процесі набуває реформа децентралізації із оновленням ролі органів місцевого самоврядування та залучення громади із її проектними ідеями розвитку села. Як позитив можна відмітити створення Національної платформи продовольчої безпеки до роботи якої долучені 50 військових адміністрацій, 410 громад, більше 4,5 тисячі агропідприємств, торговельних мереж, продовольчих та логістичних компаній, які у режимі реального часу можуть обмінюватися інформацією про потреби у продовольчих товарах та наявні пропозиції, а також укладати угоди онлайн [5].

Зокрема, для підвищення ефективності використання виробничого потенціалу, який на сьогодні ще не повністю реалізовується надзвичайно важливим є розробка програм з відновлення, підтримки і збереження використовуваних у сільському господарстві природних ресурсів та забезпечення раціональної взаємодії всіх факторів аграрного виробництва.

З огляду на те, що в умовах ринку сільські громади повинні створювати територіальне висококонкурентне виробництво та належний соціум села, пріоритетними завданнями для них мають бути: диверсифікація зайнятості; створення нових робочих місць у виробництві та невиробничій сфері;

підвищення економічного розвитку кожного територіально-адміністративного утворення за рахунок високопродуктивної праці. При цьому підприємницький сектор, сільська громада й кожний громадянин мають об'єднати свої зусилля для забезпечення соціально-економічного розвитку своїх територій. Варто усвідомити, що сталий розвиток сільських територій це запорука продовольчої безпеки країни. Без вжиття термінових заходів, щодо реальної підтримки сільськогосподарського виробництва загроза продовольчій безпеці буде збільшуватись.

Ми вважаємо, що з урахуванням складної макроекономічної ситуації мають негайно змінені підходи щодо коригування механізмів державного регулювання розвитку сільських територій та сільськогосподарського виробництва у напрямі чіткої конкретизації цілей і завдань, прив'язуючи до цього заходи та інструменти їх досягнення.

Держава має створити передумови для економічного зростання. Нам видається вкрай необхідною мобілізацію громад на розвиток державно-приватного партнерства в частині відновлення інфраструктури, будівництва потужностей зі зберігання зерна та фруктів, м'ясопереробних пунктів. Необхідно приділити особливу увагу питанням формування доступності кредитування для аграрної галузі і, зокрема, обмежити маржинальність за кредитами, що залучаються сільгосптоваровиробниками для інвестпроектів, які реалізуються на умовах державно-приватного партнерства.

Оскільки, сучасний світ на сьогодні є надзвичайно уразливим до наслідків будь-яких кризових ситуацій, які незалежно від їх масштабу впливають як на національну, так і на глобальну продовольчу безпеку, подолання їх наслідків можливе лише спільними злагодженими зусиллями світової спільноти [6]. При цьому варто використовувати існуючий європейський досвід організації сільськогосподарського виробництва, в тому числі й через співпрацю в реалізації різних проектів підтримки для покращення технологічних та управлінських аспектів виробників, переробників, місцевої влади та громади села. Для усунення стримуючих факторів необхідно збільшити ступінь використання наявного виробничого потенціалу й скоротити втрати виробленої продукції, шляхом розвитку сучасної інфраструктури аграрного ринку, впровадження новітніх технологій з вирощування сільськогосподарських культур та утримання тварин. Необхідно активізувати кооперативний рух на селі, забезпечивши належну його цільову підтримку.

Україна обов'язково виграє війну, але уже сьогодні, Уряд має сформувати абсолютно нову Стратегію, відновити державні закупівлі зернових, активізувати роботу державних інститутів, і головне подолати корупцію в питаннях фінансової державної підтримки агровиробників. Вирішення заявлених проблем стане складовою забезпечення продовольчої безпеки як в Україні так і в глобальному вимірі.

Список використаних джерел:

1. Foresight review of food safety. URL: http://surl.li/dxuol (дата звернення 14.11.2022).

2. Note on the impact of the war on food security in Ukraine. Food and Agriculture Organization of the United Nations Rome. 2022. URL: https://www.fao.org/3/cc1025en/cc1025en.pdf (дата звернення 14.11.2022).

3. Кравчук Н.І., Антонець Т.Ю., Чаюн В.М. Особливості продовольчого забезпечення сільських територій. *Економіка та суспільство*. 2021. Випуск № 23. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/145/139 (дата звернення 15.11.2022).

4. Платформа продовольчої безпеки України як інструмент подолання кризи продовольства в світі. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/platforma-prodovolchoyi-bezpeki-ukrayini-yak-instrument-podolannya-krizi-prodovolstva-v-sviti (дата звернення 16.11.2022).

5. Огляд продовольчої безпеки та політики в Україні. URL: https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/Food_security_and_policy_review_issue%204_ukrainian.pdf (дата звернення 15.11.2022).

6. Клименко Н. Г. Забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану: стан, проблеми, перспективи. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. Випуск 30. С.128-132.

СЕКЦІЯ 7. МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ольга Володимирівна Білик,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління, адміністрування
та міжнародної економіки
Білоцерківського національного аграрного університету,
м. Біла Церква, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО ЧАСУ

Публічне управління в умовах воєнного стану характеризується своїми специфічними особливостями та механізмами розвитку, які потребують окремих наукових досліджень з метою напрацювання дієвих заходів для підвищення ефективності державного управління та регулювання в умовах збройної агресії.

Як показує досвід зарубіжних країн, основні виклики, з якими стикаються країни під час воєнних дій на своїй території, пов'язані з руйнуванням усталених механізмів управління державою, зміною структури економіки, втратою бюджетних надходжень, загостренням соціальних та демографічних проблем, посиленням інфляції та зростанням рівня бідності населення. Зокрема, війна в Хорватії у 1991-1995 рр. змусила відмовитися від субсидування низки дотаційних галузей, дерегулювати ціноутворення та зняти частину обмежень у торгівлі [2]. Грузія під час воєнних дій у 2008 році зіткнулася із потребою відновлення місцевої інфраструктури, забезпеченням товарами першої необхідності та житлом великої кількості людей, що стали вимушеними переселенцями, а також посиленням тиску на уряд з боку опозиції [3]. Ізраїль після початку воєнних дій започаткував низку масштабних інфраструктурних проектів, почав інвестувати значні кошти в аграрний сектор та приділив особливу увагу розвитку воєнно-промислового комплексу, і з часом Ізраїль став одним із світових лідерів у сфері воєнної промисловості, а частка експорту озброєння стала важливим джерелом наповнення державного бюджету [4].

Слід відмітити, що досвід зарубіжних країн не може бути використаний в Україні повною мірою, оскільки наша країна уже перебуває у фазі активних бойових дій, а ряд інституційних проблем гальмують перехід на новітні стандарти публічного управління. Тому на сьогодні важливого значення набуває підвищення ефективності публічного управління в контексті нових підходів до регіонального стратегування. Адже війна змінила всі плани та реалії, і тоді як одні територіальні громади зазнали значних руйнувань і різкого відтоку населення, інші навпаки зіткнулися з необхідністю приймати у себе переселенців та переміщений бізнес.

В умовах турбулентності та трансформаційних перетворень на регіональному рівні одним із перспективних напрямків є дослідження формування соціально-економічних систем, в основі яких покладено синергічну

взаємодію елементів та використання ресурсів як необхідних умов для досягнення цілей сталого регіонального розвитку. Науковці ще до початку повномасштабного вторгнення в Україну наголошували на проблемі надмірної залежності територіальних громад від адміністративних центрів і пов'язаною з цим низькою мотивацією органів місцевого самоврядування до збільшення своєї частки в місцевих бюджетах шляхом покращення інвестиційного клімату, стимулювання розвитку бізнесу, підвищення ефективності використання природних ресурсів та енергетичної модернізації комунальних підприємств [1, с. 178].

У зв'язку з цим, актуальними як в умовах воєнного стану, так і у післявоєнний період будуть інституційні зміни, зокрема, такі які стосуватимуться нових підходів до виплати компенсацій за надання послуг пільговим категоріям населення, різного роду соціальних виплат і дотацій. І якщо такі пільги встановлюються КМУ, то і компенсація їх має здійснюватися з державного бюджету, а не з місцевого. Ці заходи будуть спрямовані на посилення фінансової та адміністративної спроможності територіальних громад. Також одним із пріоритетних напрямків в системі управління територіальними громадами в умовах воєнного часу є удосконалення законодавства відносно діяльності органів місцевого самоврядування, в першу чергу, регламентації особливостей розпоряджання майном та ресурсами.

Оптимізація просторового розміщення релокованих підприємств та внутрішньо переміщених осіб тісно пов'язана із модернізацією стратегій соціально-економічного розвитку регіонів та територіальних громад.

Розробка ефективних стратегій місцевого розвитку потребує ретельного збалансування їх складності, а саме: кількості та різноманітності окремих елементів та заходів, з яких складається загальний стратегічний підхід, а також широти стратегічного охоплення, що підрозуміває обмеженість результатів та цілей розвитку, визначених конкретною стратегією.

Регіональні стратегії повинні відображати пріоритетні напрямки продовольчих резервів на територіях громад та основні заходи з приводу нівелювання безпекових ризиків.

Стратегії відновлення повинні враховувати основні потреби населення, серед яких медицина, транспортна інфраструктура, відновлення освітніх закладів. Разом з тим, території, які зазнали менших руйнувань в результаті війни, можуть отримати більше користі від вузько орієнтованих стратегій, які будуть спрямовані на такі більш складні аспекти післявоєнного відновлення як повернення кадрів та відновлення екосистеми. Вибір певної стратегії має ґрунтуватися на ретельній оцінці місцевих умов та доповнюватися антикорупційними заходами.

Публічне управління територіальних громад, повинно базуватися на всеохоплюючій зацікавленості і відповідальності усіх учасників розвитку і передбачати поєднання засобів адміністративно-економічного та ринкового управління одночасно, структурне співвідношення яких дасть змогу виокремити індивідуальні моделі організації діяльності та управління територіальних громад.

В той час як органи місцевого самоврядування мають зосереджувати свої зусилля на проєктному плануванні відповідно до вимог територіальних громад, за національним урядом зберігається завдання управління та координації загальним процесом відновлення. Зокрема, серед багатьох завдань і повноважень центрального уряду – координація зусиль, спрямованих на запобігання невідповідності стратегічних рішень, ухвалених місцевими органами влади, місцевим можливостям.

Відновлення передбачає безліч різних видів діяльності, а успішні заходи з відновлення вимагають відмінної міжсекторальної координації на різних рівнях управління. У надзвичайних та постконфліктних умовах за національним урядом зберігається роль сприяння координації зусиль із відновлення на місцевому рівні та розширення спроможності місцевого керівництва взаємодіяти з національними та профільними міністерствами і з міжнародними партнерами

Важливою проблемою системи публічного управління у воєнний час є запровадження та активно використання цифрових технологій. Головний показник ефективності публічного управління в умовах розвитку цифрових технологій – відповідність вимогам сучасного суспільства. Державі при цьому відводиться головна роль у забезпеченні вирішення проблем цифрової трансформації публічного управління, що представляють життєві питання громадян, підвищення якості та системність виконання державних функцій, засноване на використанні даних в єдиному інформаційному просторі.

Україна потребує не лише швидкої модернізації публічного управління, а і кардинальної зміни підходів до формування системи публічної служби, що забезпечить підтримку влади суспільством та значно підвищить ефективність функціонування публічної влади.

Список використаних джерел:

1. Вдовенко Л., Тітов Д. Стан та проблеми розвитку об’єднаних територіальних громад в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 31. С. 175-181.

2. Дяченко С. Як нам відбудувати Україну. Успішні світові кейси повоєнного відновлення. *Укрінформ* : веб-сайт. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3493522-ak-nam-vidbuduvati-ukrainu-uspisni-svitovi-kejsi-povoennogo-vidnovlenna.html (дата звернення 1.12.2022).

3. МакФарлейн Н. Постреволюційна Грузія на межі? *Критика* : веб-сайт. URL: https://krytyka.com/ua/articles/postrevolyutsiyna-hruziya-na-mezhi (дата звернення 1.12.2022).

4. Нечипоренко М. Відродження після війни. Світовий досвід економічного успіху для України. *The Page* : веб-сайт. Режим доступу: https://thepage.ua/ua/news/yaki-varianti-vidnovlennya-ukrayini-ye-u-povoyennij-chas (дата звернення 1.12.2022).

Андрій Валентинович Войтенко,
здобувач вищої освіти ступеня Магістр
спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Академії праці, соціальних відносин і туризму,
м. Київ, Україна

ПОСИЛЕННЯ КІБЕРБЕЗПЕКИ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

На сьогоднішній день кіберзагрози еволюціонують в надзвичайно швидкому темпі, кіберзлочини стають досконалішими, краще організованими і транснаціональними. Це зумовлено тим, що інтернет та цифрові послуги стали невід'ємною частиною економіки в усьому світі: від електронного документообігу, інтернет-магазинів та онлайн-банкінгу до інтелектуальних систем управління підприємствами. Зі зростанням залежності від використання інформаційно-комунікаційних технологій в органах місцевого самоврядування відповідно зростають кіберризики і кіберзагрози, що потребує завчасного реагування щодо їх запобігання або вирішення та обізнаності з факторами ризику. Держава та органи місцевого самоврядування мають взяти на себе відповідальність за забезпечення доступу до стабільного безпечного цифрового простору, яким можуть скористатися всі громадяни, адже забезпечення належного рівня кібербезпеки є необхідною умовою розвитку інформаційного суспільства. Процес стрімкого розвитку та поширення нових інформаційних та телекомунікаційних технологій безпосередньо впливає на всі сфери функціонування держави та органів влади місцевого самоврядування.

Інформаційні технології все більше виступають каталізатором змін правових відносин у державі та є одним із чинників досягнення максимально позитивного результату в соціальній сфері. Але одночасно з цим існує проблема формування низки негативних аспектів, які пов'язані з використанням інформаційних технологій: незаконне використання авторських прав, несанкціонований доступ до приватної та секретної інформації на всіх рівнях (від приватного до державного), несанкціонований вплив на обчислювальні машини з метою виведення їх з ладу з допомогою спеціальних програм. Усі ці негативні фактори вимагають принципово нових підходів в кібербезпеці [1, с. 14].

Адміністративно-правова діяльність України в сфері забезпечення кібербезпеки є активною категорією правового життя, завдання якої – забезпечення наявності відносин в електронній сфері, тобто самого об'єкта охорони. Основний комплекс загроз і небезпек електронній сфері – це наявність суб'єктів та їх вольових дій з метою створення перешкод для функціонування інформаційних і телекомунікаційних мереж у державі.

Протягом останніх років Україна, як і більшість інших країн світу, робить впевнені кроки в напрямку розбудови інформаційного суспільства, забезпечення кібербезпеки та боротьби з кіберзлочинністю.

Саме Закон «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» визначає основні об'єкти кіберзахисту, які створюють критичну інфраструктуру країни, нормативно закріплює понятійний апарат у сфері кібербезпеки на найвищому рівні, регламентує принципи забезпечення кібербезпеки та національну систему кібербезпеки, окреслює державно-приватну взаємодію у сфері кібербезпеки та встановлює відповідальність за порушення законодавства у цій сфері і контроль за законністю заходів щодо забезпечення кібербезпеки України [2].

Серед першочергових завдань, які стоять перед державними інститутами України в рамках забезпечення інформаційного та цифрового суверенітетів, є: здійснення автоматичного моніторингу свого інформаційного простору; впровадження законодавства про відповідальність за контент; впровадження законодавства, яке регулює фільтрацію інтернет-контенту; недопущення використання новітніх інформаційних технологій для поширення соціально шкідливих ідей і закликів; правовий захист національної культури і мови від впливу домінуючих в інформаційному плані країн; знаходження соціально прийнятного балансу між свободою слова і поширенням інформації та невід'ємним правом держави забезпечувати незалежну політику; захист від культурної експансії зарубіжних інтернет-ресурсів; перехід державних установ на використання програмного та технічного забезпечення власної розробки і виробництва [4, с. 106-108].

З метою зміцнення взаємної довіри у сфері кібербезпеки та вироблення спільних підходів у протидії кіберзагрозам, консолідації зусиль у розслідуванні та запобіганні кіберзлочинам, недопущення використання кіберпростору в протиправних та воєнних цілях держава має активізувати участь в організації спільних міжнародних проектів з нарощування кібернетичного потенціалу. Україна має продовжувати застосовувати європейські і міжнародні стандарти у сфері кібербезпеки, розвивати роботу відповідних органів, які здатні ефективно взаємодіяти з відповідними органами ЄС і НАТО. Досвід України дозволяє їй бути не лише реципієнтом допомоги від ЄС і НАТО, а й джерелом нових знань, навичок і способів протидії сучасним кіберзагрозам [5].

З метою посилення стійкості критичної національної інфраструктури з кібербезпеки український Уряд регулярно бере участь у міжнародному співробітництві з реагування на кіберінциденти, маючи доступ до передового міжнародного досвіду та сучасних алгоритмів реагування на кіберінциденти. Саме розвиток міжнародного співробітництва у сфері забезпечення кібербезпеки, участь у заходах зі зміцнення довіри у кіберпросторі, які проводяться під егідою ОБСЄ, та поглиблення співпраці України з ЄС та НАТО посилюють спроможності України у сфері кібербезпеки і відповідають національним інтересам.

Сучасні інформаційні загрози підкреслюють нагальну потребу у співпраці між державами для попередження постійних загроз в інтернеті, забезпечення кращого розслідування, затримання і переслідування зловмисних агентів, подолання проблем кібербезпеки, адже сучасні суспільства глобально

взаємопов'язані, а кібератаки можуть призвести до значних економічних і соціальних збитків. Саме тому міжнародні зусилля у посиленні кібербезпеки та захисту критично важливих інформаційних інфраструктур мають бути узгоджені та діяти у відповідь на ці нові тенденції в глобальному русі до цифрової економіки та інформаційного суспільства.

Забезпечення кібербезпеки – це діяльність, спрямована на запобігання, своєчасне виявлення, припинення чи нейтралізацію реальних і потенційних загроз важливим інтересам людини і громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору, за якої забезпечуються сталий розвиток інформаційного суспільства та цифрового комунікативного середовища України в кіберпросторі.

Важливо підвищувати рівень обізнаності щодо кібербезпеки на всіх рівнях: від діючих центрів комп'ютерної безпеки до розгортання освітніх програм з комп'ютерної безпеки. За умов небезпеки, що склалися нині у кіберпросторі. Говорячи про кібербезпеку у сфері публічного управління, не можна не погодитись з Є. Кубановим, який зазначив, що «кібербезпека системи публічного управління – це основа національної безпеки України, яка формує захищеність держави, суспільства, системи публічного управління, населення країни в кібернетичному просторі» [3, с. 51].

Проблема ефективного забезпечення кібербезпеки потребує комплексного вирішення і вимагає скоординованих дій на національному, регіональному та міжнародному рівнях для запобігання, підготовки, реагування та відновлення інцидентів з боку органів влади, приватного сектора і громадянського суспільства. З огляду на сучасні суспільно-політичні та інформаційні виклики визначення політичних, науково-технічних, організаційних та просвітницьких напрямів конструювання ефективної системи кіберзахисту у рамках комплексної протидії кіберзагрозам сприятиме формуванню ефективного механізму протидії загрозам у кібернетичній сфері.

Кібербезпека в органах місцевого самоврядування – це важлива складова національної безпеки, яка полягає у досягненні стану захищеності від внутрішніх і зовнішніх загроз, що забезпечує умови існування людини, держави і суспільства, які гарантовані Конституцією. Кібербезпека є складовою інформаційної безпеки і покликана захищати життєво важливі інтереси людини і громадянина, суспільства та держави під час використання кіберпростору, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національній безпеці України у кіберпросторі.

В органах місцевого самоврядування необхідно продовжити і розширити діяльність зі створення умов для формування інформаційної безпеки на основі загальновизнаних принципів і норм в сфері забезпечення інформаційної безпеки та кібербезпеки. Доцільно фінансувати та впроваджувати сучасні технології автоматизованого захисту. Завдяки автоматичній ідентифікації підозрілих даних, увесь процес дотримання безпеки стане більш ефективним, а сама кібербезпека позбавиться потреби в кропіткому ручному огляді журналу даних. Інвестиції у кібербезпеку дозволяють уникнути неминучої шкоди і наслідків,

завдяки чому органи місцевого самоврядування можуть вийти на суттєво вищий рівень виконання своїх повноважень, а завчасні витрати в ці інвестиції є нижчими, ніж активне інвестування після атак або злочинних дій.

Список використаних джерел:

1. Лісовська Ю.П. Кібербезпека: ризики та заходи : навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2019. 272 с.

2. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 5 жовтня 2017 р. №2163-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text (дата звернення 24.11.2022).

3. Кубанов Є. В. Теоретичні підходи до понятійно-категоріального апарату кібербезпеки в системі публічного управління. *Аспекти публічного управління*. 2018. Т. 6. № 8. С. 49-55.

4. Задерейко А., Троянський А., Логинова Н., Трофименко Е. Проблемные аспекты защиты информационного суверенитета Украины. *Інфокомунікації – сучасність та майбутнє* : матеріали 7 міжнар. наук.-пр. конф., м. Одеса, 26-27 жовтня 2017 р., в 3 ч. Одеса, ОНАЗ, 2017. Ч. 1. С. 106-108.

5. Співробітництво Україна – ЄС – НАТО з протидії гібридним загрозам у кіберсфері. Київ, 2019. 28 с. URL: https://geostrategy.org.ua/ua/analitika/item/1565-cooperation-ukraine-nato (дата звернення 24.11.2022).

Микола Іванович Лахижа,
доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри публічного управління та публічної служби
Академії праці, соціальних відносин та туризму,
Радник РЦБВПД в Полтавській області,
м. Київ, Україна
Олександр Іванович Черчатий,
кандидат наук з державного управління, доцент,
Директор Регіонального центру з надання
безоплатної вторинної правової допомоги у Полтавській області,
м. Полтава, Україна

СПЕЦИФІКА РОБОТИ СИСТЕМИ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКІСТЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Система безоплатної правової допомоги в Україні створена з метою захисту прав громадян та доступу їх до правосуддя, а особливо соціально вразливих категорій населення. Відповідно до функціональних повноважень місцеві центри та бюро правової допомоги надають всім громадянам України безоплатну первинну правову допомогу у вигляді правової інформації, правових консультації. Безоплатна вторинна правова допомога полягає у захисті,

здійсненні представництва інтересів осіб в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами, складенні документів процесуального характеру і надається найбільш соціально-незахищеним верствам населення, визначеним у законі.

У Полтавській області діє Регіональний центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги (далі – РЦ), якому підпорядковані три місцевих центри (далі – МЦ) та бюро правової допомоги. Інформація про діяльність системи БПД розміщена на сайті [1]. Інформативними і цікавими для читачів є щомісячні випуски юридично-просвітницької газети «Правовий вісник», який випускається РЦ. Прикладом може бути жовтневий випуск 2022 року.

Суттєве значення для забезпечення ефективності надання безоплатної правової допомоги населенню області має співробітництво її структур з органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Наприклад, із 2016 року в м. Полтаві на базі РЦ відбуваються міжрегіональні круглі столи на тему: «Актуальні питання посилення правової спроможності територіальних громад» [2]. З більшістю органів місцевого самоврядування області укладено угоди про співпрацю. В органах місцевого самоврядування прийняття програм правової освіти направлено на посилення правопросвітницького напряму роботи для населення громад. Вже в процесі децентралізації зусилля РЦ та МЦ спрямовувалися на підтримку дій територіальних громад по створенню консультативних пунктів та підтримувалася діяльність параюристів.

В умовах воєнного стану робота МЦ націлена також на посилення співпраці з територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки (військовими комісаріатами), громадськими організаціями, які опікуються питаннями захисту прав військовослужбовців, резервістів, військовозобов’язаних, добровольців ТРО, ветеранів війни та членів їх сімей, а також членів сімей загиблих ветеранів війни.

Ще у зв’язку з поширенням епідемії коронавірусу значно посилилася увага до дистанційного надання правової допомоги, що виявилося вкрай необхідним в умовах воєнного стану. У полтавських ЗМІ, на сайтах РЦ та органів влади розміщено інформацію про шляхи доступу до правових послуг [3]. Аби отримати юридичну консультацію дистанційно мешканці області можуть:

– зателефонувати на безкоштовний номер системи БПД – 0800-213-103;

– поставити запитання в месенджер фейсбук-сторінок системи БПД;

– написати листа на електронну пошту найближчого центру або бюро правової допомоги;

– прочитати правову консультацію на телеграм-каналі «Безоплатна правова допомога» https://t.me/ualegalaid.

Новий мобільний застосунок «Безоплатна правова допомога» та безкоштовний онлайн-ресурс WikiLegalAid надають громадянам можливість отримати безоплатну юридичну консультацію online в будь-якому зручному місці та з усього спектру правових питань.

З початком збройної агресії РФ проти України перед системою надання безоплатної правової допомоги постали нові виклики, у тому числі щодо максимально ефективної організації роботи. Постійні зміни у законодавстві в умовах воєнного стану вимагали відповідного реагування та інформування громадян про їх права та механізми їх захисту в умовах воєнного стану.

Одним із пріоритетних напрямів у роботі фахівців системи безоплатної правової допомоги Полтавщини залишається правопросвітництво. Реалізуючи цей напрям роботи, фахівці РЦ, МЦ та бюро правової допомоги активно комунікують з партнерами та проводять заходи щодо підвищення правової обізнаності громадян. Вже декілька років здійснюється активна взаємодія РЦ та Полтавської обласної бібліотеки для юнацтва імені Олеся Гончара. З 2003 року на базі бібліотеки діє правовий клуб «Феміда», до роботи якого долучаються і представники РЦ, а також проводяться активна просвітницька робота з учнівською молоддю м. Полтави.

Слід зазначити, що першочерговим завданням є проведення інформаційно роз'яснювальної роботи серед військовослужбовців, ветеранів війни та учасників АТО, переселенців. Після кожного заходу його учасники мають можливість отримати консультації юристів системи БПД.

Через напад Росії на Україну та активні бойові дії на території нашої країни, з'являється все більше внутрішньо переміщених осіб. Держава надала їм можливість отримати матеріальне забезпечення, страхові виплати та соціальні послуги. І що не менш важливо – вони отримали правовий захист. Зокрема, актуальним для багатьох внутрішньо переміщених осіб є питання відшкодування, відновлення втрачених документів та інші правові питання. Вирішувати їх допомагають юристи системи БПД та адвокати, які надають безоплатну вторинну правову допомогу.

Згідно з Законом України «Про безоплатну правову допомогу», внутрішньо переміщені особи мають право на безоплатну вторинну правову допомогу; громадяни України, що звернулися із заявою про взяття їх на облік як внутрішньо переміщених осіб, мають право на представництво інтересів з питань, пов'язаних з отриманням довідки про взяття на облік ВПО. Лише протягом 2022 року юристами системи БПД області було надано безоплатну первинну правову допомогу 5048 внутрішньо переміщеним особам, а 433 осіб отримали безоплатну вторинну правову допомогу.

По цьому напрямку система БПД активно співпрацює з вищими навчальними закладами області. Для прикладу можна навести співпрацю РЦ із Полтавським державним аграрним університетом щодо надання правової допомоги внутрішньо переміщеним особам, яких тимчасово прихистив начальний заклад.

Одним із пріоритетів системи БПД став захист прав військовослужбовців Збройних Сил України: надання первинної правової допомоги, захист їх інтересів у суді, проведення прийомів у місцях компактного розміщення, військових госпіталях, військових частинах, проведення інформаційно роз'яснювальної роботи під час правопросвітницьких заходів та виступах у

засобах масової інформації тощо. Лише з початку роботу до МЦ та бюро правової допомоги Полтавщини звернулося 1310 осіб з числа військовослужбовців, ветеранів війни та учасників АТО за отриманням первинної правової допомоги у вигляді правових консультацій та правової інформації. Правову допомогу у вигляді складання документів процесуального характеру та захист їх отримали 671 захисник. Таку допомогу надавали юристи бюро правової допомоги та адвокати, які співпрацюють із системою БПД.

Характеризуючи питання, з якими захисники зверталися за консультаціями, можна зробити висновок, що їх найбільше цікавлять правові аспекти державної допомоги, виплат та компенсацій. Часто ставлять запитання щодо оформлення та отримання статусу «учасника бойових дій», перерахунку одноразової грошової допомоги до 5 травня, порядку звільнення з військової служби за сімейними обставинами або за станом здоров'я. Запитують також про трудові гарантії та пільги військовослужбовців, оскарження дій командирів військових частин. Багато запитань щодо аліментів, визначення способу участі у вихованні дитини, встановлення факту батьківства.

Наразі захисники та захисниці України, члени їх сімей потребують правової допомоги з різних питань і як показує практика кількість таких звернень збільшується. Проте, юристи системи БПД консультують не лише у приміщеннях місцевих центрів та бюро правової допомоги, а й спільно з органами місцевого самоврядування організовують виїзні консультування військовослужбовців, ветеранів війни та членів їхніх сімей у місцях дислокації захисників, приміщеннях госпіталів, управлінь соціального захисту.

Список використаних джерел:

1. Регіональний центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги у Полтавській області. *Безоплатна правова допомога* : веб-сайт. URL: https://legalaid.gov.ua/tsentry/regionalnyj-tsentr-z-nadannya-bezoplatnoyi-vtorynnoyi-pravovoyi-dopomogy-u-poltavskij-oblasti/ (дата звернення 28.11.2022).

2. У Полтаві обговорили питання розвитку правової спроможності територіальних громад. *Безоплатна правова допомога* : веб-сайт. URL: https://legalaid.gov.ua/novyny/u-poltavi-obgovoryly-pytannya-rozvytku-pravovoyi-spromozhnosti-terytorialnyh-gromad/ (дата звернення 28.11.2022).

3. Де і як можна отримати безоплатну правову допомогу на Полтавщині. KOLO.*NEWS. НОВИНИ ПОЛТАВИ* : веб-сайт. URL: https://kolo.news/category/suspilstvo/24485 (дата звернення 28.11.2022).

Іван Петрович Лопушинський,
доктор наук з державного управління,
професор, заслужений працівник освіти України,
завідувач кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Херсонського національного технічного університету,
Хмельницький, Україна
Микита Павлович Беган,
аспірант кафедри державного управління і місцевого самоврядування
Херсонського національного технічного університету,
Хмельницький, Україна

РОЛЬ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ: ЗАКОНОДАВЧЕ ПІДҐРУНТЯ

Відповідно до Закону України від 12 травня 2015 року № 389-VIII «Про правовий режим воєнного стану» воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. [3].

Відповідно до Указу Президента України від 24 лютого 2022 № 64/2022 [1], що був затверджений Законом України [6], обласні, Київська міська державна адміністрація, органи місцевого самоврядування відразу ж утворили ради оборони та забезпечили сприяння військовому командуванню в запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану. У населених пунктах на територіях активних бойових дій було створено військові адміністрації.

12 травня 2022 року Верховна Рада України ухвалила Закон за № 2259-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану [2]

Закон розширює компетенцію сільських, селищних, міських голів на час дії воєнного стану та надає їм одноособові повноваження з ухвалення рішень щодо: звільнення земельних ділянок комунальної власності від незаконно розміщених тимчасових споруд; обстеження будівель і споруд, пошкоджених внаслідок бойових дій; демонтажу будівель і споруд, які за результатами обстеження визнані аварійно небезпечними і такими, що становлять загрозу життю людей; передачі коштів з відповідного місцевого бюджету на потреби

Збройних Сил України та/або для забезпечення заходів правового режиму воєнного стану; створення установ з надання безоплатної первинної правової допомоги, призначення на посади і звільнення з посад керівників таких установ; боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями; поводження з небезпечними відходами [2].

Крім того, Закон змінює умови створення, порядок і строк здійснення військовою адміністрацією населеного пункту (далі – ВАНП) повноважень місцевого самоврядування:

1. Умовами створення ВАНП є нездійснення сільськими, селищними, міськими радами та/або їх виконавчими органами, та/або сільськими, селищними, міськими головами покладених на них Конституцією та законами України повноважень.

2. ВАНП може бути створено в межах територій територіальних громад (раніше – лише населених пунктів).

3. Начальником ВАНП може бути призначено відповідного сільського, селищного, міського голову.

4. ВАНП набуває повноважень органів місцевого самоврядування, сільських, селищних, міських голів лише після ухвалення відповідного рішення Верховною Радою України.

5. ВАНП (у разі її створення) діятиме не довше періоду дії воєнного стану і 30 днів після (раніше до наступних виборів).

Законом на час дії воєнного стану також спрощуються процедури ухвалення актів органів місцевого самоврядування та сільських, селищних, міських голів:

– при прийнятті на службу не потрібно проводити конкурси, подавати декларацію, проводити спеціальну перевірку, подавати документ про підтвердження рівня володіння державною мовою (за наявності такого обов’язку)

– проведення цих процедур та подання документів переноситься на мирний час;

– на акти органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб не поширюються вимоги щодо оприлюднення проєктів актів за Законом України «Про доступ до публічної інформації», а також не поширюється дія законів України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», «Про державну допомогу суб’єктам господарювання».

В умовах воєнного стану органи місцевого самоврядування відіграють значну роль щодо охорони та оборони територіальних громад. Відповідно до частини другої статті 98 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [3], органи місцевого самоврядування і далі здійснюють повноваження, надані їм Конституцією України та іншими законами України. Органи місцевого самоврядування зобов’язані сприяти діяльності військового командування та військових адміністрацій щодо забезпечення заходів, що потрібні для запровадження правового режиму воєнного стану на відповідній території та захисту безпеки населення.

Сільський, селищний, міський голова територіальної громади у період воєнного стану, на території якої не ведуться бойові дії, може ухвалити рішення з обов'язковим інформуванням начальника відповідної обласної військової адміністрації впродовж 24 годин щодо: внесення змін до кількісного та персонального складу виконавчого комітету відповідної сільської, селищної, міської ради; затвердження тимчасової структури виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, загальної чисельності апарату ради та її виконавчих органів, утворення інших виконавчих органів ради; наділення органів самоорганізації населення окремими власними повноваженнями органів місцевого самоврядування, а також передачі коштів, матеріально-технічних та інших ресурсів, необхідних для їх здійснення; внесення до місцевого бюджету змін, необхідних для здійснення заходів правового режиму воєнного стану військовим командуванням або відповідною військовою адміністрацією [3].

У вересні 2022 року у Верховній Раді України зареєстровано новий законопроєкт за № 8056 «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення повноважень органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб у період дії воєнного стану» [4].

Ухвалення цього законопроєкту зумовлено гострою потребою внесення змін до законів України «Про правовий режим воєнного стану» [3], «Про місцеве самоврядування в Україні» [5] та деяких інших. Практика застосування цих законів органами місцевого самоврядування, військовими адміністраціями за умов чинного правового режиму воєнного стану зумовила потребу їх вдосконалення, зокрема, щодо забезпечення системності, повноти й чіткості регулювання питань здійснення військовими адміністраціями повноважень органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб, випадків такого здійснення, перебігу його строків, гарантій для посадових осіб місцевого самоврядування, повноваження яких тимчасово припиняються тощо.

Список використаних джерел:

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лютого 2022 № 64/2022. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397 (дата звернення 21.11.2022).

2. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану : Закон України від 12 травня 2022 року №2259-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text (дата звернення 21.11.2022).

3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення 21.11.2022).

4. Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення повноважень органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб у період дії воєнного стану : Проєкт Закону України від 19 вересня 2022 року № 8056. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40503 (дата звернення 21.11.2022).

5. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text (дата звернення 21.11.2022).

6. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» : Закон України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text (дата звернення 21.11.2022).

Віктор Борисович Сухомлин,
кандидат наук з державного управління,
ректор Академії праці, соціальних відносин і туризму,
м. Київ, Україна

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Аналіз наукових напрацювань українських вчених щодо формування та реалізації державної політики у сфері зайнятості (В.Баштанник, К.Ващенко, Р.Войтович, П.Ворони, В. Геєць, Н.Гончарук, В.Гошовська, Н.Грицяк, О.Гладун, Н.Діденко; М. Лахижа, А.Рачинський, В.Рижих, П.Шевчук, О. Ярош та інші) свідчить про необхідність подальшого дослідження актуальних наукових і прикладних проблем зайнятості як структурно-функціонального елементу розвитку сучасного суспільства та забезпечення ефективності функціонування соціально-трудової сфери, розробки інструментарію соціального партнерства як ефективного засобу налагодження взаємодії між усіма суб'єктами сфери зайнятості населення та розвитку ринку праці.

Методологічне розроблення даної проблематики сприяє розвитку теорії державного управління, поглибленню уявлень щодо вирішення актуальних питань подолання безробіття, пошуку ефективних інструментів оптимізації державної політики у сфері зайнятості населення України.

Нормативно-правове забезпечення державної політики у сфері зайнятості населення України включає низку нормативних документів (Конституцію України, Господарський кодекс, Закони України «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями розвитку інноваційної діяльності в Україні», «Про інвестиційну діяльність», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» та інші).

На їх основі відбувається формування умов для сприйняття, створення та використання інновацій, визначено правові, економічні й організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлено форми стимулювання державою інноваційних процесів.

Нові стратегічно-технологічні прийоми розвитку сфери зайнятості населення України мають розвивати позитивні тенденції у сфері зайнятості та вирішувати проблемні питання: сприяти зайнятості населення, яке проживає в сільській місцевості (розроблення та запровадження відповідних інституційно-

оптимізаційних заходів, серед яких: створення сприятливих умов для розвитку приватних і кооперативних форм діяльності у сфері соціально-побутового обслуговування; розширення системи соціально-ділових центрів, бізнес-інкубаторів, центрів розвитку бізнесу для виконання функцій менеджменту з метою розвитку сільського підприємництва тощо); випереджаюче навчання як стратегічно-технологічний прийом розвитку сфери зайнятості населення України (передбачає випереджаючі умови розвитку ринку праці навчання працівників як гарантію їх захисту від звільнення та безробіття).

Методологічні проблеми становлення державної політики у сфері зайнятості населення розкривалися нами у публікації 2018 року [1].

Вивчення ситуації на ринку праці в умовах війни, свідчить про виникнення низки суттєвих проблем, які мають велике значення як для держави і суспільства, так і для кожного з громадян. Аналіз нормативно-правового забезпечення роботи системи зайнятості свідчить про пошук оптимальних шляхів вирішення виникаючих проблем, вимушеність окремих рішень та прагнення влади захистити права громадян навіть у тяжких умовах війни.

З часу ведення в Україні воєнного стану 24 лютого 2022 року Верховна Рада України прийняла кілька законів України, спрямованих на удосконалення роботи з безробітними та роботодавцями.

Законом України від 21 квітня 2022 року №2220-IX [2] внесено зміни до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану, спрямовані на спрощення процедур та збереження державних гарантій прав громадян у сфері зайнятості, зокрема, передбачено можливість:

1) надання статусу зареєстрованого безробітного внутрішньо переміщеній особі, у якої відсутні документи чи/та не розірвані трудові відносини з роботодавцем;

2) запровадження Кабінетом Міністрів України додаткових видів державної підтримки внутрішньо переміщених осіб, безробітних і роботодавців (компенсувати роботодавцю, який працевлаштовує безробітних внутрішньо переміщених осіб, витрати на оплату праці таким працівникам; надавати фінансову допомогу для організації підприємницької діяльності безробітним особам, які виявили таке бажання.

3) визначення розміру допомоги по безробіттю для внутрішньо переміщених осіб, які не мають необхідних документів, відповідно до наявної інформації в реєстрах та базах даних органів виконавчої влади, а також – виплата допомоги по безробіттю без особистого відвідування безробітними центрів зайнятості (за умови підтвердження наміру перебування у статусі безробітного будь-якими засобами комунікації);

Необхідним стало й законодавче рішення не позбавляти статусу безробітного та здійснювати виплату допомоги по безробіттю особам, які перебувають на тимчасово окупованих територіях або на яких проводяться бойові дії, та які не мають можливості відвідувати центри зайнятості або

спілкуватися з працівниками таких центрів.

Водночас встановлено максимальний розмір допомоги по безробіттю не більше 1,5 мінімальної заробітної плати.

Постановою КМУ від 21 червня 2022 р. №735 затверджено Порядок надання допомоги по безробіттю (Порядок № 735), у додатках до якого наведено форми: Заяви про призначення (поновлення) виплати допомоги по безробіттю (додаток 1); Довідки (додаток 2). Ця довідка видається центрами зайнятості на вимогу особи про нарахування допомоги по безробіттю [3].

Згідно п.4 Порядку № 735 загальна тривалість виплати допомоги по безробіттю застрахованим особам не може перевищувати 360 календарних днів (особам передпенсійного віку – не більше 720 календарних днів) протягом двох років з дня її призначення.

На час воєнного стану Державній службі зайнятості тимчасово зупинено можливість окремих виплат та фінансування роботодавців в частині компенсацій та профілактичних заходів. :

Відповідно до п.18 Порядку № 735 тривалість виплати допомоги по безробіттю скорочується на строк 90 календарних днів у разі звільнення з останнього місця роботи чи служби за власним бажанням чи за згодою сторін, а також у разі недотримання рекомендацій щодо сприяння працевлаштуванню

21 вересня 2022 року прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування служби зайнятості, соціального страхування на випадок безробіття, сприяння продуктивній зайнятості населення, у тому числі молоді, та впровадження нових активних програм на ринку праці» № 2622-IX [4], що набрав чинності 29 жовтня поточного року, за виключенням окремих положень.

Цей Закон суттєво оновлює зміст положень законів України «Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» та «Про зайнятість населення», зокрема, зміну підходів до стимулювання зайнятості найбільш вразливих осіб; оновлення програм сприяння зайнятості; нові механізми та інструменти сприяння зайнятості молоді; додаткові заходи подолання тривалого безробіття тощо. Передбачено розширення кола осіб, які можуть отримувати послуги як безробітні та уточнено особливості обслуговування безробітних у період воєнного стану.

В умовах воєнного стану зростає роль центрів зайнятості в реалізації державної політики у сфері трудових відносин. Важливим напрямом їх діяльності стало посилення співпраці з органами місцевого самоврядування, неурядовими структурами, а також з центрами безоплатної правової допомоги, що дозволяє ефективно вирішувати одне з головних на даний час питань - посилення роз’яснювальної роботи. Розширилося коло питань, які виносяться для освітньої роботи з безробітними. Серед інших варто назвати курси із питань цивільного захисту, первинної медичної підготовки, бухгалтерії, фінансів, аудиту та управління.

У період воєнного стану Державна служба зайнятості посилила проведення інформаційно-просвітницької роботи серед безробітних громадян

щодо служби в Збройних Силах України, як одного з видів зайнятості. під час семінарів з орієнтації на службу в Збройних Силах України, що проходять у центрах зайнятості та філіях обласного центру зайнятості можна дізнатися про умови комплектування Збройних Сил України військовослужбовцями для проходження військової служби, а також про вакансії, у яких є нагальна потреба у період воєнного стану. Для того, аби безробітні дізналися інформацію з перших уст, що посилює рівень довіри, до таких заходів долучаються й представники територіальних центрів комплектації та соціальної підтримки. Таке спілкування учасників дозволяє їм почути відповіді на більшість питань, які їх хвилюють.

Крім того, фахівці служби зайнятості надають присутнім інформацію про можливості служби зайнятості, у т. ч. й щодо підвищення конкурентоспроможності безробітних на ринку праці, повернення до трудової діяльності шляхом організації професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації, а також організації громадських та інших робіт тимчасового характеру.

Також кожен бажаючий може отримати індивідуальні консультації щодо порядку перебування на обліку в службі зайнятості у випадку призову на військову службу або підписання контракту.

Отже, в умовах воєнного стану в Україні проведено значну роботу по забезпечення прав громадян та працю та соціальну допомогу, що вимагає удосконалення нормативно-правового, організаційного та інформаційного забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Сухомлин В. Б. Особливості становлення державної політики у сфері зайнятості населення: методологія проблеми. *Ефективність державного управління* : зб. наук. пр. 2018. Вип. 3 (56). С. 158-168.

2. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час дії воєнного стану : Закон України від 21 квітня 2022 року №2220-IX. URL: https://ips.ligazakon.net/document/kp220735?an=24 (дата звернення 05.11.2022).

3. Про особливості реалізації державної політики у сферах зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття під час воєнного стану та після його припинення або скасування : Постанова Кабінету міністрів України від 21 червня 2022 р. № 735. URL: https://ips.ligazakon.net/document/kp220735?an=245 (дата звернення 05.11.2022).

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування служби зайнятості, соціального страхування на випадок безробіття, сприяння продуктивній зайнятості населення, у тому числі молоді, та впровадження нових активних програм на ринку праці : Закон України від 21 вересня 2022 року № 2622-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2622-20#Text (дата звернення 05.11.2022).

Дмитро Володимирович Томенко,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДІЖНИХ РАД, ЯК СКЛАДОВОЇ МОЛОДІЖНОЇ УЧАСТІ, ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення військ рф в Україну 24 лютого зупинило та змінило хід чималої кількості процесів, як всередині, так і зовні нашої держави. Розвиток молодіжної політики та молодіжної участі не став виключенням. Відповідно зусилля, час та ресурси, що було заплановано витратити на реалізацію програм, стратегій, ініціатив, проєктів, та конкурсів націлених на розвиток українських молодих людей та організацій, були перенаправлені на надання підтримки українським збройним силам.

Чимало молодих хлопців та дівчат в перші ж дні, в статусі добровольців, доєднались до чинних військ, аби власноруч, зі зброєю в руках, протистояти ворогу, пішли до лав тероборони, проходять навчальні курси з надання медичної допомоги, волонтерять 24/7 (причому з власної ініціативи, без вказівок чи доручень).

Через явну спонтанність подій, що відбулися, в певних молодіжних радах та органах студентського самоврядування процес «передачі спадковості», умовно справ до наступного покоління членів, не відбувся. Багато чого довелося будувати спочатку з нуля. Проте в питаннях допомоги молодіжні ради та інші об’єднання молоді не стали виключеннями, попри досить малий період існування в Україні. Українська молодь зрозуміла, що це не час аби «заморозити» власну діяльність та чекати перемоги. Де це було можливо переформатувавшись в нові штаби, або долучившись до вже існуючих з метою допомоги ЗСУ, так і нові молодіжні ради продовжують створюватись.

Згідно дослідження Української асоціації молодіжних рад 62% молодіжних рад України зупинили свою діяльність (а основна функція молодіжної ради – консультативно-дорадча до органу, при якій вона створена), 63% змінили вектор діяльності, нині сфокусувавшись на волонтерстві, переобладнавши простори в гуманітарні штаби, дезінформації, антикорупційній діяльності.

Всередньому чверть всього складу осіб, що були долучені до роботи молодіжних рад, змінили своє місце проживання та, попри все, залишились на зв’язку, в той час як є й ті, де ця цифра досягла двох третин всього складу ради. В тих молодіжних радах, де голова є радником голови громади чи області з питань молоді, ця функція теж тимчасово заморозилась. Враховуючи думки, озвучені членами таких органів на спільних Всеукраїнських зустрічах, позиція молоді щодо продовження діяльності різниться: більшість – прихильники ідеї, що варто змінювати вектор роботи в часи війни (займатись просвітницькою

роботою, координувати видачу гуманітарної допомоги, надавати психологічну підтримку населенню, займатись евакуацією), інші ж прагнуть розвитку молодіжної політики попри наявні перепони (адже наразі не час чекати і молодь має залишатись в пріоритеті). Навіть попри складність планування, обмеженість ресурсів та неповну включеність всіх членів залишились процеси, якими МКДО все ж продовжують займатись. Серед них, стратегічні сесії, комунікації з коучами (долучення таких фахівців до власної діяльності), ведення власних соцмереж, командотворення, закриті події з урахуванням безпекових питань.

Загальний рівень єднання, співпраці та довіри серед молоді в державі теж значно зріс. Сьогодні допомога абсолютно незнайомим людям не є чимось дивним, молодь відкрито висловлює власні думки, підписує петиції, записує публічні звернення. Навики самоорганізованості та самодисципліни активної молодої людини щодня вдосконалюються, попри відсутність можливості довгострокового планування та наявність значних ризиків життю й здоров'ю. Допомогою сьогодні займається чимала кількість людей (серед яких молодь, що вже працювала в громадському секторі, працевлаштовані в комерційних структурах, надаючи свою продукцію чи послуги безкоштовно, вимушені переселенці, що доєднались до організованих рухів всередині України чи за її межами), натомість не завжди називаючи ці дії «волонтерством». Високий рівень активності та загального патріотизму у молоді може позитивно вплинути на явку на майбутніх виборах, через бажання бути залученим до процесу прийняття рішень.

Та сьогодні про повноцінну діяльність молодіжних рад мови йти не може, адже відповідно до постанови Кабінету Міністрів України №590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану», Казначейство здійснює платежі за дорученням на виконання заходів і завдань державної та місцевих програм розвитку фізичної культури і спорту (організація і проведення спортивних заходів, участь у змаганнях, функціонування та фінансова підтримка закладів та організацій сфери фізичної культури і спорту), натомість виконання заходів, спрямованих на розвиток молоді до переліку не внесено. Через що всі департаменти, управління, відділи та фахівці, на чиї плечі покладені функції з розвитку молодіжної політики в громаді, ресурсів для цього не мають, відповідно залежні від них громадські організації, студентські й учнівські об'єднання а також молодіжні ради є досить обмеженими у своїй діяльності.

Станом на листопад 2022 частина з наявних в Україні молодіжних центрів поступово відновлює свою роботу (частково, продовжуючи штабську активність), адаптуючи свою діяльність до змін у роботі, що диктує нова реальність (стосується, як роботи з молодими людьми, так і організації простору), при цьому здебільшого сфокусувавшись на дітях, підлітках та молоді (в т.ч. співпрацюючи з донорами, такими як UNICEF та організуючи у себе в громаді СпівДія Хаб), що внаслідок війни постраждали найбільше (вимушені переселенці, особи, чиї батьки наразі захищають Україну). Поновлюються

програми з професійного розвитку молоді (в відносно безпечному онлайн-форматі), донори оголошують конкурси грантів на проекти підтримки громадянського суспільства за спрощеними умовами, куди включаються статті витрат недопустимі для заявників в мирний час: на підтримку інституційної діяльності організації (оплата оренди, комунальних послуг, заробітної плати штатним працівникам), заробітна плата менеджеру проекту, купівля необхідної техніки тощо.

Втім діяльність частини молодіжних рад наразі неможлива, через брак комунікації з усіма її членами, розташування приміщення в зонах бойових дій (його пошкодження та розкрадання ворогом) та загалом емоційного виснаження причетних до діяльності установи осіб.

Міністерство молоді та спорту України в співпраці з іншими програмами організовує зустрічі членів молодіжних рад, молодіжних працівників та працівниць (серед яких працівники молодіжних центрів, члени молодіжних рад) для обговорення поточних викликів та пріоритетів молодіжної роботи у період війни.

Молодь України сьогодні об'єднана, як ніколи. Молодіжні працівники/-ці разом з молоддю – частина тилу української армії. Молодіжні організації та центри навіть у часи війни приносять користь громаді, цивільним, біженцям, військовим, і займають своє місце у цій війні, аби спільними діями прискорити спільну перемогу.

Зрозумілим залишається той факт, що повноцінний розвиток молодіжної політики, в порівнянні з довоєнним періодом, наразі неможливий, адже є брак коштів, профільні комісії з питань молоді не збираються, кількість масових заходів та молодіжних проектів зменшилась. Відповідно роботи в цьому напрямку від профільних державних установ та молодіжних рад тимчасово призупинені повністю, або виконуються в мінімальному обсязі, поступово нарощуючи обсяги, на підконтрольних територіях та територіях вільних від обстрілів.

Список використаних джерел:

1. Чого хочуть полтавці 2: проблеми молоді. *ЗМІСТ. Зміни створюєш ти* : веб-сайт. URL: https://zmist.pl.ua/publications/chogo-hochut-poltavczi-2-problemy-molodi (дата звернення 02.12.2022).

2. Про основні засади молодіжної політики : Закон України від 27 квітня 2021 р. №1414-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text (дата звернення 02.12.2022).

3. Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 9 червня 2021 р. №590. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/590-2021-п#Text (дата звернення 04.12.2022).

Любов Миколаївна Шерстюк,
аспірант кафедри публічного управління та адміністрування
Полтавського державного аграрного університету,
м. Полтава, Україна

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОВНОВАЖЕНЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО ЧАСУ: РОБОТА З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ

Повноваження територіальних громад в умовах військового часу регулюються ЗУ «Про правовий режим воєнного часу», Указом Президента «Про введення воєнного стану в Україні», Указами Президента та відповідно законами про продовження воєнного стану. Вночі 24 лютого 2022 року, після звернення очільника РФ до своїх громадян, Росія розпочала повномасштабний наступ в Україну. В Україні запровадили воєнний стан з 05:30 години 24 лютого 2022 року по всій підконтрольній нашій державі території. Володимир Зеленський на підставі пропозиції РНБО України, відповідно до п. 20 ч. 1 ст. 106 Конституції України [1], Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [2], постановив запровадити в Україні воєнний стан строком на 30 діб. Указ Президента № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [3] підтримало 300 народних депутатів. Президент України підписав Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» №2259-IX [4], який дозволяв керівництву на місцях оперативно приймати рішення, без проведення сесій, спрощував процедури закупівель.

У зв’язку з переміщенням населення через військові дії російської федерації у 2014 році в українському законодавстві було введено термін «внутрішньо-переміщена особа». Внутрішньо переміщена особа (ВПО) – це громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [5]. Територіальним громадам, які знаходилися поза зоною військових дій, у 2022 році в зв’язку з масовим відтоком громадян з окупованих територій законодавством були передані обов’язки та надані повноваження щодо прийняття на свою територію та забезпечення житлом та всім необхідним внутрішньо-переміщених осіб – ВПО. Вони регулюються Постановами № 332, 333, 977 та ін.

Зупинимося на основних та їх реалізації на прикладі місцевих територіальних громад. А саме:

а) надання прихистку ВПО у садибах громадян або в навчальних та інших комунальних закладах громади.

Будь яка особа, яка прибула з території, де проводяться військові дії, може звернутися до виконавчого комітету територіальної громади з метою отримати

допомогу в її поселенні. В перші дні війни це виглядало так: органи соціального захисту виконавчих комітетів, старости, інші працівники ТГ, визначені керівництвом, здійснювали обдзвони жителів, які потенційно могли б прийняти біженців. У випадку, якщо житло не вдавалося знайти, людей поселяли у визначених комунальних закладах громади, як правило у школах та дитячих садках. Значна частина біженців живе там досі. Люди зачасту втікали з під обстрілів з валізою або просто з документами. Частина людей привезла домашніх тварин. Таким громадянам шукали приватні садиби або допомагали помістити тимчасово тварин до притулків. Особливу проблему складали мало-мобільні групи – люди в інвалідних візках, лежачі, малюки. Необхідно кожному організувати ліжко-місце, забезпечити продуктами харчування, надати медичну та іншу допомогу. Згодом запрацював веб-ресурс «Прихисток». Громадяни, що бажали здати біженцям житло, реєструвалися на ньому. А бажаючі оселитися шукали тут квартиру чи будинок. Зі слів Галини Янченко, автора і розробника веб ресурсу «Прихисток», народної депутатки України, за місяць існування сайт відвідали більш як 1,5 млн осіб [6]. Але в перші дні робота «Прихистку» виявилась незадовільною, програма постійно давала збій, викликаючи незадоволення обох сторін; Багато українських громадян боялися реєструватися через страх за своє житло, а от знайти житло за кордоном веб ресурс допоміг. Після деокупації територій частина громадян повернулась додому, частина переїхала на інші місця, де знайшлась робота, а інша частина продовжує жити там, де й оселилася, за рахунок соціальних виплат та гуманітарної допомоги, яку надає місцеве населення, підприємці та благодійні організації і фонди. Вартість оренди квартир та будинків у містах за рахунок ВПО значно зросла. Місцеве населення виявилось неконкурентним платити за житло у порівнянні з прибулими. Значна частина ВПО, чиє житло є знищеним , придбала його за місцем, де їх прихистили. До прикладу, за нашими даними у місті Полтава розкуплені всі квартири в мікрорайоні Садовий жителями Харкова. Це позитивно впливатиме на розвиток території. Користуються великим попитом на поселення громади, які знаходяться в приміській зоні – поблизу міст та обласних центів. Як правило тут недорого можна винайняти помешкання – квартиру чи приватний будинок, та отримати якісні комунальні послуги – газ, воду, водовідведення та ін. І при цьому близькість міста надає можливість користуватися його інфраструктурою. Громадяни, які прихистили ВПО, та державні установи згідно Постанови КМУ №333 від 19.03.2022 року [7] отримали право на компенсацію за їх розміщення. Її нарахування також було покладено на ТГ. Були визначені відповідальні відділи і посадові особи для прийому документів. Прийомом заяв від громадян займаються ЦНАПи, відділи соцзахисту, відділи ЖКГ та старостати. Вимогою і недоліком першої версії Постанови № 333 була обов'язкова реєстрація бажаючих надати житло в «Прихистку», бо оскільки веб-ресурс не працював, це було надскладною задачею. Недоліком є й те, що особи, які прихистили ВПО до 19 березня, виплат згідно Постанови не отримували. Крім того, обмежувався перелік осіб, які мали б отримувати компенсацію, бо не чітко були виписані їх категорії. А надання в пакеті документів доказів про відсутність заборгованості власника приміщення

за комунальні виплати і зовсім викликала обурення. Внаслідок змін до Постанови реєстрацію до «Прихистку» було визначено не обов'язковою умовою та розширено коло тих, хто міг би отримати виплати, а заборгованість визначено відповідальністю самого власника, а не відповідальних за нарахування посадових осіб. Постановою № 977 від 30.08.2022 року «Деякі питання, пов'язані з компенсацією за тимчасове розміщення (перебування) внутрішньо переміщених осіб» [8] було визначено порядок роботи інформаційно-аналітичної системи обліку даних, пов'язаної з розміщенням ВПО, але ця система виявилась не досконалою, і облік досі ведеться в ручному режимі. До цього часу виплати особам, які прихистили, йдуть з великою затримкою в часі по 2-3 місяці, що відлякує багатьох громадян надавати житло ВПО;

б) реєстрація ВПО відділами соціального захисту та надання довідок. Громадян, які перемістилися із зони бойових дій на іншу територію і повідомили про свою присутність, звернувшись до відділу соціального захисту або ЦНАПу на території громади, де він оселився, органи влади повинні зареєструвати на підставі Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, затвердженого постановою КМУ від 1.10.2014 р. № 509 «Про облік внутрішньо переміщених осіб» [8]. Підтвердженням факту проживання має бути видача громадянину довідки про статут внутрішньо переміщеної особи. Ця довідка дає право на отримання грошової допомоги, гуманітарної допомоги та інші передбачені законодавством права і пільги. Але платформа, створена для реєстрації ВПО, працювала в перший місяць дуже повільно. Громадяни вишиковувались у довгі черги за реєстрацією. Довідку доводилось чекати кілька днів. Особливі складнощі виникли при перереєстрації тих, хто був двічі переміщений – вперше в 2014-2015 році. Знати їх з реєстрації попереднього місця, тобто анулювати довідку, видану в 2014-2015 роках – і поставити на реєстрацію як двічі переміщену в часі тривало не менше двох – трьох тижнів. Крім того, стало зрозумілим, що в штат ТГ потрібно вводити нові штатні одиниці по веденню обліку і звітності ВПО та веденню роботи з ними. Адже внаслідок припливу біженців в громаду додавалось 10 і більше відсотків населення, більшість з яких – вразливі категорії. А це навантаження на всі служби – як соціальну, так і комунальну, охорону здоров'я, освіту та ін. Тут одні громади ввели певних штатних одиниць, а інші з метою економії коштів переклали повноваження на працівників освітнього та культурного напряму, інші відділи через зменшення навантаження на ці галузі в період війни. Позитивним для громад прибуття ВПО стало тим, що з'явилась конкурентна робоча сила. Адже бонус від держави – компенсація у сумі 6200 при взятті на роботу ВПО згідно … – та потреба біженців у коштах і пошуках роботи дав можливість багатьом прибулим працевлаштуватися, при цьому водночас підтримати роботодавців. Витрачаючи свої кошти на територіях, де їх прихистили, користуючись тут послугами, ВПО сприяють розвитку місцевого бізнесу;

3)прийом гуманітарної допомоги та її розподіл між ВПО.

В перші дні повномасштабного вторгнення виникла потреба в забезпеченні ВПО та ЗСУ гуманітарною допомогою. Цей напрям роботи здійснювався на підставі Закону України від 22.10.1999 року № 1192-XIV «Про гуманітарну

допомогу» та прийнятої 7.03.2022 року Кабінетом Міністрів України постанови № 224. Населення та підприємці на місцях, не чекаючи вказівок влади, зносили у визначені місця речі, які. на їх думку, мали б були корисними. Щодня до їх переліку долучалися благодійні організації та фонди. Для обліку та забезпечення було створено пункти збору гуманітарної допомоги, сортування та видачі. Цими пунктами ставали будинки культури, інші установи комунальної власності, що були під охороною, мали холодильне обладнання та вентиляцію. Було організовано гуманітарні штаби, обов'язком яких був контроль за оглядом, прийомом, сортуванням та видачею гуманітарної допомоги, в першу чергу – продуктів харчування. Велика кількість гуманітарної допомоги, яку надавали в першу чергу іноземні організації та фонди з перших днів війни, її нечіткий облік та слабкий контроль донорів призвів до багатьох зловживань з боку посадових осіб, виявлених контролюючими органами. Велика кількість псувалася, поки доходила до споживача, через проблеми та халатність у зберіганні. Більш забезпеченими гуманітарною допомогою виявилися громади, які знаходяться поблизу міст та поблизу залізниць – тут благодійникам можна гуманітарку без проблем і швидко доставляти, швидше комунікувати з керівництвом громад. Благодійні організації надають продукти харчування, медикаменти, засоби гігієни, одяг, постільну білизну та ін. Вони також надають адресну допомогу вразливим категоріям ВПО, в тому числі грошову, займаються організацією відпочинку ВПО, в першу чергу дітей.

Отже, основними повноваженнями територіальних громад щодо роботи з внутрішньо переміщеними особами, які громади отримали з початком введення воєнного стану, стали забезпечення надання прихистку ВПО у садибах громадян або в навчальних та інших комунальних закладах громади, реєстрація ВПО відділами соціального захисту та надання довідок та прийом гуманітарної допомоги та її розподіл між ВПО.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення 28.11.2022).

3. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» : Закон України від 24 лютого 2022 року № 2102-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text (дата звернення 28.11.2022).

4. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану : Закон України від 12 травня 2022 року №2259-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text (дата звернення 28.11.2022).

5. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text (дата звернення 27.11.2022).

6. Янченко Г. «Прихисток» став офіційним сайтом уряду та дозволить компенсувати вартість комуналки. Українська правда : веб-сайт. URL: https://blogs.pravda.com.ua/authors/yanchenko/6242bebf965a2/ (дата звернення 28.11.2022).

7. Про затвердження Порядку компенсації витрат за тимчасове розміщення (перебування) внутрішньо переміщених осіб : Постанова КМУ від 19.03.2022 р. №333. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2022-п#Text (дата звернення 27.11.2022).

8. Деякі питання, пов’язані з компенсацією за тимчасове розміщення (перебування) внутрішньо переміщених осіб : Постанова від 30.08.2022 р. №977. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/977-2022-п#Text (дата звернення 27.11.2022).

9. Про облік внутрішньо переміщених осіб : Постанова КМУ від 1.10.2014 р. №509. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-п#Text (дата звернення 27.11.2022).

10. Про гуманітарну допомогу : Закон України від 22.10.1999 р. № 1192-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text (дата звернення 27.11.2022).

СЕКЦІЯ 8. ФРІСТАЙЛ

Анастасія Ігорівна Гладкина,
здобувач вищої освіти
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Державного біотехнологічного університету,
м. Харків, Україна

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ

За останні кілька десятиліть фінансові системи зазнали значних змін через реальні економічні тенденції, досягнення технології, глобалізації, зміни регуляторної парадигми та глобальну фінансову кризу. Бурхливий розвиток технологічних та фінансових інновацій зумовив появу нефінансових компаній, які надають традиційні фінансові послуги (галузь «фінтех» (“FinTech” – скорочене від “financial technology”, тобто «фінансова технологія»)). У широкому розумінні це поняття означає галузь економіки, яка об’єднує компанії, що використовують новітні розробки для надання якісніших фінансових послуг. Термін «фінтех» з’явився в 90-х рр. XX століття, але явище, яке він позначає, значно старше [1].

Більшість фінтехів функціонує завдяки визначеним принципам, яких не було раніше і які завдячують своєю появою розвитку інформаційних технологій.

Йдеться, по-перше, про можливість в автоматичному режимі збирати, систематизувати та обробляти інформацію, зокрема великі масиви даних. По-друге, про мережу, тобто здатність легко поєднувати людей зі спільними інтересами. Йдеться не тільки й не стільки про соціальні мережі, скільки про платформи, такі собі віртуальні міні-ринки, на яких сходяться ті, хто щось має, і ті, кому це потрібно. Поява цих інфраструктурних елементів новітнього фінансово-економічного устрою породила безліч перспектив їх використання

Розвиток зазначених технологій зумовлює формування так званої шерінгової економіки («шерінгова» від англ. «ділитися») – економіки обміну вільними ресурсами і колективного споживання. Основний принцип шерінгової економіки полягає в тому, щоб якомога ближче і зручніше пов’язати приватний попит з приватною ж пропозицією.[2]

В Україні найбільш активно розвиваються сфера платежів й валют, починають розвиватись платформи (P2P, P2B, краудфандінг). Згідно з доповіддю “IT Ukraine From A to Z” “Ukraine Digital News” спільно з “AVentures Capital” ринок інвестицій в українські стартапи, зокрема фінансові, в 2015 р. склав 132 млн. дол. США, приріст порівняно з 2014 р. склав 240% [3]. Система шерінгового кредитування вже реалізується в системі Privat24, де вкладникам депозитів доступна послуга кредитування їх засобами позичальників. При цьому вкладник, який надає свої кошти для перекредитування, отримує на 5% більше на свій депозитний вклад. Тобто система шерінга коштів в банківській системі (де вкладник усвідомлено дає на це згоду) вже запущена.

В сегменті краудфандінга в Україні вже працюють кілька клонів західних платформ типу Kickstarter. Серед них найбільш популярним став проект «Велика Ідея» (спільнокошт Bigidea), який націлений на підтримку ідей у сфері освіти, охорони здоров'я, літератури, музики, журналістики та наукових досліджень.

За статистикою платформи, оприлюдненою на сайті imena.ua, три найбільші соціальні проекти, які були відкриті або вже закінчилися, зібрали на платформі 250 тис. грн., а найбільший з них – "Ukraine Exists" – привернув 150 тис. грн. від 120 благодійників. Аналізуючи інші напрями розвитку фінтех-індустрії в нашій країні, варто відзначити створення в 2015 р. FinTech Cluster, який з'явився на базі Українського венчурного хаба, мета якого полягає в об'єднанні фінансових стартапів, банків, інвестиційних фондів, спільному розвитку ринку фінтеху і лобіюванні його інтересів. Ще одна інновація йде від Microsoft, що у 2016 р. запустив в Україні першу онлайн платформу для інвестування в корпоративні інновації – Block-chain.fund. Головним завданням платформи є забезпечення гарантій угод між компаніями і авторами ідей за допомогою «розумних контрактів» без укладення паперових договорів.

Також зростає кількість мобільних фінансових додатків, адже приріст категорії фінансових додатків в першому кварталі 2016 р. щодо першого кварталу 2015 р. становив 81% [4]. Подальший розвиток фінансових технологій потенційно може вплинути на страхування, платіжну сферу, інвестування, залучення капіталу, депозити і кредитування, сфери транскордонних платежів, банківських переказів, перезакладення активів, реструктуризації іпотек і звітності банків перед регуляторами і навіть регуляторний нагляд.[5]

Через те, що процеси трансформації фінансової системи під впливом інноваційних технологій набирають обертів, реформування фінансової системи України має враховувати ці тенденції. Однак в Програмі розвитку фінансового сектору України до 2020 р. ці аспекти охоплені досить мало. Більшою мірою заходи реформ стосуються традиційних підходів розвитку фінансової системи, що стосується врахування сучасних тенденцій, то досить мало заходів їм присвячено. Так, серед заходів групи В «Розбудова інституційної спроможності регуляторів фінансового сектору» визначено забезпечити можливість використання ІТ-технологій учасниками фінансового сектору (дата завершення виконання завдання: 31 грудня 2018 р.) через такі дії:

– адаптація нормативно-правової бази для використання новітніх ІТ-технологій;

– законодавчі зміни для встановлення єдиних уніфікованих форматів та єдиного уніфікованого вигляду електронних документів з метою організації електронного документообігу між фінансовими установами;

– впровадження системи електронного документообігу, забезпечення переходу усіх внутрішніх процесів на електронних документообіг;

– підтримка можливості запровадження процедур здійснення ідентифікації клієнта без його фізичної присутності на основі використання новітніх досягнень у сфері інформаційних технологій та надійних технологічних інструментів;

– запровадження механізму контролю за якістю таких даних;

– забезпечення накопичення даних, що формуються кожним регулятором, у єдиному сховищі даних, що забезпечує адекватну хісторизацію;

– налаштування системи внутрішньої звітності, яка б підвищила ефективність підготовки інформації для прийняття управлінських рішень;

– проведення централізації ІТ-рішень, де це доцільно, для підвищення керованості, якості даних та зниження затрат;

– забезпечення контролю за впровадженням учасниками фінансового сектору релевантних стандартів ІТ-безпеки.

Цей перелік є досить обмеженим через темпи розвитку фінансово-технологічного сектору в Україні. Тому вдосконалення регулювання в сфері фінансових інформаційних технологій має бути однією з пріоритетних задач найближчого майбутнього [6-9].

Список використаних джерел:

1. Arner D. FinTech: Evolution and Regulation. URL: http://law.unimelb.edu.au/__data/assets/pdf_file/0011/1978256/D-Arner-FinTech-Evolution-Melbourne-June-2016.pdf (дата звернення 01.12.2022).
2. Шерингова економіка – нова модель споживання. URL: http://chp.com.ua/all-news/item/39637-sheringovaya-ekonomika-–-novaya-model-potrebleniya (дата звернення 02.12.2022).
3. IT Ukraine from A to Z. IT Ukraine report. *Ukraine Digital News* : web-site. URL: http://www.uadn.net/files/ua_hightech.pdf (дата звернення 03.12.2022).
4. Майбутнє фінансів. URL: https://issuu.com/kateshcheglova/docs/fintech-issue (дата звернення 01.12.2022).
5. Як InsurTech змінює ринок страхування. URL: https://taslife.com.ua/blog/yak-insurtech-zminyuye-rynok-strahuvannya (дата звернення 03.12.2022).
6. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року. *Національний банк України* : веб-сайт. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/kompleksna-programa-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini-do-2020-roku (дата звернення 02.12.2022).
7. Mykytas A. The development of theoretical, methodological and practical recommendations of the innovative development vectors of business process reengineering and strategic management of enterprises. *Technology audit and production reserves*, 2021. № 6(4). P 62.
8. Мандич О.В. Стратегії забезпечення конкурентного розвитку підприємств: від моделей теорії до умов практики. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*, 2017. №23 (1). С. 108-111.
9. Babenko V. Increasing the efficiency of enterprises through the implementation of IT-projects. *Transformational Processes the Development of Economic Systems in Conditions: Scientific Bases, Mechanisms, Prospects*: Monograph, 2018. P. 54-65.

Марія Олександрівна Додіван,
здобувач вищої освіти
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Державного біотехнологічного університету,
м. Харків, Україна

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Все більш масштабної популярності в різних країнах світу набувають сучасні тенденції розвитку фінансових ринків з урахуванням: на процес глобалізаційного вирівнювання і відновлення економічного і фінансового розвитку країн світу; диджиталізації; розширення можливостей ІТ-технологій та технічного прогресу; сучасного транскордонного та міжрегіонального співробітництва. Стрімкий розвиток інтернету та технологій вимагає від країн та компаній світу гнучкості в питанні розвитку та регулюванні фінансових ринків, пошуку нових сучасних інноваційних рішень співпраці та об'єднання. Перетворення регіонів країн в сучасні мега екосистеми забезпечує розвинення нових фінансових ринків, де традиційна частка зменшується, а цифрова – збільшується. Розташування України в Південно-Східній частині Європи дає певні переваги для формування та зміцнення сучасного бездоганного уявлення про Україну у світі, створює унікальний цивілізаційний простір для формування привабливого інвест-іміджу країни та розвитку цифрових технологій в фінансовій, банківський та страховій сфері [1-3].

Ключовою передумовою привабливості та зміцнення розвитку фінансових ринків в України в умовах глобалізації і диджиталізації та цифровій економіці є:

1) державне регулювання ринку банківських та страхових послуг;
2) розвиток FinTech-інновацій у банківському та страховому бізнесі;
3) впровадження інноваційних інструментів банківського маркетингу;
4) захист прав споживачів банківських і страхових послуг;
5) глобальна перебудова та інноваційна трансформація всієї фінансової інфраструктури;
6) впровадження концепції комплексного стратегічного підходу;
7) орієнтованість на забезпечення оптимізації бездоганного інвесті-іміджу України в банківській сфері;
8) перебудову існуючих банківських систем в сучасні системи нового покоління;
9) пошук нових форм співпраці та налагодження відносин зі світом [4].

Нові форми співпраці у вигляді інформаційно-комунікаційних технологій міжнародного бізнесу, диджітал-банкінг, криптоактиви, фінансова інклюзія та її розвиток – мають вплив на формування економічних відносини, появу нових сучасних форми міжнародного фінансового бізнесу, нових відносин, нових конкурентних та бізнес-стратегій.

Сьогодні приблизно 200 країн у світовому конкурентному бізнес-середовищі змагаються за різними показниками успішності та фінансової

привабливості свого існування та пошуку інвестицій та впровадження сучасних інновацій нового покоління. Для сталого розвитку сучасних тенденцій фінансових ринків в умовах глобалізації і диджиталізації, залучено інвестиції в Україну, її імідж повинен досягати оптимального бездоганного стану в рівноправному партнерстві та зміцненні позиції на міжнародній арені. Тому заходи, спрямовані на оптимізацію привабливого, бездоганного іміджу України та її сталого розвитку фінансових ринків, банківських та страхових послуг в умовах глобалізації і диджиталізації повинні охоплювати [5-11]:

– брендинг країни, безпосереднє централізоване розповсюдження фактичної, статистичної та довідкової інформації про Україну та її регіони, проводити активну позитивну інформаційну політику, становлення самопочуття захищеності, соціального комфорту та бездоганності, формуванні відомих національних брендів;

– розвиток співробітництва та наукового партнерства, розширення ринку, регіональна експансія в результаті організації стратегічного партнерства, гостинність приїзду представників інших держав, міжнародних та неурядових організацій, іноземних ЗМІ, співробітників наукових та парламентських структур;

– постійний пошук нових та розвиток існуючих контактів із впливовими політиками, банкірами, політологами, представниками ЗМІ в країнах світу;

– оптимізації та привабливості інфраструктури, забезпечення інвест-іміджу та перебудову існуючих компаній в сучасні компанії нового покоління, створення бездоганного міжнародного іміджу України для світового суспільства з орієнтацією на інноваційність та ексклюзивністю.

– мультифункціональну оптимізацію регіонального управління, поліпшенням інвестиційного клімату, регіонального та транскордонного співробітництва, оптимізацію логістичних бізнес-процесів, розвиток цифрової інфраструктури, розуміння вибору стратегічної модернізації, розширення глобальних маркетингових можливостей і можливостей менеджменту, постійна участь України у міжнародних програмах, безперервного діалогу місцевої влади з компаніями та підприємствами;

– сприяння налагодженню прозорої ІТ-інфраструктури, розвиток цифрової економіки, застосування передових проектів Smart city;

– пільгове оподаткування та пільговий режим амортизаційних відрахувань, цільові асигнування з бюджету, фінансування НДДКР державою та приватними інвесторами, інвестиційний податковий кредит, міжнародне співробітництво в інноваційній діяльності, державно-приватне партнерство, венчурне фінансування, розвиток наукової інфраструктури, створення технологічних парків, смарт-логістика, фінансова інклюзія;

– власна інноваційна стратегія і активна участь в інноваційних програмах ЄС, пільгове оподаткування, дотації та субсидії, списання витрат на проведення НДДКР, кредитні гарантії, розробка і реалізація регіональних стратегій інноваційного інвест-іміджу власних територій, інноваційна кооперація, створення наукової інфраструктури у регіонах;

– надання пільгових кредитів, пільгове оподаткування, розробка і реалізація регіональних стратегій інвест-іміджу країни, інноваційна кооперація, активна розробка та впровадження інноваційних продуктів, розвиток державно-приватного партнерства міжнародного співробітництва;

– створення інфраструктури розвитку малого та середнього бізнесу, активна зовнішньо-економічна співпраця, відкритість та прозорість влади, мультифункціональна оптимізація регіонального управління, науково-технологічна кооперація, вдосконалення нормативно-правової бази, спрощення адміністративних процедур, створення інноваційних кластерів нового покоління.

Список використаних джерел:

1. Україна посередині рейтингу в Доповіді про стан людського розвитку. URL: https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/pressreleases/2019/ukraine-ranks-midtable-in-undps-2019-human-development-report.html (дата звернення 26.11.2022).
2. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2021» : Указ Президента України від 12 січня 2015 р. №5/2015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text (дата звернення 26.11.2022).
3. Індекс процвітання. *Вікіпедія – вільна енциклопедія* : веб-сайт. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Індекс_процвітання (дата звернення 26.11.2022).
4. Заяць Р.П. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства. Тернопіль, 2019. 116 с.
5. Mykytas A. The development of theoretical, methodological and practical recommendations of the innovative development vectors of business process reengineering and strategic management of enterprises. *Technology audit and production reserves*, 2021. № 6(4). P 62.
6. Науменко А.О. Реінжиніринг бізнес-проєктів: організаційні, управлінські та фінансові аспекти. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. Том 7. № 2. С. 53-59.
7. Мандич О.В. Стратегії забезпечення конкурентного розвитку підприємств: від моделей теорії до умов практики. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*, 2017. №23 (1). С. 108-111.
8. Бабко Н.М. Особливості цифровізації для відновлення агробізнесу України. Український журнал прикладної економіки. 2022. Том 7. № 3. С. 95-100.
9. Устік Т.В. Формування digital-стратегії компанії. *Український журнал прикладної економіки*. 2022. Том 7. № 4. С. 10-15.
10. Babenko V. Increasing the efficiency of enterprises through the implementation of IT-projects. *Transformational Processes the Development of Economic Systems in Conditions: Scientific Bases, Mechanisms, Prospects* : Monograph, 2018. P. 54-65.
11. Харчевнікова Л.С. Цифрова трансформація та новітні комунікації як платформа для стійкого розвитку бізнесу. *Modeling the development of the economic systems*. 2022. №4. С. 14-20.

Катерина Олександрівна Корсун,
здобувач вищої освіти
за спеціальністю 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»
Державного біотехнологічного університету,
м. Харків, Україна

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ЯК СКЛАДОВА БІЗНЕС ПРОЦЕСІВ

Позитивний досвід інших країн у подоланні негативних явищ в економіці є цінним для формування вітчизняної моделі економічної політики у складних економічних умовах. Прояви світової фінансової кризи та внутрішні економічні суперечності формують низку довгострокових викликів, які вимагають кваліфікованої реакції з боку національної економічної політики.

До таких вітчизняні експерти відносять наступне. По-перше, негативні процеси, що розгортаються у фінансовій сфері України, тісно взаємопов'язані і підсилюють один одного:

- жорстока політика доходів та монетарна політика;
- уповільнення динаміки кредитів;
- зниження споживчого й інвестиційного попиту;
- уповільнення економічного зростання;
- уповільнення динаміки доходів;
- зростання неплатежів по кредитах.

Розгортання цього ланцюжка загрожує лавиноподібним наростанням незбалансованості валютно-фінансової системи української економіки.

По-друге, післякризова ситуація характеризуватиметься істотним погіршенням зовнішніх умов функціонування української економіки внаслідок різкого підвищення цін на газ, падіння кредитних рейтингів України і перенасиченості ринків збуту традиційних товарів українського експорту.

Ймовірним є період помітного сповільнення темпів економічного зростання, що вестиме як до зниження динаміки доходів, так і до чергового підвищення ризиків для вітчизняної банківської системи через послаблення платоспроможності боржників. Простого відновлення економічної активності за рахунок вищої цінової конкурентоспроможності внаслідок девальвації гривні може виявитися недостатньо для пожвавлення економіки.

Для подолання кризи будуть потрібні масштабні інвестиції в модернізацію української економіки, зростання продуктивності праці, підвищення конкурентоспроможності українських виробників, а також суттєве посилення ролі внутрішнього ринку в споживанні товарів українського виробництва.

На сучасному етапі при здійсненні антикризової політики відродження економіки, на мій погляд, слід враховувати низку імперативів:

– підтримання відносно високих темпів економічного зростання, від яких критично залежить стабільність банківського сектора та фіскальної сфери, в тому

числі – фінансова забезпеченість соціальної політики держави;

– недопущення зниження добробуту населення, що негативно впливає на стан внутрішнього попиту – це обмежує застосування фіскальних рестрикцій та важелів гальмування зростання доходів;

– підтримка в прийнятних межах платіжного балансу, який визначає стабільність національної валюти, яка вкрай важлива в контексті високого співвідношення зовнішньоторговельного обороту до ВВП та значної залежності від світових ринків капіталу – це обмежує застосування курсових важелів (як штучної ревальвації, так і лібералізації курсоутворення) та інструментів лібералізації імпорту [1-3].

Сучасний етап інформатизації пов'язаний з використанням комп'ютерної техніки та систем телекомунікацій у всіх соціально-значних сферах діяльності людей. Зростає потреба у розробці та застосуванні ефективних рішень у сфері економіки, інформаційних технологій для здобуття нових знань [4].

Інформаційна система (ІС) – організований набір елементів, що збирає, обробляє, передає, зберігає та надає дані. Інформаційна система складається із людей, обладнання, процесів, процедур, даних та операцій [5]. Кожна інформаційна система включає в себе наступні компоненти:

– структура системи;
– функції кожного елемента системи;
– вхід і вихід кожного елементу і системи в цілому;
– мета і обмеження системи та її окремих елементів [6].

ІС забезпечують поштовх розвитку міжбанківського і грошового ринку, що сприяє швидкому переміщенню коштів у спеціалізовані галузі економіки. Гроші, облігації і ринок акцій виграють від наявності сучасної й надійної інформаційної системи. ІС вдосконалюють економічну активність на внутрішньому й міжнародному ринку фінансових послуг. Без надійної, ефективно діючої інформаційної системи не можуть поліпшитись показники фінансової діяльності. Інформаційна система покриває більш високу гнучкість та надійність коригування процентних ставок як показника, що використовується для грошово-кредитного регулювання. При непродуктивній роботі платіжної системи заходи кредитно-грошової політики можуть і не допомагати стабільному коригуванню процентних ставок, а дія даних заходів на сферу матеріального виробництва буде меншою за масштабністю і більш повільною [7].

Внаслідок застосування інформаційних систем кожний платіж може проводитися між платником і одержувачем майже миттєво. Сучасні технології підтримують таку швидкість руху коштів. Дієві платіжні системи мінімізують операційні витрати. Своєчасність та стабільність передачі платіжних інструкцій має велике значення, бо за рахунок цього зменшуються затрати часу і ресурсів на забезпечення процесу проходження платежів. Недосконала платіжна система тільки вилучає ресурси з більш продуктивних сфер їх використання [8].

Ефективна інформаційна система є необхідною передумовою ефективної діяльності всього фінансово-кредитного механізму, всіх його сфер, інститутів та окремих суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел:

1. Kalinichenko S. Competitive development of subjects of the agri-business: theory and practice. *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools*, 2018. № 28(4), pp. 86-91.

2. Sievidova, I. et al. (2019). Optimizing the strategy of activities using numerical methods for determining equilibrium. *Eastern-European Journal Of Enterprise Technologies*, 6 (4 (102)), pp. 47-56.

3. Mandych, O., Mykytas, A., Ustik, T., Zaika, S., Zaika, O. The development of theoretical, methodological and practical recommendations of the innovative development vectors of business process reengineering and strategic management of enterprises. *Technology audit and production reserves*, 2021. № 6(4), P. 62-68.

4. Чайковський Я.І. Платіжний оборот : Курс лекцій. Тернопіль : ТАНГ, 2004. 62 с.

5. Чирок А., Фролов Є., Рабиніна Ю. Система електронних розрахунків як засіб оптимізації фінансових потоків. *Економіка. Фінанси. Право*. 2002. № 4. С. 28-32.

6. Чайковський Я. Аналітична оцінка функціонування платіжної системи України. Обліково-аналітичні системи суб'єктів господарської діяльності в Україні / За ред. В.Є. Швеця. Львів : Інтереко, 2005. 526 с.

7. Харченко В. Нове у використанні платіжних карток. *Вісник Національного банку України*. 2003. № 11. С. 69-72.

Решетніков П. Досвід використання інформаційних технологій у банківській справі. *Вісник Національного банку України*. 2004. № 4. С.40-43.

Єгор Сергійович Ткаченко,
здобувач вищої освіти
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Державного біотехнологічного університету,
м. Харків, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ У СТРАХОВОМУ БІЗНЕСІ

Існують два напрямки Інтернет-страхування: on-line і off-line.

Система on-line виконує практично повний цикл продажів у віртуальному режимі: розрахунок вартості, заповнення заяви на страхування. Через Інтернет реально провести й оплату. При такому варіанті страховик зі страхувальником (їхні представники) можуть віч навіч і не побачитися. Правда, майже у всіх компаніях клієнт все-таки одержує з кур'єром страховий поліс − документ на паперовому носії. Страхування через Інтернет по повній програмі здійснюють

тільки деякі, найдужчі компанії. Але купити можна тільки «стандартні» продукти: страхування медичних витрат при виїзді за рубіж, громадянської відповідальності автовласників – ті, ціна яких залежить від мінімальної кількості факторів.

По системі off-line клієнт може одержати на сайті страховика інформацію про пропоновані страхові продукти, про умови укладання договору, іноді відразу довідатися розмір страхової премії, направити через Інтернет запит на розрахунок премії при нестандартних випадках, задати питання в конференції(форумі) на сайті або по електронній пошті.

Ряд компаній зайнялись удосконаленням продажу в режимі on-line. Мотивація такого кроку проста – з розвитком бізнесу страховики шукають нові й маловитратні канали збуту своїх продуктів.

В Україні більшість страхових компаній не тільки не думають про Інтернет – продаж, але й не має своїх власних сайтів. Страховики не вважають за потрібне витрачати гроші на створення Інтернет-магазинів та підтримку сайтів тому що, у них є розгорнена мережа по всій Україні. Свої веб-сайти мають трохи більше 50 з 360 страхових компаній і це при тому, що страхування представляє дуже рентабельний бізнес, а створення самого сайту обходиться у середньому $100-2000 [1-3].

Перевагами онлайн-страхування є:

– спрощення процесу страхування за допомогою наочного і інтуїтивно зрозумілого способу порівняння, вибору страхової компанії і страхових продуктів;

– скорочення витрат часу і сил страхувальника завдяки можливості замовлення не виходячи з будинку або офісу;

– автоматизація розрахунку страхової суми і тарифів за допомогою страхового мультиплікатора;

– простота та універсальність способів оплати (банківський переказ, платіжні картки, електронні гроші, готівковий розрахунок);

– мінімізація «людського» чинника: відсутність у більшості випадків необхідності зустрічі і спілкування з представниками страхової компанії.

На сьогодні найпоширенішими послугами в режимі он-лайн стали страхування автомобільного транспорту, обов’язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів, страхування вантажів, обов’язкове особисте страхування від нещасних випадків на транспорті тощо. В умовах глобалізації світового ринку страхування мережа Інтернет використовується для надання інформації страховими брокерами, на веб-сайтах яких агрегується інформація від найбільших страхових компаній [4-5].

Можливість використовувати Інтернет для обслуговування клієнтів сприятиме появі нових страхових продуктів, застосуванню прогресивних бізнес-моделей обслуговування, забезпеченню виходу страхових компаній на нові сегменти фінансового ринку, прискоренню процесів глобалізації страхового бізнесу. Можливість використовувати Інтернет для обслуговування клієнтів

сприятиме появі нових страхових продуктів, застосуванню прогресивних бізнес-моделей обслуговування, забезпеченню виходу страхових компаній на нові сегменти фінансового ринку, прискоренню процесів глобалізації страхового бізнесу.

Продаж послуг по страхуванню життя через Інтернет, як і раніше є складним завданням, але надання страхових послуг і обробка страхових внесків на основі електронних технологій вже зараз допомагають європейським страховим компаніям знизити свої операційні витрати. Страхові компанії знаходять шляхи спрощення процесу електронних продажів і обслуговування претензій на сайтах. Страхові компанії приділяють все більше уваги використанню можливостей Інтернету для підвищення ефективності процесу обробки претензій. Проведення цих операцій у режимі онлайн забезпечує британським страховим підприємствам значну економію, тому що тепер вони зв'язуються зі своїми клієнтами по електронній пошті, а не по телефону. Клієнти можуть вже самостійно відстежувати на якому етапі знаходиться розгляд їхніх претензій і коли можна чекати відповіді на них, не зв'язуючись по телефону з операторами центру з обробки претензій [6-8].

Одна з таких компаній, успішно впроваджує інноваційну практику роботи в Інтернеті, – «Ineas Insurance Company» (Амстердам, Нідерланди) – має голландський, німецький, бельгійський, французький і англійський сайти, обслуговуючі широку клієнтуру в цих країнах Європи. Ineas пропонує такі види особистого страхування, як страхування житла, автомашин, страхування від нещасних випадків та цивільної відповідальності, використовуючи всесвітню електронну мережу в якості єдиного каналу розподілу своїх послуг.

Серед інших нововведень, пропонованих Ineas, – управління файлами в режимі онлайн. Компанія забезпечує клієнтові можливість зберігати всі страхові документи і навіть документи інших компаній в онлайновому просторі пам'яті. Страхування пов'язано з такою великою кількістю документів, що вони часто губляться. Тому система управління файлами – дуже корисна ідея і послуга, що надається за допомогою електронного каналу розподілу.

У Великобританії більше не потрібен підпис клієнта при продажу страховки на автомобіль. Клієнт може заповнити заявку в режимі онлайн, і вона може бути прийнята буквально в ту ж хвилину. Покупку можна зробити за допомогою кредитної картки. Потім на адресу клієнта потрібно відіслати тільки копію, після чого заявка набуває чинності. Аналогічні правила застосовуються при страхуванні автомобілів в Голландії і в скандинавських країнах.

Список використаних джерел:

1. Огляд та аналіз існуючих online-сервісів оформлення страхування. URL: http://knowledge.allbest.ru/programming/d-3c0a65625a3ad79a5c43b88521306d27.html (дата звернення 27.11.2022).

2. Особливості розвитку страхування в умовах поширення Інтернету. URL: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/5/36.pdf (дата звернення 26.11.2022).

3. Особливості Інтернет-страхування. URL: https://www.br.com.ua/referats/Insurance/21691-1.html (дата звернення 27.11.2022).

4. Зарубіжний досвід функціонування та розвитку Інтернет-страхування. URL: http://papers.univ.kiev.ua/1/ekonomika/articles/-tlusta-a-erastov-v-foreign-experience-in-internet-insurance-operation_24578.pdf (дата звернення 27.11.2022).

5. Інтернет-страхування. URL: http://8ref.com/5/referat_50726.html (дата звернення 25.11.2022).

6. Zaika, S., Hridin, O., Sievidova, I., & Mandych, O. Financial risks of broker's activity. *Financial and credit activity problems of theory and practice*, 2020. № 2(33), pp. 149-158.

7. Babenko V. Increasing the efficiency of enterprises through the implementation of IT-projects. *Transformational Processes the Development of Economic Systems in Conditions: Scientific Bases, Mechanisms, Prospects* : Monograph, 2018. Pp. 54-65.

Аліна Павлівна Чеботарьова,
здобувач вищої освіти
за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Державного біотехнологічного університету,
м. Харків, Україна

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ У ФІНАНСОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЙ

Сучасні підприємства функціонують в умовах високої конкуренції, що вимагає їх швидкої адаптації до непостійної економічної ситуації. Відповідно підвищуються вимоги до методів і механізмів, які забезпечують роботу фінансових служб та прийняття управлінських рішень. Тому сьогодні актуальним стає використання інформаційних технологій в управлінні фінансовими ресурсами підприємств. Програмне забезпечення залежить від потреб користувачів і забезпечує підтримку прийняття рішень при розгляді задач фінансового аналізу та розробку спеціалізованого інструментарію для планування та оцінки стану підприємства.

Програмний комплекс «Інвестор» (розробник комплексу – фірма «ІнЕк») орієнтований на інституціональних інвесторів і виконує такі функціональні задачі: аналіз фінансового стану підприємства; прогнозування господарської діяльності; розрахунок показників по цінним паперам, контрактам, кредитам; порівняльний аналіз та експертизу різноманітних варіантів капіталовкладень.

Програма «ЕДІП» здійснює економічну діагностику даних підприємств, при чому програма забезпечує обчислення як абсолютних, так і відносних покажчиків загального фінансового стану, ліквідності балансу, фінансової стабільності, інших фінансових коефіцієнтів.

«АЛЬТ-ФІНАНСИ» – програма, що аналізує прибутковість та структуру витрат, структуру балансу та чистого оборотного капіталу, ліквідність та фінансову стабільність, оборотність, рентабельність та ефективність праці.

Програма реалізована в електронних таблицях, тому передбачає прозорість усіх алгоритмів і є найкращим інструментом для аналітиків дослідницько-консультаційних фірм.

Автоматизоване робоче місце (АРМ) «ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ» орієнтоване на комплексну автоматизацію діяльності різноманітних організацій та підприємств. Особливість програми полягає в тому, що вона включає елементи експертних систем, завдяки яким користувач може отримати висновки не тільки у вигляді набору цифр, графіків, а й у формі логічно зв'язаного тексту. Програма також містить алгоритм по оцінці кредитоспроможності підприємства, який дозволяє отримувати рейтингові оцінки.

Програма «FOOCAL» (розробник «Центрінвестсофт») орієнтована на розв'язання задач в області нафтодобування. Модель розвитку дозволяє проводити широкомасштабні дослідження з урахуванням сценарних варіантів реалізації проекту, оцінювати вплив світових та внутрішніх цін на нафту, на нафтопродукти, на основні показники рентабельності проекту.

Програма «АЛЬТ-ІНВЕСТ» (фірма «Альт») застосовується для аналізу фінансової майновитості і економічної ефективності інвестиційних проектів будь-якого типу, незалежно від галузевої приналежності, схеми фінансування, термінів та об'ємів інвестицій. Блочна структура програми, її відкритість, можливість подальшого нарощування і пристосування під конкретний об'єкт досліджень приваблює тих, кому цікава філософія гнучких, адаптивних систем.

Для досягнення максимального ефекту від впровадження інформаційних технологій в управлінні фінансовими ресурсами та виробництвом потрібен системний підхід з використанням комплексної програмної бази. Оптимізація існуючих бізнес-процесів дасть можливість звільнити значні фінансові ресурси, підвищити конкурентоспроможність підприємства в умовах глобалізації економіки. Впровадження інформаційних технологій дасть змогу мінімізувати час реагування підприємства на ринкові зміни, оперативно виявляти основні недоліки його системи управління та враховувати як внутрішні, так і зовнішні фінансові ризики [1-3].

Сучасні інформаційні системи та технології потрібні для розвитку компаній, розвитку їхніх систем стратегічного управління. Забезпечення інформаційної складової діяльності бізнесу та розвиток інформаційної інфраструктури забезпечуватиме належний рівень конкурентоспроможності компаній. Останнє є необхідною передумовою розвитку та відновлення бізнесу в сучасних кризових умовах. Інформаційні системи та технології є сьогодні інноваційним рішенням для відновлення українського бізнесу [3-5].

Список використаних джерел:

1. Антонов В.М. Фінансовий менеджмент: сучасні інформаційні технології. Київ : Омега, 2003. 452 с.

2. Прокопенко И.Ф. Компьютеризация экономического анализа (теорія, практика). Київ : ЮНИТИ, 2001. 412 с.

3. Мандич О.В. Стратегії забезпечення конкурентного розвитку підприємств: від моделей теорії до умов практики. *Науковий вісник*

Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2017. №23 (1). С. 108-111.

4. Mykytas, A., Ustik, T., Zaika, S., Zaika, O. The development of theoretical, methodological and practical recommendations of the innovative development vectors of business process reengineering and strategic management of enterprises. *Technology audit and production reserves*, 2021. № 6(4), pp. 62.

5. Науменко А.О., Науменко І.В. Конкурентні переваги суб'єктів бізнесу при подоланні дисбалансів фінансової системи. *Управління розвитком соціально-економічних систем* : матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (присвяченої 100-річчю від Дня народження професора Турченка Михайла Михайловича), м. Харків, 15-16 червня 2022 року. Харків: ДБТУ, 2022. С. 372-373.

Електронне видання

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Матеріали
ІІ Міжнародної науково-практичної конференції

(7 грудня 2022 року)

Відповідальний редактор – Лозинська Тамара Миколаївна
Заступники відповідального редактора – Дорофєєв Олександр Вікторович,
Панасенко Наталія Леонідівна

Полтава 2022